

ACADEMIA OAMENILOR DE ȘTIINȚĂ DIN ROMÂNIA

**DOCTORUL CONSTANTIN ANGELESCU
PERSONALITATE DE PRESTIGIU A ȘTIINȚEI,
EDUCAȚIEI ȘI CIVILIZAȚIEI ROMÂNEȘTI
150 DE ANI DE LA NAȘTERE**

**Editura Academiei Oamenilor de Știință din România
2019**

Volumul cuprinde comunicări prezentate în cadrul Conferinței Științifice *Constantin Angelescu, personalitate de prestigiu a științei, educației și civilizației românești, 150 de ani de la naștere*, din 10 iunie 2019, organizată de Academia Oamenilor de Știință din România.

Coordonator: prof. univ. dr. Adrian Badea

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Doctorul Constantin Angelescu personalitate de prestigiu a științei, educației și civilizației românești - 150 de ani de la naștere / coord.: Adrian Badea. –
București: Editura Academiei Oamenilor de Știință din România, 2019 Bibliogr.
ISBN 978-606-8636-67-X

I. Badea, Adrian (coord.)

94(498,19)

Copyright © Editura Academiei Oamenilor de Știință din România, 2019

CUPRINS

<i>Dr. Constantin D. Angelescu, personalitate de prestigiu a științei și educației românești, fondatorul Academiei de Științe din România</i>	5
Prof. univ. dr. Adrian Badea	
<i>Constantin Angelescu, om politic, om de cultură, dar și medic</i>	10
Academician Constantin Bălăceanu-Stolnici	
<i>Constantin Angelescu (1869 - 1948) – scurte note genealogice</i>	13
Prof. univ. dr. Radu Ștefan Vergatti	
<i>Doctorul Constantin Angelescu Președintele Academiei de Științe din România</i>	37
Prof. univ. dr. Ioan Scurtu	
<i>Mărturii documentare privind personalitatea lui Constantin Angelescu</i>	54
Prof. univ. dr. Corneliu-Mihail Lungu	
<i>Constantin Angelescu – Nicolae Iorga, prietenie de o viață</i> ...	58
Prof. univ. dr. Petre Țurlea	
<i>Primul Ministru al României în America</i>	64
Ioana Angelescu Monteoru	
<i>Restituiri - „Impresii New-Yorkeze” ale Dr. Angelescu</i>	114
Prof. univ. dr. Ion Solcanu	
<i>Argument despre contururile unei mari personalități 150 de ani de la nașterea dr. C. Angelescu</i>	125
Prof. univ. dr. Dinică Ciobotea	
<i>Constantin Angelescu</i>	130
Prof. univ. dr. Vasile Sârbu	
<i>Constantin Angelescu, medicul și savantul</i>	173
Prof. univ. dr. Octavian Buda	
<i>Profesorul doctor Constantin Angelescu chirurg și om de stat</i>	180
Prof. univ. dr. Dan Mischianu	
<i>Arc peste timp – 150 de ani de la nașterea patriotului acad. prof. dr. Constantin I. Angelescu (1869 - 1948) – creator al învățământului modern în România</i>	186
Prof. univ. dr. Dan Riga, Prof. univ. dr. Ion Bold, Prof. univ. dr. Sorin Riga	
<i>Institutul de Cercetări Avansate Interdisciplinare Constantin Angelescu – „Point-of-Single Contact” pentru cercetare, cultură, învățământ</i>	192
Prof. univ. dr. Doina Banciu	

**PROFESORUL DR. CONSTANTIN ANGELESCU,
PERSONALITATE DE PRESTIGIU
A ȘTIINȚEI ȘI EDUCAȚIEI ROMÂNEȘTI,
FONDATORUL ACADEMIEI DE ȘTIINȚE DIN ROMÂNIA**

Prof. univ. dr. Adrian Badea

Președintele Academiei Oamenilor de Știință din România

Doctorul Constantin D. Angelescu face parte dintr-o generație care, născută în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a continuat opera fondatorilor României Moderne, participând la modernizarea și dezvoltarea țării în spirit european. Exponenții acesteia s-au manifestat în plenitudinea viziunii și potențialului lor pe scena publică în momente fundamentale și în clipe de cumpănă ale istoriei noastre, la trecerea dintr-un veac în altul, în prima parte a secolului al XX-lea, în timpul Primului Război Mondial, cu tragediile și marele triumf al neamului românesc, Marea Unire, și în deceniile ulterioare, până la catastrofa celei de-a Doua Conflagrații Mondiale.

I-a fost dat acestei generații, cu elita ei de personalități politice, științifice și culturale, să se implice cu toate forțele, să participe la înfăptuirea idealului național de secole al românilor și să-și lege astfel numele pentru totdeauna de magistrala realizare a națiunii noastre.

După împlinirea marelui vis istoric al Unirii, România a intrat într-o nouă epocă a existenței sale, cu noi provocări, dificultăți și obiective, o perioadă de consolidare instituțională și dezvoltare națională, de afirmare pe plan european și internațional. Generația celor care participaseră la constituirea României Mari, între care, cu un rol de prim ordin, Doctorul Constantin Angelescu, a rămas activă, jucând, mai departe, un rol esențial în întregul proces de edificare națională, care a culminat cu dezvoltarea țării ca o putere regională, din punct de vedere economic, politic, cultural și social, a noii Europe.

Personalitatea de prestigiu a doctorului Angelescu – așa cum a rămas în memoria istoriei, profesia de bază impunându-i-se ca titlu de noblețe în conștiința românească – a reunit mai multe ipostaze fundamentale. Prin formație medic, cu studii și doctorat la Paris, Constantin D. Angelescu a dezvoltat, în virtutea vocației și pregătirii sale, o carieră medicală strălucită în România. A profesat ca medic chirurg la Spitalele Brâncovenesc, Filantropia și Colțea și a fondat Clinica universitară de chirurgie urologică din cadrul celui din urmă, dezvoltând Școala

românească de urologie. În paralel, a urmat și cariera universitară, căreia i s-a dedicat cu abnegație, devenind profesor universitar, la începutul secolului trecut, în cadrul Facultății de Medicină din București (actuala Universitate de Medicină și Farmacie Carol Davila). Ca medic chirurg, director de Clinică universitară, șef de școală și profesor de elită, a contribuit în mod substanțial la modernizarea și dezvoltarea medicinei românești după modelul celor mai avansate sisteme ale Europei.

Încă de la început, Doctorul Angelescu a fost atras de viața politică, în care a înțeles să se implice activ, pentru a juca, de-a lungul unei intense și susținute activități, roluri-cheie în administrarea țării și configurarea destinului acesteia. Era o epocă de construcție a României Moderne, la trecerea dintre secole, de edificare instituțională și de consolidare a tinerei democrații românești. Gravita în jurul acestei opere de construcție un entuziasm al edificării ce anima elitele țării, nutrit de idealul afirmării și împlinirii naționale. Pentru că, într-adevăr, a fost un timp al elitelor, formate din personalități și valori autentice, școlite la marile universități ale Europei, care își investeau capitalul de inteligență și creativitate în ridicarea națiunii între țările europene civilizate. Cei mai mulți dintre tineri, după modelul antecesorilor lor, în frunte cu generația lui Maiorescu, se afirmau fiecare în domeniul de formație, dar, provocați de spiritul timpului și elanul reconstrucției naționale, insuflați și de un patriotism structural, educat încă din familie și de un superior sentiment al datoriei, alegeau și cariera politică, lupta de idei și argumente în agora, implicarea cu toate forțele în dezbateră publică și administrarea țării. Angelescu, personalitate de excepție a generației sale, nu a făcut, el însuși, excepție de la acest parcurs. A intrat în Partidul Liberal și, în scurtă vreme, a urcat în elita politică românească, jucând roluri de prim rang, ca deputat, senator, ministru în mai multe mandate și legislaturi. În scurt timp, spectrul însângerat al Primului Război Mondial avea să-și facă apariția și să aducă peste Europa și peste țară un cortegiu de tragedii. Constantin Angelescu a fost ministru al lucrărilor publice, poziție de pe care i-a revenit, între altele, misiunea de a organiza serviciul sanitar al Armatei Române înaintea intrării României în Primul Război Mondial. S-a situat, dând dovadă de instinct politic și de clarviziune strategică, proiectată în viitorul intereselor țării, încă de la început, de partea Antantei. A jucat un rol activ în procesul complex al renașterii țării din ruinele războiului și al pregătirii, pas cu pas, a împlinirii visului unității naționale, pe liniile strategice anunțate încă din ianuarie 1918 de președintele american Woodrow Wilson. În acest cadru, Doctorul Angelescu a fost numit de regele Ferdinand la propunerea șefului Consiliului de Miniștri, Ion I. C. Brătianu, ministru plenipotențiar al României la Washington, primul în ordine istorică, statut în care a devenit ambasadorul peste Ocean al intereselor românești și al visului național al Unirii. În același spirit și în același an de grație, a ocupat poziția de vicepreședinte al Consiliului Național pentru Unitatea Românilor, de la Paris, pe care îl înființase Take Ionescu.

Dr. Constantin D. Angelescu rămâne însă în istoria noastră contemporană în special ca ministru al Instrucțiunii Publice, în guvernele conduse de I. I. C. Brătianu,

I. G. Duca și Gh. Tătărescu. A fost un demn succesori al lui Spiru Haret, fondatorul învățământului nostru modern (cu care, de altfel, se și înrudea, cel din urmă fiindu-i unchi prin alianță și naș de căsătorie), care a înțeles rolul fundamental al educației în luminarea maselor și emanciparea națiunii și faptul că dezvoltarea de ansamblu a țării nu este posibilă fără aportul școlii. Viziunea sa asupra educației poate fi sintetizată într-un slogan simplu, dar substanțial și cuprinzător, care viza mai multe elemente fundamentale: extinderea școlii la nivel național și generalizarea accesului la învățatură, educație de calitate și învățământ național cu promovarea valorilor identitare românești. Sloganul ministrului Angelescu suna astfel: „Școală cât mai multă! Școală cât mai bună! Școală cât mai românească!”. De pe poziția de ministru al unui domeniu-cheie, a inițiat o serie de reforme pentru dezvoltarea și modernizarea sistemului nostru de învățământ. Constituția din 1923 consacra prin prevederile sale cadrul legal pentru dezvoltarea școlii românești, stipulând, în spirit european, libertatea învățământului, obligativitatea și gratuitatea învățământului primar. O realizare majoră a ministrului Constantin Angelescu este legată de conceperea și adoptarea Legii învățământului primar al statului și a învățământului normal-primar (26 iunie 1924), lege de o importanță fundamentală, care a constituit cadrul normativ al uniformizării și dezvoltării sistemului românesc de învățământ în perioada dintre cele două războaie mondiale. În termenii legii, învățământul primar avea caracter unitar, obligatoriu și gratuit, acoperind durata de șapte ani. O altă reformă asociată numelui său a fost introducerea examenului de bacalaureat, după model francez. Prin opera sa administrativă, care a contribuit la dezvoltarea în spirit european a școlii românești, Constantin D. Angelescu rămâne în istoria noastră ca un mare ministru, vizionar și reformator, ca fondatorul reorganizării și unificării învățământului din România Mare.

Activitatea ministrului Angelescu a parcurs și alte ipostaze în demnități publice din ariile politicii și culturii, la cel mai înalt nivel al reprezentativității. Pentru o lungă perioadă, între 1923 și 1947, a fost președintele Ateneului Român, timp în care a contribuit la dezvoltarea instituției, o bijuterie arhitecturală și spirituală a României, ca lăcaș al artelor și culturii.

Cel mai înalt for al științei și culturii românești, Academia Română, l-a primit în rândurile ei ca membru de onoare în 1934. A mai ocupat pozițiile de prim-ministru interimar, pentru o scurtă perioadă de timp, ministru secretar de stat în guvernul condus de patriarhul Miron Cristea, consilier regal, membru al Consiliului de Coroană. Mai târziu, a fost președintele Ligii Culturale, între 1941 și 1947, perioadă marcată de tragediile războiului și, ulterior, de dramaticele transformări de pe scena politică românească – lichidarea sistemului democratic, instaurarea regimului stalinist, abolirea monarhiei, începutul prigoanei împotriva elitelor. Și aceste ipostaze participă la impunerea personalității complexe a unui om emblematic al elitei noastre interbelice, care și-a dedicat viața științei, educației și culturii românești.

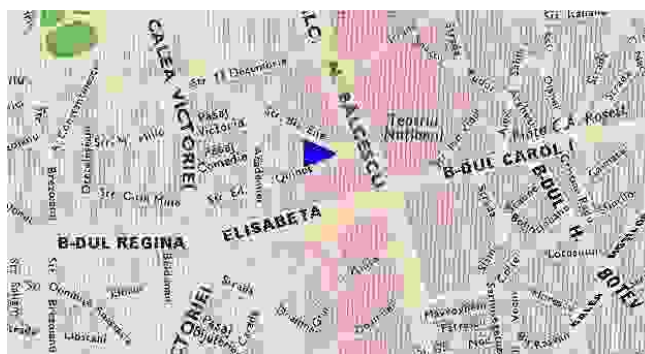
Dar portretul de mai sus nu ar fi complet fără menționarea unei inițiative importante a ministrului Constantin D. Angelescu, un act fondator de valoare

excepțională, care se adaugă unei remarcabile opere de întemeiere și dezvoltare instituțională în ariile educației și științei. În anul 1935, doctorul Angelescu a înființat, alături de alți membri-fondatori, Academia de Științe a României, ca for academic de consacrare științifică, spațiu al excelenței, originalității și creativității în științele fundamentale. Instituția, care a început să funcționeze prin constituirea ca persoană juridică, la 29 martie, a integrat, încă de început, în secțiile ei personalități de prestigiu ale științei și culturii românești, membri ai Academiei Române, oameni de știință recunoscuți în țară și peste hotare, precum și, ca membri de onoare, savanți străini, inclusiv 8 laureați ai Premiului Nobel - Louis de Broglie, Jean Perrin (fizicieni francezi), Max Born, Werner-Karl Heisenberg (fizicieni germani), Paul Sabatier (chimist francez), Hans Fischer, Friedrich Bergius (chimisti germani), Paul Karrer (chimist elvețian). Rațiunea fondării Academiei de Științe a României, pe modelul unora dintre cele mai avansate țări ale Europei Occidentale, a constituit-o extinderea mediului academic românesc în vederea includerii în structurile lui a unor valori științifice și culturale de prim ordin din România, dezvoltarea spațiului propice științei și cercetării de vârf, dată fiind structura fixă și limitată numeric a Academiei Române. Față de Academie, cel mai înalt for al științei și culturii naționale, noua instituție s-a situat într-un raport de recunoaștere a primatului academic incontestabil al acesteia, de complementaritate și colaborare. Au făcut parte din Academia de Științe din România personalități de prestigiu, între care: Dragomir Hurmuzescu, Nicolae Coculescu, Ștefan Minovici, Anton Davidoglu, Constantin Kirițescu, Dan Barbilian, Grigore Moisil, Miron Nicolescu, Dimitrie Pompeiu, Gheorghe Vrânceanu, Horia Hulubei, Ștefan Procopiu, Nicolae Bagdasar, Gheorghe Mironescu, Vasile Voiculescu, Elie Carafoli, Costin Kirițescu, Virgil Madgearu și alte nume răsunătoare ale științei românești. Într-o relație academică sinergică, model de abordare și colaborare în beneficiul științei, necesar și atunci, necesar și astăzi, unii dintre membrii noii instituții erau, în același timp, membri ai Academiei Române. Academia de Științe din România a urmat o serie de metamorfoze, fiind asimilată prin Decretul Prezidiului M.A.N. nr. 76/9 iunie 1948 în Academia Română. În perioada comunistă, instituția a funcționat sub titulatura Asociația Oamenilor de Știință din România, înființată în 1956. În anul 2007, prin Legea de înființare nr. 31, a devenit Academia Oamenilor de Știință din România, „continuatorul și unicul legatar al Academiei de Științe din România”, definită prin Statut ca „for național de consacrare științifică”.

La împlinirea unui secol și jumătate de la nașterea lui Constantin D. Angelescu, în data de 10 iunie 2019, Academia Oamenilor de Știință din România l-a omagiat pe ilustrul medic, om de știință și ministru și, în același timp, și-a celebrat fondatorul într-o conferință sub genericul: „Constantin I. Angelescu – personalitate de prestigiu a științei, educației și civilizației românești”. La manifestare, au participat miniștri, academicieni, profesori universitari și cercetători, oameni de știință și de cultură, scriitori, care au subliniat anvergura și valoarea personalității celui evocat, importanța activității sale științifice,

ministeriale și culturale, contribuția lui la dezvoltarea învățământului românesc. Familia Doctorului Angelescu a fost reprezentată de doamna prof. Ioana Angelescu, nepoata marelui ministru al Instrucțiunii Publice, care l-a evocat pe ilustrul înaintaș al domniei sale și a prezentat publicului o serie de documente din arhiva familială, care au rămas expuse publicului într-un punct special amenajat în sediul Academiei Oamenilor de Știință din România.

Cu ocazia celebrării savantului și fondatorului Constantin D. Angelescu, s-a cristalizat ideea alcătuirii și editării unui volum dedicat acestuia, ca un omagiu scris care să depună mărturie în fața prezentului și viitorului despre personalitatea și rolul acestuia în istoria noastră contemporană, în edificarea și dezvoltarea României în perioada Primului Război Mondial și în epoca interbelică. Din această inițiativă și din contribuția mai multor autori, istorici, oameni de știință și de cultură, s-a născut astfel volumul de față, care încearcă să prezinte viața, faptele și fațetele personalității unui om exemplar al României secolului XX, care și-a dedicat viața științei, educației și culturii, care și-a făcut din ridicarea țării noastre între țările civilizate și puternice ale Europei țelul suprem al existenței. Ne-am gândit că o asemenea lucrare poate avea darul de a readuce în atenția lumii academice pe una dintre strălucitele ei personalități, de a prezenta tinerilor studioși și publicului larg o figură exemplară a științei și spiritului românesc. Nu în ultimul rând, am privit această mărturie despre Constantin D. Angelescu drept o datorie de conștiință a Academiei Oamenilor de Știință din România față de fondatorul ei și a noastră, a tuturor, care credem, în continuare, în valorile și idealurile din care ilustrul nostru predecesor și-a făcut un crez și un proiect de viață.

Plan cadastral al imobilului-teren acordat de Ministerul Instrucțiunii Publice, ministru fiind Constantin D. Angelescu, la propunerea căruia s-a adoptat Jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 1275/1937, prin care Academiei de Științe din România i s-a alocat în folosință permanentă un teren pentru construirea sediului, la intersecția Str. Edgar Quinet, Academiei, Biserica Enei (cf. Ștefan Iancu, *Academia de Științe din România (1935 - 1948)*, în vol. *Scurtă istorie a Academiei Oamenilor de Știință din România*, Editura Academiei Oamenilor de Știință din România, București, 2010, p. 37).

**CONSTANTIN ANGELESCU,
OM POLITIC, OM DE CULTURĂ ȘI MEDIC**

Academician Constantin Bălăceanu-Stolnici

Constantin Angelescu (1869 - 1948) a fost una din personalitățile politice și culturale cele mai notorii din perioada adolescenței și tinereții mele. Era prezent în revistele și ziarele vremii (mai ales în *Viitorul liberalilor*), la postul de radio, dar și în conversațiile părinților mei și chiar ale mele cu sora mea. Nu era un om care se dădea în spectacol, ci un om activ pe multe planuri, care se impunea prin realizările sale. Prin căsătoria sa cu buzoianca Virginia Monteoru devenise și un om foarte bogat, ceea ce a contribuit la a face din el unul din cei mai cunoscuți mari burghezi ai perioadei interbelice. A avut trei fete care s-au măritat cu fii de boieri (Ghika, Ghika-Budești și Vălimărescu) ceea ce i-a îngăduit iscusitului nostru oltean să pătrundă și în cercurile mai exclusiviste ale aristocrației din România precomunistă. Așa l-am cunoscut și drumurile mele s-au încrucișat cu ale lui. A avut și trei băieți care au devenit intelectuali de elită.

Era impozant, înalt, robust, cu un cap rotund și o mustață ca cea a lui Alexandru Marghiloman. A fost unul din stâlpii Partidului Național Liberal din primele decade ale secolului XX, alături de frații Brătianu, I. G. Duca, Costică Argetoianu, doctorul Costinescu, G. Fotino, Gh. Tătărescu și alții. Când a existat Parlament a fost când deputat, când senator. A fost în repetate rânduri Ministru al Învățământului, calitate în care a contribuit eficient la modernizarea învățământului nostru și la dificila problemă a unificării structurilor și programelor de la toate nivelurile învățământului din România devenită Mare. A fost considerat a fi un continuator al lui Spiru Haret (cu care se înrudea prin soția sa). A fost cel mai bun ministru al învățământului din cursul generației mele.

Eram odată cu tata în holul hotelului Palace de la Sinaia, când doctorul C. Angelescu a intrat. Tata m-a prezentat și după aceea mi-a spus că datorită lui va trebui să dau, în viitor, la școală, un examen foarte greu, căci Angelescu introdusese noua formă a bacalaureatului în România.

După asasinarea la Sinaia a lui I. G. Duca a fost pentru puțin timp prim-ministru, iar în timpul dictaturii regale a fost Consilier Regal, purtând celebra uniformă a Frontului Renașterii Naționale. Pentru sora mea și mine era important că fusese primul nostru ambasador la Washington. Era vremea când America părea un El Dorado mirific al Hollywood-ului, al zgârie-norilor, vestului îndepărtat dar și al gangsterilor iluștri. A murit la timp, în 1948, când de abia se instalase guvernul Petru Groza, așa că a scăpat de martirajul foștilor demnitari. Ultimii ani a trăit liniștit în locuința sa în stil neoromânesc de pe strada C. A. Rosetti din fața bisericii

Boteanu. Închiriasse o parte din casă cumnatului meu Ionică Băcanu, care-și făcuse acolo împreună cu prietenul său Ion Nestor un birou de avocatură.

C. Angelescu a fost și om de cultură: era foarte cultivat și a sprijinit (cu fapte, nu cu vorbe, ca azi) cultura. A dezvoltat învățământul umanist în instituțiile preuniversitare, a încurajat crearea de biblioteci și asociații culturale, a instituit burse pentru cei studioși și a făcut conferințe el însuși cu caracter cultural. Nu pot trece cu vederea că a fost peste un sfert de veac președintele Societății Atheneului Român, dirijând complexa activitate a acestei societăți azi uitată (concerte, recitaluri, spectacole, conferințe, reuniuni științifice sau culturale, bibliotecă etc.). Câți mai știu azi că el l-a însărcinat pe pictorul Costin Petrescu să picteze marea frescă a Atheneului, a cărei realizare a monitorizat-o cu pasiune? Pentru activitățile sale a fost ales Membru de Onoare al Academiei Române.

Constantin Angelescu a fost și medic, ceea ce se neglijează. Nu a părăsit medicina pentru politică, așa cum a făcut Argetoianu, craiovean și liberal și el. Și-a făcut studiile și specializarea chirurgicală la Paris, unde a fost sprijinit de marele nostru chirurg Thoma Ionescu. A susținut o teză despre histerectomiile trans-abdominale, care pe vremea aceea erau făcute și de chirurghi, nu numai de obstetricieni. A fost un timp chirurg la Așezămintele Brâncovenești, apoi pentru scurtă vreme la Spitalul Filantropia și în final a fost medic primar, profesor șef de catedră de chirurgie la Spitalul Colțea al Eforiei Spitalelor Civile în fosta clinică a mentorului său Thoma Ionescu. Acolo a operat, a făcut cursuri pentru studenți, cercetări de clinică chirurgicală, colaborând printre alții cu Gh. Buzoianu, N. Atanasescu, S. Țovaru, D. Caramzulescu, A. N. Popovici, Gh. Balutză, A. Rudeanu, sau I. Robacki. A fost și șef de școală chirurgicală. Eu însumi am învățat chirurgia ca extern și intern de la doi străluciți elevi ai săi, dr. C. Ghițescu și dr. Ștefan Popescu. Meritele sale medicale incontestabile au fost mai puțin mediatizate, mai ales că a refuzat să se implice în conducerea Ministerului Sănătății. Se pare că a fost printre primii chirurghi români care a utilizat mânușile chirurgicale.

Pe vremea lui nu erau specialiști în anestezie, așa că s-a ocupat de unele aspecte de anestezologie, care era la începuturile sale.

Când fostul spital Iubirea de Oameni a fost transformat în spitalul de deservire a juriștilor (după căderea comunismului), am sugerat lui Valeriu Stoica (ministrul liberal de Justiție de atunci) să-i dea numele Dr. Constantin Angelescu, ceea ce a fost o consacrare a acestui mare om politic, om de cultură și medic român, nu numai liberal.

Trebuie să mărturisesc însă că, inițial, sora mea și cu mine l-am admirat - adolescenți fiind - pentru cu totul altceva. Angelescu cumpărase de la boierii Butculești un teren pe Bulevardul Magheru de azi, între străzile C. A. Rosetti și Franklin, pe care arhitectul E. Doneaud a ridicat hotelul Lido prin anul 1930. În acest hotel a amenajat un restaurant-braserie, care avea în mijlocul lui un ștrand cu un bazin de înot. Acest bazin - în care m-am scăldat de zeci de ori - era o minune europeană, căci din 20 în 20 de minute era animat timp de vreo 5 minute de valuri

artificiale! A fost un succes extraordinar, de care îmi amintesc deși sunt aproape 90 de ani de atunci. Restaurantul-ștrand Lido devenise o atracție a Bucureștiului, în plină criză economică, prin valurile sale, dar și prin muzica modernă de jazz a lui Elly Roman sau a orchestrei Bachman. După cum se vede, celebritatea este complicată și imprevizibilă.

Constantin Angelescu

Palatul Lido (carte poștală)

Ștrandul Lido – singurul bazin cu valuri artificiale din România

CONSTANTIN ANGELESCU (1869 - 1948)
– SCURTE NOTE GENEALOGICE –

Prof. univ. dr. Radu Ștefan Vergatti

În ziua de 11 martie 1935, din inițiativa profesorului universitar Constantin Angelescu, medic, ministru al Instrucțiunii Publice, a luat ființă Academia de Științe din România, instituție-strămoș a Academiei Oamenilor de Știință din România din zilele noastre¹.

Actul constitutiv a fost legalizat sub nr. 7205/11 martie 1935 de Tribunalul Ilfov Secția Notariat, fiind urmat de *Deciziunea nr. 44/29 martie 1935*, pronunțată de Tribunalul Ilfov, Secția I, în temeiul căroră Academia de Științe din România a fost înscrisă, potrivit legii, sub nr. 26/1935 în Registrul Tribunalului Ilfov.

Rațiunea apariției Academiei de Științe a fost arătată clar în „Statute” și în „Regulament”: încurajarea, îndrumarea și punerea în circulație a rezultatelor cercetării științifice prin conferințe, comunicări, publicații, expoziții, acordarea de premii pentru lucrări de valoare, subvenționarea cercetării științifice. Academia de Științe voia să devină un organism consultativ în sprijinul autorităților decidente și al instituțiilor de cercetare.

Actul de înființare a fost semnat de 26 oameni de știință din România. Ei pot fi considerați, în acel moment, corifei ai cercetării internaționale, care au adus glorie țării noastre. Dintre aceste nume, pot cita pe: doctorul, profesorul și ministrul Constantin D. Angelescu, fizicianul Eugen Bădărău, zoologul fondator al oceanografiei românești Ion Borcea, medicul și fiziologul Dimitrie Călugăreanu, astronomul Nicolae Coculescu, generalul Nicolae Condeescu, matematicianul Anton Davidoglu, fizicianul Dragomir Hurmuzescu, doctorul în științele naturii, istoricul și publicistul Constantin Kirițescu, chimistul Ștefan Minovici, zoologul Andrei Popovici-Bâznoșanu ș.a.m.d. Toți semnatarii erau nemulțumiți, exprimând într-o formă mai mult sau mai puțin deschisă iritarea lor față de situația din Academia Română. Acolo, locurile rezervate Secției de Științe erau limitate la numărul de 12. Nu considerau normal ca reprezentanților literelor, dreptului, istoriei etc. să le fie acordate toate celelalte locuri din Academia Română. Cu toate acestea, Academia Română a formulat un protest împotriva înființării Academiei de Științe din România. A urmat o luptă juridică între Academia Română și Academia de Științe, deși aceasta din urmă nu a avut niciodată pretenția de a fi confundată sau

¹ Cf. Ioan Scurtu, Corneliu Mihai Lungu, *Istoria Academiei de Științe din România (1935 - 1948)*, vol. I, Ed. A.O.Ș.R., București, 2013, p. 21 - 29.

de a prelua atribuțiile Academiei Române, așa cum au statuat și instanțele în final. Tumultul s-a încheiat în anul 2007, când prin lege s-a recunoscut existența și legalitatea Academiei Oamenilor de Știință din România, continuatoarea Academiei de Științe înființate în 1935.

Aici, în mod firesc, se pune întrebarea cine a fost doctorul Constantin Angelescu, cel care a avut curajul și puterea să creeze Academia de Științe din România?

Au fost câteva încercări de a se urmări și de a se lumina biografia acestui om fascinant². Deoarece toate lucrările predecesorilor mei conțin mici elemente de completat sau corectat, încerc, prin cercetarea expusă în rândurile următoare, să redau cu cât mai mare acuratețe, portretul său.

Astăzi se știe că în familia Dumitru și Teodora Angelescu, din Craiova, de pe Strada Bucovăț³, în mahalaua Dorobăntiei, în apropiere de Biserica Sf. Nicolae Dărăbanți, în casa nr. 2018⁴, în anul 1869, la 10/23 iunie (fiind declarat la starea civilă în 12/25 iunie), s-a născut băiatul lor, viitorul doctor Constantin Angelescu.

Tatăl său, Dumitru Angelescu, așa cum rezultă din acte, era „comersant” în Craiova⁵. În momentul nașterii fiului său, era un om bogat. Nu se știe de unde provenea, din ce localitate, din ce familie. Este foarte probabil să fi fost un sătean vioi, isteț, care a progresat rapid în mediul negustoresc craiovean, care pe atunci era inima Olteniei. Mulți din acest oraș, dacă au fost capabili, s-au îmbogățit în urma practicării negoțului. Dumitru Angelescu a putut astfel să se însoare cu Teodora, din familia Geblescu. Aceasta are originile oarecum mai cunoscute. Se pare că antecesorii ei proveneau din rândul unor emigranți din Transilvania. Fiind un grup mai mare, nou-veniții s-au așezat în satul care și astăzi poartă numele de Gebleşti, actualmente ținând de comuna Carpen, în vestul Județului Dolj⁶. Fiind oameni muncitori, tenaci, Gebleştii au reușit să se îmbogățească, luând pământ în arendă și făcând comerț, în general cu vite mari. Un strămoș al doctorului Constantin

²Dintre lucrările dedicate doctorului Constantin Angelescu, menționez: Nicolae Peneș, *Dr. C. Angelescu, Povestea unei vieți*, Editura Monteoru, București, 1998, passim; idem, *Moartea lui Cressus*, Ed. Tipomoldova, Iași, 2018, passim; Mihai Sorin Rădulescu, *Memorie și strămoși*, Ed. Albatros, București, 2002, p. 74 - 79; Toma Rădulescu, *Ordine și decorații românești și străine care au aparținut acad. dr. Constantin Angelescu (1869 - 1948)*, în *Argesis. Studii și Comunicări*, Seria Istorie, Analele Muzeului Județean Argeș, XXII, Ed. Ordesos, Pitești, 2003, p. 343 - 390; Constantin I. Stan, Viorel Frîncu, *Dr. Constantin Angelescu, omul politic, diplomatul și ctitorul de școli românești (1869 - 1948)*, Ed. Teocora, Buzău, 2009, passim.

³ Astăzi se numește Strada Alexandru Macedonski.

⁴ În secolul al XIX-lea, cel puțin până în 1878, în Craiova, în unele acte administrative se precizează că fiecare casă avea alt număr, indiferent de „mahalaua” sau strada pe care se afla (cf. Adeverința emisă de Școala Primară Nr. 1 Băieți Obedeau din Craiova la 1 martie 1934, B.A.R., Secția Manuscrise, Fond Dr. C. Angelescu, II, Acte 2; (ea se referă la o situație trecută).

⁵ *Ibidem*.

⁶ În trecut, poziția geografică a satului Gebleşti îl situa administrativ în fostul județ Mehedinți.

Angelescu din ramura maternă, pe nume Stan Geblescu, poate fi depistat în documente în anii 1839 și 1842. El practica îndeletnicirile de arendaș la Saca (Jud. Mehedinți)⁷ și negustor cu boi mari, pe care-i exporta în Austria pe la Rușava (Orșova)⁸.

Din această familie Geblescu s-au ridicat foarte mulți oameni noi, cu o stare materială din ce în ce mai bună. Ei s-au înrudit și cu familia boierești. Familia Geblescu cumpărase de la familia boierească Izvoranu moșia și cula din satul Brabova (atestată ante 1840). A adăugat la culă încă un nivel, făcând-o să aibă trei nivele⁹. Deoarece familia Izvoranu era un vechi neam boieresc, probabil descendent din Craiovești, s-a creat legenda că și Gebleștii ar fi descendenți din aceeași veche familie boierească. Nimic nu justifică această descendență directă, dar meritele lor nu sunt diminuate din acest motiv. Ei rămân „homines novi”, contributori la bunăstarea Craiovei.

O altă ramură a familiei mamei doctorului Constantin Angelescu, Geblescu, i-a avut între membri pe Ștefan și Ioniță Geblescu.

În anul 1863 Ștefan Geblescu s-a însurat cu Zinca, bogata moștenitoare a marelui boier oltean Hristea Belivacă (bunicul ei), între altele ctitorul Bisericii Sf. Nicolae Belivacă din Craiova¹⁰. Una dintre proprietățile celebre ale lui Ștefan Geblescu a fost marele Hotel Geblescu din centrul Craiovei, de la intersecția Străzii Unirii cu Strada Sf. Dumitru, deschis în anul 1896, în apropierea Hotelurilor de atunci Paris și Theodoru, astăzi situat în diagonală față de Hotelul Minerva¹¹.

Ramura Geblescu în care s-a născut doctorul Constantin Angelescu și care ne interesează în cazul de față, provenea din Ilie și Catinca Geblescu, decedați ante 1862¹².

⁷ Cf. Nicolae Chipurici, *Un secol din viața satelor mehedințene 1800 - 1907*. Catalog de documente, vol. I, București, 1982, doc. nr. 601, p. 213.

⁸ Cf. *Meșteșugari și neguțatori din trecutul Craiovei. Documente (1666 - 1865)*, redactori responsabili Al. Bălintescu, Ioan Popescu-Cilieni, Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1957, doc. nr. 194, p. 264.

⁹ Pentru cula Brabova, v. N. Ghyka Budești, *Evoluția arhitecturii în Muntenia și în Oltenia*, partea a IV-a, *Noul Stil din Veacul al XVIII-lea*, în *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*, Anul XXIX, fasc. 87-90, 1936, p. 118 și imaginea din planșa DCXXVI (în continuare va fi citat BCMI 1936); Radu Crețeanu, *Culele și casele întărite de pe Valea Motrului*, în *Buletinul Monumente și muzee*, Anul I, tom I, 1958, p. 96. În momentul de față, Direcția Monumentelor Istorice din Județul Dolj a făcut planuri pentru restaurarea culei Brabova (cf. informație orală de la arhitect Paul Popescu).

¹⁰ Cf. George Mil-Demetrescu, *Din istoria Craiovei. Vechi denumiri de mahalale și suburbii*, în „Arhivele Olteniei”, anul IV, nr. 18 - 19, martie-iunie 1925, p. 115 - 116.

¹¹ Hotelul Geblescu din Craiova a avut la un moment dat numele de New York; în timpul regimului comunist i-a fost schimbat numele în București; după 1989 a revenit la numele de New York.

¹² Cf. Aurelia Florescu, *Familia Geblescu în secolul al XIX-lea*, în vol. *Istorie, cultură și civilizație în Piemontul Bălăciței*, Studii și documente, coord. Dinică Ciobotea, Gabriel Croitoru, Arhivele Naționale, SJAN Dolj, Asociația Generală a Arhiviștilor din România Fil. Dolj, Ed. Sitech, Craiova,

Ilie și Catinca Geblescu au avut 4 copii:

- Costandin (Costache) Geblescu, născut la 12 noiembrie 1832 în Geblești și decedat la 31 martie 1895 în Craiova, necăsătorit¹³.

- Al doilea fiu al soților Ilie și Catinca Geblescu a fost numit Radu (Răduț) Geblescu. Era născut la 25 februarie 1834 în cătunul Geblești din staul Carpen și a decedat la 8 februarie 1893¹⁴. La data de 14 ianuarie 1868 Răduț Geblescu s-a căsătorit în comuna Carpen cu o fată din familia Vâlcănescu, numită Caliopi (Ecaterina) care era născută la 20 martie 1850. Ea era fiica lui Mihalache și a Ecaterinei Vâlcănescu. Părinții soției lui Răduț Geblescu erau din comuna Cernătești, Jud. Dolj¹⁵. Răduț și Caliopi Geblescu locuiau în Craiova, mahalaua Brândușa, Str. Calomfirescu¹⁶. Ei au avut patru copii. Dintre aceștia, trei au decedat timpuriu. Al patrulea, Costică Geblescu, a ajuns avocat, politician, inițial conservator și apoi liberal, deputat și senator. Costică Geblescu s-a născut la 1 decembrie 1869, în comuna Geblești. A decedat în anul 1927. A fost însurat cu Alexandrina, născută tot Geblescu (13 aprilie 1874 - 23 aprilie 1895). Alexandrina măritată cu Costică Geblescu era fiica lui Ioan/Ioniță Geblescu (1827 - 1910, boier de neam) și al Anei născută Chintescu (1837 - ante 1914). În același timp era nepoata de fiu a lui Trandafir Geblescu (tot boier de neam). Costică și Alexandrina Geblescu aveau în București o casă somptuoasă, aflată la intersecția dintre Strada Polonă și Bd. Dacia. Totodată, Costică Geblescu era proprietarul conacului și moșiei din hotarul satului Brabova, Jud. Dolj¹⁷. Tot Costică Geblescu, fiul lui Răduț Geblescu și al Caliopiei (n. Vâlcănescu), cumpărase părți de moșie foste ale lui Barbu Isvoranu în comuna Brabova, la hotarele moșiilor Urdinția și Boianu¹⁸.

2013, p. 623, 629. Răduț I. Geblescu era menționat în lista alegătorilor din anul 1862 în vârstă de 27 ani (deci n. 1834 - 1835) ca proprietar al moșiilor Geblești, Toaia, Drăgnei, unele primite de la părinții săi Ilie și Catinca Geblescu. În privința moșiei Toaia și a livezii Drăgnei din hotarul Gubaucea, Răduț și Costache Geblescu, frați, le-au cumpărat de la familia Păianu în 2 octombrie 1854 cu 400 galbeni împărătești (cf. Aurelia Florescu, *op. cit.*, p. 623; S.J.A.N. Dolj, *Colecția Documente*, Pachet CXLV, 45, 1854 octombrie 2; idem, *Colecția Hotărnicii*, inv. 588 din 1902). Tatăl fraților Costache, Răduț, Tudora (Teodora) și Iancu Geblescu, anume Ilie Geblescu, avea în proprietate o parte din Moșia Geblești. Ilie Geblescu era atestat ca proprietar încă din anul 1831. Între anii 1876 - 1877, copiii lui Ilie și ai Catinței Geblescu au construit o biserică la Geblești, Com. Carpen, Jud. Dolj, pe moșia moștenită de la tatăl lor. Biserica a înlocuit o veche biserică din lemn. Ea se situa în apropiere de conacul familiei (cf. Alexandru Toma Firescu, Ionuț Adrian Pătularu, *Biserici și așezări doljene*, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 2005, p. 73).

¹³ Cf. Primăria Craiova, Registrul Stării Civile Craiova, act de deces din 31 martie 1895.

¹⁴ Cf. Aurelia Florescu, *op.cit.*, p. 629 în planșa IV.

¹⁵ *Idem*, p. 623, S.J.A.N. Dolj, Registrul Stării Civile sat Carpen, act de căsătorie din 14 ianuarie 1868.

¹⁶ Cf. Aurelia Florescu, *op.cit.*, p. 623.

¹⁷ *Idem*, p. 624. *Dicționarul istoric al localităților*, Dolj, vol. I, lit. A-C, Ed. Alma, Craiova, 2004, p. 114.

¹⁸ Cf. Aurelia Florescu, *op.cit.*, p. 624; S.J.A.N. Dolj, *Colecția Hotărnicii*, inv. 480, f. 23.

Era totodată proprietar al unor părți din moșia Dârvari, la acel moment în Jud. Mehedinți¹⁹. Soția lui, Alexandrina, avea ca zestre părți din moșia Pleșoiu²⁰ și părți din moșia Călugărei²¹.

- Iancu Geblescu era al patrulea fiu al soților Ilie și Catinca Geblescu. Iancu Geblescu era născut la 29 august 1844 în comuna Geblești și a decedat la 5 ianuarie 1890 în Craiova. În timpul vieții a fost comerciant și proprietar. La data de 12 februarie 1881 s-a însurat în satul Carpen cu Eugenia Veleanu (n. 1 noiembrie 1862). Ea era fiica lui Ion Udrea și al Ecaterinei Veleanu, din comuna Vela, Județul Dolj. La căsătoria lor martori au fost Costache I. Geblescu și Răduț Geblescu, frații mirelui, precum și Ion N. Popescu și Dinu Dițoiu, proprietari din Comuna Carpen²². Căsătoria lor a durat puțin, nouă ani, timp în care Iancu și Eugenia Geblescu au avut doi copii. Băiatul Iancu I.I. Geblescu a decedat, din păcate, copil fiind, la 2 iulie 1890, la doar câteva luni după moartea tatălui său Iancu I. Geblescu, săvârșit din viață nu mult înainte, la 5 ianuarie 1890²³. Văduva Eugenia Geblescu a rămas să-și crească singură fiica, numită Theodora, născută în anul 1883. Ele nu au rămas sărace totuși. Moșteneau de la Iancu I. Geblescu mai multe proprietăți. Locuiau în Craiova, în casa lor proprie din Mahalaua Dorobănția, pe Str. Calomfirescu. În anul 1901 Eugenia Geblescu, în calitate de tutore a minorei Theodora, fiica ei și a lui Iancu I. Geblescu, proceda la ipotecarea unei prăvălii moștenite de la defunctul soț (evident proprietatea minorei în primul rând, și într-o mică parte a ei) pentru a garanta un împrumut²⁴. Tot ele aveau în proprietate și casa din Craiova, Str. Unirii nr. 109, care fusese de asemeni ipotecată pentru un împrumut luat de văduvă la numitul I. M. Grigorescu²⁵. O altă proprietate moștenită de la defunctul Iancu I. Geblescu era o parte din moșia Bucovicior. Aceasta a făcut obiectul unui partaj la 29 noiembrie 1893, coproprietară fiind minora Theodora Geblescu (fiica Eugeniei și a lui Iancu I. Geblescu), reprezentată de mama ei la împărțeală, pentru că fata avea abia vârsta de 10 ani²⁶.

¹⁹ În anul 1902, Costică Geblescu vindea o parte din această moșie Dârvari pentru suma de 35.000 lei (cf. S.J.A.N. Dolj, Fond Tribunalul Dolj, act vânzare autenticat sub nr. 4527/4 octombrie 1902).

²⁰ Cf. *Dicționarul istoric al localităților din Județul Dolj*, vol. 4, Lit. N-V, Ed. Alma, Craiova, 2004, p. 77.

²¹ Cf. S.J.A.N. Dolj, Fond Tribunal Jud. Dolj, act de vânzare al unei păduri din Călugărei, autenticat sub nr. 11096/13 decembrie 1923.

²² Cf. S.J.A.N. Dolj, Registrul de Stare Civilă sat Carpen, act de căsătorie din 12 februarie 1881; *Dicționarul istoric al localităților din județul Dolj*, vol. 4, lit. N-V, ed. cit., p. 348, 349.

²³ Cf. S.J.A.N. Dolj, Registrul de Stare Civilă Craiova, act deces al minorului Iancu Geblescu nr. inv. 2821/2 iulie 1890.

²⁴ S.J.A.N. Dolj, Fond Tribunalul Dolj, act autenticat sub nr. 4488/10 decembrie 1901.

²⁵ Idem, act autenticat sub nr. 4378/25 septembrie 1904.

²⁶ Idem, mențiune despre partajul moșiei Bucovici din 29 noiembrie 1893, în actul aut. sub nr. 5312/10 noiembrie 1904.

- Al treilea copil al soților Ilie și Catinca Geblescu și singura lor fată a fost Tudora (Teodora) Geblescu. O discutăm ultima, deoarece ea este mama doctorului Constantin D. Angelescu, cel care ne interesează în cazul de față. Teodora Geblescu era născută în anul 1841. Știm despre ea că era tutelată, împreună cu fratele Iancu, de frații lor mai mari, Costache și în special Răduț Geblescu, pentru că toți erau orfani dinainte de anul 1862. La momentul potrivit, Teodora Geblescu s-a căsătorit cu Dumitru Angelescu, „comersant din Craiova”. Acesta era fiul lui Ion Anghel, un țăran a cărui origină nu am putut-o identifica. Este foarte probabil ca, de la acest Anghel numele să se fi modificat și transcris mai târziu Angelescu și, într-un final Angelescu. Despre Dumitru Angelescu știm că era născut în anul 1831. Cei doi soți Dumitru și Teodora Angelescu (n. Geblescu) locuiau în Craiova, mahalaua Dorobăntiei, pe Str. Bucovăț, în casa cu nr. 2018²⁷. Ei au avut șase copii. Din păcate, a supraviețuit doar unul dintre ei, celebrul doctor Constantin D. Angelescu. Dintre ceilalți copii, știm despre Ștefan Angelescu că a decedat în Craiova la 28 martie 1870²⁸, iar altul dintre băieți, numit tot Dumitru (ca tatăl lui), a murit și el, tot copil, la 12 ianuarie 1874, tot în Craiova²⁹.

Singurul copil al soților Dumitru și Teodora Angelescu (n. Geblescu) rămas în viață a fost deci viitorul medic și om politic Constantin D. Angelescu.

Așa cum rezultă din „Registrul Stărei Civile pentru Născuți” Craiova, nașterea a fost înregistrată în Actul de Naștere nr. 73 din 12 iunie 1869, „la ora nouă dimineața”.

Atunci s-a consemnat:

„Domnul Constandin, în religie ortodoxă răsăriteană, de secsu masculin, născutu alaltăeri, ziua zece a lunii iunie, la ora șese dimineața, în orașul Craiova, la casa părinților săi din Strada Bucovățu Nr. (n-are) Mahalaua Dorobăntiea, fiu al Domnului Dumitrache Anghesescu, în etate de treizeci și optu ani, de profesiune Comersantu, domiciliatu în Craiova, și al Dómnei Tudora Anghesescu, în etate de douăzeci și optu ani domiciliată în Craiova, dupe declarațiunea făcută de tatăl care ne-au înfățișatu copilul. Întâiul martor Domnul Stancu Dumitriu în etate (de, n.n.) patruzeci și unu ani de profesiune Comersantu domiciliatu în Craiova, Mahalaua Bășica, naș născutului. Al doilea martor Domnul Costache Nicolae Stăreșinu în etate de treizeci și șapte de ani de profesiune funcționar domiciliatu în Craiova Mahalaua Sfântu Gheorghe Vechiu. Cari au subnotit (semnat, n.n.) acest actu dupe

²⁷Adresa rezultă din Adevărta emisă de Școala Primară Nr. 1 Băieți Obedeuanu din Craiova la 1 martie 1934, B.A.R., Secția Manuscrise, Fond Dr. C. Angelescu, II, Acte 2; în secolul al XIX-lea, cel puțin până în anul 1878, în unele acte administrative se precizează că fiecare casă din Craiova, avea alt număr, indiferent de „mahalaua” sau strada pe care se afla.

²⁸S.J.A.N. Dolj, Regstru Stare Civilă Craiova, inv. 2536 din 28 martie 1870, martori la înregistrarea decesului fiind doi dintre frații mamei copilului mort, anume Răduț Geblescu și Iancu Geblescu.

²⁹Idem, invr. 2595 din 12 ianuarie 1874; înregistrarea decesului băiatului Dumitru Geblescu a avut ca martor pe Costache Geblescu, frate cu Teodora Angelescu (n. Geblescu), mama copilului mort.

ce li s-a cititu împreună și cu declarantele constatat dupe lege, de noi, Protopopu Glodénu Illie officiaru al Stării Civile din Comuna Urbei Craiova Județul Doljiu”³⁰.

Așa cum era normal, primii șapte ani ai copilăriei Constantin D. Angelescu i-a petrecut în preajma și sub aripa femeilor din familie. În anul 1876, viitorul medic a început să urmeze cursurile primare la Școala Obedeanu din Craiova, avându-l ca învățător pe Diaconul D. Ionescu³¹. Era un obicei atunci, datorită penuriei de cadre didactice, ca o serie de clerici să predea în învățământul primar – este posibil ca aceasta să fi fost situația și în cazul de față.

Imediat după terminarea școlii primare a fost înscris la prestigiosul liceu craiovean care după proclamarea României ca Regat a luat numele de Colegiul Carol I. Directorul liceului, profesorul de istorie G. I. Bușilă, în anul 1887, când tânărul Constantin D. Angelescu absolvea liceul, a rostit un discurs prin care a arătat că o națiune fără idealuri este ca o corabie fără busolă. Această idee le-a fost insuflată tuturor tinerilor absolvenți. În clasa a VII-a, ultima de liceu, Constantin D. Angelescu s-a situat între elevii buni, luând premiul al III-lea³².

Imediat după aceea, cu sprijinul financiar al rudelor sale din familia Geblescu, sprijinit și de senatorul Eliodor Vergatti din Craiova, tânărul Constantin Angelescu a plecat la Paris pentru a urma cursurile Facultății de Medicină (1887 - 1893). Împreună cu el a plecat și vărul lui, Costică Geblescu, cel care avea să devină avocat și politician, fiul lui Răduț Geblescu, ambii având aceeași vârstă³³.

Constantin D. Angelescu a stat în capitala Franței vreme de zece ani, până la terminarea doctoratului în medicină.

Acolo a studiat la Facultatea de Medicină sub îndrumarea unor celebri medici, Perrier, Marchand, Ferillon. A lucrat acolo și cu ajutorul unei burse primite din partea Fundației Madona Dudu, putând să-și pregătească teza de doctorat, pe care a susținut-o în anul 1897 și a publicat-o în același an. El, inițial, lucrase ca extern

³⁰ Cf. Actul de naștere nr. 72/12 iunie 1869 aflat la S.J.A.N. Dolj; mulțumim domnului profesor Dinică Ciobotea pentru furnizarea fotocopiei.

³¹ Cf. Adeverința emisă de Școala Primară Nr. 1 Băieți Obedeanu din Craiova la 1 martie 1934, aflată B.A.R., Secția Manuscrise, Fond Dr. C. Angelescu, II, Acte 2.

³² Cf. N. Peneș, *op. cit.*, ed. 1998, p. 30, tabel Clasa a VII-a (absolvenți 1887). Din cei 27 elevi din clasă, la sfârșitul anului școlar 1887, 10 erau corijenți, repetenți, retrași etc. Constantin D. Angelescu s-a clasat al 6-lea pe lista absolvenților, cu media generală 7,94 și premiul al III-lea; primul clasat a fost Ștefan Iancovici cu nota 9,66 și premiul I; al doilea clasat a fost Alexandru Carnabel cu media 8,84 și cu premiul II; al treilea clasificat, dar tot cu premiul II a fost Aurel Lupescu, având media 8,58; al patrulea clasat a fost Virgiliu Broscărescu, cu media 8,08, primind premiul III alături de Constantin Angelescu; al cincilea clasat a fost Petru Basiliu, cu media 8,07 și primind și el premiul III alături de Virgil Broscărescu și Constantin D. Angelescu (*ibidem*; N. Peneș, *Moartea lui Cressus*, ed. cit., tabel p. 45).

³³ Informație de la doamna Ioana Angelescu, nepoată de fiu a doctorului Constantin D. Angelescu.

al spitalelor, din anul 1894³⁴. Apoi a devenit intern, post obținut prin concurs, al spitalelor din Paris, unde apoi a fost primit ca medic-asistent în specialitatea chirurgie.

Teza lui de doctorat a fost apreciată și publicată încă din anul obținerii titlului de doctor în medicină, sub titlul *Hystérectomie abdominale totale pour tumeurs fiberuses de l'utérus* (Paris, 1897, 274 p.) susținută joi, 9 decembrie 1897, de la ora 13. Conducătorul tezei de doctorat a fost doctorul profesor Paul Berger, iar comisia a fost compusă din profesorul Laboulbène și profesorii - agrégés Marchand și Thiéry. În anul 1904, teza a fost republicată, tot la Paris, cu o prefață de doctorul Rochard, chirurg al spitalelor din Paris.

Până la tipărirea tezei, dar și după aceea doctorul Angelescu a avut o intensă activitate medicală, practică și teoretică. Aceasta din urmă a fost concretizată în mai multe publicații, în volume și articole de specialitate, tipărite în revistele franceze *Le Mercredi Médical*, *Bulletins de la Société anatomique de Paris*, *Presse Médicale*, *Archives des sciences médicales* (condusă, între alții de doctorul Thoma Ionescu, viitorul rector al Universității din București și frate cu omul politic Take Ionescu), *Annales de médecine*, *Gazette des Hopitaux* etc.

Teza de doctorat, toate celelalte publicații și activitatea în spitalele pariziene i-au consolidat faima de tânăr medic român cu o capacitate și pregătire excepționale. I s-a propus să rămână în Franța. A refuzat și, în anul următor susținerii doctoratului, în 1898³⁵, a revenit în țară.

Ajuns în România, și-a reglat situația militară (serviciul militar) și apoi a fost integrat să lucreze la Spitalul Brâncovenesc. Actele infirmă ipoteza că ar fi lucrat în orașul Buzău imediat după revenire sau altădată³⁶. După Spitalul Brâncovenesc a lucrat la Spitalul Filantropia, al Eforiei Spitalelor Civile³⁷. Pe când lucra acolo, prietenul său Thoma Ionescu, care-l cunoștea de la Paris și-l aprecia, l-a recomandat lui Grigore Constantinescu Monteoru, care era bolnav de ulcer duodenal. În casa lui Grigore Constantinescu Monteoru a cunoscut mai mulți membri ai familiei acestuia. În primul rând pe soția lui Grigore Constantinescu Monteoru, Elena.

³⁴ Cf. *L'Abeille Médicale, Revue Hebdomadaire de médecine, de chirurgie & de pharmacologie*, Tome 51, Paris, 1894, p. 64.

³⁵ În general se scrie că ar fi revenit în țară în anul 1897; nu este real pentru că el a susținut teza de doctorat în decembrie 1897, deci a avut nevoie de un timp pentru a pregăti părăsirea Parisului și revenirea în țară.

³⁶ Cf. N. Peneș, *Doctorul Angelescu*, ed. cit. Această aserțiune se bazează pe o identitate de nume. În acel moment se găsea în Buzău un doctor Angelescu și acesta lucra ca medic. Dar acel doctor Angelescu medic al orașului Buzău era bunicul matern al arhitectului Șerban Orescu, fără nicio legătură cu doctorul Constantin D. Angelescu (cf. Informații de la doamna Ioana Angelescu)

³⁷ A fost numit medic primar al Spitalului Filantropia de la 1 februarie 1904 până la 1 octombrie 1910; apoi, medic primar al Spitalului Colțea, tot al Eforiei Spitalelor, de la data de 1 octombrie 1910 (cf. *Eforia Spitalelor Civile 1832 - 1932*, Inst. De Arte Grafice E. Marvan, București, 1932, p. 25, 12).

Aceasta era foarte bună prietenă cu Elisabeth (Bessy) Richards, soția englezoaică a lui Take Ionescu, avocat al familiei Monteoru.

Acolo a cunoscut-o și pe fermecătoarea Virginia Constantinescu-Monteoru, una dintre fiicele bogatului Grigore Constantinescu Monteoru.

Acesta se trăgea dintr-o familie de greci eteriști, care purtaseră numele inițial de Stavri.

Bunicul patern al Virginei Monteoru, Constantin Stavri (1803-1859) și soția acestuia, o sârboaică Anastasia (1809 - 1870), fugiseră din Sofia în anul 1830 și se stabiliseră în Brăila. Acolo, pentru a li se pierde urma, își românizaseră numele în Constantinescu. Cel mai mare dintre copiii familiei Stavri devenită Constantinescu, a fost botezat Grigore (1831 - 1898, viitorul socru al doctorului Constantin Angelescu). Grigore Constantinescu s-a născut la Târgoviște în anul 1831 și a fost botezat cu fast în Biserica Domnească de acolo, de însuși episcopul Palade³⁸. Următorii copii ai lui Constantin Constantinescu (fost Stavri) – Dumitru, Paraschiva, Pandele – aveau să se nască în Brăila, orașul salcânilor, unde locuia familia și unde erau majoritatea afacerilor familiei – moșie arendată, un magazin universal etc.

Afacerile au fost preluate în administrare de fiul cel mare, Grigore Constantinescu. El a fost cel le-a dus mai departe cu un imens succes. A ajuns milionar, dovedindu-se un geniu al afacerilor.

S-a însurat în jurul anului 1860, cu sora unuia dintre partenerii săi de afaceri, Elena Perlea (1843 - 1864). Din păcate, a rămas văduv în anul 1864.

În anul 1867 Grigore Constantinescu Monteoru s-a recăsătorit tot cu o fată pe nume Elena (1853 - 1928). De data aceasta era vorba de una dintre fiicele lui Ghiță Popescu (Popa) din Lipia, menționat ulterior ca pitar și a soției acestuia, Ecaterina.

Elena născută Popa (Popescu) și măritată Constantinescu-Monteoru mai avea și alte surori. Una dintre ele se numea Ana. Ea s-a măritat cu Spiru Haret. O altă soră, Eliza, în anul 1902 avea să se mărite cu Pompiliu Eliade. Anterior aceasta divorțase de Anton Carp, cu care avea o fiică, pe nume Mariorel³⁹.

Elena (n. Popa/Popescu) căsătorită Constantinescu Monteoru și soțul ei Grigore Constantinescu Monteoru au fost nașii de cununie ai surorii ei Ana N. Constantinescu și ai lui Spiru Haret, căsătoriți în anul 1883⁴⁰.

³⁸ Cf. Argentina D. C. Monteoru, *Familia Monteoru*, Ed. Socec, București, 1915, p. 2.

³⁹ În multe lucrări se afirmă că o anume *Eliza* Popescu fiica pitarului Ghiță Popescu, s-ar fi măritat cu Grigore Constantinescu Monteoru. În realitate, o altă fiică a pitarului Ghiță Popescu, *Elena*, este cea care s-a măritat cu Grigore Constantinescu Monteoru. Eliza, la rândul ei a existat, dar era soră cu Elena și cu Ana, viitoarea soție a lui Spiru Haret. Nu Eliza a fost cea care s-a măritat cu Grigore Monteoru, ci cu Pompiliu Eliade, după ce a divorțat de Anton Carp (pentru Eliza, cf. Nicolae Trohani, *Pompiliu Eliade, un român „Normalian”*, în *Muzeul Național*, XV, 2003, p. 278).

⁴⁰ Cf. Nicolae Peneș, *Ana lui Spiru Haret*, în *Almanahul Femeia*, 1998.

Grigore Constantinescu Monteoru s-a dovedit și pe mai departe extrem de iscusit în afaceri. A devenit unul dintre pionierii bogatei industriei petroliere din zona Buzăului. Pe o parte din moșia Sărata, pe care o cumpărase înainte de ultimul sfert al secolului al XIX-lea, a ridicat două fabrici pentru prelucrarea țițeiului, o gară, mai multe instalații petroliere, o moară cu aburi extrem de necesară în toată zona, cea mai apropiată fiind tocmai la Buzău. Ulterior, în anul 1891, avea să cumpere și restul moșiei Sărata de la moștenitorii familiilor Moscu, Ghica, Suțu, Brăiloiu etc., iar în 1892 și moșia Nenciulești de la consilierul Curții de Casație și viitor regent, Constantin D. Sărățeanu⁴¹.

În localitatea Sărata-Monteoru, cu banii obținuți din exploatarea petroliere și din celelalte afaceri, Grigore Monteoru a dezvoltat o stațiune balneară. A ridicat inițial un hotel ultramodern cu 55 de camere la etajul 1 pentru oaspeți-pacienți. La parter erau 45 de camere cu băi speciale, din marmură, pentru tratament cu apele medicinale cloruro-iodurate-bromurate din zonă, împachetări cu nămol, iar spălatul se făcea cu apa minerală gazoasă. Deoarece noua stațiune inaugurată la 1 iulie 1895 a avut un mare succes, curând a ridicat al doilea hotel, cu 100 de camere, dat în folosință în anul 1898.

Hotelurile și de altfel întreaga stațiune Sărata-Monteoru erau ultra-moderne, căci foloseau din plin energia electrică pentru iluminat și pentru facilitățile de tratament.

Grigore Constantinescu Monteoru era în afară de foarte bogat, un om foarte cultivat. Citea mult, avea o bibliotecă remarcabilă și călătorea în toată Europa Occidentală, în fiecare an, îmbogățindu-și cunoștințele prin vizitarea de expoziții, audierea de concerte și admirarea operelor de artă și arhitectură. În anul 1876 a înființat organizația de Buzău a Partidului Liberal. A condus această organizație până în 1898, anul morții lui. Soția lui era înrudită cu Alexandru Candiano Popescu, pentru că tatăl ei Ghiță Popa (Popescu) era frate cu Dumitru Popa (Popescu) tatăl lui Alexandru Candiano Popescu⁴². Acesta din urmă era semnatar al programului politic al coaliției de la Mazar Pașa (24 mai 1875)⁴³. Acesta a fost actul de naștere al Partidului Liberal. A fost publicat în ziua de 4 iunie 1875, în ziarul *Alegătorul liber*, condus de tânărul, tumultuosul și talentatul ziarist Ion Luca Caragiale.

Grigore Monteoru, fiind un om extrem de bogat, iubindu-și țara, a susținut cu mari sume de bani războiul de independență dintre anii 1877 - 1878. Conducător al organizației liberalilor din Buzău, a avut calitatea de deputat și senator până la

⁴¹ Cf. B.A.R., Mss, Fond Dr. C. Angelescu, II, Acte 7-9.

⁴² Cf. Arbore Genealogic pus la dispoziție de doamna Ioana Angelescu. Arborele privește familia lui Ghiță R. Popa (Popescu), 1816 - 1878, bunicul matern al Virginiei n. Monteoru, căsătorită cu dr. C. Angelescu. Familia Popa (Popescu) era din satul moșnenesc Lipia.

⁴³ Casa lordului Steven Bartlett Lakeman, cunoscut în București sub numele Mazar Pașa, se găsea pe Ulița Ienei (Str. Biserica Enei nr. 18). Acolo se mutase și redacția ziarului *Alegătorul liber*, probabil proprietatea lui Mazar Pașa.

moarte. Alături de alți fruntași liberali, a formulat, precizat și clarificat doctrina liberală, în contradicție cu cea conservatoare. Însă la doar un an după inaugurarea celui de-al doilea hotel, boala de ulcer s-a transformat în cancer și l-a răpus pe Grigore Monteoru, care a murit pe neașteptate.

După moartea lui Grigore Monteoru, ca urmare a sentimentelor ce ajunseseră să-i lege, doctorul Constantin D. Angelescu și Virginia Monteoru s-au căsătorit. Ei au așteptat circa un an de zile, perioada de doliu după moartea lui Grigore Monteoru și s-au căsătorit în anul 1899.

Virginia Monteoru (1868 - 1908) mai fusese măritată anterior, cu avocatul și magistratul Corneliu Manolescu-Râmniceanu⁴⁴, de care divorțase. Deoarece fostul ei soț a murit fără copii, prin testamentul său și-a lăsat întreaga sa avere Academiei Române.

Dintre copiii lui Grigore și ai Elenei Monteoru, mai erau în viață Virginia și Elena (1878 - 1972), aceasta din urmă măritată cu Lascăr L. Catargi (1872 - 1952)⁴⁵.

Din căsătoria Virginiei Monteoru cu doctorul Constantin Angelescu au rezultat șase copii.

În anul 1900 li s-a născut primul copil, Elena (1900 - 1981). Această fată se va mărita mai târziu cu craioveanul George Vălimărescu, magistrat și viitor diplomat⁴⁶.

Al doilea copil al cuplului Constantin și Virginia Angelescu a fost un băiat, născut în anul 1901, botezat Grigore (1901 - 1922) în amintirea bunicului său matern, Grigore Monteoru. Fiind deosebit de dotat intelectual, Grigore Angelescu a fost trimis la Paris pentru a urma cursurile Facultății de Drept. Din păcate, o boală cumplită, tuberculoza, l-a răpus în 1922. În amintirea lui, în același an, doctorul Constantin Angelescu a creat o fundație la Academia Română cu un capital de 100.000 lei. Din venitul acestui capital, s-au acordat burse și premii numite „Grigore C. Angelescu”⁴⁷.

⁴⁴ Informația doamnei Ioana Angelescu. Corneliu Manolescu Râmniceanu (Romniceanu) era fiul liberalului Nae (Nicolae) Manolescu, primar al Bucureștiului, decedat în funcție la sfârșitul lunii iulie 1886, în Bălțățești (cf. Monitorul Comunal al Primăriei București, anul XI, nr. 31, Duminecă, 3 august 1886, p. 1). Corneliu Manolescu-Râmniceanu (Romniceanu) a fost între altele prim președinte al Curții de Casație în 1911 - 1918.

⁴⁵ Ceilalți copii ai lui Grigore și ai Elenei Monteoru au fost doi băieți, din păcate morți în tinerețe: Grigore (Gogu) 1869-1884 și Gheorghe (1871 - 1894, mort în studenție); cf. Arbore genealogic al fam. Monteoru pus la dispoziție de doamna Ioana Angelescu.

⁴⁶ George Vălimărescu era născut în 1895 unul dintre fiii magistratului craiovean Constantin Vălimărescu și al Anei născută Greceanu. Mama lui era soră cu Maria Stoilov, căsătorită cu generalul Simion Stoilov și mama viitorului matematician Simion Stoilov. Era frate și cu Alexandru Vălimărescu, mare jurist, profesor la Facultatea de drept din București.

⁴⁷ Cf. Adresa Academiei Române nr. 2724/1942.

A urmat al treilea copil al cuplului Angelescu, tot un băiat, Alexandru, născut în anul 1902. În urma studiilor, a ajuns profesor universitar la disciplina Drept Civil, pe care a predat-o la Facultatea de Drept a Universității din Cluj. Din păcate, bolnav fiind, a murit prematur, în anul 1947, la 45 de ani.

Cel de-al patrulea copil, numit tot Constantin (C.C. Angelescu), s-a născut la 16 februarie 1905, în București, în casa din Str. C.A. Rosetti nr. 13 bis. El a urmat, ca și frații săi, cursurile liceale în Franța. Apoi, în anul 1926 a devenit licențiat al Facultății de Drept din București, obținând calificativul *magna cum laude*. A plecat la Paris pentru specializare, unde în anul 1928 a devenit diplomat în studii superioare de drept public. În noiembrie 1930 a obținut și diploma în studii superioare de economie politică a Facultății de Drept a Universității din Paris. În iulie 1931 a obținut și titlul de laureat al Școlii de Științe Politice din Paris. Acolo s-a clasificat primul pe întreaga școală. În anul 1933 și-a susținut doctoratul în drept, cu teza *La consultation directe du peuple, en dehors de l'élection, d'après la Constitution de Weimar* (Ed. Librairie des Facultés, Paris, 1933, 656 p.). Teza sa de doctorat a fost elogiată inclusiv de Consiliul Profesorial al Facultății de Drept din Paris și menționată printre cele mai bune teze ale anului universitar 1933 - 1934.

Apoi a revenit în țară în ianuarie 1934. A primit un post de referent-stagiar la Consiliul Legislativ și pe cel de asistent onorific la Facultatea de Drept din București. La Consiliul Legislativ, unde a început să activeze numai după un riguros examen și verificare a studiilor sale, a tezei de doctorat, a publicațiilor etc., a fost încadrat la Secțiunea I, Drept Public. De menționat că în acea perioadă Secțiunea I a Consiliului Legislativ a avut de întocmit Codul penal și Codul de procedură penală Carol II. Codurile au fost considerate încununarea operei președintelui Secțiunii I de atunci, marele jurist penalist Ioan Ionescu-Dolj. Colegii lui C.C. Angelescu din Secțiunea I a Consiliului Legislativ erau, cu toții, personalități ale dreptului românesc. Consiliul Legislativ din perioada interbelică era o instituție complexă, cu îndatoririle de a aviza legislația de adoptat, de a alcătui legislație la cererea guvernului sau parlamentului, precum și sarcina cea mai dificilă – de unificare legislativă a României Mari, sub forma de noi coduri. În această perioadă activitatea lui Constantin C. Angelescu s-a concretizat în valoroase studii publicate.

La 1 noiembrie 1936 a fost numit prin concurs profesor agregat la Catedra de Drept Internațional Comparat, pentru Doctorat, la Facultatea de Drept a Universității din Cernăuți. Nu a apucat să predea acolo, deoarece a fost chemat la Facultatea de Drept din Iași, la Catedra de Drept Constituțional și Administrativ. Ca urmare a solicitării conducerii facultății a fost numit prin chemare profesor universitar acolo în decembrie 1936. În anul 1939 a devenit director al publicației Arhiva de Drept Public. În al doilea război mondial a luptat pe front până la căderea Odesei, în octombrie 1941. A fost decorat cu ordinul Coroana României cu panglică de Virtutea Militară. La 1 august 1942 a devenit prodecan al Facultății de Drept a

Universității din Iași. În anul 1944 a ajuns decan al aceleiași facultăți. Evenimentele politice l-au silit să demisioneze din funcție la 29 octombrie 1945. În anul 1947 C.C. Angelescu s-a căsătorit cu Nora-Geta (n. Ciocan), fiică de învățător, viitoare juristă la rândul ei. În anul următor, 1948, s-a născut Ioana Angelescu, singura lor fiică. În anul 1950, imediat după reforma învățământului, a fost epurat din Facultate. Motivul invocat a fost clar: profesorul C.C. Angelescu predă un curs despre care s-a spus neîntemeiat că ar elogia regimul mareșalului Ion Antonescu. Între cei epurați, alături de C.C. Angelescu au fost și profesorii ieșeni Octavian Ionescu și I. Popovici. Fostul profesor universitar, doctor în drept de la Paris, cu o strălucită carieră juridică, a fost trimis să lucreze la Fabrica de cărămizi ca muncitor necalificat. După închisoare, cu ajutorul fostului rector al Universității din Iași acad. Alex. Myller, a reușit să devină bibliotecar. A fost angajat inițial la biblioteca Universității. Apoi a fost transferat la biblioteca Filialei Iași a Academiei în anul 1951. Casa i-a fost confiscată pentru un consilier sovietic și ajunsese să locuiască într-o singură cameră mizeră, cu soția și copilul. La 15 august 1952 a fost arestat din locuința socrilor săi și încarcerat administrativ, fără proces și condamnare, vreme de trei ani. L-a întrebat pe anchetator de ce este arestat. I s-a răspuns: „dacă nu l-am putut lua pe taică-tu, te-am luat pe tine”. A fost încarcerat în penitenciarele din Iași, Ghencea, Capul Midia, Onești, Jilava, Văcărești. În anul 1955, după eliberare, cu ajutorul câtorva prieteni influenți, Jules Nițulescu și Vasile Rășcanu, a reușit să fie angajat cercetător științific la Institutul Academiei Române A.D. Xenopol din Iași. Acolo a ajuns să preia conducerea sectorului de istorie modernă, pe care a deținut-o până la pensionare, în anul 1975. La institut a reușit să reintre în viața publicistică, având importante contribuții de istorie, inclusiv premiate de Academie. De-a lungul carierei sale, a publicat peste 80 de studii și peste 100 de alte lucrări documentare. A murit la 15 octombrie 2000, la Iași.⁴⁸

Al cincilea copil al cuplului Constantin D. Angelescu și Virginia (n. Monteoru) a fost o fată, numită Ioana (1906 - 1993). Născută în anul 1906, ea s-a măritat cu geologul membru corespondent al Academiei Române Ștefan Ghika-Budești. Acesta era fiul celebrului arhitect și istoric Nicolae Ghika-Budești. Ioana C. Angelescu măritată Ghika-Budești a murit în anul 1993.

Al șaselea și ultimul copil al soților Constantin și Virginia Angelescu a fost o altă fată, Elisabeta (Lizette), născută în anul 1908 și decedată în 1988. Ea avea să se mărite cu matematicianul Alexandru Ghica (1902 - 1964), ajuns și el membru al Academiei Române. Din căsătoria lor avea să rezulte un fiu, Grigore, născut în anul 1936. Acesta, la rândul lui, are o fiică, Anca, născută în anul 1968⁴⁹. În anul

⁴⁸ Cf. Sorin Popescu, Tudor Prelipceanu, Constantin C. Angelescu, în *Memoria*, nr. 107 (2), 2019, p. 59 - 68.

⁴⁹ cf. Arborele genealogic al urmașilor domnului Grigore IV Ghica (1822 - 1829) (consultat 14 iunie 2019).

1983 - 1984, Elisabeta Ghica născută Angelescu, locuia pe Strada Andrei Mureșanu nr. 4 din București. Atunci a donat majoritatea decorațiilor primite de tatăl său doctorul Constantin D. Angelescu Muzeului Olteniei din Craiova, prin intermediul muzeografului Toma Rădulescu⁵⁰. Ea avea să se stingă în anul 1986.

După nașterea Elisabetei, cea mai mică fată din familia soților Angelescu, mama ei, Virginia, soția doctorului Constantin D. Angelescu, născută Monteoru, a pierit din cauza unui anevrism cumplit. A fost înmormântată în capela Monteoru, alături de tatăl ei, în comuna Meri. Moartea ei s-a produs la două săptămâni de la ultima naștere. În saga familiei s-a scris că înainte de moarte, Virginia i-a cerut soțului ei să aibă grijă de copii. Doctorul Constantin Angelescu a îndeplinit întru-totul această dorință a soției sale, cum era și normal, deși a rămas atât de timpuriu văduv cu șase copii mici. Cât a mai trăit, vreme de patru decenii, el nu s-a mai recăsătorit. A procedat astfel deoarece la olteni, în special la craioveni, soția este foarte importantă pentru bărbat. El i se supune și o respectă întru-totul. A trăit singur, doar cu familia, oarecum izolat, în câteva camere din imensa sa casă transformată în muzeu pe Strada C.A. Rosetti nr. 13 (11-13), în București.

Doctorul Constantin Angelescu era un mare colecționar de obiecte de artă – tablouri, gravuri, statuete, cărți rare. Pentru achiziționare, vizita constant anticariatele din rondourile buchiniștilor din București, aflate atunci în fața și în spatele Direcției Vămile, astăzi clădirea Ministerului de Interne. George Potra, în amintirile sale, povestește că în anticariatul său de lux, aflat într-o clădire care astăzi nu mai există în rondoul anticarilor, unul dintre clienții săi permanenți era doctorul Constantin Angelescu⁵¹. El cumpăra mereu cărți, gravuri și tablouri. Totdeauna se tocmea pentru prețul fiecărui obiect, nevrând să facă risipă. Cu toată cumpătarea sa, a ajuns, la sfârșitul vieții ca biblioteca lui să numere peste 40.000 volume extrem de prețioase. Din păcate, biblioteca și obiectele de artă din casa lui au fost confiscate de comuniști, care au instalat acolo organizația politică Frontul Plugarilor, condus de avocatul și notarul Petru Groza. Nu a fost prima pierdere a averii, dar a fost cea mai gravă. În timpul Primului Război Mondial, în anul 1917, în momentul efectuării celui de-al doilea transport al tezaurului românesc către Rusia, I. G. Duca, dorind să facă un serviciu prietenului său, fără să-i ceară acordul, plin de bune intenții, a încărcat în vagoanele trenului o mare parte a colecțiilor doctorului C. Angelescu. Toate acele bunuri de mare valoare s-au pierdut⁵².

⁵⁰ Cf. Toma Rădulescu, *op.cit.*, loc. cit.

⁵¹ La rândul lui, Șerban Cioculescu, proprietarul unui anticariat aflat în Pasajul Român, care astăzi nu mai există, afirma și el că doctorul Constantin Angelescu era unul dintre cumpărătorii frecvenți. El mai arăta că mai zgârcit decât doctorul Angelescu era profesorul Nicolae Iorga și de multe ori se ascundeau cărțile de valoare pentru ca acesta din urmă să nu insiste săi se dea la un preț mic. Șerban Cioculescu mai relatează că după o negociere cumplită a prețului cărților, cei doi profesori intrau în barul lui Lopez, din apropiere și acolo plăteau cu multă larghețe.

⁵² cf. I. G. Duca, *Amintiri politice*, ed. I, vol. II, Jon Dumitru Verlag, Munchen, 1981, p. 212 - 213.

Paralel cu viața de familie și crearea mării biblioteci și a colecției de artă, doctorul Constantin Angelescu a participat la viața politică și științifică, pe care le-a împletit permanent.

În cariera medicală în anul 1903 a dat concurs pentru a ocupa postul de șef de catedră la secția de chirurgie a Facultății de Medicină din București. A reușit. A devenit șef de catedră la Clinica de la Spitalul Colțea. Din comisie au făcut parte profesori de la Facultățile de medicină din Iași și din București, între alții profesor dr. Zaharia Samfirescu și Leon Scully. Între candidați se mai regăseau G. Nanu, I. Chiriac, N. Bardescu și D. Gerota, ce concureau și ei pentru a deveni profesor agregat la catedra de Clinică Chirurgicală a Facultății de Medicină din București. Comisia a conchis că întrucât „Colegiul Universitar din București s-a pronunțat recomandând pe dl. dr. C. Angelescu ca profesor agregat la catedra în chestiune și având în vedere că complectul profesorilor Facultății de Medicină din București, cunoscând mai bine decât oricine, atât utilitatea acestei catedre, cât și persoana ce a ales, pe aceste considerente dar, declarăm că ne unim în totul cu deciziunea emisă de Colegiul Universitar din București.”⁵³

De atunci dr. C. Angelescu a format o serie de mari medici, inclusiv chirurghi, care i-au urmat în carieră: dr. Ștefan N. Popescu, dr. Constantin Ghițescu, dr. N. Hortolomei, dr. Traian Burghel, dr. Eugen Proca etc., și prin ei, ca elev al lor dr. Dan Mischianu.

Maniera didactică prin care dr. C. Angelescu își pregătea asistenții, docenții etc. era aceea de a le încredința și lor predarea de prelegeri și conducerea de lucrări practice. Astfel, ei au profitat de cunoștințele teoretice și practice ale maestrului lor care conducea Clinica I Chirurgicală Colțea și de posibilitatea de a căpăta abilitățile necesare. Doctorul Angelescu a fost nu doar un excelent chirurg și creator de școală, dar și un medic preocupat de toate aspectele care puteau asigura succesul chirurgiei, inclusiv igiena și anestezia. De exemplu, în anul 1909 a introdus ca inovație mânușile chirurgicale. Din lucrările lui rezultă că s-a preocupat permanent și de anestezie, publicând mai multe studii pe această temă. Doctorul Angelescu s-a afirmat și ca excelent diagnostician.

Dar nu doar atât. În anul 1901 a intrat în Partidul Liberal⁵⁴. El a devenit imediat unul dintre apropiații lui Ion I. C. Brătianu. A progresat alături de acesta. În timpul neutralității României, între anii 1914 - 1916, a fost numit prin Decret Regal ministru al Lucrărilor Publice. Atunci și-a arătat din plin calitățile de bun

⁵³ cf. dr. Richard Constantinescu, *Ieșeanul care a meritat un bust de Brâncuși*, în *Viața Medicală*, nr. 46 (1400) 21 noiembrie 2016, <https://www.viata-medicala.ro/istoria-medicinei/ieseanul-care-a-meritat-un-bust-de-brancusi-12518>, consultat 10 mai 2019.

⁵⁴ Pentru cariera politică, v. Ion Agrigoroaiei, *Dr. Constantin Angelescu – omul politic*, în Geneveva Vrabie (editor), *Constantin C. Angelescu. Centenar 2005 – Simpozion comemorativ*, Iași, Editura Institutului European, 2006, p. 25 - 43.

organizator. Premierul Ion I. C. Brătianu i-a cerut în taină să se ocupe de organizarea și supravegherea serviciului sanitar al armatei. De aceea l-a pus pe el, un medic, la lucrări publice. Doctorul Constantin Angelescu s-a achitat întru-totul de ce i s-a cerut. Concomitent cu organizarea serviciului sanitar militar, a făcut eforturi pentru a opri trecerea prin contrabandă pe teritoriul României a armamentului trimis din Imperiul Austro-Ungar către Sublima Poartă. După ocuparea țării de către trupele germane, după ce a pierdut postul de ministru prin restructurarea guvernului la 11 decembrie 1916, a plecat cu familia către Odesa la 22 ianuarie 1917. Astfel, a dat curs, împreună cu alți oameni politici români, îndemnurilor aliatului rus de a se refugia în Rusia, îndemn susținut de Ion I. C. Brătianu.

În iulie 1917, înțelept, căci izbucnise revoluția în Rusia, el și-a trimis întreaga familie, pe un drum ocolit, prin Suedia, Norvegia, Anglia către Coasta de Azur din Franța. De aceea copiii săi au ajuns să învețe acolo.

El personal a primit o altă însărcinare din partea lui Ion I. C. Brătianu. A fost trimis ca primul ministru plenipotențiar al României la Washington. Acolo a deschis prima Legație a Regatului României în Statele Unite ale Americii. Era o situație ciudată. Statele Unite ale Americii aveau un trimis diplomatic, pe Charles Vopicka (1857 - 1935). Acesta reprezenta S.U.A. simultan la București, Belgrad și Sofia. Misiunea lui a durat șapte ani, din 1913 până în 1920, adică în timpul celor două mandate ale președintelui Th. W. Wilson. Era normal și de fapt era vital ca și România să se îndrepte către Statele Unite, pentru a avea acolo o reprezentanță diplomatică. În vara anului 1917 s-a pus problema stringentă înființării Legației române în SUA. Era război, România era în cursul bătăliilor din vara anului 1917, SUA debarcase trupe în Europa, oferea ajutor militar și material țărilor Antantei, iar oamenii politici români considerau că este primordial pentru soarta țării să stabilească relații diplomatice bilaterale cu Washingtonul pentru a putea primi ajutor în mod direct, iar nu mediat. Se vedea cum popoarele care își creaseră guverne în exil și trimiseseră delegații oficioase în SUA se bucurau de o bună apreciere la Washington. Era cazul cehilor, polonilor, sârbilor și chiar al maghiarilor.

După cum a remarcat I. G. Duca în memoriile sale⁵⁵, Regatul României era atacat în SUA de cercuri de evrei și de maghiari. Primii acuzau că nu li se dau drepturi suficiente, ceilalți făceau puternic lobby ca să li se recunoască toate drepturile asupra Transilvaniei, în condițiile dorinței lor de a li se crea un stat ungar al „Coroanei Sf. Ștefan”. Românii din America, deși numeroși, aveau o propagandă neorganizată, mică, în special prin preoți. Nu au putut fi auziți.

⁵⁵ Cf. I. G. Duca, *Amintiri politice*, vol. 3, ed. I, Jon Dumitru Verlag, Munchen, 1982, p. 56 - 57.

Atunci, Marele Cartier General al Armatei Române, prin Ordinul nr. 1082/18 aprilie 1917 a decis, firește de comun acord cu Regele și cu guvernul, să trimită în SUA o misiune nu tocmai oficială, compusă din locotenent Vasile Stoica, preot Ion Moța, preot Vasile Lucaci⁵⁶. Dar era nevoie de altceva: de o misiune oficială a statului român.

Premierul Ion I. C. Brătianu a discutat posibilitatea de trimitere la Washington ca ministru plenipotențiar a lui I. G. Duca sau a lui Constantin D. Angelescu. Trimisul trebuia să îndeplinească o condiție: să nu ceară bani de la stat, deoarece acesta nu îi avea. I. G. Duca a declinat oferta, declarând că nu are bani și că este peste puterile lui să plece din țară. Doctorul Constantin D. Angelescu, însă, a acceptat. Ca urmare, la 11 septembrie 1917, Regele Ferdinand a semnat Decretul prin care se aproba înființarea Legației României la Washington începând cu data de 1 octombrie 1917. Prin alt Decret Regal din data de 25 septembrie 1917 Regele Ferdinand a dispus în art. 1 că dr. Constantin Angelescu era numit începând „cu data de 1 octombrie 1917 Trimis Extraordinar și Ministru Plenipotențiar pe lângă guvernul Statelor Unite, în misiune specială”. Doctorul Constantin Angelescu a plecat pe un drum ocolit, prin Rusia, Suedia și Anglia, inițial către Paris. În capitala Franței el și-a reglat afacerile bănești pentru legația pe care trebuia să o înființeze atât de departe și și-a asigurat familia, aflată în Franța. Apoi și-a format echipa necesară pentru lucrul la Legație. N.H. Lahovary, care vorbea englezește, a fost ales secretar de Legație. Evreul A. Rubin, „atașat în misiune specială”, era fotograf și operator cinematografic aducea cu el cca. 4000 metri de peliculă ce ilustrau viața și sacrificiile românilor. Maiorul Livius Teiușanu, erou de război, care-și pierduse un braț în lupte, era numit atașat militar. La 20 decembrie 1917, întreaga echipă formată de doctorul C. D. Angelescu s-a îmbarcat pe pachebotul L’Espagne în portul Bordeaux. A întreprins periculoasa călătorie către SUA, în pofida amenințării permanente reprezentată de atacul submarinelor germane. La începutul lui ianuarie 1918, echipa diplomatică românească a ajuns în Statele Unite. Sediul legației a fost inițial în hotelul Shoreham din Washington, unde erau cazați și componenții legației. Doctorul Constantin D. Angelescu a plătit din banii lui și drumul și chiria pentru un etaj întreg din Hotelul Shoreham și pentru traiul zilnic al Legației. Ulterior, legația a funcționat în Wardman Park Inn, iar apoi, din anul 1926, în clădirea cumpărată de statul român cu bani strânși de românii de pe continentul american, noul sediu fiind de atunci la adresa 1607, 23rd Street, în care se găsește și astăzi ambasada României la Washington.

Foarte repede după ce a ajuns în SUA, în ziua de 15 ianuarie 1918, bărbatul înalt, distins, îmbrăcat elegant, într-o uniformă diplomatică croită la Paris, doctorul

⁵⁶ Cf. Vasile Stoica, *În America pentru cauza românească*, Ed. Tip. Universul, București, 1926, passim.

Constantin D. Angelescu, noul Ministru Plenipotențiar al României, a fost primit de președintele Wilson. Cu toate că nu vorbea curent englezește, doctorul Angelescu se exprima în aleasa sa limbă franceză, limba diplomației, de asemenea manieră încât a fost de îndată extrem de apreciat de președintele Statelor Unite, care i-a primit în mod oficial scrisorile de acreditare la Casa Albă.

Pentru a-și îndeplini misiunea de a obține ajutor în război pentru România, trebuia făcut lobby în mediul politic american și în opinia publică. Mai exact trebuia făcută publicitate pozitivă României în cele mai puternice ziare din S.U.A., care erau evreiești. Doctorul Angelescu s-a folosit pentru aceasta de toate posibilitățile. Știa că trebuie să înfrunte propaganda puternică și veche antiromânească a evreilor și maghiarilor din S.U.A. Pentru a putea fi eficient, după exemplul omului politic medicul Alexandru Vaida Voievod, a intrat în masonerie, relațiile acestea fiind foarte utile inclusiv în S.U.A.⁵⁷

Știa că de când au inventat fenicienii banul rotund, acesta învârtea lumea. A contactat comunitatea evreiască din S.U.A.⁵⁸, a plătit ziare evreiești de mare circulație și, ca atare, s-a scris și s-a vorbit din ce în ce mai mult și mai bine despre români.

Neobositul dr. Constantin Angelescu a reușit ca la 17 februarie 1918 să organizeze o uriașă manifestație românească la Chicago. Atunci cca. 6000 oameni au ieșit pe străzi, fluturând drapelul românesc, cântând imnuri românești, făcând o minunată impresie. Apoi, în zilele de 9 și 10 martie 1918, la Youngstown, cu ajutorul părintelui Vasile Lucaciu, care avea multe rude între preoții din Statele Unite, cu sprijinul protopopului Ion Podea, cu banii primiți și de la dr. Angelescu, s-a convocat un mare congres care a întrunit 182 parohii românești din Statele Unite. În unanimitate, s-a decis ca aceste parohii să nu mai fie sufragante față de Mitropolia din Sibiu. Ele au declarat expres că înființează Episcopia Română Ortodoxă din Statele Unite ale Americii, pe care o supun autorității Mitropoliei Ungro-Vlahiei (viitoare Patriarhie Română).

⁵⁷ Datorită calităților sale deosebite și a averii impresionante pe care o poseda, a fost admis în masonerie. În anul 1929 în ziua de 24 noiembrie a fost ridicat la gradul 33, cel mai înalt din masonerie și a devenit membru al Supremului Consiliu din România. La 11 aprilie 1930 a participat la inaugurarea marelui templu masonic din București, aflat str. Ion Câmpineanu nr. 45 (clădirea nu mai există astăzi). La această ceremonie au participat și delegații ale marilor loje din SUA, din Anglia și din Franța. A fost un moment de păstrare și întărire a legăturilor cu SUA și cu Franța. Tot în aceeași lună, la 23 aprilie 1930, a participat la o ținută extraordinară, cu prilejul vizitei la Marea Lojă Națională din România a viceregelui Indiei și Egiptului, lordul Lloyd. La 7 februarie 1948, puțin înainte de a muri, dr. Angelescu figura în calitate de membru emerit al Supremului Consiliu din România, pe un tabel destinat marilor puteri masonice de pe mapamond (cf. Horia Nestorescu-Bălcești, *Enciclopedia ilustrată a francmasoneriei din România*, vol. 1, Ed. Phobos, București, 2005, p. 47).

⁵⁸ Cf. Vasile Stoica, *În America pentru cauza românească*, Ed. Tip. Universul, București, 1926, p. 62.

Au fost mari succese ale doctorului Constantin D. Angelescu, într-un timp foarte scurt.

Toate eforturile lui, uriașele cheltuieli cu care și-a susținut propaganda pro-românească, plină de succes în Statele Unite ale Americii, au trebuit însă să înceteze brusc. Guvernul Alexandru Averescu a fost înlocuit de guvernul Alexandru Marghiloman, care urma să semneze pacea cu Puterile Centrale.

Ca urmare, la 7 aprilie 1918, Regele Ferdinand a semnat Decretul nr. 685 de încetare a misiunii speciale a doctorului Angelescu.

Ulterior, la 16 aprilie noul guvern Alexandru Marghiloman a emis un decret prin care cerea încetarea tuturor acțiunilor diplomatice ale misiunilor de propagandă din străinătate, deci și a celei a legației României de la Washington. Ca urmare, doctorul Constantin Angelescu a trebuit să se retragă, conform Decretului Regal prin care misiunea sa în SUA înceta. L-a lăsat în urma lui pe N.H. Lahovari, care era secretar de legație și lucra foarte conștiincios în noua lui calitate de însărcinat cu afaceri la Washington. Doctorul Angelescu l-a luat cu el în Europa și pe fotograful A. Rubin, care nu mai putea să proiecteze toate filmele aduse cu el din România pentru propagandă. Dar doctorul Angelescu a lăsat în urma lui în Statele Unite o serie de asociații și societăți românești, care au continuat și mai puternic să lupte în favoarea României Mari. Ele fuseseră create încă din perioada de început a războiului și în timpul acestuia. Activitatea lor a fost impulsivă, organizată și amplificată de misiunile românești din anii 1917 - 1918. Organizațiile se numeau: Dr. I. Maniu (Canton, Ohio), I.I. C. Brătianu (Mansfield), Tinerimea Română (Cincinnati, Ohio), Bucovineana, Sătmăreana (Detroit), București (Thorpe, West Virginia), Dâmbovița (Sparrows Point, Maryland), Vasile Stoica (Kokomo, Indiana), Dr. C. Angelescu (Cleveland, Ohio), Aurora (Bethlehem, Pennsylvania), Românul Ardelean (Cleveland, Ohio), Apolzana (Hubbard, Ohio), Prințul Carol (Columbus, Ohio), Plugarul Român (Youngstown, Ohio), România Mare (Universal, Pennsylvania), Lugojana (Niles, Ohio), Sămănătorul Român (Youngstown, Ohio), Furnica (Toledo, Ohio), Andrei Șaguna și Crucea Română (Terre Haute, Indiana), Dr. E. Lucaciu (Aurora, Illinois), Aurel Vlaicu (Bettendorf, Iowa), S. Bărnăuțiu (Chicago), Biruința (Warren, Ohio)⁵⁹.

Pledoaria doctorului Angelescu pe lângă americani a fost deosebită. A reușit ca în decursul mandatului său de numai șase luni (octombrie 1917 - aprilie 1918), în fapt de numai patru luni, să-l determine pe președintele W. Wilson să susțină formarea României Mari, acesta fiind inițial înclinat să sprijine menținerea Imperiului Austro-Ungar.

A revenit în țară. Între anii 1918 - 1919 a reocupat o poziție în guvernul I. I. C. Brătianu. De data aceasta, a devenit Ministru al Cultelor și Instrucțiunii

⁵⁹ Cf. Ioan Opreș, *Vasile Stoica în serviciul României*, ed. II, Oskar Print, București, 2018, p. 94.

Publice, în care avea să joace iar un rol înnoitor. Sub influența rudei sale Spiru Haret (cumnat cu soacra lui), „omul școalelor”, care murise în 1912, dar lăsase o amintire și un exemplu de neșters, Constantin Angelescu a fost un mare continuator al lui Spiru Haret, fiind între altele autorul Decretului - Lege pentru înființarea Comitetelor Școlare (iulie 1919). Datorită acestei legi inițiatoare, elaborată împreună cu cei trei institutori de seamă din România, Ion Mihalache, D.V. Țoni, Apostol Culea, între anii 1919-1938 în țara noastră s-au construit ori s-au modernizat circa 12.000 de școli. În Craiova, orașul lui natal, a făcut Liceul Regina Maria (unde acum se găsește Facultatea de Agronomie), Liceul Elena Doamna, Liceul Frații Buzești, a reparat Școala Obedeanu și Colegiul Carol I, unde învățase el. În județul Buzău, s-a ocupat de mai multe edificii: în anul 1925 a pus piatra de temelie a construcției Liceului de Fete, complexul Școlii Normale, care adăpostește astăzi Muzeul Județean de Istorie, Teatrul G. Ciprian, Casa de cultură și Școala de artă. În județ a înființat un Liceu agricol, Liceul din Pătârlagele și o serie de alte școli primare. Enumerarea este doar orientativă. Realizările doctorului au fost mult peste așteptările epocii. El a ridicat problema școlii – prioritar a localurilor de școală, dar și a calității învățământului – la rangul de problemă de stat. Mai mult decât atât, doctorul Angelescu a găsit și soluția rezolvării problemei, în sensul că în afară de alocările bugetare, prin intermediul Comitetelor Școlare a reușit să stimuleze interesul public generalizat pentru școală. Mă opresc aici la aceste exemple, datorită spațiului grafic limitat pe care îl am la dispoziție⁶⁰.

Nu pot să trec peste un fericit eveniment din istoria familiei regale românești și a poporului român: la 25 octombrie 1921 în familia domnitoare s-a născut cel care avea să devină Rege, Mihai. Doctorul Constantin Angelescu a fost ales între nașii de botez ai regelui, care a avut loc în ziua de 22 ianuarie 1922. S-a consemnat acest eveniment printr-o medalie-insignă din bronz aurit, în formă de cruce greacă, cu lauri și toartă, pe care este trecută pe avers în centru inițiala M, deasupra o coroană, pe brațe de o parte și de alta ziua și luna nașterii regelui Mihai – 25 octombrie, iar jos pe cruce anul nașterii – 1921. Pe revers, în centru se găsește cifra

⁶⁰ Doctorul Constantin Angelescu a înțeles că societatea românească dobândise „o sete de învățatură necunoscută până atunci [...]”. Noi vrem pământ! fusese tragicul leit-motiv al revendicărilor clasei țărănești înainte de război. După război, țărănimea înstărită strigă: dați-ne școală! Și această revendicare nu e un capriciu, o modă. Instinctiv, țăranul a priceput că participarea lui la viața de stat, hărăzită prin reforme, nu poate să devină realitate decât prin școală. La această formidabilă impulsivitate de jos în sus s-a asociat o egal de puternică și conștientă acțiune corespunzătoare, pornită de sus în jos” (Constantin Kirițescu, *Criza învățământului secundar și reforma liceului*, prelegere susținută la 15 ianuarie 1928, în *Politica culturii, 30 de prelegeri și comunicări organizate de Institutul Social Român*, București, f.a., p. 198).

familiei regale, iar în partea de sus a crucii într-un chenar este gravat cuvântul „Nași”⁶¹.

Pentru susținerea construirii școlilor și a îmbunătățirii programei de învățământ, la 24 iulie 1924 s-a promulgat noua Lege a învățământului primar și normal. Legea a fost inițiată și susținută foarte activ de doctorul Constantin Angelescu, dar mai ales cu mare competență, așa cum rezultă și din expunerea de motive⁶². În anul următor, 1925, a dat o nouă lege prin care a reorganizat învățământul liceal și susținerea bacalaureatului. Liceul a fost redus ca durată de studiu de la 8 ani la 7 ani. Susținerea bacalaureatului s-a făcut în aceste condiții, în anul 1928, pentru două serii de elevi absolvenți. Anterior, în anul 1923, susținuse o altă lege prin care a permis dezvoltarea învățământului confesional religios, deci inclusiv a celui evreiesc. Pentru aceasta, la 10 octombrie 1923 a participat personal în orașul său natal Craiova la așezarea pietrei de temelie pentru construirea noii școli confesionale iudaice de rit sefard⁶³.

Între anii 1923 și 1947 a fost și președinte al Comitetului Societății Culturale a Ateneului Român. În anul 1927 a fost ales membru corespondent al Societății Naționale de Chirurgie din Paris. În anul 1928 a devenit autorul altei legi privind școala, Legea învățământului secundar, fiind din nou ministru al Instrucțiunii Publice.

Din păcate, în anul 1927, în luna noiembrie, ziua 24, a avut nefericirea să asiste la moartea dramatică și neașteptată a prietenului său, premierul Ion I. C. Brătianu. Prim ministrul s-a îmbolnăvit subit, din cauza unei infecții virale streptococice fulminante, diagnosticată inițial foarte corect chiar de doctorul Constantin Angelescu. Aceasta a necesitat o traheotomie, pentru ca bolnavul să poată respira. Operația a fost efectuată în două etape. Prima etapă a fost realizată de dr. Meșianu. Nu a dat rezultatele așteptate. Atunci, s-a recurs la a doua traheotomie care a fost efectuată de doctorul Ștefan Popescu. Pacientul a putut respira ceva mai bine. Operația de traheotomie însă nu putea avea efect asupra infecției, ci doar ușura respirația. Infecția, din păcate, nu avea cum să fi domolită, deoarece încă nu se inventaseră antibioticele, iar sfârșitul s-a produs în mod inevitabil. Cu toate acestea, zvonurile publice l-au acuzat pe doctorul Angelescu pentru decesul premierului Ion I. C. Brătianu. Constantin Argetoianu, cu toate că nu-l agreea deloc pe doctorul Angelescu și-l taxa pentru absolut orice, ca pe mulți

⁶¹ Imaginea acestei medalii a fost publicată Ernest Oberländer Târnoveanu, Katiușa Pârvan, Medalii, plachete, monede, bancnote și ordine cu efigia sau cifrul regelui Mihai I, în *Muzeul Național*, XVII, București, 2005, p. 340, planșa I, nr. 2 - variantă inedită; Toma Rădulescu, *op.cit.*, loc. cit., p. 365, catalog nr. 29.

⁶² Cf. *Lege pentru învățământul primar al statului și învățământul normal-primar cu Expunere de motive prezentată Corpurilor Legiuitoare de Dr. C. Angelescu, ministrul Instrucțiunilor Publice*, București, 1925, p. 4 - 5.

⁶³ Cf. *Arhivele Olteniei*, II, 1923, p. 332

alții cu limba-i ascuțită, în problema îngrijirii lui Ion I. C. Brătianu în ultimele zile și ore de viață ale acestuia, i-a luat apărarea doctorului Angelescu în memoriile sale. A arătat clar că el, medic la rândul său, a asistat la tratament și la operație, iar diagnosticul doctorului Angelescu și tratamentul propus de el fuseseră cele corecte, însă infecția nu avea cum să fie vindecată în acele vremuri și s-a dovedit fatală. Ceea ce a scris Constantin Argetoianu a fost confirmat de multitudinea de medici care a venit să-l asiste atunci pe premier. Alături de ei mai erau soția lui Ion I. C. Brătianu, Eliza Brătanu și prietenii familiei. Pot să conchid că doctorul Constantin Angelescu nu a avut nicio intervenție malefică în moartea premierului Ion I. C. Brătianu. Dimpotrivă, el, ca medic, a fost foarte competent, deoarece a pus un diagnostic corect. Din păcate, medicina nu avea leac la acel moment. Tot restul este fantezie, după cum a scris chiar Argetoianu⁶⁴.

Deși în fruntea țării era un guvern Național-Țărănist în anul 1928, doctorul Constantin Angelescu, liberal de marcă, s-a situat în fruntea unui Congres Internațional al profesorilor din învățământul liceal. El a participat la acel congres în calitate de președinte. Lucrările s-au desfășurat toate în orașul București⁶⁵.

În anul următor, 1929, datorită meritelor sale de chirurg și profesor, a fost ales membru al Societății Internaționale de Chirurgie din Bruxelles, iar în anul 1930 – membru al Societății Internaționale de Urologie din Paris.

În anul 1934 a fost ales membru de onoare al Academiei Române. În anul următor, 1935, din inițiativa lui, cum am arătat la început, a creat Academia de Științe din România. În același an a fondat și Academia de Medicină din România. Aceste ultime două instituții le-a condus până aproape de 1948, când au fost desființate de regimul comunist.

În viața politică a deținut din nou portofoliul de ministru al Instrucțiunii Publice, Cultelor și Artelor, în guvernul I. G. Duca. După asasinarea premierului, între 29 decembrie 1933 și 4 ianuarie 1934 a deținut calitatea de prim ministru al României. Apoi, între anii 1934 - 1938, în cele patru guverne Gh. Tătărescu, a fost din nou în fruntea aceluiași minister al Instrucțiunii Publice sau Educației, în funcție de denumirea lor. În această calitate, a colaborat cu Apostol Culea pentru elaborarea și promulgarea Legii Așezămintelor Culturale. Legea a fost sancționată de rege în anul 1939. A fost foarte important că a avut o lungă perioadă de ministeriat, deoarece a putut să supravegheze îmbunătățirea sistemului de învățământ, în special a celui liceal din țara noastră. În acea epocă doctorul Angelescu a avut putere deoarece a făcut parte dintr-un triumvirat oltean, liberal, care domina țara. Din

⁶⁴ Cf. Constantin Argetoianu, *Memorii. Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, vol. VIII, partea a VII-a (1926 - 1930), ediție și indice de Stelian Neagoe, Ed. Machiavelli, București, 1997, p. 167.

⁶⁵ Cf. Adrian Butoi, Nicușor Stanciu, *Contribuții la cunoașterea Colegiului Național Frații Buzești, 1882 - 2001*, vol. II, Editura MJM, Craiova, 2001, p. 183.

acesta au făcut parte doctorul Constantin D. Angelescu, Gheorghe Tătărescu și Constantin Argetoianu.

În timpul „dictaturii regale” doctorul Angelescu a ocupat funcția de ministru de stat în primul guvern Patriarh Miron Cristea, între 11 februarie și 29 martie 1938. După acest moment a rămas membru al Consiliului de Coroană. Între anii 1941 - 1948, după moartea profesorului Nicolae Iorga, a devenit și președintele Ligii Culturale Române și al Universității de Vară din localitatea Vălenii de Munte.

La Consiliul de Coroană din 29 august 1940 s-a pronunțat împotriva acceptării Diktat-ului de la Viena⁶⁶.

Fiind în vârstă și destul de suferind, după 23 august 1944, nu s-a mai implicat în viața politică. Anul 1946 a tras un grav semnal de alarmă pentru doctorul Constantin Angelescu. A înțeles că în țară se instaura rapid și ferm dictatura comunistă. Atunci au fost falsificate alegerile, a fost reprimată brutal manifestația din 8 noiembrie, când se sărbătorea ziua onomastică a Regelui, iar el, personal, doctorul Constantin Angelescu, a fost evacuat din casă. În anul următor, 1947, a aflat despre îngrozitoarea înscenare de la Tămădău⁶⁷. A hotărât să plece din casă, sau mai bine spus să fugă. A profitat de pe urma bunelor relații pe care le avea cu medicii din spitalul francez Saint Vincent de Paul. Acest spital mai funcționa încă în București, sub autoritatea statului francez și a bisericii catolice. Doctorul Constantin Angelescu a mai fost ajutat să se interneze în acel spital de existența acolo a fostului său asistent, doctorul Theodor Burghel și de studentul eminent intern la terminarea Facultății de Medicină, Eugen Proca. Doctorul Constantin Angelescu știa că fostul său asistent Burghel era în bune relații cu partidul comunist, deoarece îi dăduse sume de bani în perioada cât acesta fusese în ilegalitate. Acum, în diverse forme, i se arăta recunoștința. Fiind bolnav și internat în spital, doctorul Constantin Angelescu a reușit să nu fie arestat. A trebuit să fie supus și unei intervenții chirurgicale, efectuată de doctorul Theodor Burghel, asistat de internul Eugen Proca. Însă doctorul Angelescu nu s-a mai putut reface după operație. La scurt timp, la 14 septembrie 1948, a plecat către o lume mai bună.

Slujba funerară s-a oficiat la Biserica Boteanu din București, în ziua de 17 septembrie 1948. În ziare a apărut un scurt anunț la rubrica decese: „Domnul și doamna Constantin C. Angelescu cu fiica, domnul și doamna George Vălimărescu, d-nul și d-na Ghika-Budești, d-nul și d-na Alexandru Ghika cu fiul, d-nul și d-na Lascăr L. Catargiu⁶⁸, precum și familiile înrudite au durerea de a anunța încetarea

⁶⁶ Regele Carol al II-lea al României, *Însemnări zilnice 1937-1951*, vol. III 15 decembrie 1939 - 7 septembrie 1940 (Caietele 11 - 11A), Ed. Scripta, București, 1998, p. 291.

⁶⁷ Cf. Marin Pop, *Corneliu Coposu despre capcana de la Tămădău*, în *Caiete Silvine. Revistă de cultură sub egida Uniunii Scriitorilor din România*, nr. 149, iunie 2017, Zalău, p. 54 - 58.

⁶⁸ Lascăr L. Catargiu (Lăscăruș), fiul marelui om politic conservator Lascăr Catargiu, era însurat cu Elena, una dintre fiicele lui Grigore Monteoru, deci el și soția lui erau cumnați cu doctorul Constantin Angelescu.

din viață a mult iubitului lor prof. dr. C. Angelescu, fost Ministru al Instrucțiunii Publice. Decedat în ziua de 14 septembrie 1948. Slujba religioasă va avea loc vineri, 17 septembrie ora 15,30 la biserica Boteanu, str. Boteanu unde corpul se află depus. Înhumarea se va face la cimitirul Bellu”⁶⁹.

Fiind instaurată teroarea roșie în țară, doctorul Constantin Angelescu nu a putut fi înhumat în capela Monteoru din Merei, alături de soția sa. Familia a făcut apel la familia avocatului George Slama. Acesta fusese prieten cu doctorul Constantin Angelescu. Cu acordul avocatului George Slama și al fiicei sale, psiholingvista Tatiana Slama Cazacu, doctorul Angelescu a fost înhumat în cavoul Slama aflat în cimitirul Bellu, figura 40, locul 36⁷⁰. Pe acest cavou însă nu s-a scris numele doctorului Constantin Angelescu. Era periculos. Comuniștii îl urau și îi urmăreau familia, dorind să șteargă amintirea omului care făcuse atât de mult pentru ridicarea învățământului românesc, explicit a poporului român. Târziu, cu multă greutate și eforturi, alți cunoscuți au putut afla unde stă trupul neînsuflețit al celui poreclit „doctorul cărămidă”, în amintirea operei lui constructive a școlii românești.

Poate că ar fi util ca, așa cum au fost reabiliteate alte personalități nedrept damnate de comuniști, să fie reabilitată și figura acestui mare om de cultură ridicat din Craiova pentru a sluji România și românismul. Ar fi bine să nu se uite că sculptorul Ion Jalea, în onoarea lui, cu o singură mână, căci pe cealaltă o pierduse în război, a realizat o splendidă efigie a doctorului Constantin Angelescu. Nu ar fi rău dacă efigia, sau o placă evocatoare, ar fi instalate pe casa din Str. C. A. Rosetti nr. 11-13, unde a locuit doctorul Constantin D. Angelescu.

⁶⁹ *Universul*, nr. 216, vineri, 17 septembrie 1948.

⁷⁰ Relatarea Ioanei C. Angelescu, nepoata de fiu a doctorului Angelescu, cf. Nicolae Peneș, Dr. C. Angelescu, *Povestea unei vieți*, Ed. Monteoru, București, 1998, p. 21.

**DOCTORUL CONSTANTIN ANGELESCU,
PREȘEDINTELE ACADEMIEI DE ȘTIINȚE DIN ROMÂNIA**

Prof. univ. dr. Ioan Scurtu

După Marea Unire din 1918, știința și cultura din România au cunoscut o puternică dezvoltare, fapt ce a impus coordonarea eforturilor depuse de specialiști pentru realizarea unor obiective prin efortul comun al celor care lucrau în același domeniu.

Societatea Literară Română înființată în 1866, devenită în 1867 *Societatea Academică Română* și în 1879 *Academia Română*, nu putea cuprinde toate marile valori intelectuale, astfel că unii membri ai acesteia apreciau că se impunea crearea unei noi instituții care să reunească specialiști din diferitele domenii ale științei. Astfel, Grigore Antipa afirma că „mai mult de jumătate din științe nu sunt reprezentate în Academia Română care, singură, nu poate să îndeplinească toate cerințele culturii științifice moderne”. La rândul său, Petre P. Negulescu scria că era necesar să se înființeze, alături de Academia Română, „o altă Academie, care să poată juca rolul de organizatoare a muncii noastre naționale, pe toate domeniile, atât de numeroase și de variate ale culturii universale. Am putea zice că o asemenea instituție e mai necesară azi decât Academia Română”.

Inițiativa înființării Academiei de Științe din România⁷¹ a aparținut unor profesori universitari din București, care s-au întrunit în ziua de 3 martie 1935 pentru a discuta modalitățile concrete de realizare a acestei instituții. Christian Musceleanu, unul dintre participanții la acea întrunire, avea să scrie: „Câțiva dintre noi, în momentul când am ajuns la convingerea că înființarea Academiei de Științe trebuie să devină o realitate cât mai neîntârziat, primul nostru gând a fost să ne adresăm acelui care a pus mai presus de orice dezvoltarea cât mai temeinică a culturii în toate direcțiile din țara aceasta, domnului profesor dr. Angelescu, actualul ministru al instrucțiunii publice. Omul de înaltă cultură științifică și, în același timp, unul cu sentimente atât de alese a fost predestinat să fie președintele Academiei de Științe din România”.

⁷¹ Vezi, pe larg, Ioan Scurtu și Ștefan Iancu, *Scurtă istorie a Academiei Oamenilor de Știință din România. 1935 - 2009*, București, Editura Academiei Oamenilor de Știință din România, 2010; Ioan Scurtu și Corneliu Mihail Lungu, *Istoria Academiei de Științe din România. 1935 - 1948*, volumul I, București, Editura RAO, 2014.

dr. Constantin Angelescu

Într-adevăr, dr. Constantin Angelescu, născut în 1869, era un apreciat medic chirurg, profesor la Facultatea de Medicină din cadrul Universității din București, autorul unor importante lucrări de specialitate, publicate în limbile română și franceză.

În calitate de cel dintâi trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României în SUA (1918) și de vicepreședinte al Consiliului Național al Unității Române cu sediul la Paris (1918 - 1919) dr. Constantin Angelescu a adus o importantă contribuție la obținerea sprijinului extern pentru realizarea Marii Uniri. Dr. Constantin Angelescu era, din 1923, președintele Societății *Ateneul Român*, care desfășura o intensă activitate pe teren cultural. La 4 ianuarie 1934 intrase în guvernul Tătărescu în calitate de ministru al instrucțiunii publice, funcție pe care o mai îndeplinise în timpul guvernărilor liberale din 1918 - 1919, 1922 - 1926, 1927 - 1928. A fost, pentru scurt timp (30 decembrie 1933 - 3 ianuarie 1934) președintele Consiliului de Miniștri al României.

La începutul lunii martie 1935, dr. Constantin Angelescu a acceptat propunerea de a deveni președintele Academiei de Științe din România, implicându-se cu pasiune și competență în activitatea acesteia. La 11 martie a fost votat *Actul Constitutiv* al Academiei de Științe din România, semnat de 25 de personalități, între care - alături de C. Angelescu - s-au aflat Dragomir Hurmuzescu, Nicolae Coculescu, Ștefan Minovici, Constantin Kirițescu, Ion Borcea, Alexandru Borza, Eugen Bădărău, Christian Musceleanu. Cu acest prilej, dr. Constantin Angelescu a fost ales în funcția de președinte al Academiei de Științe din România.

Actul Constitutiv al Academiei de Științe din România (din Ioan Scurtu și Corneliu Mihail Lungu, *op. cit.*, pp. 26 - 27)

De asemenea, a fost adoptat *Statutul Academiei de Științe din România* în care se preciza că scopul acesteia era „de a contribui, încuraja și îndruma creațiunea științifică prin:

a) comunicări, referate, publicații și expoziții privitoare la chestiuni de știință pură și aplicată;

- b) acordare de premii pentru lucrări de valoare;
- c) subvenționarea cercetărilor din domeniul științific”.

Documentele au fost depuse la Tribunalul Ilfov (a cărui competență se exercita și în municipiul București), care la 29 martie 1935 a admis cererea Academiei de Științe din România și a decis:

„Acordă personalitate juridică acestei asociațiuni.

Dispune ca greșea să aducă la îndeplinire dispozițiunile art. 16 și următoarele din regulamentul legii pentru persoanele juridice”⁷². Astfel, **29 martie 1935** a devenit **data înființării legale a Academiei de Științe din România**.

Pe această bază, la 6 aprilie 1935, adunarea membrilor fondatori a ales Comitetul de Conducere a Academiei în frunte cu președintele dr. Constantin Angelescu.

Potrivit Statutului, activitatea Academiei se desfășura, în principal, la nivelul celor nouă secții: 1) Matematică și Astronomie; 2) Fizică; 3) Chimie; 4) Zoologie, Anatomie, Paleontologie și Fiziologie Animală; 5) Botanică și Fiziologie Vegetală; 6) Biologie Aplicată; 7) Geologie, Mineralogie și Geografie; 8) Geniu Militar; 9) Istoria și Filosofia Științei, Organizare, Învățământ și Popularizare. Rezultatele au fost publicate în două periodice: *Buletin* și *Comptes Rendus*.

Un rol important în consolidarea Academiei de Științe din România l-a avut *Regulamentul* de funcționare a acesteia, adoptat la 25 ianuarie 1936. Articolul 37 stabilea atribuțiile președintelui:

„a) Prezidează ședințele Comitetului, ale ședințelor ordinare de comunicări și ale adunărilor generale, dirijând discuțiile și asigurând demnitatea lor, precum și respectarea ordinei de zi.

b) Supraveghează votările, despoaie scrutinul și proclamă rezultatele lor.

c) Formulează rezultatele discuțiilor și hotărârea Academiei.

d) Subscrie procesele-verbale ale ședințelor, adresele și diplomele membrilor nou aleși.

e) Reprezintă Academia personal, sau prin delegație dată unuia din vicepreședinți, în fața autorităților administrative ori judiciare, a instituțiilor de stat sau particulare, și la solemnități”.

Academia de Științe din România a fost întâmpinată cu ostilitate de conducerea Academiei Române, care nu s-a sfiit ca, la 5 aprilie 1935, să-i intenteze un proces. Era acuzată că, folosind numele de Academie, uzurpa „un drept legal și un patrimoniu moral”, aparținând exclusiv Academiei Române, care cuprindea în rândul ei pe „cei mai de seamă reprezentanți ai vieții culturale românești”.

Aprecierile erau cu totul subiective. În primul rând, în România funcționau legal mai multe instituții cu denumirea de academie - de exemplu, Academiile de Înalte Studii Agronomice, sau Academia de Belle-Arte. În al doilea rând, aprecierea atât de tranșantă că Academia Română cuprindea pe „cei mai de seamă

⁷² Arhivele Naționale Istorice Centrale (Arh. NIC), fond Tribunalul Ilfov. Secția I-a, dos. 1 100/1935

DOCTORUL CONSTANTIN ANGELESCU

reprezentanți ai vieții culturale românești” era contrazisă de faptul că aceasta nu a primit în rândurile sale personalități emblematice precum Mihai Eminescu, Ion Creangă, I.L. Caragiale, Aurel Vlaicu sau Traian Vuia. În al treilea rând, dacă Academia Română era convinsă de superioritatea sa absolută, nu ar fi trebuit să se teamă de „concurența” Academiei de Științe, care nu urmărea decât să contribuie la încurajarea și îndrumarea forțelor intelectuale existente în țară după Mare Unire din 1918.

Acțiunea este cu atât mai surprinzătoare cu cât între fondatorii Academiei de Științe din România se aflau cinci membri ai Academiei Române: dr. Constantin Angelescu (membru de onoare din 1934), Dragomir Hurmuzescu (membru corespondent din 1916), Dimitrie Călugăreanu (membru corespondent din 1920), Ion Borcea (membru corespondent din 1919) și Ștefan Minovici (membru corespondent din 1925).

Dr. Constantin Angelescu,

Dragomir Hurmuzescu,

Dimitrie Călugăreanu

Ion Borcea

Ștefan Minovici

Situația era de-a dreptul jenantă, întrucât Academia Română beneficia de o donație făcută de dr. C. Angelescu în 1922 în sumă de 100.000 lei, pentru premiul „Grigore C. Angelescu”.

A doua zi după intentarea acestui proces a avut loc Adunarea generală extraordinară a Academiei de Științe din România, prezidată de dr. Constantin Angelescu, la care s-a hotărât apărarea în instanță. Procesul a durat până la 19 decembrie 1936, când Tribunalul a respins „ca nefondată” cererea Academiei Române⁷³.

Nereușind să obțină câștig de cauză printr-un proces desfășurat în timpul regimului democratic, conducerea Academiei Române a reînceput demersurile împotriva Academiei de Științe din România după instaurarea regimului de autoritate monarhică la 10 februarie 1938. De această dată a obținut câștig de cauză, iar regele Carol al II-lea a semnat decretul-lege din 8 iulie 1938⁷⁴, prin care s-a stabilit: Cuvântul *Academie*, singur sau urmat de alte cuvinte, nu poate fi întrebuințat drept denumire sau firmă, de nici o persoană fizică sau juridică în afară de Academia Română”.

În fond, decretul era o răsplată pentru serviciul pe care Academia Română îl făcuse regelui cu puțin timp în urmă în „cazul Antonescu”. Generalul Ion Antonescu fusese propus de una dintre secțiile Academiei Române să fie ales membru al acestei instituții, fapt ce l-a iritat pe Carol al II-lea deoarece, în decembrie 1934, acesta - în calitate de locțiitor al șefului Marelui Stat Major - redactase un amplu raport privind situația armatei române, în care conchidea: „Putregaiul este așa de mare încât a mai rămâne în mijlocul lui înseamnă a-mi lega și eu numele de un dezastru care este inevitabil dacă continuăm cu metodele de lucru actuale. Acei care au adus oștirea în halul actual nu pot s-o îndrepte și împiedică și pe alții să o facă. Aceasta trebuie să o știe națiunea”⁷⁵. Principalul vizat era regele Carol al II-lea care, conform Constituției, era „capul puterii armate”. Ca urmare, generalul Antonescu a fost destituit din funcție, fapt ce a generat un adevărat scandal politic.

Neuitând afrontul ce i-a fost adus în 1934, Carol al II-lea s-a opus categoric ca Antonescu să fie ales membru al Academiei Române. I-a atras atenția președintelui acesteia, Alexandru Lapedatu, că propunerea era inacceptabilă. În ziua de 24 mai 1938, regele nota: „După masă, [primesc] pe [Alexandru] Lapedatu pentru chestiunea candidaturilor la Academie. S-a găsit o soluție convenabilă: amânarea alegerii membrilor activi pe anul viitor”⁷⁶. Propunerea alegerii lui

⁷³ Nicolae Peneș, *Dr. C. Angelescu. Povestea unei vieți*. București, Editura Mentea, 1998, pp. 155-161.

⁷⁴ *Monitorul oficial*, nr. 48 din 8 iulie 1938.

⁷⁵ Ioan Scurtu și Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX*, București, Editura Paideia, 1999, p. 301.

⁷⁶ Carol al II-lea, *Regele României, Însemnări zilnice*, vol. I. Ediție îngrijită de Viorica Moisuc și Nicolae Rauș, București, Editura Scripta, 2001, p. 145

Antonescu nu a mai fost supusă aprobării adunării generale a Academiei, astfel că, drept mulțumire, regele a semnat decretul din 8 iulie 1938.

Dr. Constantin Angelescu a înțeles că respectivul decret privea Academia de Științe din România și având în vedere regimul politic existent, nu a considerat util nici un demers oficial, ci a propus schimbarea denumirii acesteia în **Institutul de Științe al României**. Adunarea generală, întrunită în ziua de 24 septembrie 1938, a aprobat această titulatură, care a fost admisă, la **1 noiembrie 1938**, de Tribunalul Ilfov.

La Adunarea generală a Institutului de Științe, desfășurată în ziua de 18 decembrie 1938, dr. Constantin Angelescu afirma: „Împrejurările care au condus la această schimbare vă sunt cunoscute [Aluzie la lovitura de stat din 10 februarie 1938 prin care a fost abrogat regimul democratic din România]. Este de prisos să le mai repetăm. Știu însă un lucru: că instituțiile nu se definesc prin numele pe care îl poartă, ci prin opera pe care o înfăptuiesc. Nu avem până acum decât câțiva ani de activitate. Totuși, instituția noastră și-a săpat o matcă definitivă. În cuprinsul ei există viață și atmosferă de lucru. Se muncește intens, cu însuflețirea celor mai dezinteresate credințe. Cercetători vechi, cu reputații stabilite, și-au dat aici mâna cu cei tineri, care se formează și se ridică acum sub ochii noștri. Rareori s-au deschis porți mai înțelegătoare și mai generoase acelor care se consacră cercetărilor științifice ca aici, sub cupola Institutului de Științe. Buletinele pe care le-am publicat până acum, toate în limba franceză, sunt o mărturie evidentă. Ele au trecut hotarele țării și au fost primite, peste tot, cu satisfacții unanime. Nu urmărim gloriei, nu ne înconjurăm cu atribute solemne, nu decretăm exclusivismul nici unei competențe [aluzie la pretențiile Academiei Române]. Vrem doar atât: să muncim pentru Știință și pentru Patrie”⁷⁷.

Adunarea generală ordinară din 6 iunie 1939 a făcut bilanțul activității Institutului (Academiei) de Științe, prilej cu care Demetru Paulian a declarat: „Am continuat a lucra și pe niciunul dintre noi nu l-a preocupat în cele din urmă denumirea instituției noastre, căci fiecare dintre noi este convins că: a arăta că lucrezi este mai important decât unde lucrezi și cum se cheamă instituțiunea”. Au fost prezentate date statistice semnificative: în intervalul martie 1935 - octombrie 1938 s-au susținut 360 de comunicări științifice, toate fiind publicate în *Buletin*, iar rezumatele în *Comptes Rendus*”. Între 1 noiembrie 1938 - 1 iunie 1939 au fost prezentate 112 comunicări. Secretarul Institutului de Științe din România, Demetru Paulian, aprecia că aceste realizări demonstau că actul din 8 iulie 1938 a fost „arbitrar și samavolnic”.

Următoarea Adunare generală s-a desfășurat în zilele de 29 - 31 mai 1940. În cuvântul său, dr. Constantin Angelescu a apreciat: „Cu toate împrejurările critice ale acestui an, activitatea Institutului de Științe a mers progresând, precum și

⁷⁷Cuvântul de deschidere a d-lui prof. dr. Constantin Angelescu, președintele Institutului de Științe al României, în *Buletin*, nr. 4/1939

regularitatea apariției atât a *Buletinului*, cât și a *Comptes Rendus* -urilor. Au fost susținute 119 comunicări, publicate în *Comptes Rendus*, cea mai activă fiind și de această dată Secția de Biologie Aplicată cu 51 de comunicări”. Președintele Institutului de Științe al României a subliniat: „Această activitate probează, pe de o parte, cât de necesară este instituția noastră, iar pe de altă parte, cât de puțin a influențat-o nedreptatea ce i s-a făcut, răpindu-i numele. Această lovitură nedreaptă nu ne-a descurajat, ci numai ne-a mâhnit și ne-a îndemnat la muncă”⁷⁸.

În cadrul Adunării generale a avut loc o sesiune de conferințe științifice pe diverse teme, susținute de Gheorghe Tașcă, Demetru Paulian, Sabin Mănuilă, Costin C. Kirîțescu, Eugen Neculcea, gen. Ștefan Burileanu, Iosif I. Gabrea, Constantin Narly și Gheorghe Zotta.

„Împrejurările critice” evocate de dr. C. Angelescu se refereau la contextul internațional dominat de desfășurarea celui de-al Doilea Război Mondial, izbucnit la 1 septembrie 1939, și mai ales la amenințările URSS, Ungariei și Bulgariei, care pretindeau teritorii românești.

ACADEMIA DE ȘTIINȚE

DIN

ROMÂNIA

BULETIN No.3

APĂRUT LA 1 SEPTEMBRIE 1938

1938

BUCUREȘTI

Peste mai puțin de o lună de la desfășurarea Adunării generale, Uniunea Sovietică a adresat României notele ultimative din 26 și 28 iunie 1940, în urma cărora a ocupat Basarabia și nordul Bucovinei. La 30 august 1940, prin dictatul de la Viena, Italia și Germania au impus României să cedeze Ungariei nord-estul

⁷⁸ *Buletin*, nr. 7/1940

Transilvaniei. Ca urmare a solicitării lui Hitler din 17 iulie 1940, adresată lui Carol al II-lea, sudul Dobrogei a fost ocupat de Bulgaria (actele oficiale au fost semnate la 7 septembrie 1940).

Pe fondul unei uriașe revolte populare, regele Carol al II-lea a fost nevoit, la 6 septembrie 1940, să părăsească tronul în favoarea fiului său Mihai. Puterea a fost preluată de generalul Ion Antonescu, președintele Consiliului de Miniștri însărcinat cu depline puteri pentru conducerea statului român⁷⁹.

Generalul Antonescu a decis desființarea instituțiilor create de Carol al II-lea - Straja Țării, Consiliul de Coroană, breslele de lucrători și meseriași etc. În acest cadru se înscrie și anularea decretului regal din 8 iulie 1938.

La **6 noiembrie 1940**, conducătorul statului și președintele Consiliului de Miniștri, general Ion Antonescu, împreună cu ministrul justiției, Mihai A. Antonescu au semnat Decretul lege privitor la Academia de Științe din România, care prevedea: „Institutul de Științe din România, persoană juridică, cu sediul în București, **reia denumirea de Academia de Științe din România**„ (subl. ns. - IS).

La Adunarea generală a Academiei de Științe, desfășurată în zilele de 1 - 2 iunie 1941, dr. Constantin Angelescu a prezentat activitatea acestei instituții, apreciind-o ca fiind „consistentă”. Președintele a evidențiat numerele recente ale *Buletinului* și a insistat asupra valorii comunicărilor a căror rezumate, în limbile franceză, germană, engleză și italiană, au fost publicate în *Comptes Rendus*. A evidențiat secțiile de Fizică și de Geologie-Geografie, care au organizat în comun o sesiune științifică specială consacrată cercetărilor privind cutremurul de pământ din 10 noiembrie 1940. Acest fenomen, care a afectat grav România, a fost analizat din punct de vedere geologic, fizic, geografic, tectonic și istoric, rezumatul comunicărilor fiind publicate în *Comptes Rendus*, astfel că lumea științifică europeană și nu numai, a luat cunoștință despre rezultatelor obținute de savanții români în acest domeniu.

Adunarea generală a adus un omagiu unor personalități recent decedate: Christian Musceleanu - fizician, membru fondator al Academiei de Științe din România, Virgil Madgearu - remarcabil economist, și Nicolae Iorga - istoric și patriot român, ambii asasinați de legionari la 27 noiembrie 1940.

Această Adunare generală a hotărât cea mai amplă promovare și alegere de noi membri din întreaga istorie a Academiei de Științe din România. Au fost votate 11 promovări de la membru corespondent la membru titular; 5 - alegeri directe ca membri titulari; 20 - de membri corespondenți, 14 - membri de onoare, dintre care 4 din țară și 10 din străinătate (Viena, Veneția, Leipzig, Berlin, Baltimore, Paris, Liège, Iena).

Peste mai puțin de trei săptămâni de la această Adunare generală, România a intrat, la 22 iunie 1941, în cel de-a Doilea Război Mondial, alături de Germania,

⁷⁹ Ioan Scurtu (coordonator), *Documente privind istoria României între anii 1918 - 1940*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1995, p. 475

pentru eliberare a Basarabiei și nordului Bucovinei, ocupate de Armata Roșie în urma notelor ultimative sovietice din 1940.

Chiar în aceste condiții, Academia de Științe și-a continuat activitatea. Între 16 octombrie 1941 și 1 iunie 1942 s-a desfășurat un ciclu de conferințe sub genericul „Problemele războiului și știința”, în cadrul căruia s-a abordat o tematică foarte largă și de o stringentă actualitate.

La 19 ianuarie 1943, Academia de Științe a comemorat împlinirea a 30 de ani de la moartea lui Spiru C. Haret. Cu acest prilej, dr. Constantin Angelescu a subliniat contribuțiile științifice ale lui Spiru C. Haret, precum și activitatea sa în calitate de ministru al instrucțiunii publice, insistând asupra faptului că a fost un mare constructor de școli în mediul rural, a elaborat conceptul de activitate extrașcolară a preoților și învățătorilor – prin înființarea unor cursuri pentru adulți, bănci populare, cooperative sătești etc – contribuind astfel la ameliorarea stării materiale, morale și culturale a poporului român.

În fond, dr. Constantin Angelescu era cel mai îndreptățit să evoce personalitatea lui Spiru C. Haret, în calitate de continuator al acestuia. Dacă Spiru C. Haret a pus bazele învățământului modern românesc la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea, dr. Constantin Angelescu și legat numele de organizarea și dezvoltarea învățământului după Marea Unire din 1918.

Un statornic colaborator al său, Constantin Kirițescu, avea să-l descrie astfel: „Temperament dinamic, pasionat, ușor inflamabil, Angelescu s-a identificat cu noul său câmp de activitate, pe care s-a apucat să-l cultive cu ardoarea neofitului și cu fervoarea apostolului. Plecând de la dogma că școala este cea dintâi și cea mai puternică pârgie de ridicare a poporului, democrat și mai ales patriot prin structura sa sufletească, el a închinat școlii și culturii toată puterea lui de muncă, toată pasiunea sufletului, mergând până la fanaticism și supraprețuire. *Școală, cât mai multă! Școală, cât mai bună! Școală, cât mai românească!* era deviza pe care o adoptase. Pe calea autosugestiei, el ajunsese la convingerea că prin învățatură se înlesnește nu numai îmbunătățirea condiției umane, se ridică la o viață mai demnă păturile largi ale poporului, se ajută consolidarea economică și înălțarea morală, se întărește baza etnică națională a statului român - sloganuri clasice ale pedagogilor, dar - notă specială - în scurt, școala trebuie să aibă prioritate față de toate celelalte câmpuri de activitate”⁸⁰.

Din inițiativa dr. Constantin Angelescu s-a realizat un amplu program de construire a unor localuri de școli moderne și funcționale. În timpul ministeriatelor sale au fost construite peste 12.000 de școli, atât în mediul urban, cât și la sate.

⁸⁰ Constantin Kirițescu, *Portrete*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985, p. 332

Colegiul Național Mihai Viteazul din București

Școala Gimnazială nr. 11 Dr. Constantin Angelescu din Buzău

Una dintre cele mai semnificative acțiuni ale ministrului Angelescu a fost amplasarea, în toate comunele din România, a unor monumente pentru cinstirea eroilor căzuți în luptele pentru Independență, în cel de-al Doilea Război Balcanic și în Războiul pentru Întregirea Neamului. El a cerut ca toate festivitățile - de Ziua Eroilor, de încheiere a anului școlar etc - să se desfășoare la aceste monumente, aflate în îngrijirea învățătorilor, profesorilor și elevilor din localitatea respectivă. Aceasta a devenit o tradiție, respectată de succesorii săi și de autoritățile locale.

Monument al Eroilor din comuna Dobreni (jud. Neamț)

Monument al Eroilor din comuna Provița de Sus (jud. Prahova)

La sesiunea științifică menționată au mai prezentat comunicări Dimitrie Pompeiu, Victor Vâlcovici, Gheorghe Tașcă și Constantin Kirițescu. Toate aceste contribuții au fost publicate în volumul *Comemorarea lui Spiru C. Haret*, editat de Academia de Științe din România.

În ziua de 5 iunie 1943 a avut loc Adunarea general anuală, care a hotărât unele modificări ale *Statutului Academiei de Științe din România*. Astfel, la art. 2 din *Statut* se preciza:

„Scopul Academiei de Științe din România este de a încuraja și a îndruma creațiunea științifică prin:

- Punerea în contact a cercetătorilor din diverse specialități științifice pure și aplicate și punerea în circulație a rezultatelor cercetărilor lor, prin comunicări, referate, publicații, expoziții etc.
- Stimularea cercetărilor prin acordarea de premii pentru lucrări de valoare, prin subvențiuni etc.
- Academia va putea fi un organ de consultare pentru autorități și de îndrumare pentru instituțiile de cercetare științifică”.

Tribunalul Ilfov a aprobat aceste modificări la data de 24 noiembrie 1943.

În decembrie 1943 a fost adoptat un nou *Regulament* de funcționare a Academiei de Științe, care prevedea sporirea numărului secțiilor la 10, precum și modalitățile concrete în care acestea își desfășurau activitatea. S-a stabilit ca numărul de membri să fie 120, membrii titulari semnați în Actul constitutiv din martie 1935 fiind membri fondatori.

Atribuțiile președintelui erau cele anterioare, la care se adăuga o prevedere nouă: „Îndeplinește atribuțiile și misiunile ce i se încredințează în numele Academiei și care nu sunt specificate mai sus”.

În preajma împlinirii a 25 de ani de la unirea Transilvaniei cu România, Academia de Științe a publicat un masiv volum (588 de pagini), intitulat *Problemele războiului și știința*. În prefața acestuia, dr. Constantin Angelescu a subliniat utilitatea acestor cercetări în contextul participării României la războiul pentru eliberarea Basarabiei și nordului Bucovinei: „Academia de Științe și-a dat seama că nu poate rămâne indiferentă față de frământările de astăzi și de sacrificiile ce țara și neamul le fac pentru apărarea și înjghebarea unității sale naționale. Din inițiativa vicepreședintelui ei, dl. Constantin Kirițescu, s-a organizat un ciclu de 30 de conferințe, unde problemele războiului au fost examinate din punctul de vedere al aportului pe care știința românească îl poate da acelor care organizează și care conduc sufletul și neamul românesc la stabilirea dreptelor noastre hotare, la întregirea țării. Ele sunt tipărite în volumul de față pe care Academia de Științe în prezintă astăzi în special organelor de comandament militar, cu dorința ca aceste cercetări științifice, în legătură cu tehnica organizării războiului și a operațiunilor militare, să poată da sugestii folositoare acestor organe”.

Între autorii studiilor din această carte s-au aflat Constantin Kirițescu, Dimitrie Leonida, Agricola Cardaș, Victor Gomoiu, Ion Popescu-Voitești, Gheorghe N. Leon, Ion Grințescu, Eugen Bădărău, gen. Ștefan Burileanu. Comunicările s-au referit la noutăți tehnice „în actualul război”, rolul industriei chimice în apărarea națională, probleme puse chimiei de către aviația modernă, gazul metan în legătură cu apărarea națională, finanțele publice „în actualul război”, problema alimentației în timp de război, organizarea și naționalizarea științei, materiile prime din România și industria chimico-farmaceutică, problema energiei, organizarea și sistematizarea satelor, economia războiului și a păcii etc.

Coperta volumului *Problemele războiului și știința* (op. cit., p. 174)

Anul 1944 a început sub cele mai negre auspicii pentru România. Înfrângerile suferite pe front, numărul tot mai mare de morți și răniți, ocuparea de către armata sovietică a Basarabiei, Bucovinei și nordului Moldovei în martie 1944 au afectat grav milioane de români. Avioanele engleze și americane executau bombardamente menite să terorizeze populația prin efectul lor devastator. La 4 aprilie 1944, 313 bombardiere, escortate de 119 avioane de vânătoare americane, au lovit zona Gării de Nord din București, înregistrându-se 2.942 morți și 2.416 răniți, mulți dintre aceștia fiind refugiați din zonele ocupate de sovietici - femei, copii, bătrâni - care urmau să fie repartizați în diverse localități din Banat și Transilvania.

Pericolul transformării României în teatru de război părea iminent. În aceste condiții, peste 60 de intelectuali, între care și membri ai Academiei de Științe – dr.

Constantin Angelescu, Daniel Danielopolu, Dumitru Bagdasar, Gheorghe Vrânceanu, Alexandru Myller, Ștefan Vencov, Constantin Motaș, Ion Zamfirescu, Alexandru Ghika, Radu Cernătescu - au semnat, în aprilie 1944, un memoriu adresat mareșalului Antonescu prin care cereau: „Războiului nostru cu Rusia, Marea Britanie și Statele Unite trebuie să-i punem de îndată sfârșit”.

Negocierile privind încheierea armistițiului între Coaliția Națiunilor Unite și România nu au dus la nici un rezultat, iar la 20 august sovieticii au declanșat o puternică ofensivă, rupând frontul româno-german din Moldova. Prin lovitura de stat din 23 august 1944, România a rupt alianța cu Germania și s-a alăturat coaliției Națiunilor Unite.

Documentele au scos la iveală faptul că Churchill și Roosevelt acceptaseră cererea lui Stalin ca la granița URSS să nu mai existe guverne ostile Uniunii Sovietice. Ca urmare, România a intrat sub ocupația sovietică, fapt consfințit prin Convenția de armistițiu din 12 septembrie 1944.

Potrivit acesteia, toate organizațiile existente în România - inclusiv Academia de Științe - erau datoare să dovedească faptul că nu au desfășurat activități ostile Națiunilor Unite. Conformându-se acestei dispoziții, Academia de Științe a transmis Prefecturii Poliției Capitalei, la 30 octombrie 1944, documentele solicitate: Statutul, Programul de activitate, Actul de înființare, Adresa sediului, Lista cu membrii conducerii. După cercetările desfășurate de Serviciul Poliției de Siguranță s-a conchis că Academia de Științe „nu a făcut și nu face politică”⁸¹.

Într-un climat politic tot mai dificil, Academia de Științe din România și-a continuat activitatea. Adunarea generală din iunie 1945 consemna faptul că, după 23 august 1944, au avut loc 42 de ședințe cu caracter administrativ și 46 cu tematică științifică, la care au fost prezentate circa 100 de comunicări. Au fost editate *Buletinul* Academiei de Științe și un nou volum din *Comptes Rendus*, acesta însumând 392 de pagini.

Numărul membrilor activi ai Academiei de Științe s-a diminuat ca urmare a măsurilor represive luate de guvernul României la solicitarea ocupantului sovietic. Unii membri au fost arestați, iar alții evitau să participe la activități publice pentru a nu împărtăși aceeași soartă.

Ca urmare, Adunarea generală extraordinară a Academiei de Științe, desfășurată în ziua de 15 decembrie 1946, a decis unele modificări ale Statutului: primirea de noi membri se hotăra „cu majoritate de voturi din numărul total al celor prezenți” (vechea formulare era „cu majoritate de voturi din numărul total al membrilor titulari ai Academiei”); erau redenumite unele secții. Statutul modificat și procesul-verbal al Adunării generale semnat de dr. Constantin Angelescu – președinte și Constantin Kirițescu - secretar au fost depuse la Tribunalul Ilfov. În ziua de 19 martie 1947, acesta a validat noua formă a Statutului.

⁸¹ Arhivele Naționale. Municipiul București fond Prefectura Poliției Capitalei, dos. 24/1944

Prin tratatul de pace semnat la 10 februarie 1947, România era obligată să-și reducă drastic numărul militarilor și să desființeze industria de apărare. Ca urmare, prin jurnalul Consiliului de Miniștri din 9 aprilie 1947, „pentru interese superioare de stat”, s-a decis desființarea secției Geniu Militar din cadrul Academiei de Științe.

La 23 septembrie 1947, s-a desfășurat la Szklarska Poreba (Polonia) consfătuirea secretă a liderilor partidelor comuniste și muncitorești din țările ocupate de sovietici, la care s-a hotărât amplificarea luptei împotriva burgheziei și eliminarea ei din viața politică, în vederea trecerii la construirea socialismului. În România procesul de sovietizare și impunerea modelului stalinist s-au accelerat. Vizat era și dr. Constantin Angelescu, fruntaș al Partidului Național-Liberal, ales deputat pe listele acestui partid în urma alegerilor parlamentare din noiembrie 1946.

Pentru a nu stânjeni activitatea Academiei de Științe, dr. Constantin Angelescu a hotărât să renunțe la calitatea de președinte al acesteia. Adunarea generală din 16 noiembrie 1947 a luat act de decizia sa și a ales în funcția de președinte pe matematicianul Dimitrie Pompeiu. În acea zi s-a încheiat activitatea desfășurată timp de 12 ani de dr. Constantin Angelescu în fruntea Academiei de Științe din România. O activitate materializată în realizările obținute de această instituție. După demisia sa, Academia de Științe a mai supraviețuit câteva luni, fiind integrată, prin decretul din 9 iunie 1948, în Academia Republicii Populare Române.

Considerat burghez și reacționar, dușman al regimului democrat-popular, dr. Constantin Angelescu a devenit ținta regimului stalinist din România⁸². I s-au confiscat casa și bunurile, rămânând fără nicio sursă de existență. Bătrân și bolnav, a fost acceptat de conducerea spitalului francez „Saint Vicent de Paul” din București, unde a fost îngrijit până în ultima clipă a vieții (14 septembrie 1948)⁸³. Marele constructor de școli s-a neglijat pe sine, astfel că nu a avut un loc pentru odihna veșnică. Rămășițele sale pământești au fost duse la cimitirul Bellu și depuse în cavoul unui amic binevoitor.

După o foarte lungă tăcere asupra activității dr. Constantin Angelescu, prin anii '60 ai secolului trecut numele său a început să fie evocat în legătură cu dezvoltarea învățământului românesc, apoi privind contribuția sa la unirea Transilvaniei cu România. Abia după 1989 a început să se scrie despre activitatea sa politică.

Încă de la înființarea ei, prin legea din 2007, Academia Oamenilor de Știință din România - continuatoarea Academiei de Științe din România - i-a recunoscut dr. Constantin Angelescu calitatea de ctitor al acestei instituții. Galeria președinților Academiei Oamenilor de Știință are în frunte pe dr. Constantin Angelescu, iar bustul său se află la loc de cinste în clădirea centrală a acesteia.

⁸² Constantin I. Stan și Viorel Frîncu, *Dr. Constantin Angelescu, omul politic, diplomatul și ctitorul de școli românești (1869 - 1948)*, Buzău, Editura Teocora, 2009, pp. 192 - 194

⁸³ *Universul* din 17 septembrie 1948

DOCTORUL CONSTANTIN ANGELESCU

Bustul dr. Constantin Angelescu din sediul central al Academiei Oamenilor de Știință din România (foto AOSR)

Au fost instituite *Diploma și Medalia Jubiliară Prof. Dr. Constantin Angelescu - 150 de ani de la naștere* și purtând numele acestuia, care se conferă personalităților din țară și de peste hotare care s-au remarcat prin contribuțiile lor științifice la nivel național și internațional.

Medalia Jubiliară Dr. Constantin Angelescu - 150 de ani

Personalitate de prestigiu a științei, educației și civilizației românești

În 10 iunie 2019, Academia Oamenilor de Știință din România a organizat Conferința Științifică „*Constantin Angelescu personalitate de prestigiu a științei, educației și civilizației românești*”, cu prilejul împlinirii a 150 de ani de la nașterea sa. Au luat cuvântul Adrian Badea - președintele Academiei Oamenilor de Știință, ministrul cercetării Nicolae Hurduc, academicianul Constantin Bălăceanu-Stolnici, scriitorul Dinu Săraru, prof. univ. dr. Ecaterina Andronescu - fost ministru al educației și învățământului. Cu acest prilej, doamna Ioana Angelescu - nepoata dr. Constantin Angelescu - a prezentat câteva documente din arhiva familiei. La rândul său, președintele Adrian Badea a propus realizarea, sub egida Academiei Oamenilor de Știință din România, a unui volum omagial dedicat dr. Constantin Angelescu.

Imagine de la conferința științifică „Constantin Angelescu - personalitate de prestigiu a științei, educației și civilizației românești”

Membrii Academiei Oamenilor de Știință din România, cinstindu-l pe ilustrul lor înaintaș, îi urmează profesiunea de credință: „Nu urmărim gloriile, nu ne înconjurăm de attribute solemne, nu decretăm exclusivismul niciunei competențe. Vrem doar atât: să muncim pentru Știință și pentru Patrie”.

MĂRTURII DOCUMENTARE PRIVIND PERSONALITATEA LUI CONSTANTIN ANGELESCU

Prof. Univ. Dr. Corneliu-Mihail Lungu

Despre Constantin Angelescu, personalitate marcantă a vieții științifice, educaționale, politice și diplomatice, din nefericire, nu s-a scris și nici nu s-a vorbit pe măsura valorii sale.

Un pas înainte l-a făcut Academia Oamenilor de Știință din România care a organizat și desfășurat o apreciată manifestare dedicată aniversării a 150 de ani de la nașterea celui ce a fost, începând cu anul 1901, deputat, senator apoi membru al guvernului, ministru și chiar prim-ministru interimar. Mai presus de toate a fost un mare medic, școlit la Paris, apoi a continuat Opera lui Spiru Haret militând pentru modernizarea învățământului românesc. Preluând de la înaintașul său și continuându-i demersul a avut drept deviză: „Școală cât mai multă! Școală cât mai bună! Școală cât mai românească!”. Ce minunat ar fi ca asemenea crezuri să-i călăuzească și astăzi pe români! Dar, Constantin Angelescu nu s-a afirmat numai în aceste domenii. Fiind un liberal convins a îndeplinit funcții de mare responsabilitate în guvernele prezidate de mari lideri liberali, precum Ion I. C. Brătianu, Întregitorul României în 1918, ori martirul I. G. Duca, răpus în mod cu totul nejustificat.

La începutul demersului nostru se impune să facem mențiunea că nu ne-am propus să-l prezentăm pe C. Angelescu în deplinătatea și complexitatea personalității sale, asemenea efort reușind să-l desăvârșească Academia Oamenilor de Știință din România prin lucrarea ce i-a fost dedicată. Noi ne vom rezuma doar la două aspecte. Primul se referă la alegerea lui în martie 1935, drept președinte al Academiei de Științe din România, adevărat ctitor al acestei instituții.

Cel de-al doilea aspect are în vedere ilustrarea pe baza aceluiași documente de arhivă, a altor valențe ale personalității lui Constantin Angelescu. Dintre documentele care se referă la Actul de constituire al Academiei de Științe din România și la alegerea primului ei președinte în persoana lui Constantin Angelescu, am selectat câteva fragmente dintre cele mai ilustrative mărturii. Primul a fost extras din Procesul Verbal al ședinței de constituire a Academiei de Științe în care se menționa că: „Azi 3 martie 1935 s-au întrunit în localul Facultății de Științe din București, Str. Poincaré 14, membrii fondatori ai Academiei de Științe din România. Dl. Musculeanu citește expunerea de motive și statutele. Dl. Ministru Angelescu felicită pe inițiatori și promite un prim ajutor chiar din primul buget ce se lucrează acum și urează viață lungă instituției”.

În partea a doua a lucrărilor, urmare propunerilor formulate de membrii fondatori, Constantin Angelescu a ținut să mulțumească tuturor pentru recomandarea lui în funcția de președinte dând asigurări că „va pune tot devotamentul și munca pentru a promova scopurile Academiei”.

Un alt document la fel de sugestiv este cel din 11 martie 1935 emis cu prilejul întrunirii în cadrul căreia a fost semnat Actul Constitutiv al înființării Academiei de Științe din România. Semnatarii documentului declarau că: „reprezentând unanimitatea membrilor și exercitând funcțiile Adunării generale au ales președinte pe Prof. Dr. Constantin Angelescu și secretar general pe Prof. Dr. Christian Musceleanu urmând ca restul membrilor Comitetului de administrație să fie ales de prima adunare generală după constituire”.

În legătură cu alegerea lui C. Angelescu în funcția de președinte, se impune să stăruim, întrucât pe baza aceluiași mărturii documentare, pot fi evidențiate calitățile sale de excepție. Cea mai convingătoare relatare aparține lui Christian Musceleanu, ales la rândul său secretar general, care mărturisea: „Câțiva dintre noi, în momentul când am ajuns la convingerea că înființarea Academiei de Științe trebuie să devină o realitate cât mai neîntârziat, primul nostru gând a fost să ne adresăm celui care a pus mai presus de orice dezvoltarea cât mai temeinică a culturii în toate direcțiile din țara aceasta, Prof. Dr. Angelescu, actualul ministru al Instrucțiunii publice. Omul de înaltă cultură științifică și în același timp unul cu sentimente atât de alese a fost predestinat să fie președintele Academiei de Științe din România”.

Socotind suficiente aceste dovezi pentru a demonstra contribuția determinantă a lui C. Angelescu la întemeierea, validarea și prefigurarea evoluției noii instituții, ce-și propusese să slujească știința românească, apreciem că merită a veni cu alte mărturii la fel de convingătoare cu privire la complexitatea personalității lui Angelescu, cel care, pe lângă profesionalismul său desăvârșit pe tărâm medical, educațional și cultural a demonstrat potențialul lui politic pus în slujba liberalismului.

Cu scopul de a da posibilitatea celor interesați să studieze și să completeze informațiile cu privire la complexa personalitate a lui Constantin Angelescu, prezentăm în continuarea demersului nostru o scrisoare primită în mai 1932 de la Montreux din partea lui Gheorghe Mironescu, profesor universitar, avocat, diplomat și politician de marcă al perioadei interbelice.

Montreux Palace

1 mai 1932

Montreux

Iubite Domnule Angelescu,

Venit aice să serbez jumătate din ziua Paștelor cu Titulescu, îți adresez creștinescul: Hristos a înviat! și urez D-tale și familiei toate cele bune.

Este cu noi și Mihalache, care mai rămâne câteva zile în Elveția.

Fiindcă în discuția mea cu Titulescu, am indicat sistemul pe care îl cred eu mai practic pentru remedierea situației noastre financiare sistem despre care nu am vorbit până acum nimănui țin a ți-l arăta imediat și d-tale, pentru ca să meditezi asupra lui și eventual să faci pașii ce vei crede nimerit, sistemul depinzând de Banca Națională.

Titulescu îmi spunea că el nu vede decât două soluțiuni: ori inflația, ori un împrumut extern în condiții speciale.

Sistemul ce propun eu este următorul: 1. a utiliza pentru cumpărare de aur toate disponibilitățile ce le are Banca Națională de la Instituțiile de Stat; 2. a emite apoi hârtie monedă în întreită valoare a aurului cumpărat; 3. a reface pe urmă cu o treime din această emisiune disponibilitățile utilizate la cumpărarea aurului; 4. a împrumuta Statului fără dobândă o a doua treime din noua emisiune; 5. a utiliza a treia treime pentru o nouă cumpărare de aur; 6. a repeta apoi sistemul pe baza acestei noi cantități de aur cumpărată.

Cu toate împrumuturile quasi forțate acordate Statului Banca Națională mai trebuie să aibă încă un miliard și ceva pentru creditul ipotecar agricol și aproximativ trei miliarde pentru Căile ferate.

Cumpărându-se aur de patru miliarde lei se pot emite douăsprezece miliarde hârtie monedă, din cari cu patru miliarde se rambursează banii luați și utilizați la cumpărarea aurului, apoi patru miliarde s-ar împrumuta Statului fără dobândă, iar cu restul de patru miliarde s-ar cumpăra iarăși aur și operația s-ar putea repeta.

Deoarece este necesar consimțământul Statului (eventual garanția lui față de creditul ipotecar agricol și față de C.F.R), acesta ar servi ca motiv spre a i se da împrumut o treime fără dobândă, rămânând a vedea dacă peste 2 - 3 ani nu se va putea ierta Statului această datorie. [Acuma e mai bine să fie dator spre a înfrâna risipirea banilor].

Cu acest sistem se evită recurgerea la împrumut extern (care ar trebui rambursat în aur, deci ar fi îngreuietor pentru țară) și se procură statului bani - ceea ce e eventual - în condițiile cele mai avantajoase.

Operația se poate realiza numai menținându-se așa de bine leul ca să fie bine apreciat și căutat în străinătate. Aici ar fi nevoie să intervie bunăvoința Băncii Franței și a guvernului francez ca să primească plata aurului în lei, sub rezerva de a se face transferul treptat într-un interval de timp (spre a nu exporta devize - deci aur pentru aur). E mai puțin pentru Banca Franței decât un împrumut. Este esențial, de altfel ca să se facă operația cu toată discrețiunea și cât de curând.

Rog meditează și dacă te raliezi la părerea mea ai putea înainte chiar de sosirea mea în țară - să pui în curent pe persoana căreia i-ai indicat la timp altă idee. În afară de acea persoană, rog a nu vorbi altcuiva despre aceasta.

Constat cu îngrijorare că se înmulțesc oamenii noștri politici cari admit sistemul comod și trist al inflației (desalarizarea).

Eu mai rămân în Elveția (Berna, Hotel Suisse), până vineri 6 mai. Apoi voi trece pentru 2 - 3 zile la Paris și pe la 11 - 12 mai cred că voi fi în București.

Sper că ai putut să te repauzezi puțin zilele acestea.

Cu cele mai bune salutări amicale!

G. G. Mironescu

**CONSTANTIN ANGELESCU – NICOLAE IORGA,
PRIETENIE DE O VIAȚĂ**

Prof. univ. dr. Petre Țurlea

Se întâmplă destul de rar ca între două personalități marcante românești să fie o prietenie de o viață, așa cum a fost aceea dintre Constantin Angelescu și Nicolae Iorga.

De aceea, menționarea ei, în manifestările cele mai importante, este interesantă.

Cei doi au început să se apropie în preajma Primului Război Mondial, atunci când societatea românească avea în față idealul întregirii statale, și pentru atingerea lui se cerea o deplină solidaritate națională. Purtător de cuvânt al acestei aspirații spre Statul Național Unitar Român, Nicolae Iorga și-a orientat toate eforturile spre pregătirea românilor pentru marele efort ce se cerea ca să se atingă țelul a scris nenumărate cărți de îndreptățire istorică a formării României Marii; pe această temă a ținut cursuri universitare, conferințe publice în toate colțurile Țării; acesta era scopul declarat al publicațiilor sale, în primul rând al ziarului *Neamul Românesc*. Pregătirii sufletești a jertfei ce se aștepta să urmeze i-a consacrat Cursurile de Vară de la Vălenii de Munte inaugurate în 1908. În acest efort uriaș, foarte mulți oameni de cultură și oameni politici i-au stat alături; între ei și Constantin Angelescu aflat în toate guvernele liberale din preajma Primului Război Mondial până la sfârșitul perioadei interbelice. Constantin Angelescu i-a stat alături lui Nicolae Iorga în opera de pregătire a Marii Uniri și în timpul luptei pentru consolidarea României Mari. L-a apreciat pe istoric și a fost apreciat de acesta.

În martie 1913 a fost un prim moment de colaborare politică. La 12 martie 1913, Iorga prezintă în Camera Deputaților situația foarte grea a populației sătești din nordul Moldovei, de acolo de unde porniseră răscoalele din 1907. Apoi propunea o *Moțiune*: „Camera, înțelegând că numai pe o țărănie liberă și mulțumită se poate sprijini viitorul României, Căzând cu bucurie alcătuirea și programul obștilor menite a scăpa țărănia de exploatarea arendașilor străini, și primind cu recunoștință rolul de muncă pe care și-l iau învățătorii și preoții înrânsele, invită Guvernul a lua măsuri de nevoie pentru ca acțiunea de prigonire a unor funcționari interesați a servi alte interese decât ale Statului, sau cari sunt duși de idei greșite, să înceteze, la Flămânzi ca orișunde s-au prezentat asemenea

cazuri.” Istoricului i s-au alăturat Constantin Angelescu, Vintilă Brătianu, George Mărzescu, Ion Ionescu-Quintus, ș.a.⁸⁴

În același an, 1913, pentru Cursurile de Vară de la Vălenii de Munte, Constantin Angelescu – ajuns Ministru al Lucrărilor Publice și Comunicațiilor în Guvernul I.I. C. Brătianu – aproba reducerea cu 50% a prețurilor biletelor CFR pentru cursanți; numărul acestor bilete reduse era nelimitat.⁸⁵ Beneficiari ai acestor bilete au fost și români veniți la Cursuri din Austro-Ungaria, pentru care biletele erau trimise la redacțiile ziarelor *Românul* din Arad și *Gazeta Transilvaniei* din Brașov.⁸⁶

În 1914, Ministrul Angelescu a sprijinit înființarea – la inițiativa lui Nicolae Iorga, Vasile Pârvan și Gheorghe Munteanu Murgoci – a Institutului Sud-Est European⁸⁷, având rolul apropierei țărilor balcanice.

Erau anii când Constantin Angelescu, la fel ca multe alte personalități românești, a devenit „iorghist”.

Majoritatea „iorghiştilor” se vor afirma în lumea românească interbelică, cu precădere în cea politică. Faptul era remarcat în 1935 de Pamfil Șeicaru, când uitându-se în Aula Camerei Deputaților din Dealul Mitropoliei, a calculat că în jur de 50 la sută dintre deputați fuseseră captați, în tinerețe, de idealurile lui Nicolae Iorga; printre ei: Radu Portocală, Vasile Haneș, A. C. Cuza, Ion Mihalache, Nicolae Bațaria, Zaharia Boilă, Armand Călinescu, Octavian Goga, Virgil Madgearu, Constantin Angelescu, Silviu Dragomir, Alexandru Lapedatu.

În perioada interbelică, în calitatea sa de Ministru al Instrucțiunii Publice, Constantin Angelescu a susținut efortul național-cultural al lui Nicolae Iorga. L-a ajutat financiar pentru așezămintele sale de la Vălenii de Munte, unde a venit la majoritatea edițiilor Cursurilor de vară.⁸⁸ De asemenea, a susținut Liga Culturală al cărui președinte era Nicolae Iorga. A facilitat publicarea unora din cărțile istoricului. Și i-a stat constant alături când era atacat de extrema dreaptă. Pentru acest ultim aspect, două sunt cele mai importante momente. Primul în 1923. Sub influența lui A. C. Cuza, la București și Iași au început, la 7 decembrie 1922, manifestații studențești antisemite, care se vor extinde și în 1923 - 1924. Violențele la care s-a ajuns vor provoca închiderea universităților. Iorga s-a opus studenților extremiști și, de aceea, a devenit ținta atacurilor lor, mai ales după ce, pe 1 februarie 1923, a cerut în Camera Deputaților reprimarea tulburărilor. La 7 februarie, în momentul ieșirii de la Ateneu – unde ținuse o conferință despre Unirea Principatelor

⁸⁴*Scrisori către N. Iorga*, ediția îngrijită de Petre Țurlea, Editura Minerva, București, 1988, vol. III, p. 34 - 35.

⁸⁵Idem, p. 270 - 271.

⁸⁶Petre Țurlea, *Nicolae Iorga la Vălenii de Munte*, ediția II-a, Edit. Karta-Graphic, Ploiești, 2016, p. 147-148.

⁸⁷*Neamul Românesc* din 16 februarie 1914

⁸⁸Petre Țurlea, *op. cit.*

– istoricul a fost huiduit și amenințat de un grup de studenți. În aceeași zi, își va trimite Ministrului Instrucțiunii Publice, Constantin Angelescu, demisia din învățământ, înțelegând să nu rămână un singur moment „profesorul unui tineret capabil de asemenea acte”. A doua zi, pe 8 februarie, condamnă acțiunile antisemite la tribuna Camerei Deputaților, menționând că „ațâțătorii crucii cu colțuri a naționalismului german agresiv se găsesc în fruntea mișcării de azi”. Ministrul a respins demisia în termeni foarte calzi, istoricul răspunzându-i la 11 februarie: „Vă sânt adânc recunoscător pentru cuvintele de bună recunoaștere pe care le aveți față de activitatea mea îndelungată, ca profesor, în adresa care-mi respinge demisia.” Iorga insista asupra hotărârii sale, dar Angelescu respinge și a doua demisie, pentru binele învățământului românesc.⁸⁹ Și, un al doilea moment de acest fel, petrecut la începutul lui 1937. Nicolae Iorga a condamnat ascensiunea Mișcării Legionare, fapt care i-a adus aprecierea ziarelor evreiești *Adevărul* și *Dimineața*, dar și a unor oameni politici ca Ion Mihalache. Marele discurs al istoricului, în Senat pe 17 februarie, va apare și în broșură.⁹⁰ Reacția legionarilor a fost violentă, incluzând și scrisori de amenințare cu moartea,⁹¹ Iorga, constatând că studenții legionari primiseră aprobarea Conducerii Universității ca să lipsească de la cursuri pentru a participa la manifestații, anunța Ministerul Instrucțiunii Publice că preferă să fie pensionat decât să mai vorbească în fața unor asemenea studenți.⁹² Grăbit, Rectorul Universității, C. Stoicescu, aprobă demisia. Dar, Ministrul C. Angelescu nu este de acord, admitând că, astfel, încalcă Regulamentul universitar, încălcare pe care și-o motiva: „La împrejurări anormale nu ne-am crezut obligați a păzi *ad-litteram* anumite norme înscrise în Regulament pentru împrejurări obișnuite.” Pe Iorga îl considera ca „cel mai mare cărturar al Neamului nostru, omul de știință care face gloria Țării.” Îi refuza pensionarea, acordând doar un concediu; „Pentru meritul de a fi păstrat Universității pe cel mai ilustru dintre profesorii săi, avem convingerea că neîndeplinirea unei neînsemnate formalități procedurale este cea mai mică culpă ce ni se poate imputa.”⁹³

1940 i-a găsit pe cei doi, Constantin Angelescu și Nicolae Iorga, încercând să înfrunte, adesea împreună, vremurile. După cedarea Basarabiei și nordului Bucovinei, istoricul a fost autorul Memoriului de protest față de ocupația străină,

⁸⁹*Neamul Românesc* din 14 și 21 februarie 1923. N. Iorga, *Corespondență*, ed. de Ecaterina Vaum, Edit. Minerva, București, 1984, vol. I, p. 22 - 24. Petre Țurlea, *Români și evrei în secolul XX*, Edit. Semne, București, 2014, vol. I, p. 445 - 446. N. Iorga a prezentat momentul în *O viață de om. Așa cum a fost*, ed. de Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu, Edit. Minerva, București, 1981, vol. IV, p. 57-58.

⁹⁰N. Iorga, *Pentru liniștea sufletului românesc și pentru păstrarea ordinii și disciplinei cetățenești*, M.O., București, 1937.

⁹¹BAR, *Coresp.* N. Iorga, vol. 422, f. 3, vol. 425, f.129, N. Iorga, *Memorii*, vol. VII, p. 399 - 401.

⁹²*Dimineața* din 6 martie și *Curentul* din 7 martie 1937.

⁹³*Curentul* din 7 martie 1937.

înaintat la 2 iulie 1940 Comisiei de Afaceri Străină a Senatului, semnat Nicolae Iorga, Iuliu Maniu, Dinu Brătianu, G.G. Mironescu, C. Angelescu, Ion Mihalache, Stelian Popescu, Vasile Sassu, Mihail Oromolu, Virgil Madgearu, Nicolae Chirculescu, Octavian Tăslăuanu, Constantin Brătianu, Nicolae Polizu-Micșunești, Gheorghe Pop, Al. Dobrescu, T.G. Emandi, Gh. Cipăianu, Ion Lugoșianu. Iorga a încercat să grupeze toate forțele patriotice într-o formațiune de salvare a Țării; o numea „Uniunea Sacră”.⁹⁴ La Vălenii de Munte se încerca înființarea unui centru de rezistență națională. Aici a avut o întrevvedere și cu consilierii regali G. G. Mironescu, C. Angelescu, General Văitoianu, pe tema intențiilor germane privind Transilvania.⁹⁵ Și în aceste condiții dramatice, ediția din vara lui 1940 a Cursurilor de Vară de la Vălenii de Munte a avut loc. Au venit foarte multe personalități politice, între care și Constantin Angelescu; și mai mult de 200 de basarabeni refugiați. *Timpul* își exprima uimirea: „Vălenii de Munte reprezintă un miracol. Odinioară, strămoșii noștri se duceau, în vremuri de restriște, la mănăstiri». Azi, noi urmașii mergem la Vălenii de Munte. Acolo vom învăța că Neamul Românesc este veșnic și de credința aceasta avem nevoie cu toții.”⁹⁶ În *Neamul Românesc*, sub diverse semnături, găsim calificative superlative despre Universitatea Populară: „Catedrala Neamului Românesc”, „Mecca românismului” „Un izvor de puteri românești”; „Altarul românismului de la Vălenii de Munte” etc. Era și un îndemn biblic: „Veniți de luați lumina!”⁹⁷

Iorga le-a insuflat tuturor participanților încrederea în viitorul României: „Nu este nici vremea - spunea - și nu este nici firea noastră să ne jălim. (...) Suntem un neam dârz, care știe să păstreze amintirile tuturor jignirilor și să le răsplătească, un neam care palmuit cu grosolănie, își așteaptă răbdător vremea când va putea să răspundă la aceste ofense. Si momentului aceluia de răsplătire trebuie să i se deschidă drum, prin credință nezguduită și prin munca de fiecare zi. (...) Să nu ne căciulim, să nu ne plecăm înaintea puterii (...) Să nu ni căutăm dreptatea nici în dreapta, nici în stânga. (...) Scrașnind din dinți și tăcând, vom urma tradițiile cele mai demne ale acestui popor. Un popor numai atunci este învins, când sufletul său este învins. Să fim dârji și să așteptăm căci: „Moara lui Dumnezeu macină încet, dar macină bine”.⁹⁸ *Neamul Românesc*” scria că „N-a fost o conferință. (...) A fost glasul întregului românism care a vibrat dincolo de orizonturi, dincolo de granițe”.⁹⁹

⁹⁴ASRIB, fond D, dosar 11382, vol. III, f. 209 - 212. Și Petre Țurlea, *Nicolae Iorga între Dictatura Regală și Dictatura Legionară*, Edit. Enciclopedică, București, 2001, p. 159.

⁹⁵ASRIB, fond D, dosar 11382, vol. III, f. 199 - 200.

⁹⁶*Neamul Românesc* din 18 iulie 1940.

⁹⁷Idem, 16, 17, 18 iulie 1940.

⁹⁸Idem, 20 iulie 1940.

⁹⁹Idem, 17 iulie 1949. Un raport al agenților Siguranței menționa că tema discursului de deschidere a repetat-o N. Iorga și în convorbirile cu diverse grupuri de participanți la Cursurile de Vară „Vom

Carol al II-lea - cel care părăsise cu lașitate teritoriile românești se temea că la Vălenii de Munte, unde veniseră în iulie 1940 foarte multe personalități ale lumii politice, se vor pune bazele unei rezistențe naționale ce-l va înlătura și pe el. De aceea, foarte mulți agenți ai Siguranței au năpădit localitatea, pentru a raporta la București tot ce se întâmpla. Conform unui astfel de raport, pe 17 iulie Iorga își anunța apropiatăii că va organiza o acțiune de rezistență, în primul rând față de legionarii dorea să-i atragă mai întâi pe A.C. Cuza, G.G. Mironescu, C. Angelescu, Victor Iamandi.¹⁰⁰ Temător asupra a ceea ce se pregătea la Vălenii de Munte, Regele i-a trimis acolo pe primul ministru Gigurtu și pe comandantul Corpului III Armată, generalul Ciupercă, Iorga le-a prezentat și lor necesitatea rezistenței.¹⁰¹

A urmat pierderea Transilvaniei de Nord-Est. În numărul din 3 septembrie 1940 al *Neamului Românesc*, Nicolae Iorga scria: „S-a sfârșit trupul Țării, fără voia noastră. Împotrivirea noastră a fost împiedicată cu silnicie și cu asprime. Români, vremurile grele ne-au ajuns. Să ne reculegem și să privim senini, mereu îndurerați înaintea. Dreptatea Neamului va izbuti să înfrângă cumplita nedreptate a oamenilor.” Noua pierdere teritorială va duce la alungarea lui Carol al II-lea și la venirea la putere a legionarilor.

Avatarurile toamnei lui 1940 vor găsi pentru ultima dată alături pe Nicolae Iorga și Constantin Angelescu, prieteni până în ultima clipă a istoricului. Legionarii au invadat Vălenii de Munte, cutremurul din 10 noiembrie a devastat localitatea. Iorga nu mai avea cu ce să-și plătească lucrătorii de la Tipografie; și face apel la prietenul Constantin Angelescu, care i-a trimis imediat 50.000 de lei.

„Scriu aceste rânduri – îi transmisea istoricul la 12 noiembrie - din căsuța neisprăvită a cumnatei mele. Casa mea e o ruină care nu se mai poate reface. Tot ce am clădit e în aceeași stare. Doar tipografia, rău zguduită însă, se ține. Trei biserici sta să cadă. (...) E o mizerie fără pereche și o părăsire în voia sorții, așteptând cutremurul care poate veni. Eu sunt grozav de obosit și bolnav. (...) Ce am muncit o viață întreagă se face praf. Cei 50.000 lei, primiți din caldă-ți inimă de prieten, vor da cinci săptămâni pâine lucrătorilor mei. (...) Acești bieți oameni și ei cu casele ruinate, te vor binecuvânta ca și pe copiii d-tale. Asigurându-te și eu de toată prietenia, îți trimit cel mai bun gând, în aceste zile de supreme nenorociri.” Constantin Angelescu i-a răspuns la această scrisoare; răspunsul va fi găsit, la 28 noiembrie 1940, în portofelul ciuruit de gloanțele Legionarilor care l-au asasinat pe

accepta martirajul, dar vom trăi cu speranța fermă a recăpătării drepturilor noastre într-un viitor când libertatea națională va fi respectată.” - ANIC, fond DGP, dosar 32/1924, f.64.

¹⁰⁰ASRIB, fond D, dosar 11382, vol. III, f.225.

¹⁰¹BAR, Arh. G.T. Kirileanu, mss 5/4, f.189 ASRIB, fond D, dosar 11382, vol. III, f. 246 - 247.

Nicolae Iorga la Strejnicul.¹⁰² A fost o prietenie, între Iorga și Angelescu, până în ultima clipă.

Constantin Angelescu a fost ales, în locul istoricului, ca președinte al Ligii Culturale. Din această poziție va susține refacerea casei savantului din Vălenii de Munte și va susține ultimele ediții ale Universității Populare dinaintea instaurării comunismului. În 1942, Liga Culturală a dat, pentru desfășurarea Cursurilor de Vară, 181.953 lei.¹⁰³ O altă ediție a fost în 1943; Liga Culturală cheltuind 535.276 lei.¹⁰⁴ Tot Liga Culturală, sub conducerea lui Constantin Angelescu, a alocat până în 1945, pentru refacerea casei Iorga, 2.150.000 lei (incluzând și donații ale unor iorghșiști).¹⁰⁵ În 1945, deși nu s-au putut ține cursurile, din București au venit la Văleni, pe 15 iulie, foarte mulți intelectuali (cu un automotor special), în frunte cu Constantin Angelescu. După vizitarea locuinței profesorului, transformată în muzeu, „s-a oficiat la catedrala orașului, în prezența unei mari mulțimi de localnici, un parastas pentru odihna sufletului celui dispărut în împrejurări atât de tragice” - se scria într-un raport al Siguranței. „Apoi, la sala Universității, s-au deschis, simbolic doar, Cursurile de Vară.” Constantin Angelescu a vorbit în numele Ligii Culturale; Nae Popescu în numele Academiei; Ștefan Pop în numele *ASTREI*.¹⁰⁶

Constantin Angelescu se va afla și printre conferențiarilor din 1946 ai Universității Populare.¹⁰⁷ A fost și ultima ediție. Liga Culturală va fi desființată la 9 iulie 1948,¹⁰⁸ an în care murea și Constantin Angelescu.

Rămâne amintirea unei prietenii de peste trei decenii, între două personalități marcante ale lumii românești, care și-au lăsat o puternică amprentă asupra acesteia.

¹⁰²Scrisoarea de mulțumire a lui N. Iorga către C. Angelescu, din 12 noiembrie 1940, la Ioan K. Farcaș, *Momente din viața profesorului N. Iorga*, București, 1942, p. 70 republicată de Ecaterina Vaum, *op.cit.*, vol. I, p. 46 - 47.

¹⁰³ANIC, fond Liga Culturală, dosar 75, f. 51 - 52. La care se adăugau alți 241.200 lei pentru masa cursanților.

¹⁰⁴Idem, dosar 79, f. 10; alte cheltuieli pentru Așezămintele Iorga, făcute de Liga Culturală, idem, f. 70, 115.

¹⁰⁵Idem, f. 2.

¹⁰⁶I. St. Baicu, C. Dobrescu, *Nicolae Iorga si Prahova*. Documente, Edit. SILEX, București, 1998, p. 476.

¹⁰⁷Idem, p. 481 - 482; Valeriu Râpeanu, *Nicolae Iorga 1940 - 1947*, Edit. Gramar, București, 2001, vol. II, p. 218 - 219.

¹⁰⁸*Monitorul Oficial*, din 13 iulie 1948, p. 5805.

PRIMUL MINISTRU AL ROMÂNIEI ÎN AMERICA

Ioana Angelescu Monteoru

Țara în care s-a născut Constantin Angelescu în anul 1869 se numea Principatele Unite ale Moldovei și Țării Românești, pe scurt: Principatele Unite, îl avea în frunte pe Prințul Carol, din Dinastia de Hohenzollern, ca domnitor, și era sub suzeranitatea Înaltei Porți de la Stambul, cu alte cuvinte, a Imperiului Otoman.

Țara din care Doctorul Constantin Angelescu a plecat spre Veșnicie în anul 1948 se numea Republica Populară Română, avea în frunte camarila comunistă Pauker-Dej numită de la Kremlin și era sub controlul și ocupația armatelor bolșevice, cu alte cuvinte a Imperiului Sovietic.

Între aceste două borne temporale se desfășoară cel mai bogat și mai impresionant capitol din trecutul ținuturilor „de la Nistru pân'la Tisa”, capitolul „România Mare”. Prin întreaga sa viață, ca și prin destinul său politic, Doctorul Constantin Angelescu este, alături de excepționala pleiadă de mari oameni de stat ai generației sale, unul dintre ctitorii de seamă ai României Reîntregite, între granițele ei firești. De la Ion I. C. Brătianu și Take Ionescu, la I. G. Duca, Alexandru Averescu și Nicolae Iorga, fiecare dintre colegii săi de generație a avut propria contribuție esențială în realizarea proiectului de țară numit „România Mare”. Modelul acestui proiect de țară făcea parte din moștenirea lăsată de precursorii lor, pașoptiștii. În afara lui Nicolae Bălcescu, decedat în 1852, la Palermo, cei mai mulți dintre revoluționarii anului 1948, frații Alecu și Nicolae Golescu, Ion Ghica, C.A. Rosetti, Vasile Alecsandri sau Mihail Kogălniceanu au trăit până târziu, spre sfârșitul secolului al XIX-lea, înconjurați de respectul și venerația contemporanilor lor. La moarte, cei mai mulți dintre ei au avut parte de impresionante funeralii naționale, cum a fost cazul poetului Vasile Alecsandri, în septembrie 1890.

În plin veac al romantismului, este lesne de explicat impactul pe care l-a avut asupra unui tânăr sentimentul că era contemporan cu marii eroi ai Revoluțiilor de la 1848 din Franța și din Țările Române, despre ale căror idealuri afla zilnic din presă și din conversațiile celor apropiați. Peste tot în țară, dar mai ales la Craiova, era prezentă amintirea mitică a lui Nicolae Bălcescu și nu este exagerat să afirmăm că imaginea idolului său i-a călăuzit lui Constantin Angelescu drumul pe tot parcursul vieții și devenirii politice, la bine și la rău. O întâmplare aproape anecdotică este aceea că, după ce a început să câștige în calitate de medic practicant, Doctorul Angelescu a fost fericit că și-a putut cumpăra din primii lui bani portretul în ulei, devenit celebru, al lui Nicolae Bălcescu, pictat de un alt renumit craiovean, pictorul Theodor Aman. Acest portret l-a păstrat mereu în biroul său, în fața mesei de lucru și nu e greu să ne gândim că, nu de puține ori, în momentele de cumpănă

ale vieții, Bălcescu cel din tablou i-a insuflat, prin extraordinara expresivitate din privire, îndemnul și curajul de a lua cea mai potrivită hotărâre.

Pe de altă parte, dacă încăpățânarea și îndârjirea le avea de la neamul lui oltenesc, de bună seamă că perseverența, consecvența cu sine însuși și determinarea de a lupta până la sfârșit pentru atingerea unui scop le avea tot din exemplul generației pașoptiste. Contrar unor afirmații neverificate și complet nesuținute prin argumente cât de cât convingătoare, Doctorul Constantin Angelescu nu a fost câtuși de puțin o persoană „șovăielnică”. Mai întâi, datorită specialității pe care și-o alesese: chirurgia. Cum putea fi șovăielnic un chirurg care ținea bisturiul în mână și opera, ca un maestru, în condițiile de pionierat ale meseriei de acum un secol și mai bine?! La fel, și în privința deciziilor politice. Câți dintre politicienii din prima jumătate a secolului al XX-lea au cutezat să-l înfrunte, și nu o dată, pe însuși Regele Carol al II-lea, inclusiv în Consiliile de Coroană în care s-a hotărât acceptarea Dictatului de la Viena sau soarta Basarabiei după ultimatumul sovieticilor din 1940? Faptul că Doctorul Angelescu era un om bine educat, politicos și cu un comportament civilizat nu înseamnă neapărat că ar fi fost „șovăielnic” și indecis. Am insistat asupra acestei precizări, deoarece, din păcate, unii istorici sau pseudo-istorici inventează, sau, mai simplu, copiază anumite clișee numai din pornirea de a părea „originali” cu orice preț.

În 1889, după terminarea cursurilor Liceului Carol I din Craiova, familia îl trimite pe Constantin Angelescu pentru continuarea studiilor la Paris, împreună cu vărul său primar, viitorul jurist și politician Constantin Geblescu. Pasionat de medicină, urmează cursurile acestei facultăți, iar în paralel, desfășoară o pasionată activitate de cercetare, concretizată prin publicarea a numeroase studii și articole în revistele de specialitate franceze. Tot acum, în urma susținerii unor examene foarte grele, pentru care i se decernează Medalia de bronz a spitalelor Parisului, devine extern, iar după doi ani, intern al câtorva repute clinici din Capitala Franței. În 1897 obține titlul de Doctor în medicină la Paris, dar, deși avea deja o carte de vizită care îl recomanda pentru o carieră strălucită de medic oriunde într-o mare capitală europeană, Doctorul Angelescu, renunțând la o glorie rapidă și la infinit mai mari câștiguri materiale, revine în țară, stabilindu-se la București. Puțin mai târziu, în anul 1900, după moartea socrului său, parlamentarul Grigore Monteoru, Doctorul Constantin Angelescu, membru deja al Partidului Național Liberal, preia șefia organizației de la Buzău pe care o va conduce neîntrerupt aproape o jumătate de secol. În 1901 este ales pentru prima oară deputat din partea Colegiului 3 țărănesc Buzău, iar de aici încolo, aproape fără nici o sincopă, vreme de peste patru decenii reprezintă acest județ în Parlamentul României. Sunt într-adevăr recorduri unice de longevitate politică în țara celor doi Caragiale, Ion Luca și Mateiu, ultimul fiind și cel care ne plasa la Porțile Orientului... „où toute est pris à la légère”. Tocmai de aceea, fie-ne îngăduit să mai precizăm că Doctorul Constantin Angelescu a fost membrul unui singur partid politic istoric, Partidul Național Liberal, partid pe care nu s-a gândit niciodată să-l părăsească ori să-l trădeze. Fiindcă fusese atât de

consecvent și de sever cu sine însuși, obișnuia să-i critice foarte dur pe cei care schimbau partidele după interese egoiste și de moment, iar pe cei mai mulți nici măcar nu-i mai primea în casa lui.

Cel mai probabil, cei care l-au convins să intre atât de repede în vârtoarea politicii, au fost Spiru Haret, căsătorit cu Ana, sora mai mică a Elenei Monteoru, soacra Doctorului Constantin Angelescu și vărul primar al acesteia, generalul Alexandru Candiano Popescu. Acesta din urmă, cunoscut de unii ca inițiatorul primei „republici” din istoria noastră, celebra „republică de la Ploiești”, de alții ca marele erou de la Grivița și de cei mai puțini ca aghiotantul Regelui Carol I, fusese unul din fondatorii Partidului Național Liberal, membru al coaliției de la Mazar Pașa. Alexandru Candiano Popescu este primul din familia noastră care l-a cunoscut pe tânărul doctor Constantin Angelescu, proaspăt angajat la Spitalul Filantropia și l-a prezentat în termeni elogioși lui Grigore Monteoru. Un an mai târziu, același general este, împreună cu Procopie Cassotti, naș la cununia Doctorului Angelescu și Virginiei Monteoru, bunicii mei.

Cel de-al doilea susținător politic al Doctorului Angelescu a fost Spiru Haret. De fapt, se poate spune că susținerea în acest caz a fost reciprocă, mai ales la dezbaterile din Adunarea Deputaților. Încă de la începutul activității sale parlamentare, Doctorul Constantin Angelescu, repartizat în Comisia pentru educație, a fost ales secretar al Comisiei. În această calitate a fost raportor la pachetul legislativ al educației propus de Spiru Haret. Spre marea lui onoare, tânărul doctor l-a apărut în mod exemplar pe Spiru Haret, bătrân, bolnav și oarecum neputincios în fața detractorilor și opozanților politici care, mai ales după anul 1907, se luptau să-i distrugă opera de reformare a școlii românești considerată prea... „socialistă”, iar învățătorii, propagandiști anarhiști.

În anul 1913, Regele Carol I îi încredințează lui Ion I. C. Brătianu responsabilitatea de a forma guvernul. Era ultimul cabinet ministerial din lunga domnie a bătrânului rege și, în același timp, o temerară încercare de a reîmprospăta cu o infuzie de energii tinere, climatul politic al Regatului României Mici. În noul guvern prezidat de Ionel Brătianu, își făceau atunci debutul pe banca ministerială I. G. Duca și Doctorul Constantin Angelescu, cel mai tânăr dintre toți miniștrii, deținătorul portofoliului Lucrărilor Publice și Transporturilor.

După declanșarea Primului Război Mondial, timp de doi ani, în perioada neutralității, cât a răspuns de transporturi și lucrări publice, Doctorul Constantin Angelescu s-a ocupat în mod special de spitale și organizarea serviciului sanitar pe care-l cunoștea foarte bine și din calitatea lui de medic militar cu grad de maior, combatant în războaiele balcanice din 1912 - 1913. Pentru organizarea exemplară a transporturilor, mai ales pe teritoriul Dobrogei și al regiunii dunărene, la granița fluvială cu Rusia, este decorat de Țarul Nicolae al II-lea în iunie 1914, cu prilejul vizitei pe care Familia Imperială rusă o face în România la bordul yachtului imperial Standard. Cu acest prilej, Țarul Nicolae al II-lea îi conferă Doctorului Constantin Angelescu Marele Ordin „Sf. Ana”, însoțit, ca dar de mulțumire și de recunoștință,

de o frumoasă tabacheră din aur masiv acoperită cu email multicolor și purtând semnătura renumitului bijutier al Curții Imperiale, Carl Fabergé.

Perioada de neutralitate a României ia sfârșit în noaptea de 14/15 august 1916, o dată cu declarația de război făcută de Regele Ferdinand, Austro-Ungariei. După aproape trei luni de la intrarea României în război, la Iași, în Capitala Moldovei unde se refugiaseră cele mai multe dintre autoritățile administrative, Casa Regală și guvernul, Ion I. C. Brătianu, Președintele Consiliului de Miniștri, îl înlocuiește pe Doctorul Angelescu de la Lucrările Publice cu un fost primar al Iașului, conservatorul progresist Dimitrie Greceanu. Inițial, Doctorul Angelescu a fost contrariat de schimbare, lucru explicabil întrucât muncise mult la organizarea serviciului sanitar al armatei, iar acum își vedea întreaga muncă năruită, fiind obligat să predea portofoliul unui magistrat ieșean care nu avusese niciodată vreo legătură cu armata, cu spitalele și cu răniții.

În lunile care s-au succedat, s-a limitat la activitatea de parlamentar, făcând naveta între Odesa, unde se mutaseră o parte din parlamentarii români, urmăriți de sumbra perspectivă a retragerii întregului parlament în Rusia în cazul ruperii frontului de Est, și Iași, unde primea instrucțiuni de la Regele Ferdinand și de la Brătianu. Cele câteva luni în care a trăit în Rusia, l-au ajutat pe Doctorul Angelescu să aibă un contact direct cu realitățile marelui Imperiu Țarist aflat în rapidă disoluție, măcinat de anarhie, nemulțumiri și revolte, iar această nouă experiență le-a transmis-o și autorităților de la Iași. La Hotelul Londres din Odesa, acolo unde își cazase numeroasa familie, locuiau și capii primei revoluții rusești cu care, fără îndoială, a avut mai multe întâlniri și discuții. Printre aceștia, o persoană educată, cu o conversație agreabilă, era Alexandr Kerenski, prim-ministrul guvernului provizoriu. Kerenski și-a mutat în vara anului 1917 statul major al campaniei revoluționare de la Odesa la Hotelul Londres din al cărui balcon central își rostea discursurile incendiare, înspăimântându-i de-a dreptul pe parlamentarii români și pe familiile acestora. În asemenea împrejurări, Doctorul Angelescu, cunoscându-l bine pe Kerenski și camarila lui, a avut ceva mai devreme imaginea clară a pericolului iminent pe care-l reprezenta noua Rusie revoluționară asupra Alianților și, în consecință, asupra evoluției situației de pe front.

Astfel se explică de ce, într-unul din momentele de mare cumpănă ale existenței noastre statale, când eram amenințați chiar și de Puterile Antantei cu revizuirea tratatelor de alianță încheiate în 1916, vestea intrării Statelor Unite în primul război mondial a fost primită cu încredere și un extraordinar entuziasm atât de armata și de guvernul refugiat la Iași, cât și de populația civilă, decimată de foamete și boli, printre care tifosul exantematic făcea cele mai mari ravagii. Rusia, aliatul în care ne pusesem atâtea speranțe la începutul războiului, se apropia de cataclismul bolșevic. După o iarnă nespuse de grea, cum a fost cea din 1916 - 1917, cu aproape un milion de soldați și ofițeri ruși dintr-o armată în derivă, aflată într-o Moldovă sărăcită și pustiită, rezistența românească trecea prin cele mai grele momente din întreaga existență a Regatului.

La 2 martie 1917 a izbucnit în Rusia, la Sankt Petersburg, revoluția care a dus la proclamarea guvernului provizoriu și la prăbușirea țarismului, iar o săptămână mai târziu, Congresul SUA a adoptat declarația de război împotriva Germaniei înaintate de președintele Wilson. Pe data de 2 aprilie 1917, același președinte Woodrow Thomas Wilson a prezentat în fața Congresului american mesajul de război, după care, patru zile mai târziu, a semnat rezoluția comună votată de camerele Congresului prin care Statele Unite declarau oficial război Imperiului German¹⁰⁹.

Pe lângă obiectivul principal – înfrângerea militarismului german – mesajul președintelui Wilson preciza, în termeni categorici, necesitatea luptei pentru autoguvernare și a dreptului la libertate al națiunilor mici, cu *promisiunea de a face lumea sigură pentru democrație*¹¹⁰.

Ținând seama de faptul că mai mult de jumătate din teritoriul României era ocupat de inamic, că așa-zisele planuri de pace ale Berlinului și Vienei ascundeau intenții anexioniste nedisimulate, iar urmările unei ieșiri a Rusiei din război nu puteau fi, în condițiile date pentru statul român, altcumva decât dezastruoase, este lesne de înțeles ecoul extrem de favorabil cu care a fost primită la Iași vestea intrării Statelor Unite în război¹¹¹. Se cuvine să amintim în acest sens telegrama adresată de șeful guvernului român, Ion I. C. Brătianu, secretarului de stat american Robert Lansing pe 15 aprilie 1917 și reprodusă de ziarul *l'Indépendance Roumaine*. După un lung voiaj, străbătând Japonia, Siberia și Rusia, Vopicka ajunge la Iași, în capitala refugiului antantiștilor. Nu a venit singur, ci în fruntea Misiunii Crucii Roșii Americane. Prezența sa la Iași, perseverența cu care continuă să-i încurajeze pe români să lupte pe mai departe și să nu abandoneze speranța în victoria împlinirii marilor idealuri naționale a fost, în acele zile de cumplită deznădejde, un tonic salvator, o infuzie de energie pozitivă extrem de prețioasă și binefăcătoare. Avea și un aliat, un prieten la fel de bun cunoscător al mentalității americane, cât și al realităților românești, practic necunoscute dincolo de Ocean: colonelul Stanley Washburn, trimis în calitate de corespondent american de război pe frontul de Răsărit. Era și acesta unul dintre acei americani care-și dădeau bine seama că principala cauză a „problematicii” românești consta în insuficiența și, din păcate, tendențioasa mediatizare care i se făcea. „Având în vedere că va trebui să avansăm României 200 sau 300 de milioane de dolari în cursul anului viitor pentru a o menține în război, ni se pare important în cel mai înalt grad ca în America să fie cunoscute cauza României și sacrificiile românești. Cred că începe să devină din ce

¹⁰⁹ Cf. Ion Stanciu, *Aliați fără Alianțe, România și S.U.A. (1914 - 1920)*, ediția a 2-a, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2010, p. 85.

¹¹⁰ *Ibidem*, p. 88, vezi și *American historical documents*, editate de H.C. Syrett, New York, 1967, pp. 340 - 342.

¹¹¹ Cf. I. G. Duca, *Amintiri Politice*, Jon Dumitru Verlag, Munchen, 1981, vol. II, p. 159.

în ce mai greu să capeți aprobarea opiniei publice din America pentru împrumuturi față de Aliați, în special față de unul atât de puțin cunoscut și înțeles ca România”¹¹²

Și astfel, discuțiile referitoare la rolul României în război și dificultățile cu care se confrunta pentru îndeplinirea unui asemenea rol s-au mutat pe un teren mult mai favorabil unui consens, cel economic. Cu resursele secătuite, o armată de aproape o jumătate de milion de combatanți în așteptarea ofensivei germane de străpungere a liniei frontului din sudul Moldovei și o populație civilă decimată de boli și înfometată, România avea nevoie mai mult ca oricând în desfășurarea războiului de sprijin material și financiar. Chiar dacă intraseră în război cu acea calitate asumată de „asociat” și nu de „aliat”, Statele Unite și-au exprimat încă din luna mai disponibilitatea acordării unor asemenea ajutoare țărilor beligerante, preluând astfel sarcini pe care Antanta nu le mai putea îndeplini. Din păcate, doleanțele României veneau și acum destul de târziu. În absența unei misiuni diplomatice la Washington care ar fi putut cerceta și analiza din timp șansele unui împrumut financiar, guvernul român a tergiversat nepermis de mult chestiunea acestor intervenții. De la Paris, N. Lahovary avertiza cu îngrijorare guvernul Brătianu, la 3 mai 1917 asupra pericolului că Romania risca să ajungă ultima la coada solicitanților: „Anglia s-a îngrijit de asta, Franța, Rusia și Italia o vor face în curând, Belgia e pe cale să obțină 750 milioane, iar Serbia cere un împrumut”¹¹³. Deși apelul era stringent, după o nouă tergiversare, abia spre sfârșitul lunii mai, la intervenția ministrului de externe Take Ionescu, ministrul României la Londra, N. Mișu îi solicită pe cale diplomatică ambasadorului american la Londra, N. Page, lămuriri referitoare la capacitatea României de a obține sprijin financiar în aceleași condiții ca și celelalte puteri aliate¹¹⁴. La rândul său, primul ministru Ion I. C. Brătianu s-a adresat atașatului militar al Statelor Unite, colonelul Andrews, sugerându-i că asistența cea mai potrivită care ar putea veni din partea Statelor Unite ar fi fost sub forma unui împrumut financiar completat de livrarea unor materiale de aprovizionare, absolut necesare pentru ridicarea moralului trupelor române care, deja reorganizate și echipate, erau pregătite de acțiune¹¹⁵.

Din corespondența diplomatică a colonelului Andrews cu Washingtonul, aflăm că Brătianu menționase suma de 200 de milioane de dolari, cu o dobândă între 2,5 și 3,5% și, neputând negocia direct, apelase la intermediul Londrei. Era o sumă uriașă, care nu privea numai necesitățile imediate, de război, ale Regatului României Mici, cât, mai ales, viitorul relațiilor economice româno-americane. Existau însă și destule impedimente: România, neavând un reprezentant diplomatic în SUA, împrumutul urma să fie trimis prin filiera rusă, dolarii transformați ca atare

¹¹² Cf. Dumitru Vitcu, *Relațiile Româno – Americane timpurii*, Editura Albatros, București, 2000, p. 296.

¹¹³ Arh. M.A.E., Fondul 71/1914, E2, partea a 2-a, Vol. 50, f. 53.

¹¹⁴ Cf. Ion Stanciu, *op. cit.*, p. 102; vezi și USNA, R.G. 59, d.f. 1910 - 1929, doc.87151/45, telegrama lui Page către Lansing din 25.05.1917.

¹¹⁵ Cf. Ion Stanciu, *op. cit.*, p. 102.

în ruble, monedă ce se devaloriza vertiginos în Rusia revoluționară, iar peste toate, aliații tradiționali, Anglia și Franța nu vedeau cu ochi buni o eventuală concurență a Statelor Unite în România postbelică, țară cu mari resurse de petrol și grâne. Evident, încă din ultimii ani ai războiului, marile puteri se gândeau la viitorul relațiilor economice cu România, văzând deja în asociatul de peste Ocean un cât se poate de serios potențial concurent, cel puțin în privința resurselor României.

Deși la începutul lunii iunie a anului 1917, acordarea de principiu a împrumutului financiar din partea Statelor Unite părea ca și rezolvată, absența unei legății românești în Statele Unite făcea de-a dreptul imposibil cadrul tehnic impus de partea americană, respectiv semnarea la Washington a contractului de către un ministru acreditat în calitate de reprezentant al părții românești. În scrisoarea sa de la începutul lunii mai, deja menționată, N. Lahovary atrăgea atenția asupra situației critice a României care nu putea să comunice cu Washingtonul direct, spre deosebire de celelalte state din Balcani, Bulgaria și Turcia, care aveau legății din 1913 și Serbia din 1916. Oficiali americani, precum secretarul de finanțe Oscar Crosby sau ambasadorul Francis de la Petrograd, comunicaseră la rândul lor guvernului României dezacordul guvernului federal în privința propunerii ca împrumutul să fie negociat la Londra. În consecință, în timpul vizitei sale în Rusia la începutul lunii mai 1917, Ion I. C. Brătianu a atacat pentru prima dată chestiunea deschiderii legăției românești din Statele Unite în discuțiile cu Ambasadorul Francis, solicitând totodată prin acesta consimțământul Departamentului de Stat american pentru ca viitorul post să fie deservit de un însărcinat cu afaceri. Răspunsul guvernului american a venit foarte repede, astfel încât la 18 mai ambasadorul Francis l-a transmis la Iași în vederea adoptării rapide a măsurilor corespunzătoare pentru înființarea misiunii românești la Washington și grabnica desemnare a persoanei convenabile.

Din cauza înrăutățirii situației de pe front și înfrângerii ofensivei armatei germane, încheiate cu victoriile românești de la Mărăști, Oituz și Mărășești, înființarea legăției noastre în SUA a fost din nou amânată cu aproape trei luni. Propunerea oficială de stabilirea unei legății a României la Washington este înaintată de Ion I. C. Brătianu abia pe data de 6 august 1917, printr-un referat, Consiliului de Miniștri reunit la Iași. Argumentul adus de Brătianu consta în faptul că situația existentă impunea „strângerea și mai mult a relațiilor politice și economice între România și SUA”. Cu acest prilej, Brătianu prezenta și necesitatea deschiderii unei legății la Tokio, cu precizarea că aceasta era absolut necesară asigurării legăturii cu Statele Unite pe traseul teritoriilor neocupate de germani, Rusia - via Vladivostock. Ambele propuneri au fost aprobate și consemnate în Jurnalul nr. 302 al Consiliului de Miniștri, documentul oficial prin care primul

ministru era împuternicit să înainteze Regelui Ferdinand decretul de creare a celor două legații¹¹⁶.

Momentul ca atare se cuvine a fi reținut nu numai pentru importanța lui în evoluția ulterioară a evenimentelor din primul război mondial, cât mai ales, merită să subliniem, pentru deschiderea unei noi pagini în istoria relațiilor diplomatice ale României și înscrierea țării pe listele dialogului internațional.

După decenii și chiar secole de cvasi-anonimitate pe harta lumii, România demonstra că avea în sfârșit conștiința valorii strategice a poziției sale geografice, valoare strategică ce se cuvenea să o apere cu toate mijloacele moderne ale civilizației secolului care abia începuse. Prin actul de la 6 august 1917 era creată prima legăție, prima reprezentanță diplomatică a României în America¹¹⁷ și, concomitent, prima legăție, prima reprezentanță diplomatică a României în Asia și Extremul Orient. Nu întâmplător probabil, chiar a doua zi după cele mai importate victorii de pe frontul estic al primului război mondial, marile victorii ale armatei române de la Mărăști-Mărășești-Oituz, Regele Ferdinand era chemat să pecetluiască, prin Semnătura Sa, inaugurarea unei noi ere în relațiile diplomatice ale unei țări care, cel puțin până atunci, fusese pe nedrept considerată doar o simplă haltă aruncată în drumul unor mari imperii.

Ambele numiri propriu-zise însă, și la Washington, și la Tokio, aveau să sufere alte noi întârzieri. Abia pe 21 august 1917, atașatul militar american la Iași, colonelul Andrews a putut transmite la Washington numele celui desemnat pentru postul de Ministru al României în Statele Unite, Doctorul Constantin Angelescu, „profesor la Universitatea din București, deputat, fost ministru de stat”¹¹⁸.

Alegerea Doctorului Angelescu în postul de ministru plenipotențiar și trimis extraordinar în Statele Unite și nu în acela de însărcinat cu afaceri, cum anunțase

¹¹⁶ *Ibidem*, p. 105; vezi și FRUS, supplement 2, 1917, vol. I, p. 271 - 273; Telegrama lui Lansing către Francis.

¹¹⁷ În limbajul diplomatic, prin „America” se înțelege un teritoriu de peste 42,2 milioane de km pătrați, între Oceanul Pacific, Oceanul Atlantic și Oceanul Înghețat, cu o populație de circa 727 milioane de locuitori, înglobând statele din America de Nord, America Centrală și America de Sud, cu puzderia lor de insule, în total, potrivit Ministerului de Externe al României, 36 de state cu care România are relații diplomatice, dar numai cu 11 dintre acestea la rangul de ambasadă. După inaugurarea primei legații a Regatului României, în octombrie 1917, în Statele Unite ale Americii, au fost deschise, dar abia peste mai bine de zece ani, Legația României din Brazilia, la 1 ianuarie 1928, cea din Argentina, la 15 martie 1928, apoi Legația României din Chile, la 1 octombrie 1935, cea Mexic, tot la 1 octombrie 1935, Legația României din Uruguay, la 24 iulie 1935 și cea din Venezuela, la 1 ianuarie 1936. Celelalte cinci legații sau, ulterior, ambasade ale României în America au fost deschise după anul 1947, de Republica Populară Română și de ce a mai urmat. Restul celor 25 de state cu care România are actualmente relații diplomatice sunt reprezentate de consulate sau tot de aceste legații, respectiv ambasade. Vezi și Dinu C. Giurescu, Rudolf Dinu, Laurențiu Constantiniu, *O istorie ilustrată a diplomației românești. 1862 - 1947*, București, Monitorul Oficial R. A., 2011, pp. 318 - 331.

¹¹⁸ Cf. Constantin I. Stan, Viorel Frâncu, *Doctorul Constantin Angelescu, Omul politic, Diplomatul și Ctitorul de școli românești, (1869 - 1948)*, Editura Teocora, Buzău, 2009, p. 37.

anterior guvernul indica „dorința acestuia de a trimite peste ocean o persoană influentă, binecunoscută în viața politică românească, apropiată cercurilor primului ministru”. Și nu numai atât. Doctorul Constantin Angelescu, cu studii strălucite la Paris și un mare număr de lucrări științifice publicate în revistele medicale din Franța și multe alte țări europene, era o autoritate științifică recunoscută pe plan mondial într-o vreme în care profesia de medic era de departe pe primul loc pe lista aprecierilor profesiilor liberale.

Cel dintâi Ministru al României în Japonia a fost Nicolae Dimitrie Xenopol, fratele istoricului de la Iași, Alexandru Xenopol, numit ministru plenipotențiar la Tokio la data de 13 septembrie 1917. Din păcate, pe 18 decembrie 1917, la vârsta de numai 59 de ani, acesta moare în Capitala niponă ca urmare a unei crize galopante de rinichi, moartea sa survenind după mai puțin de o lună de la depunerea scrisorilor de acreditare în fața împăratului Yoshihito.

În aceeași zi cu înființarea Legației române în Japonia, 13 septembrie 1917, Departamentul de Stat American comunica guvernului de la Iași acordul său referitor la numirea Doctorului Angelescu în calitate de Ministru al României la Washington, numire pe care o considera drept „perfect agreabilă”. Imediat după primirea acestui răspuns au fost eliberate scrisorile de acreditare, astfel încât Doctorul Angelescu a putut pleca pe la jumătatea lunii septembrie spre Odesa, unde îl aștepta întreaga familie cu bagajele pregătite pentru o nouă și lungă pribegie.

Decretul de înființare a Legației române în Statele Unite ale Americii a fost emis de Regele Ferdinand abia după alte două săptămâni, la 1 octombrie 1917. O săptămână mai târziu, la 7 octombrie 1917, Doctorul Angelescu primește, la Iași, înștiințarea oficială de numire a sa prin Decretul Regal nr. 1107 din 1 octombrie 1917 în calitate de Trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al Majestății Sale Regele pe lângă Guvernul Statelor Unite ale Americii în misiune specială¹¹⁹.????

Neîndoielnic, numirea s-a făcut la propunerea primului ministru Ion I. C. Brătianu, Decretul fiind contrasemnat de acesta. Să fi fost un calcul ascuns al lui Brătianu încă de la constituirea guvernului de „colaborare”, din 11 decembrie 1916, când Doctorul Angelescu fusese înlocuit din poziția de ministru al Lucrărilor Publice prin conservatorul Greceanu? N-ar fi de mirare, ținând seama de faptul că tot un calcul ascuns îl determinase să-l propună regelui Carol I în decembrie 1913 pe același Doctor Angelescu pentru portofoliul Ministerului Lucrărilor Publice, propunere care l-a nedumerit pe bătrânul monarh, de unde și celebra întrebare din ziua prezentării guvernului: „*ce caută un medic la transporturi și lucrări publice?!?*” Atunci, presupunem, Ionel Brătianu a zâmbit malițios pe sub mustață, gândindu-se că nici o numire nu putea fi mai potrivită în anul campaniei războaielor balcanice și preambulul Primului Război Mondial, când, după cum se știe, Doctorului Angelescu i-a revenit misiunea de a pregăti în secret serviciul sanitar,

¹¹⁹ Cf. Nicolae Peneș, *Doctorul Constantin Angelescu - Povestea unei vieți*, Editura Monteoru, București, 1998, p. 67.

până atunci ca și inexistent, al armatei. Acum, alegerea căzuse asupra lui nu numai din pricina calităților manageriale, de excepțional organizator al spitalelor de campanie și întregului sistem medical militar, datorită căruia fuseseră salvate mii de vieți omenești, ci și datorită relațiilor în plan internațional. Nu în ultimul rând, fiind un om foarte bogat, Brătianu știa că apelând la el, risca mai puțin un refuz în cazul în care misiunea diplomatică în Statele Unite ale Americii l-ar fi solicitat inclusiv la mari sacrificii materiale.

Ar fi cazul să menționăm aici faptul că, în ultimele luni, primul ministru român sondase terenul în propriul său partid și îi întrebese chiar pe câțiva apropiați din partid dacă ar fi de acord să traverseze Atlanticul și să organizeze prima misiune diplomatică a României în America. Printre aceștia era și principele Antoine Bibescu, bun vorbitor al limbii engleze, care ocupa de mai mulți ani postul de atașat al Legației României la Londra și tocmai se căsătorise cu fiica primului ministru britanic, H.H. Asquith. Inițial, Antoine Bibescu a acceptat propunerea de a reprezenta România ca însărcinat cu afaceri ad interim la Washington, dar... nu se știe din ce motive, și-a amânat imbarcarea până când a renunțat cu totul la acest post. Ceva mai corect și mai hotărât a fost I. G. Duca, prieten și confident al lui Ionel Brătianu, ministru în mai multe guverne liberale. Însă tocmai Duca, cel care fusese ministru de externe în refugiul de la Iași, s-a speriat literalmente, așa cum mărturisește de altfel în paginile memorialistice publicate mai târziu, la gândul unei călătorii atât de lungi și unei absențe din țară pe potrivă, pentru care ar mai fi trebuit să și cheltuiască bani din propriile-i fonduri financiare. Așa că l-a refuzat pe Ionel Brătianu în termeni categorici, invocând, în special, lipsa de bani și imposibilitatea de a-și pune la bătaie averea personală, fie ea și pentru cauza națională.

Asemenea celorlalți demnitari refugiați în Moldova, Doctorul Constantin Angelescu nu era nici el într-o situație financiară mai bună. Ca și altor fruntași liberali, proprietățile familiei sale din zona de ocupație a inamicului german nu mai produceau nici un venit, dimpotrivă erau jefuite și distruse. Multe din obiectele de artă, cărțile și mobilierul caselor de la București n-au mai putut fi recuperate după război, terenurile arabile necultivate au fost pustiite, cazinoul, hotelurile și băile de la Sărata-Monteoru vandalizate. Schelele și celelalte exploatări petrolifere din partea Buzăului fuseseră în mod intenționat deteriorate, acoperite cu pământ sau chiar aruncate în aer de propriii săi conaționali, înainte ca Țara să fie ocupată de armatele germane, cu scopul declarat de a obstrucționa căderea petrolului românesc în mâinile inamicului.

Un alt motiv care l-ar fi determinat pe Doctorul Angelescu să refuze postul la Washington ar fi fost situația sa familială. Ajuns de timpuriu văduv, cu șase copii, trei băieți și trei fete, având vârste cuprinse între 9 și 16 ani rămași în îngrijirea sa exclusivă, ar fi vrut să nu fie nevoit să-i părăsească tocmai acum, în clipele grele și incerte ale războiului. Încercase deja experiența traumatizantă de a-și fi pierdut un copil, o fetiță care murise la puțin timp după naștere, prin 1903 sau 1904 și, de aceea, se ocupase personal până atunci de creșterea și educația copiilor săi, cu o

atenție și o grijă de părinte pentru mulți, exagerate. În lipsa mamei lor, iar acum, iată, și a tatălui, copiii urmau să rămână în custodia bunicii materne, Elena Monteoru, la rândul ei văduvă și a mătușii lor, Elena Catargi. După obiceiul timpului, de educația lor s-au ocupat permanent, inclusiv în anii de restriște ai războiului, dar și multă vreme după, trei guvernante: o româncă, o franțuzoaică și o englezoaică.

Ori pe unde îi purtau peregrinările refugiului, în casa lor se vorbeau fluent, permanent, trei limbi: engleza, franceza și româna. Contrar unor critici otrăvite venite din partea unor ageamii răuvoitori, Doctorul Angelescu, posesorul unei frumoase biblioteci cu lucrări englezești, citea mult, înțelegea și când era necesar, se putea exprima mulțumitor în engleză. Francofil convins, prefera însă conversațiile în franceză considerată atunci limba mării culturi și civilizații europene. De altfel, întrucât ambasadorii și miniștrii, în marea lor majoritate aristocrați sau urmași ai unor mari familii nobiliare fuseseră educați în cultul limbii franceze, aceasta devenise principalul instrument de comunicare în mai toate saloanele și cancelariile lumii. În privința elitelor politice, diplomatice și financiare americane, cunoașterea și mai ales folosirea limbii franceze în relațiile sociale erau la mare prețuire, răspunzând acelei necesități izvorâte uneori din pur snobism, aceea de a-și ascunde cunoștințele precare și, în general, lipsa de cultură în învelișul semantic al eleganței și bunului gust european consacrat. Cu prilejul vizitei la Iași a delegației militare conduse de Generalul Hughes L. Scott, înalții demnitari români aflați în Capitala Moldovei avuseseră surpriza să întâlnească asemenea personaje din înalta societate americană cu o educație exemplară și despre care, aidoma lui I. G. Duca își vor aminti mult timp după aceea: „Printre cei care îl întovărășeau (pe Generalul Scott, n.n.) era și un tânăr Colonel Bentley Mott, foarte inteligent și simpatic, vorbind perfect franțuzește, tipul Americanului bogat și cosmopolit, care avea legături întinse pretutindeni și care, fără a-și face prea mari iluzii despre Rusia revoluționară, nu putea concepe măcar ideea că Puterile centrale nu vor fi zdrobite”¹²⁰. (19) Nu e greu să ne imaginăm că, așa cum astăzi i se cere oricărui reprezentant oficial într-o țară străină, cunoașterea, cu precădere, a limbii engleze, bunicilor și străbunicilor noștri li se cerea să vorbească și să scrie corect în primul rând, în limba franceză. Pe de altă parte, demnitatea reprezentării trebuie să-l determine pe orice ambasador sau ministru plenipotențiar să se exprime în limba pe care o stăpânește la fel de bine ca și propria limbă maternă. La începutul secolului trecut, engleza oxfordiană era încă o limbă exotică pentru cei mai mulți europeni de familie bună, ca să nu mai vorbim de engleza americană, imposibil de înțeles pentru cine nu petrecuse o perioadă mai îndelungată în „Lumea Nouă”.

După semnarea, în august-octombrie 1917 a primelor documente de înființare a Legației României la Washington, mai rămânea de rezolvat problema spinoasă a banilor. În cei doi ani de pribegie, decembrie 1916 - decembrie 1918, fiecărei

¹²⁰ I. G. Duca, *op. cit.*, p. 205.

familiei, de la înalții demnitari ai statului la populația civilă, i-a fost dat să treacă prin cele mai grele, inimaginabile greutăți materiale. După bătăliile de pe Siret, din august 1917, au urmat alte 6 - 7 luni de mare zbucium în care, își amintește Constantin Argetoianu... „nu eram siguri de a doua zi, luați cum eram dintr-o parte de pericolul străpungerii frontului, iar de alta de amenințarea revoluției rusești”¹²¹. La deteriorarea situației financiare, o mare contribuție a avut-o scoaterea tezaurului Băncii Naționale din țară și trimiterea depozitelor de aur și a celorlalte valori aparținând unor instituții de stat, dar și particularilor, în Rusia. Responsabilii acestei măsuri neinspirate au fost, pe lângă primul ministru Brătianu, o seamă întregă de oficiali ai statului, în frunte cu I. G. Duca în calitate de ministru de externe și Nicolae Titulescu, cel care, ca ministru de finanțe, a întocmit și semnat Protocolul transportării tezaurului la Moscova. Doctorul Constantin Angelescu a fost una dintre acele persoane particulare cărora pur și simplu le-au fost „confiscate” lăzile cu valori, nefiind nici măcar consultat în legătură cu expedierea lor la Moscova. Este drept că unul din vinovați, respectiv I. G. Duca, și-a exprimat peste ani regretele, dar, din păcate, a fost mult prea târziu pentru ca răul să mai poată fi reparat. „Din nenorocire, dintr-un exces de zel, am pe conștiință trei tezaure particulare, care au plecat la Moscova numai și numai din vina mea”, își amintea Duca¹²², precizând că aceste tezaure particulare erau ... „colecția lui Morțun, tablourile Doctorului Angelescu și manuscrisele muzicale ale lui George Enescu... Întrucât am trimis tablourile lui Morțun... m-am crezut dator în același timp să expediez și pe cele ale Doctorului Angelescu, deși dânsul, lipsind din Iași, nu am avut din partea lui nici o cerere și, cu atât mai puțin, o autorizație formală. De atunci, Doctorul Angelescu, îmi spune în glumă din când în când, că are să mă dea în judecată, fiindcă eu sunt pricina pierderii tablourilor sale. De fapt, sărmanul are dreptate”. Ceea ce uită Duca să amintească, este că în lăzile Doctorului Angelescu expediate cu Tezaurul la Moscova se aflau mult mai multe lucruri prețioase, obiecte personale, de la arhiva familiei la colecția de bijuterii aparținând trusoului de zestre al Virginiei Monteoru, piese dintre cele mai valoroase, mai ales că unele dintre bijuterii aveau pietre prețioase din Tezaurul de la Pietroasele. Colecționar împătimit, Doctorul Angelescu a încercat, după război să-și refacă, prin noi achiziții, colecția de artă, ceea ce a și izbutit într-o oarecare măsură, dar niciodată nu a putut fi consolată de marea pierdere suferită, în definitiv, de patrimoniul nostru național prin trimiterea iresponsabilă a unor opere semnate de Andreescu, Luchian, Grigorescu direct în brațele bolșevicilor lui Lenin.

Conștient însă de faptul că se pierduse până acum, cel puțin, un timp nespuse de prețios cu planuri iluzorii și discuții inutile, că situația Țării aflate pe marginea prăpastiei nu mai permite noi tergiversări, iar neașteptatul ajutor promis de americani nu trebuia nici el respins, Doctorul Angelescu a acceptat, o dată cu postul

¹²¹ Constantin Argetoianu, *Pentru cei de mâine*, vol. III, Editura Humanitas, București, 1992, p. 71.

¹²² I. G. Duca, *op. cit.*, p. 213 - 214.

de reprezentant al României la Washington și ideea unor substanțiale sacrificii materiale. Era vorba, în primul rând, de organizarea personalului viitoarei Legații, asigurarea cheltuielilor de transport, plata camerelor de hotel la New York, prima escală și Washington, apoi amenajarea sediului, cheltuielile de protocol, publicitatea și mediatizarea problemelor românești și câte și mai câte alte cheltuieli neprevăzute. Până la venirea Doctorului Angelescu în Statele Unite, guvernul lui Ionel Brătianu apelase, prin ambasadorul Italiei în România, baronul Carlo Fasciotti, la guvernul italian, cu solicitarea ca interesele României să fie reprezentate de ambasadorul Italiei la Washington. Se ajunsese astfel la o situație intolerabilă, cu repercusiuni dintre cele mai umilitoare, mai ales pentru zecile de mii de români, în mare parte transilvăneni emigrați după 1900 din pricina abuzurilor și represaliilor monarhiei Austro-Ungare.

De altfel, așa cum singur a ținut să precizeze Doctorul Angelescu în ședința Adunării Deputaților din 24 decembrie 1919, cheltuielile din fondurile sale personale pe parcursul misiunii diplomatice în Republica Americană s-au cifrat la cca 60.000 de franci francezi aur numai pentru asigurarea transportului și întreținerea Legației românești de la Washington, bani pe care statul român nu i-a mai returnat niciodată.

Știrea referitoare la deschiderea primei legații a Regatului României în Statele Unite ale Americii a făcut înconjurul cancelariilor europene, fiecare dintre miniștrii străini acreditați la Iași grăbindu-se să-și anunțe superiorii prezenți la posturile de acasă. Astfel, la 22 septembrie 1917, marchizul de Saint Aulaire, ministrul Franței în România îi transmitea președintelui Consiliului de Miniștri al Franței și, în același timp, ministru de externe, Alexandre Ribot, știrea că „Guvernul României a procedat la lărgirea reprezentării în străinătate, înființând trei posturi noi, la Washington, Tokyo și Lisabona și a numit pentru a le ocupa, pe Domnii Angelescu, Xenopol și Victor Ionescu”, după care ținea să adauge că, dintre toate cele trei legații, cea mai importantă pentru România este legația de la Washington, iar Domnul Angelescu este cel mai calificat dintre cei trei diplomați. Marchizul de Saint Aulaire continua mesajul cu o caracterizare a Doctorului Angelescu, subliniind faptul că acesta a fost un vechi intern al spitalelor Parisului și a ocupat cât se poate de onorabil postul de Ministru al Lucrărilor Publice în cabinetul Brătianu, după care nu ezita să amintească faptul că noul ministru la Washington este „foarte francofil și ne-a oferit mereu dovezi de bunăvoință activă și chiar de prietenie... este posibil ca Doctorul Angelescu să nu fie perfect pregătit la toate obiectivele pe care i le impun noile funcțiuni, dar este un om cu un spirit deschis și cu o relație agreabilă”. De asemenea, privind spre viitor, marchizul de Saint Aulaire aprecia că prin numirea Doctorului Angelescu puteau fi stabilite noi raporturi mai intense în domeniul politic, în timpul negocierilor de pace, iar după încheierea păcii, în domeniul economic. Ceea ce era destul de îngrijorător pentru relațiile Regatului României cu Franța, ori, ca să-l cităm pe Ministrul Hexagonului de la Iași... „nu

este de altfel sigur că în acest din urmă punct noi nu avem decât să ne felicităm...”¹²³.

Neîndoielnic, așa cum reiese și din citatele menționate, inaugurarea Legației Regatului României în Statele Unite ale Americii nu a trecut neobservată în cercurile diplomatice, iar în cele ale țărilor aliate a fost lăudată chiar ca un eveniment îndelung așteptat și în cele din urmă realizat. În sfârșit, după mai bine de trei decenii și jumătate de la deschiderea Legației americane din București pentru grupul țărilor balcanice (inițial România, Grecia și Serbia, iar după 1913, România, Serbia și Bulgaria) este înființată prima reprezentanță diplomatică românească la Washington. Prin crearea Legației românești este înlăturată definitiv o veche lacună de cadru din relațiile diplomatice româno-americane, reprezentarea diplomatică a celor doua state intrând astfel în normalitate și devenind în sfârșit reciprocă. Indiscutabil, tocmai stabilirea reciprocității a făcut posibilă o mai bună exprimare a dialogului diplomatic, cu însemnate consecințe pozitive asupra evoluției relațiilor bilaterale româno-americane de mai târziu.

Pe de altă parte, în vreme ce România se pregătea să deschidă la Washington prima legăție pentru o singură țară, Republica Statelor Unite ale Americii, cum era numită în documentele oficiale ale vremii, Departamentul de Stat american va continua să mențină, până târziu, după război, un singur reprezentant la Iași, ulterior la București, pentru câte trei țări (România, Serbia și Bulgaria). Abia în anul 1921, pe 18 aprilie, este înființată și la București prima reprezentanță diplomatică americană numai pentru o singură țară, România, prin numirea lui Peter Augustus Jay ca ministru plenipotențiar și trimis extraordinar la București. Având în vedere faptul că mai există și astăzi istorici care trec pe lângă evidența documentelor oficiale și continuă să improvizeze pe această temă, trebuie să subliniem și cu această ocazie că în istoria relațiilor diplomatice bilaterale dintre România și Statele Unite ale Americii, Doctorul Constantin Angelescu este considerat primul ministru al României în Statele Unite, iar Peter Augustus Jay, primul ministru al Statelor Unite în România. Anii 1917 și, respectiv, 1921 marchează cele două puncte de reper în crearea – istorică – a celor două legății, inaugurarea dialogului reciproc și a relațiilor bilaterale româno-americane.

La puțin timp după primirea confirmării numirii sale în postul de la Washington, după unii istorici, în luna septembrie, după alții, în octombrie, Doctorul Angelescu pleacă la Odesa de unde, însoțit de numeroasa-i familie, se îndreaptă spre Petrograd, iar de aici, pe o rută ocolitoare menită să evite liniile frontului, prin Suedia, Norvegia și Anglia, ajunge la Paris. Familia se desparte însă la Londra, de unde soacra Doctorului Angelescu, Elena Monteoru, împreună cu toți cei șase copii, guvernantele și restul personalului iau vaporul spre Nissa, orașul în care se vor stabili pe întreaga durată a exilului ce avea să se prelungească până în anul 1922. Doctorul Angelescu se îndreaptă de la Londra spre Paris, unde ajunge

¹²³ Constantin I. Stan, Viorel Frâncu, *op. cit.*, p. 38.

spre sfârșitul lunii octombrie 1917, exact atunci când la Petrograd se declanșa insurecția armată și ocuparea Palatului de Iarnă de către bolșevicii conduși de Troțki și Lenin. Rămâne la Paris aproape șapte săptămâni, timp în care se zbate să procure banii pentru stabilirea Legației de la Washington, dar și pentru o așa-zisă vizită „discretă” în cursul căreia pare-se că primește mai multe „instrucțiuni speciale”¹²⁴.

Dacă nu se cunosc prea multe amănunte legate de această „vizită discretă” de la Paris, se știe în schimb că, în jurul datei de 20 decembrie (stil vechi), Doctorul Angelescu se afla în portul Bordeaux pentru a se îmbarca pe pachebotul l'Espagne cu direcția New York. Îl însoțea restul echipei viitoarei Legații: ca secretar, fusese desemnat N.H. Lahovari, purtător al unui nume care ținea loc de blazon, din moment ce provenea din cea mai renumită și destoinică familie de diplomați din întreaga istorie a României moderne, apoi un erou al luptelor de pe front, atașatul militar, maiorul Livius Teiușanu, invalid de război și un reprezentant al presei care trebuia să se ocupe de partea de propagandă a intereselor României, ziaristul fotograf, evreu la origine, Al. Rubin. Cu câteva zile înainte de plecare, Doctorul Angelescu își anunțase deja sosirea pe continentul nord-american printr-un interviu transmis publicației românești *America* din Cleveland Ohio, ocazie cu care a vorbit despre drepturile la care năzuiau, dar și despre situația dificilă a românilor transilvăneni, invocând abuzurile, represaliile și chiar crimele săvârșite cu cinism de autoritățile austro-ungare¹²⁵.

Traversarea Atlanticului a fost poate singurul răgaz din ultimii ani când, în nemărginirea albastră a apelor, Doctorul Angelescu s-a putut relaxa, adunându-și gândurile și croind noi planuri de viitor. În noaptea din ajunul acostării pachebotului l'Espagne în rada portului New York, primul Ministru al României în America îi trimite și cea dintâi scrisoare soacrei sale, Elena Monteoru, pe adresa de la Paris, anume: Chambre 420, Hotel Majestic, Avenue Kleber. Era adresa păstrată de familie pe toată durata războiului, existând înțelegerea că de aici urmau să ridice corespondența funcționarii Ambasadei României de la Paris și să o trimită mai departe, prin curier diplomatic spre a ajunge în cele din urmă la adevăratul destinatar.

În ultima noapte a anului 1917, după stilul vechi al calendarului iulian, aflat încă la bordul pachebotului, Doctorul Angelescu îi scrie, printre altele, soacrei sale, Elena Monteoru:

„Dragă Mamă,

Înainte de a ajunge la New York unde vom fi mâine dimineață la orele 9, vă scriu de pe vapor pentru ca scrisoarea să plece cu vaporul care se întoarce mâine în Europa.

¹²⁴ Arh. M.A.E., Fond Dosare personale, 77A, nr. 37 (inv. vechi).

¹²⁵ Publicația *America*, Cleveland Ohio, XII, nr. 167/18 decembrie 1917.

Drumul, mulțumesc lui Dumnezeu, s-a petrecut destul de bine... La Bordeaux nu am stat decât timpul necesar a merge de la gară la vapor unde îmbarcându-ne am plecat la ora 9 seara...

În timp de 9 zile, cât am făcut până astăzi nu am întâlnit un singur vapor, numai astăzi văzurăm unul în depărtare care se îndrepta în spre Europa...

... Mai avem câteva ore și ajungem la New York. Din cauza trepidației vaporului și înclinării lui, nu pot scrie (sic!), de aceea nu pot ști dacă veți putea citi scrisoarea mea.

Nu am avut nici de cum răul de mare, ce e mai mult nu am avut nici dureri de cap cum e regula. – În tot timpul am fost în picioare. – ...

... Știri am avut prin telegrafia fără fir în fiecare zi, însă foarte sumare. -Eri (sic!) am văzut o telegramă din Londra că ar fi abdicat regele nostru, ceea ce nu cred, în care caz mă întorc imediat la Paris.-

Îndată ce ajung la New York vă telegrafiez.-

Mă grăbesc să închid scrisoarea căci se sigilează cutia și vă doresc un an mai fericit ca acel prin care trecurăm toți; Să dea Dzeu să ne vedem Țara mare așa cum sperăm și să ne întoarcem cu toții la casele noastre.

Sărutări de mână lui Lili și rămân al Dtale fiu.-

Dr. Angelescu¹²⁶

Imediat după debarcarea în portul New York-ului, delegația primilor soli diplomatici ai României pe pământ american a fost condusă la Hotelul Biltmore. Hotelul Biltmore era unul dintre hotelurile luxoase din preajma Gării Centrale. Românii bogați aflați în trecere prin New York își stabiliseră la Biltmore un centru predilect de întâlnire al lor. Nu e de mirare că tot aici fusese cazată, în 1917, Misiunea militară românească trimisă în Statele Unite sub conducerea Colonelului Miculescu în vederea achiziției de materiale de război pentru armata română. Inițial, după cum aflăm dintr-o altă epistolă trimisă soacrei sale din Washington și datată 24 Decembrie 1917 (stil nou), Doctorul Angelescu a fost cazat la etajul 17, probabil, consideraseră gazdele, pentru a avea o vedere cât mai cuprinzătoare asupra orașului și zgârie-norilor. Ulterior, posibil din cauza „amețelilor” pe care le acuza atunci când privea strada de la fereastră, s-a mutat ceva mai jos, într-o cameră la etajul...15¹²⁷.

După patru zile de ședere în New York, pe un frig cumplit cu temperaturi cuprinse între -20 și -26 de grade, membrii misiunii diplomatice conduse de doctorul Constantin Angelescu au plecat spre Washington. Ajungând în Capitala

¹²⁶ Scrisoare olografă a Doctorului Angelescu datată 31 Decembrie 1917 (stil vechi) și adresată soacrei sale, Elena Monteoru, Arhiva Familiei, Ioana Angelescu Monteoru.

¹²⁷ Scrisoare olografă din 24 Decembrie 1917(stil nou) a Doctorului Constantin Angelescu adresată Elenei Monteoru. Arhiva Familiei, Ioana Angelescu Monteoru.

Statelor Unite pe data de 5 ianuarie (stil vechi), când, în Țara de dincolo de Ocean se sărbătorea Ajunul Crăciunului pe stil nou, delegația este cazată la Hotelul Shoreham din „Street Northwest at Fifteenth”, unde Doctorul Angelescu a obținut, după informațiile transmise familiei, „cu multă greutate... două camere cu un mic salonaș, cu 22 de dolari pe zi, ceea ce face aproape 130 de lei pe zi”¹²⁸. Mai târziu a reușit să închirieze un etaj întreg. Aici au fost cazați și ceilalți membri ai reprezentanței diplomatice și tot aici, la hotelul Shoreham a fost amenajat sediul primei Legații a României în Statele Unite ale Americii. În primii patru ani de activitate diplomatică, sediul Legației din Washington a fost la Hotelul Shoreham, iar mai târziu, la Wardman Park. Abia după încheierea primului război mondial, statul român a putut cumpăra, cu 75.000 de dolari adunați din servicii consulare, frumosul conac în stil francez, Beaux-Arts, monument de referință al patrimoniului arhitectonic american purtând semnătura celebrei firme new-yorkeze Carrere and Hastings¹²⁹. Istoricul conac, cumpărat de Regele Ferdinand în anul 1921, este situat într-unul din cele mai elegante cartiere rezidențiale ale Capitalei nordamericane adăpostind și astăzi birourile Ambasadei României. Să nu uităm totuși că, în decembrie 1918, în plină conflagrație mondială, statul român nu avea bani nici măcar pentru câteva camere la un hotel din Washington. Din fericire, lipsa fondurilor nu a fost un impediment nici în organizarea primei legații românești în Statele Unite și nici în derularea protocolului, cu toate conveniențele impuse de obiceiurile timpului.

Cei care și-au exprimat printre cei dintâi bucuria la sosirea delegației mesagerilor diplomați ai României au fost, după cum reiese dintr-o scrisoare inedită a Doctorului Constantin Angelescu, evreii români. „Evreii mi-au făcut o primire călduroasă, mi-au trimes (sic!) un delegat de m-a primit și am primit din partea Președintelui Comunității Evreilor din România o telegramă urându-mi bună sosire”¹³⁰.

În chiar a doua zi după instalarea Legației la Washington au fost anunțate primele vizite oficiale, semn că partea americană organizase în amănunt programul pe care acum se și grăbeau să-l pună în aplicare. De mâine (6 Ianuarie 1918, n.n.), îi scria Doctorul Angelescu soacrei sale, „încep vizitele oficiale și cred că voi fi primit chiar săptămâna aceasta de Președinte”¹³¹.

Președintele Wilson pregătea însă o altă surpriză. Forțat de ultimele evenimente politice, printre care Decretul asupra păcii emis de Lenin și urmat de lozincile agresive de pace ale revoluției bolșevice din Rusia, de mare aderență populistă în rândurile publicului larg, lozinci cărora le mai răspunsese într-un

¹²⁸*Ibidem.*

¹²⁹*Ibidem.*

¹³⁰*Ibidem.*

¹³¹ Stefan Pascu, C. Gh. Marinescu, *Răsunetul internațional al luptei românilor pentru unitate națională*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980, p. 240; vezi și Arh. Stat, colecția microfilme, rola 119, C 887-888.

discurs celebru și primul ministru al Angliei, Lloyd George, Președintele Wilson prezintă la 8 ianuarie 1918, celebra sa Declarație cunoscută drept Programul celor 14 puncte.

Considerat un preambul la problematica și soluțiile vizate de Președintele american pentru încheierea războiului și configurarea păcii bazate pe dreptul popoarelor de a dispune de ele însele, Programul celor 14 puncte, mult discutat în epocă și criticat de toți guvernării lumii, i-a conferit de la început Președintelui Wilson un ascendent și o poziție de lider moral în rândul Aliaților. Cu toate că nu era rodul unei consultări prealabile cu „asociații” europeni, declarația a rămas celebră și datorită faptului că a fost unica declarație publică referitoare la obiectivele războiului și la perspectiva păcii. Mai mult decât atât, în mijlocul haosului de pe front, Programul a încurajat Puterile Centrale să capituleze, iar declarația celor 14 puncte a stat la baza termenilor capitulării Germaniei și tratatelor de pace de mai târziu.

România era vizată în mod indirect de punctul 1 care prevedea că pe viitor ... „nu vor mai exista acorduri internaționale private de nici un fel, ci doar convenții de pace publice, încheiate deschis”, cu referire directă la Tratatul secret încheiat de Brătianu cu Puterile Antantei, care putea deveni astfel caduc.

Dar, lucru neîndoielnic pozitiv, consecință evidentă a importanței dialogului și relației diplomatice bilaterale, pentru prima oară România figurează totuși într-un document oficial american de o asemenea anvergură internațională. Este vorba de punctele 10 și 11 ale Programului wilsonian, cu referire directă la viitoarele state din centrul și sud-estul Europei aflate încă în componența Imperiului Austro-Ungar. Din cauza unor formulări ambigue, caracteristice, aș putea eu să afirm, semanticii oficiale americane atunci când este vorba de probleme importante, cele două puncte au generat de-a lungul trecerii anilor nenumărate interpretări, tălmăciri, răstălmăciri și, bineînțeles, critici din partea celor care se vedeau lezați în așteptările lor. Cea mai răspândită întrebare era aceea de ce anumite părți din componenta monarhiei bicefale erau altfel tratate la punctul 10, față de cum era tratată Italia la punctul 9, unde se preciza clar „reajustarea frontierelor în baza principiului autodeterminării naționalităților”. Unii istorici văd și astăzi o netă discriminare de tratament între state ca România și Italia, în vreme ce alții, mai concesivi, semnalează chiar convergențe între cele două puncte, din moment ce reajustarea frontierelor Austro-Ungariei în baza principiului autodeterminării naționalităților a permis apariția statelor Cehoslovacia, Austria, Ungaria, extinderea României și apariția Regatului Sârbilor, Croaților și Slovenilor. Punctul 11 al Programului wilsonian preciza, într-o exprimare mai hotărâtă și, prin urmare, mai limpede îndemnul ca „România, Serbia și Muntenegru să fie evacuate, iar teritoriile ocupate, retrocedate”.

Cel mai clar, mai important și de necontestat punct al Declarației Președintelui Wilson este considerat a fi punctul 14, ultimul de altfel, cum sugerează inclusiv numele documentului. La acest punct era susținută necesitatea creării unei instituții internaționale de menținere a păcii, o organizație cu adevărat

democratică menită să fie „atât a celor mari, cât și a celor mici”. Cu alte cuvinte, erau prefigurate principiile fundamentale ale viitoarei Ligi a Națiunilor, principiul securității colective a statelor care doreau respectarea convențiilor internaționale în totalitatea lor. Chiar dacă mai târziu, la Conferința de pace de la Paris, președintele Wilson a fost nevoit să facă destule compromisuri, inclusiv pentru adoptarea acestui punct 14 de către toate statele, Declarația de la 8 ianuarie 1918 rămâne unul dintre cele mai însemnate documente internaționale din toate timpurile. Ea îndemna totodată la acel pas înainte hotărâtor pe care diplomația mondială era chemată să-l facă, mutându-se treptat de la dialogul de salon și relația bilaterală la conferința reprezentanților guvernelor naționale și impulsivitatea relațiilor globale, internaționale.

Exact după o săptămână de la înfățișarea, în Congresul american, a celebrului său Program în 14 puncte, președintele Woodrow Thomas Wilson primește la Casa Albă delegația primei reprezentanțe diplomatice a României conduse de Doctorul Constantin Angelescu. Primul Ministru al României în Statele Unite își prezintă scrisorile de acreditare într-o atmosferă descrisă de contemporani ca fiind „deosebit de cordială”. În retrospectiva adevărului istoric, data de 15 ianuarie 1918 este data la care, pentru prima oară în istorie, un oficial al Regatului României este primit la Casa Albă de un președinte al Statelor Unite ale Americii fiind, în același timp și data inaugurării relațiilor bilaterale oficiale, reciproce dintre cele două părți: americană și, în sfârșit, română.

În discursul rostit cu acest prilej, Doctorul Constantin Angelescu a început prin a aduce elogiile sale poporului american și intrării Statelor Unite în războiul mondial, amintind că aceasta a dus la apariția unei noi ordini a regulilor constituite pe principiile libertății națiunilor și dreptății internaționale. După care, în mod firesc, a explicat motivele care au determinat România să participe la război, alăturându-se în august 1916 de partea Antantei, cu precizarea că, astfel ... „noi, Românii, am intrat într-un război care amenința independența micilor state... pentru a elibera pe frații noștri supuși unui jug greu de răbdare... Noi am intrat, deci, în război alături de marile națiuni care au înscris sub drapelul lor dreptul naționalităților de a dispune de ele însele”¹³². Prin intermediul său, guvernul român îi transmitea Președintelui american mesajul că, simțind-se încurajat de principiile cuprinse în Programul Wilson, a „atras atenția guvernelor Puterilor Centrale asupra articolelor X, XI, XII ale tratatului prin care României i-a fost răpit o parte din teritoriul său național și care sunt în contradicție flagrantă cu principiile respective și trebuie socotite nule și neavenite”¹³³.

Conștient de faptul că poporul american nu prea cunoștea adevărata noastră situație și nici scopul intrării României în război, Doctorul Angelescu a ținut să-l informeze pe Președintele Wilson asupra celor peste patru milioane de români aflați

¹³² B.A.R., secția Mss., Fondul Doctor Angelescu, mapa 1, mss.11.

¹³³ I. Stanciu, *op.cit.*, p.103.

sub dominație străină care au nevoie de sprijin. România „nu poate rămâne surdă la vocea lor” a susținut Ministrul, ea este obligată să-i apere și să facă „să triumfe domnia dreptului și a libertății”. Existența celor peste 180.000 de români care trăiesc în Statele Unite generează „o legătură în plus între Statele Unite și România, țară care a fost întotdeauna un element de ordine, de stabilitate și progres în sud-estul Europei”.

În cuvântul său de răspuns, Președintele Woodrow Wilson a subliniat, cu politețe și amabilitate, importanța participării României la cauza Antantei, amintind că... „Țara dumneavoastră a suportat cu răbdare și stăpânire o lungă serie de tiranii din partea unui agresor neîndurător.” Deși, cel puțin până acum, relațiile celor două state nu au fost prea satisfăcătoare, șeful executivului american a ținut să-și exprime convingerea că aceste relații se vor „întări prin lupta și prin suferința comună”, asigurându-l pe Ministrul României că „Statele Unite sunt fericite să-și fi eliberat brațul pentru protecția Țării dumneavoastră și a Aliatilor”. Însăși trimiterea la Washington a unui reprezentant român de cel mai înalt rang, constituie, în opinia Președintelui Wilson, „...o dovadă în plus de bunăvoință și reprezintă o recunoaștere a importanței unității și bune înțelegeri”(32).

În spiritul bune înțelegeri sub auspiciul căreia au debutat relațiile bilaterale româno-americane, șeful executivului american și-a îndeplinit o mai veche promisiune, aceea de a semna hârtiile oficiale prin care România primea un credit de aproximativ 20 de milioane de dolari. Aproape imediat după sosirea Ministrului României la Washington, condiție impusă de partea americană pentru acordarea creditului, au fost semnate și aceste documente¹³⁴.

Pregătirile pentru întrevvedere cu Președintele Wilson i-au întărit Doctorului Angelescu trista convingere asupra faptului că realitățile românești erau ca și necunoscute americanilor sau, și mai rău, prezentate deformat și tendențios, mai ales de către o anumită parte a ziarelor aservite pe față dușmanilor țării lui. Guvernul de la Iași, Take Ionescu și mai ales Ionel Brătianu îi ceruseră insistent să ia atitudine și să combată cu toate puterile orice denigrare a României în presa americană. Și tocmai pentru că se aștepta la această, nouă pentru el, bătălie, plecase la drum înarmat cu un bogat material propagandistic, fotografii, documente, broșuri, dar, mai ales, peste 4000 de metri de peliculă cinematografică. În plus, îl luase cu el în staff-ul Legației pe Alexandru Rubin, unul dintre cei mai buni fotoreporteri de limba română, iar la o săptămână doar de la depunerea scrisorilor de acreditare îl propune pe sublocotenentul Vasile Stoica pentru postul de atașat de presă, propunere însușită de prim ministrul și ministru de externe Ion I. C. Brătianu și confirmată telegrafic la 22 ianuarie 1918.

Campania de informare corectă a oficialităților americane a fost demarată imediat după sosirea Doctorului Angelescu la New York. În scrisoarea adresată Elenei Monteoru la Nissa, Doctorul Angelescu îi relatează soacrei sale faptul că fusese

¹³⁴ Scrisoarea Doctorului Angelescu adresată Elenei Monteoru, doc. citat, p. 2.

acompaniat, pe tot parcursul călătoriei, de marele ziarist, parlamentarul și viitorul prim ministru francez Andre Tardieu¹³⁵, iar la despărțire primise încurajări din partea acestuia, precum și asigurarea că-l va sprijini ori de câte ori i-o va cere. Informația este prețioasă, întrucât ne ajută să ne facem o idee asupra modului în care, într-un interval de timp foarte scurt, Ministrul României și-a putut face relații și a reușit să aibă contacte la nivelul cel mai înalt, nu numai al administrației americane, dar și al grupurilor care dețineau frânele puterii economice și financiare a țării.

La începutul veacului trecut, „high life-ul” american era constituit din cercuri la fel de impenetrabile ca și cel european. Dacă nu erai campion la golf sau la bridge, dacă nu aveai scrisori de recomandare din partea capetelor încoronate sau măcar a vedetelor la modă, nu aveai aproape nici o șansă să fii primit, invitat, ori să poți măcar pătrunde dincolo de barierele „establishmentului”. Desigur, mai erau și excepții. Uneori, din înclinație pentru excentricități, ori poate numai din simplu snobism, în unele înalte cercuri americane erau acceptați și unii dintre savanții străini, de regulă oamenii de știință care își făcuseră un bun renume în Europa, iar printre ei, medicii. Un exemplu în acest sens fusese doctorul Thoma Ionescu, fratele mai mic al lui Take Ionescu, iar pentru Doctorul Angelescu, un bun prieten din anii studenției la Paris, drept pentru care îl alesese să-i fie martor la căsătoria sa din 1899 cu Virginia Monteoru. Pentru a lansa noua sa metodă de anestezie, în premieră absolută, Doctorul Thoma Ionescu întreprinsese un turneu în Statele Unite prin anii 1909-1910 și efectuase chiar demonstrații operatorii în câteva clinici americane celebre. Nu este exclus ca tocmai relatările vechiului său prieten despre „miracolul” american și, mai ales despre organizarea, condițiile igienice și dotările spitalelor să fi alimentat curiozitatea Doctorului Angelescu și să-l fi îndemnat să accepte mai repede și, mai ales, necondiționat, postul de Ministru al României la Washington. Cu certitudine, doctorul Thoma Ionescu fusese un deschizător de drum, un „pionier”, în acțiunea de câștigarea lobby-ului american de partea și în numele autorității medicilor români.

Era însă nevoie de mult mai mult. Deși rămăsese de la bun început impresionat de manifestările de prietenie cu care fusese întâmpinat la debarcarea pe continentul american, Doctorul Constantin Angelescu nu-și putea ascunde amărăciunea la gândul „nedreptății cu care fuseseră tratate cauza și revendicările României”, mai ales în perioada neutralității noastre și înaintea intrării Statelor Unite în război. Așa cum el însuși mărturisea la revenirea în țară într-un interviu acordat ziarului *Universul*¹³⁶:

„La sosirea mea în America, în Decembrie, situația începuse să se amelioreze întrucâtva. Zic să se amelioreze, fiindcă, în timpul neutralității noastre, ungerii, prin numeroase organe de publicitate, prin acțiunea catolicilor care sunt în număr de

¹³⁵ I. Gh. Duca, *op. cit.*, vol. III, p. 57.

¹³⁶ B.N.R. (Biblioteca Națională a României), Colecții Speciale, Fond Saint Georges, pachet XCVIII, ds. 363/1917, f.1.

peste 22 de milioane, care aproape toți susțineau integritatea statului Austro-Ungar, prin sumele ce se cheltuiau pentru propagandă, reușiseră să facă opinia publică din America, unde România nu fusese încă reprezentată, să le fie favorabilă.

Pe de altă parte bulgarii, care aveau reprezentant la Washington de 4 ani, reprezentant care-și făcuse studiile la „Robert’s College din Constantinopol și era însurat cu o americană, făceau o propagandă înverșunată împotriva noastră.”

În ianuarie 1918, nici din Țară lucrurile nu se vedeau mai bine. Într-o lume a conveniențelor sociale, orice observație critică sau simplă părere din afară putea distruge o reputație onorabilă și putea juca un rol politic nimicitor, mai ales în cazul unui stat atât de tânăr încă, dacă ne gândim că România nu împlinise nici măcar 40 de ani de la proclamarea Regatului. Publicitatea negativă venită din exteriorul granițelor Țării, în condiții de conflict armat care îngreuna comunicarea, putea compromite grav orice argumentare viitoare și susținere a doleanțelor noastre naționale, pe timp de pace, ca și de război. Referindu-se la dezamăgirea provocată la Iași de prea puțină importanță acordată României de Președintele Wilson în Programul din 8 ianuarie 1918 al celor 14 puncte, I. G. Duca, pe atunci ministru al Instrucțiunii publice în atribuțiile căruia intra și... propaganda, evoca cu nedisimulată tristețe acest moment în Memoriile sale Politice: „Take Ionescu atribuia semnificativa tăcere a lui Wilson în ceea ce privea România acțiunii cercurilor evreiești din Statele Unite, cercuri care demult ne erau ostile. Desigur că această acțiune a jucat un rol în atitudinea lui Wilson, dar nu este mai puțin adevărat că dacă am fi avut din vreme o legățiune la Washington, care să fi contrabalansat influența evreilor și a celorlalți dușmani ai noștri, mesagiul ar fi făcut o aluzie și la revendicările noastre”, după care conchide cu vădită nemulțumire:

„În această privință culegem roadele greșelilor noastre. Dacă nu mai de mult, în orice caz în ziua în care America a intrat în război, noi ar fi trebuit să trimitem la Washington un ministru plenipotențiar. Fără nici un fel de justificare temeinică, Brătianu a tot întârziat.”

Este și acesta un punct de vedere, din păcate prea personal și prea ... politicianist, exprimat tocmai de ministrul român însărcinat cu propaganda, cel care ar fi trebuit să se ocupe și de Statele Unite, nu numai de Franța, Anglia, incidental Elveția și...cam atât.

Încă din primele zile de la sosirea sa pe teritoriul american, Doctorul Angelescu a încercat să suplinească această lacună și să trimită informații tot mai multe și tot mai amănunțite oficialităților din Departamentul de Stat. Principala sa legătură era, firește, prin secretarul de stat al Statelor Unite, Robert Lansing. Cele mai multe și mai importante informații din această perioadă sunt cele privitoare la situația din Basarabia, precum și la poziția guvernului liberal de la Iași față de revendicările și în general față de problemele populației majoritare românești din această provincie. La 25 ianuarie/7 februarie 1918, Doctorul Constantin Angelescu prezintă într-un astfel de raport intervenția guvernului de la Iași soldată cu

trimiterea de trupe armate peste Prut ca răspuns la solicitarea Directoratului General al Basarabiei.

Cercetări recente în arhivele desecretizate după 1990 aruncă o lumină nouă asupra situației din Basarabia și represaliilor la care trecuseră bolșevicii împotriva populației românești. Încă din primele zile ale anului 1918, elementele bolșevice ajunseseră să controleze provincia. Într-un apel disperat către guvernul român adresat de o autoritate numită „Consiliul Directorilor Generali ai Republicii Moldova” i se solicita acestuia trimiterea de urgență la Chișinău a unui regiment ardelenesc, regiment care urma să fie la dispoziția directorului Republicii Moldovenești. Din păcate, regimentul trimis de ministrul de război român a fost dezarmat de bolșevici, ceea ce a determinat Marele Cartier General Român de la Iași să emită un ordin de trimitere de noi întăriri. Sub comanda generalului Ernest Broșteanu, sunt expediate astfel peste Prut două divizii de infanterie, urmate de alte două divizii de cavalerie și de un regiment de vânători de munte¹³⁷.

Ministrul României la Washington preciza în raportul adresat secretarului de stat R. Lansing faptul că această măsură militară extremă a fost luată din cauza înrăutățirii tot mai accentuate a situației politico-militare din noua Republică Moldovenească, iar anarhia instaurată aici „amenința grav aprovizionarea și liniile de comunicație ale armatelor de pe frontul românesc”. În completarea tabloului, Doctorul Angelescu atrăgea atenția asupra stării de spirit critice din teritoriul basarabean, aducând totodată și exemple cutremurătoare: „în aceste ultime zile chiar bandele înarmate au arestat, în gara Chișinău, parlamentari și ofițeri români, care plecau în concediu la Odessa, i-au insultat și jefuit și după câteva ore de detenție i-au trimis cu forța la Iași”. Potrivit relatărilor sale, bolșevicii au comis fapte de o gravitate extremă, întrucât „au pus stăpânire pe trenurile care transportau provizii destinate armatei ruse de pe frontul românesc”¹³⁸.

În aceste condiții dramatice, trupele armate trimise de guvernul Brătianu și-au salvat în fond proprii concetățeni. Ministrul României la Washington și-a continuat campania de apărare a intereselor legitime ale Românilor din Basarabia cotropită de agresorii bolșevici prin nenumăratele declarații făcute presei americane. Consecvent sieși, a insistat mereu asupra legitimității acțiunilor armatei române, trimisă în ținutul dintre Prut și Nistru pentru restabilirea ordinii și împiedicarea anarhiei, așa cum avea să precizeze și în deja citatul interviu din ziarul *Universul*:

„În aceeași ordine de idei pot să adaug că atunci când trupele române au trecut în Basarabia, ca să restabilească ordinea și să împiedice anarhia, lumea politică și presa americană considerau acest fapt ca un drept al României și că **alipirea Basarabiei de Patria mamă era un drept consfințit de mai înainte de America**”¹³⁹.

¹³⁷ A.N.I. C., Colecția Microfilme S.U.A., Rola 557, C 13 - 14.

¹³⁸ Nicolae Peneș, *op. cit.*, p. 85.

¹³⁹ B.A.R., Mss., Fondul Doctor Angelescu, Varia 3, Mapa XIX.

Și după demisia cabinetului Brătianu, la 11 februarie 1918 și formarea guvernului condus de Generalul Averescu care a și început, aproape imediat, negocierile de pace cu Germania și ceilalți aliați ai acesteia, Doctorul Constantin Angelescu și-a continuat activitatea la Washington, trimițând și pe mai departe note și rapoarte de informare atât executivului american cât și primului ministru român. Misiunea aceasta i se părea tot mai delicată, dacă nu chiar dificilă din pricina știrilor deloc optimiste provenite din ambele părți. La 5 martie 1918 este semnat Tratatul preliminar de pace cu Puterile Centrale, un tratat umilitor prin care România era sacrificată să-și piardă independența politică, economică și militară devenind un soi de feudă a Germaniei și aliaților ei. La 7 martie 1918, urmare a instrucțiunilor primite din partea lui Averescu, Doctorul Angelescu îi prezintă secretarului de stat R. Lansing, într-un raport confidențial, situația critică în care se găsea România după ultimatum-ul transmis de mareșalul von Mackensen și amenințarea acestuia că va trece, în caz de nesupunere, la ocuparea completă a țării și desființarea statului român. După ce face precizarea că România nu mai putea refuza semnarea tratatului preliminar, deoarece... „însăși existența dinastiei și a poporului român erau în joc... riscând să fie invadată complet de către Puterile Centrale”, Doctorul Constantin Angelescu atrage atenția oficialilor americani asupra faptului că țara sa a fost **obligată** să semneze acest document, nemaiaivând absolut nici o altă posibilitate de salvare¹⁴⁰. O săptămână mai târziu, Departamentul de Stat al Statelor Unite îi trimite Ministrului României la Washington răspunsul formulat, am putea spune, după obicei, în termeni destul de seci, dar încheiat în mod surprinzător printr-un mesaj binevoitor prin care guvernul american arată că „**înțelege** împrejurările ce au obligat România să trateze cu Tripla Alianță”. Interesant de semnalat este faptul că autorul acestei formulări conciliante a fost însuși Frank L. Polk, consilier al Departamentului de Stat și viitor secretar al acestuia¹⁴¹.

Un alt aspect pozitiv al activității primei misiuni diplomatice a României în Statele Unite constă în stabilirea de la bun început a unei excelente colaborări cu presa americană. În anii neutralității (1914-1916), iar ulterior, până la intrarea Statelor Unite în război (aprilie 1917), o parte din ziarele americane aproape că se obișnuiseră să critice România pe aproape orice subiect, de la participarea pe front și primele înfrângeri pe care le suferiseră armatele românești, cum era înfrângerea de la Turtucaia, la aspirațiile firești de reunificare ale provinciilor locuite de români, mergând până la așa-zisele nerespectări ale drepturilor minorității evreiești. Începând cu ianuarie 1918, proaspăt înființata Legație a României la Washington a desfășurat o impresionantă campanie de informare nu numai a guvernului, ci și a poporului american, „asupra situației neamului nostru, eforturilor ce le face pentru desrobirea și unitatea sa” după cum preciza însuși Doctorul Constantin Angelescu în intervențiile sale.

¹⁴⁰ A.N.I. C., Colecția Microfilme S.U.A., rola 633, C. 750.

¹⁴¹ B.A.R., Mss., Fondul Doctor Angelescu, America.

Momentul cel mai important al acestei campanii l-a constituit organizarea, de către agenția de presă Associated Press a unei întâlniri a peste 100 de kongresmeni americani și peste 150 de reprezentanți ai ziarelor din Statele Unite cu Ministrul României și ceilalți membri ai Legației românești de la Washington. În cuvântul său de mulțumire adresat organizatorilor, Doctorul Angelescu a făcut un impresionant expozeu al situației României prinse în mijlocul „măcelului universal, în interiorul căruia metodele războinice ale atotputernicilor care l-au provocat anihilează în mod odios însăși ideea de civilizație. Acum și aici, Americii îi revine rolul de a reabilita umanitatea, prin glasul Justiției și cel al Fraternității. America a intrat în acțiune pentru a face război-războiului și pentru a stabili o nouă ordine a lucrurilor - *novum rerum ordo* - în care Dreptul poate în sfârșit să primeze înaintea Forței. Pe noi, Românii, nici un sacrificiu nu ne va opri, nici o nouă încercare nu ne va face să ne abatem din calea care ne conduce spre realizarea idealului nostru național”¹⁴². După mai multe luări de cuvânt, discuții, întrebări și răspunsuri legate de subiectul-România, au fost prezentate o seamă de materiale, imagini fotografice și peliculele cu filmele documentare aduse din țară.

Conferința de presă patronată de Associated Press a avut un mare ecou în publicațiile americane, iar consecința a fost că până și cei mai sceptici jurnaliști au început să scrie pozitiv despre România. Imaginea României s-a schimbat radical în mentalul americanilor și, așa cum remarca Doctorul Angelescu: „La urmă, președintele Asociației Presei ne-a asigurat de tot sprijinul presei americane. Și din acea zi, întreaga presă din America a susținut cu căldură cauza românească. Această simpatie era împărtășită și de lumea oficială”¹⁴³. Drept argument pentru neîncrederea de acasă, Doctorul Angelescu a adus cu el la reîntoarcerea în țară un mare pachet cu ziare americane, pe care le-a și prezentat cu diferite ocazii în public. O parte dintre acestea au fost depuse la Academia Română, în Fondul Doctor Angelescu, putând fi consultate de oricine ar avea o asemenea curiozitate.

Printre articolele mai interesante și de incontestabilă valoare pentru istoria diplomației românești, s-ar cuveni să pomenim și noi doar câteva: *Wilson greets Romanian Envoy*, apărut în *Herald, Boston Mass.*, din 21 Ianuarie 1918, urmat de articole cu conținut similar publicate de *Washington Post* la 24 Ianuarie 1918, sau *New-York Herald* la aceeași dată. Pentru prima oară de-a lungul istoriei noastre comune, presa americană începe să trateze cu toată seriozitatea evenimente importate din politica internă a României așa cum ar fi de exemplu, votarea de către Parlamentul de la Iași a unor importante pachete legislative cum au fost cele două legi, cea electorală și cea agrară. Iată ce scria ziarul *Plain Dealer* în ediția din 2 februarie 1918, articol preluat de Nicolae Iorga în nr. 32 din Februarie 1918 al publicației sale *Neamul Românesc*, de la Iași:

¹⁴²Ziarul *Universul*, anul XXXVI, nr. 39 din 8/21 decembrie 1918, interviul acordat de Doctorul Constantin Angelescu.

¹⁴³ N. Peneș, *op. cit.*, p. 74.

„Parlamentul român, cu liberul consimțământ al conservatorilor și al proprietarilor privilegiați de pământuri a votat reforma legii electorale care transmite puterea politică de la clasa de sus și cea mijlocie în mâna maselor populare”,

iar, mai departe, despre Legea agrară:

„Legislațiunea agrară a dat sute de mii de acri de pământ pe mâna țăranilor. România, înrolată în cauza democrației, a văzut trebuința de a se democratiza. Un exemplu mai frumos de altruism nobil și unitate națională rar a mai fost întâlnit.”

pentru a conchide, în finalul articolului:

„America n-a putut avea un aliat mai prețios”¹⁴⁴.

Dar, dacă oficialii administrației de la Washington puteau lăuda România pentru rezolvarea problemei agrare, nu același lucru se putea afirma despre o altă „chestiune” care mai trebuia clarificată, fără a umbri însă relațiile celor două țări – chestiunea evreiască. În vreme ce unii oficiali români afirmă că n-ar fi vorba decât de simple aspecte pur economice, evreii din România se plâneau de persistența unor legi restrictive care-i marginalizau, transformându-i în grupuri sociale separate. Adevărul este însă că România își asumase, încă din primii ani de domnie ai Regelui Carol I, riscul de a deschide larg granițele sale pentru imigranți, de aceasta profitând în primul rând valorile succesive de evrei originari din Rusia și Galiția. Înrautățirea situației evreilor în această parte a Europei ar fi atras, în cazul în care România ar fi slăbit regimul restricțiilor, valuri și mai mari de imigranți, o veritabilă invazie, chiar mai mare față de cea de până la izbucnirea războiului. Lipsa totală a unei reprezentanțe românești la Washington care, prin mijloace de informare și propaganda specifice, ar fi putut apăra mai bine interesele Țării, a făcut ca această imagine negativă să se agraveze în timp.

Deși unele proteste ale organizațiilor evreiești din Statele Unite ajunseseră în ultimele luni și la Iași și provocaseră chiar anumite îngrijorări autorităților, guvernul și, în primul rând, Ionel Brătianu omisese să-i acorde Doctorului Angelescu vreo împuternicire în acest sens. Din cauza comunicării greoaie, mai ales în condiții de război și a absenței unor legături oficiale – ministrul Statelor Unite din România, Charles Vopicka se ferise să facă vreo informare privitoare la așa zisele nemulțumiri ale evreilor americani – aceste „proteste” rămăseseră la Iași în stadiul de simple zvonuri și discuții dimineața la cafenea.

Pe de altă parte, nici evreii nu erau uniți, unii erau nemulțumiți de tergiversarea adoptării legilor naturalizării străinilor în România, în vreme ce alții nu știau cum să mulțumească autorităților românești pentru privilegiul de a trăi într-o țară atât de bogată și tolerantă. De altfel, dacă România nu ar fi dat dovadă de înțelegere și toleranță, nici evreii, alungați de constrângerile din Imperiul habsburgic și din Rusia țaristă, iar, mai târziu, de cruzimile co-naționalilor lor, Lenin și Troțki, nu și-ar fi căutat scăparea pe pământul românesc.

¹⁴⁴Șerban Drutzu, *Românii în America*, Washington, 1922, pp. 79 - 80.

În anul 1917, când România deschide prima sa Legație la Washington, trăiau pe teritoriul Statelor Unite circa 70.000 de evrei proveniți din Vechiul Regat. Spre onoarea lor, nici unul nu reclamase, cel puțin până atunci, vreo fărădelege a autorităților române care să-l fi determinat să aleagă salvarea peste Ocean. Începând cu sfârșitul secolului al XIX-lea și continuând cu începutul secolului al XX-lea, mai toți emigranții traversaseră Atlanticul spre pământul făgăduinței ca să scape de sărăcia din Europa. Mulți dintre evreii români acumulând între timp averi însemnate, nu-și uitaseră proveniența și, iarăși, spre cinstea lor, păstrau amintiri frumoase despre țara pe care continuau să o numească „a lor” și pe care doreau să o revadă. Potrivit lui Șerban Drutzu, autorul primei cărți despre „Românii din America”, în anul 1921 trăiau pe teritoriul american circa 100.000 de evrei români, cu 30.000 mai mulți față de anul 1918, iar aproximativ 25.000 dintre aceștia erau emigranți din Basarabia. Cei mai mulți dintre ei debarcaseră în America, fără nici un cent în buzunar pentru ca, 30 de ani mai târziu, să conducă uzine importante din state industriale ca Illinois și Michigan, pe când în statele sudice și în Texas figurau în rândurile comercianților bogăți ori angajaților în industria petroliferă. Numărul evreilor cu resurse modeste emigrați din România era mult mai mic față de cel al evreilor emigrați din Rusia sau Polonia. Foarte mulți, statisticile vorbesc chiar de 40% din evreii plecați de la noi din țară, deveniseră comercianți în Statele Unite, negustori angroșiști de articole de manufactură și stofe, vânzători, comis-voiajori ori patroni de magazine sau ateliere. Drutzu mai enumeră în studiul lui aproape zece evrei români, profesori sau agregați pe lângă diferite universități și colegii americane, care „traduceau poeziile și baladele românești în englezește”, circa 1.000 de doctori și dentiști, alți 300 de avocați ș.a.m.d. Marea lor majoritate trăia și atunci, la începutul secolului al XX-lea în New York, unde exista chiar un subcartier al evreilor români, cu prăvălii și restaurante românești, dintre care cel mai bun local era Restaurantul la Carmen Sylva, cu firme românești purtând denumiri tradițional-nostalgice cum era La Ciobanul Român, etc.

Cele mai vechi organizații românești din Statele Unite au fost tot cele fondate de emigranții evrei români. Printre aceste organizații, cea mai influentă era Uniunea Evreilor Români din America (*The United Romanian Jews of America*) cu aproape 12.000 de membri, cu sediul la New York și filiale în toate orașele mari din Statele Unite și Canada, până în ...Cuba. Președintele Uniunii era un medic reputat din New York, originar din Iași, P.A. Siegelstein, secondat de un avocat renumit atât în mediile americane, cât și în cele românești, avocatul Louis Diamant, originar din Huși¹⁴⁵. El este cel care a trimis cea dintâi delegație care a întâmpinat, la debarcare, sosirea membrilor primei Legații a României pe pământ american.

În întâlnirile ulterioare pe care le-a avut cu reprezentanții unor cercuri influente ale evreilor români, precum și cu șefii mai multor organizații, Doctorul Constantin Angelescu le-a dat asigurări că „frații lor”, evreii din România, vor

¹⁴⁵ I. Stanciu, *op. cit.*, p. 174.

primi, după război, drepturi cetățenești egale cu cele ale întregii populații a Țării, ceea ce de altfel s-a și întâmplat. Printr-o serioasă și edificatoare propagandă a realităților și intereselor României, ținând seama și de faptul că evreii dețineau cam 90% din mass media americană, Ministrul României a reușit, cu argumente pertinente, să demonteze falsa problemă a evreilor din România și să obțină, din partea mai multor organizații ale evreilor români din Statele Unite promisiuni de susținere a cauzei poporului român „din care facem și noi parte”¹⁴⁶, cum mărturisea delegatul ramurii din Illinois a Uniunii Evreilor Români într-o scrisoare trimisă diplomatului român.

Într-adevăr, la data de 7 februarie 1918, B.J. Braunstein, Președintele Uniunii Evreilor Români din Chicago îi adresează Ministrului României, printr-o emoționantă scrisoare, invitația de a participa și de a lua cuvântul la o întâlnire generală a evreilor români. „Mă adresez la dumneavoastră în numele Societății (sic!) Evreilor Români din Chicago, și prin aceste câteva rânduri vă predau sentimentele noastre de recunoștință și vă dorim un bun venit în Statele Unite ale Americii. Societatea noastră este o filială a Societății Centrale din New York și lucrăm tot pentru acel motiv care are societatea din New York.... pot să vă asigur că tot ce va fi posibil evreilor români din Chicago a face și a da ajutor poporului român din care facem și noi parte nu va fi prea greu pentru noi. Suntem organizați numai de trei luni și am predat la Societatea Centrală 1.700 de dolari pentru a ajuta evreii români din România.” În final, autorul scrisorii, unul din evreii care pleaseră din România de aproape 20 de ani, nu uită să facă și câteva urări: „Doresc ca această scrisoare să vă întâmpine în momente fericite și să ajute Dumnezeu ca Armata Română și Poporul Român să fie victorioși și învingători în acest conflict.”¹⁴⁷

Doctorul Constantin Angelescu a păstrat mereu această simplă și frumoasă scrisoare într-o mapă în care-și ținea documentele personale. Din fericire, scrisoarea a scăpat și de perchezițiile legionare, și de „vigilența” subalternilor Mareșalului Antonescu din pricina cărora Doctorul Angelescu devenise, prin anul 1943, suspect pentru „vina” de a camufla evreii. Ceva mai târziu, scrisoarea a fost depusă de un binevoitor, în anul 1948, la Academia Română, unde sperăm să se mai afle și astăzi.

Întâlnirile cu reprezentanții evreilor au fost fructuoase și, neîndoielnic, discrete. Spre deosebire de acestea, întâlnirile cu diverșii reprezentanți ai comunităților românești au fost mult mai tumultuoase, iar atmosfera în care se desfășurau „meeting-urile”, din ce în ce mai entuziastă și mai efervescentă pe măsură ce timpul trecea.

Imediat după sosirea Ministrului României la Washington și depunerea acreditării la Casa Albă, Uniunea Societăților Românilor Americani și ziarul *America*, ziar care apărea la Cleveland, Ohio au trimis, în Capitala Statelor Unite o delegație cu misiunea de a le ura bun venit membrilor Legației și a transmite

¹⁴⁶ N. Peneș, *op. cit.*, p. 80.

¹⁴⁷ Gelu Neamțu, *În America pentru Unirea Transilvaniei cu România*, Cluj-Napoca, 1997, p. 65.

sentimentul solidarității naționale și frăției cu cei de acasă”¹⁴⁸. Manifestări similare de simpatie și-au exprimat Biserica Ortodoxă a românilor americani, prin părintele protopop Ioan Podea, sau Societatea Macedo-Română din Statele Unite, prin Președintele ei, Ion Popescu.

„Mica Românie de peste Ocean”, așa cum era supranumită comunitatea românească, una dintre cele mai numeroase comunități alcătuite din emigranți proveniți din sudul și răsăritul Europei, era răspândită mai ales în partea de est a Statelor Unite, orașele New York, Chicago, Cleveland, Detroit etc.

Început încă din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea, exodul românilor spre continentul nord-american a înregistrat cote maxime în perioada 1908-1914.

Dintre aceștia, circa 90% dintre emigranții români proveneau din „ținuturile robite”, respectiv din Imperiul Austro-Ungar, unde „neavînd pământ suficient și nici alte venituri erau siliți să trăiască iobagi la străini.” Cauzele care îi determinaseră pe cei mai mulți dintre ei să-și părăsească glia strămoșească, gospodăriile și țara lor erau, în ordine: prigonirile politice și religioase din partea stăpînirii străine, dorința de a scăpa de serviciul militar de care erau legați prin jurămîntul de credință față de împăratul austro-ungar, care adeseori îi trimitea să lupte împotriva fraților lor de același sânge și a idealului nației lor și, în sfârșit, speranța într-un trai mai bun decât cel de acasă „trai de neagră mizerie și de sclavie”¹⁴⁹.

În privința ocupațiilor, cei dintâi români debarcați pe coastele Americii de Nord au fost meseriașii care și-au găsit mai lesne de lucru. După aceștia, au început să sosească țărani, muncitori agricoli pregătiți pentru orice fel de loc de muncă, de la construcția de căi ferate, la minerit și prelucrarea oțelului.

În anul 1905 este anunțată sosirea primului preot misionar român peste Atlantic, preotul unit Epaminonda Lucaci, fiul „Leului din Șișești”, Vasile Lucaci. Trimis de mitropolia din Blaj, acesta se stabilește la Cleveland Ohio unde înființează parohia greco-catolică Sfânta Elena. Un an mai târziu, în vara anului 1906, sosește tot la Cleveland, preotul Moise Balea, primul păstor ortodox român stabil în Statele Unite și trimis de mitropolia din Sibiu. Odată cu venirea părintelui Balea, începe să se înfiripeze și viața bisericească a emigranților români ortodocși din Statele Unite ale Americii, astfel încât, pe 15 august 1908, în ziua de Sfânta Maria, are loc la Cleveland Ohio sfințirea primei biserici ortodoxe românești zidite de pe continentul nord-american. Primele ziare ale emigrației românești sunt înființate tot de preoți: ziarul *Românul* scos în decembrie 1905 de preotul unit Epaminonda Lucaci, iar în septembrie 1906, preotul ortodox Moise Balea tipărește primul număr al ziarului *America*, organ al românilor din Statele-Unite și în special al bisericilor greco-orientale”. Treptat, apar tot mai multe ziare, cum sunt: *Tribuna*, *Muncitorul Român* și *Dreptatea din Chicago*”, *Românul din America* și *Unirea*

¹⁴⁸ Arhiepiscopul Dr. Veniamin Pocitan Ploșteanu, *Biserica Ortodoxă Românească din America*, București, 1937, p. 15.

¹⁴⁹ Constantin I. Stan, Viorel Frâncu, *op. cit.*, p. 44.

(New York), *Tulnicul* (San Francisco) sau foile umoristice precum *Calicul român* (Indiana Harbor), *Urzica*, *Săgeata*, *Vagabondul* ș.a.

Un rol deosebit de însemnat pentru românii din Statele Unite l-au jucat, neîndoielnic, primele societăți românești întemeiate în spiritul doctrinei creștine, pentru ajutor reciproc, în caz de accidente de muncă și de boală, înființate în mai toate coloniile românești. În anul 1912, acestea s-au grupat într-o singură „uniune a societăților române de ajutor și cultură din America”. Demn de remarcat este și faptul că în același an, 1912, Maria Mureșan, soția preotului Octavian Mureșan și sora poetului „pătimirii noastre”, Octavian Goga, a înființat la Indianapolis prima „reuniune de femei”, o organizație cu 100 de participante cu scopul de a înzestra școala românească parohială, cumpărând cărți românești din Țară pentru copii, organizând petreceri unde se adunau familiile românești și reînviau frumoasele tradiții de acasă. Ideea a prins și după câteva luni numai, organizații ale soțiilor emigranților români, majoritatea lor presbiterie sau doamne preotese, s-au răspândit în mai multe orașe americane. Cu trecerea anilor, societățile românești organizate în Statele Unite și-au definit tot mai clar scopurile social-patriotice pe care le aveau de împlinit, ceea ce s-a reflectat inclusiv în semnificația denumirilor istorice pe care și le-au dat: *Ulpia Traiana* (Erie), *Stefan cel Mare* (Indianapolis), *Avram Iancu* (Niles, Ohio), *România Mare* (Pennsylvania) ș.a.

La sosirea Doctorului Constantin Angelescu erau înregistrați în Statele Unite aproximativ un sfert de milion de români, din care 180.000 erau români de diferite confesiuni creștine, iar alți 70.000, evrei români.

Declanșarea Războiului Mondial a provocat o mare fluctuație de emigranți. Marele aflux din anii neutralității - circa 40.000 de persoane care și-au declarat ca țară de proveniență România - a fost urmat de o scădere drastică, ajungându-se ca în perioada 1917 - 1918 să se ridice la abia 2 - 300. Explicația principală era dată de îngreunarea căilor de transport și riscurile impuse de starea de război. În schimb, numărul emigranților care nu și-au declarat naționalitatea în perioada 1899 - 1917, dar fuseseră înregistrați de autoritățile americane ca fiind plecați din Imperiul Habsburgic, respectiv din țări ca Austria, Ungaria și România, era cam de douăsprezece ori mai mare, ajungând să fie în 1917 de circa 3.225.000 de persoane. Mulți dintre cei fugiți de spaima războiului și a serviciului militar își distrugeau actele de identitate, pașapoartele, ceea ce îngreuna și mai mult înscrierile din registrele americane.

La rândul lor, pentru a putea munci, a se putea integra în societatea americană sau, în unele cazuri, a se întoarce acasă, emigranții români aveau nevoie de acte, acte pe care le puteau obține numai de la o reprezentanță oficială a Statului Român. La un moment dat, prin anii 1910 - 1914, grupuri de refugiați români înființaseră chiar, în disperare de cauză, vreo 9 - 10 consulat „private”, puse sub egida unor organizații obștești, care le dădeau un soi de documente parafate de organizație, dar lipsite de orice valoare legală în fața autorităților americane. Deschiderea primei Legații a Regatului Micii Români în Statele Unite avea să rezolve multe din

problemele acestor pribegi, ajutându-i să se acomodeze mai repede și mai ușor în noua lor țară, iar o dată cu ei, ajuta și administrația americană să facă mai multă ordine în babilonia naționalităților venite de peste Ocean.

Așa se explică rapiditatea cu care cel dintâi Ministru al României în Statele Unite a hotărât crearea primelor consulat românești pe teritoriul continentului nord-american. Acestea sunt descrise într-un raport al Legației din iulie 1920 și intitulat: „Românii din America și serviciul nostru consular”, din care aflăm că o personalitate ca Tilston Wells a fost numit consul general onorific la New York, C.A. Seferovici era șeful misiunii consulare de la Washington, nbiar la Chicago, aceeași funcție era deținută de Walter S. Brawster¹⁵⁰ ș.a. Treptat, s-au deschis consulat în orașele cu o numeroasă populație românească, ca Pittsburg, Legația României de la Washington reușind într-un timp record să ofere servicii diplomatice până în Canada, prin consulatelor de la Hamilton și Montreal. Deschiderea Consulatului de la Montreal în august 1919, sub forma unui birou pentru eliberarea pașapoartelor condus de comandorul Basil Pantazi, marchează începutul relațiilor diplomatice dintre România și Canada. Până atunci, respectiv din luna Octombrie 1917, reprezentanța diplomatică a României în Canada fusese asigurată numai prin intermediul Legației noastre de la Washington.

Un rol deosebit, mai ales în anii întunecoși ai războiului, l-au avut consulatelor românești în centralizarea și trimiterea în țară a fondurilor strânse de diferite grupuri de români, organizații și societăți cu scopul de a-i sprijini pe frații lor aflați pe front pentru „realizarea idealului sfânt și drag nouă”. Printre acestea este pomenită Asociația Româno-Americană pentru ajutor de război, care numai până în martie 1917, adunase suma de 28.000 de dolari, dintre care 13.000 ajunseseră sub formă de bani sau alte ajutoare în România, iar alți 5.000 de dolari fuseseră dați Crucii Roșii Franco-Belgiene. La rândul ei, Crucea Roșie Româno-Americană strânsese materiale sanitare, medicamente, alimente și îmbrăcăminte în valoare de 172.000 de dolari¹⁵¹.

Marea surpriză a venit însă după război când, numai din colectarea taxelor pentru pașapoarte, comandorul Vasile (Basil) Pantazi adunase în „cash” peste 100.000 de dolari, bani cu care nu știa ce să facă, deoarece nimeni din Legația de la Washington rămasă fără ministru după plecarea Doctorului Constantin Angelescu, nu dorea să-i primească. Problema s-a putut rezolva numai după numirea unui alt Ministru al României în Statele Unite, dar abia în anul 1921. După ce uriașa sumă a fost trecută în contul noului diplomat, principele Antoine Bibescu, o parte din ea a putut fi folosită la achiziționarea clădirii pentru sediul Legației din 23th Street. (50)

În aprilie 1917, Ionel Brătianu a hotărât să trimită în Statele Unite, care tocmai intraseră în război, o misiune neoficială alcătuită din protopopul unit Vasile

¹⁵⁰*Ibidem*, p. 45.

¹⁵¹*Călător fără hartă, Memoriile lui Dimitrie D. Dimăncescu*, editate de Dan Dimăncescu, BTF, Călător fără hartă, 2017.

Lucaciu, fruntașul mișcării memorandiste de la 1894, preotul ortodox Ion Moța din Orăștie și sublocotenentul Vasile Stoica din Avrig. Misiunea primise două însărcinări: să organizeze o legiune recrutată dintre românii aflați în Statele Unite, după modelul polonezilor, iar a doua - să viziteze centrele locuite de frații lor transilvăneni ajunși pe pământul american și să organizeze, împreună cu aceștia, întruniri publice în care să-și arate, pe lângă loialitatea față de Statele Unite, voința neclintită de a se uni cu România¹⁵².

Ajunși, în cele din urmă la Washington, după o călătorie lungă, prin Rusia și Japonia, membrii misiunii obțin, după mai multe intervenții, o întrevvedere de rang înalt la Departamentul de Stat, unde sunt primiți, pe 2 iulie 1917, de secretarul de stat Robert Lansing. Întâmplarea face că acesta, fiind informat greșit, a crezut că are de-a face cu trimiși originari din Regatul României, noul „asociat” în război. După ce a ascultat pledoaria lui Vasile Lucaciu despre dreptul românilor din Transilvania, Banat și Bucovina de a se uni cu România și necesitatea realizării acestei uniri în spiritul principiilor generale wilsoniene referitoare la eliberarea națiunilor asuprite, fără să realizeze prea bine că misionarii erau originari din Imperiul Austro-Ungar și nu din România Mică, secretarul de stat american răspunde printr-un discurs în care, totuși prudent, elogiază rezistența din Moldova a Armatei Regale Române. Abia în discuțiile care au urmat, Lansing își dă seama că bietul protopop Lucaciu și însoțitorii lui erau în realitate supuși ai Imperiului Austro-Ungar, cu care Statele Unite nu aveau încă nici un conflict. În consecință, Departamentul de Stat se găsea în imposibilitatea de a trata cu niște supuși care, nici mai mult, nici mai puțin, îndemneau Statele Unite la complot pentru destrămarea Imperiului Austro-Ungar, stat căruia nu-i declaraseră încă nici un război. Audiența oficială a misiunii patriotice românești s-a transformat astfel într-o mare gafă diplomatică, gafă pentru care ministrul de externe american l-a făcut vinovat în primul rând pe atașatul său militar de la Iași, colonelul Andrews, pe motiv că nu-și respectase niște elementare obligații de serviciu. Andrews era acuzat de faptul că nu-și avertizase la momentul oportun superiorul asupra originii și țării de unde veneau românii transilvăneni, informație prin care ar fi putut împiedica producerea „gafei diplomatice”. Din fericire, din pricina multiplelor impedimente de comunicare generate de starea de război, episodul a rămas fără alte urmări. În ceea ce-l privea pe Lansing, acesta s-a convins o dată în plus că numai stabilirea unor relații reciproce serioase, garantate de o reprezentanță oficială guvernamentală a Regatului României la Washington, ar putea oferi credibilitate și siguranță deplină dialogului diplomatic cu acest stat.

Nici celelalte întrevederi ale misiunii patriotice românești cu oficiali americani nu au avut mai mult succes, exceptându-l poate pe predecesorul Președintelui Wilson, fostul Președinte american Theodore Roosevelt, cel care a intervenit de mai multe ori, inclusiv prin editoriale publicate în ziarul *Kansas City*

¹⁵² B.A.R., Mss., Fondul Doctor Angelescu, mss. 17, scrisoarea Protopopului Vasile Lucaciu.

Star în favoarea realizării doleanțelor României și împotriva „atitudinii de război de fifty-fifty” a președintelui în funcțiune, cu referire specială la atitudinea duplicitară a acestuia față de Germania, pe de o parte, și față de Austro-Ungaria, de cealaltă parte. Eșecul promisiunii de organizare a unei formații de voluntari de români obținut din partea autorităților americane, a dus la destrămarea misiunii patriotice trimise de Brătianu. Prin plecarea înapoi în Țară a lui Vasile Lucaciu și a părintelui Moța, sublocotenentul Vasile Stoica rămâne singur în Statele Unite să încerce să organizeze mișcarea de propagandă în favoarea României. În ianuarie 1918, după sosirea sa în Statele Unite, Doctorul Constantin Angelescu, a încercat să apere misiunea patriotică românească de criticile exprimate de autoritățile nemulțumite din România, remarcând că protopopul Vasile Lucaciu și ceilalți însoțitori ai săi aduseseră „incontestabile servicii” activității de popularizare a intereselor naționale, dar, din păcate, servicii insuficiente din moment ce acum toată această responsabilitate revenea membrilor proaspăt înființatei Legații de la Washington.

Și într-adevăr, în doar câteva luni, noua echipă românească de la Washington a reușit să mobilizeze cu o forță extraordinară întreaga comunitate a emigranților din coloniile românești presărate de-a lungul coastei de est a Atlanticului, de la New York până la Pittsburg, iar de acolo mai departe, până înspre coasta canadiană. Primul și cel mai răsunător turneu al unei delegații oficiale românești în Statele Unite, desfășurat în lunile februarie - martie 1918, a demonstrat lumii întregi demnitatea, unitatea moral-spirituală și solidaritatea unei națiuni înfrățite în „cuget și-n simțiri” într-unul din momentele cruciale ale istoriei sale. Simpla prezență a Ministrului României la fiecare dintre aceste meeting-uri a fost în măsură să convingă mulțimea emigranților români de însemnătatea legăturii cu glia strămoșească, cu Țara care nu numai că nu-i abandonase, dar iată, avea acum nevoie de sprijinul și de adeziunea lor pentru înfăptuirea năzuințelor naționale și realizarea României Mari. Si nu numai atât. Pentru prima oară în istoria legăturilor dintre cele două state, participarea unui oficial al statului român la întrunirile co-naționalilor săi constituia chezășia legitimității acțiunilor lor, transmițându-le totodată siguranță și încredere în ceea ce făptuiau.

Pe de altă parte, emigranții români din Statele Unite, cu precădere cei veniți din Bucovina, Banat, Transilvania și Crișana percepuseră într-un mod oarecum diferit de guvernării de la Iași, de exemplu, mesajul Președintelui Wilson transmis prin *Programul celor 14 puncte*. În vreme ce membrii cabinetului Brătianu, iar mai târziu, Averescu, cu greu își mai puteau ascunde disperarea provocată de „amnezia” președintelui american privitoare la interesele României, pentru emigranții proveniți din Imperiul Austro-Ungar, simpla pomenire a etnicilor români alături de cehi, sârbi, croați, sloveni, polonezi sau italieni a declanșat un val nestăvilat de bucurie și entuziasm. Tocmai bucuria și entuziasmul lor, ale celor care prea mult timp fuseseră umiliți și obidiți de marele imperiu bicefal, au constituit infuzia de optimism și energii noi pe care astfel au reușit să le transmită și fraților din tranșeele

unei Europe înfrânte și extenuate de un război care nu se mai termina. Deși ca medic cu specialitatea chirurgie, Doctorul Angelescu știa să-și înfrâneze emoțiile, experiența americană, înflăcărarea și exuberanța emigranților români de atunci, i-a marcat întreaga viață și activitate politică. Adeseori, în cuvântările rostite cu diverse prilejuri, discursuri parlamentare sau intervenții în guvernele din care făcea parte nu uita, atunci când era cazul, să amintească de perioada în care fusese Ministru al României la Washington și de obligațiile pe care fiecare instituție a statului ori personalitate publică le avea față de emigranții români, oriunde s-ar afla aceștia.

Turneul diplomaților români din iarna și primăvara anului 1918 a cuprins, pe lângă orașele New York și Washington, marile centre industriale locuite de o numeroasă populație românească: Philadelphia, Chicago, Detroit, Cleveland, apoi Indiana Harbor, Youngstown, Pittsburg, ș.a.

Memorabile au rămas manifestațiile de la Chicago care, începute 17 februarie 1918, s-au prelungit aproape o săptămână. Pe când în țară, pe fondul unei atmosfere funebre, se derulau preliminarile armistițiului cu Puterile Centrale, iar la Washington președintele Wilson adăugase, în semn de încurajare pentru români, câteva concesii la Programul celor 14 puncte, emigranții români s-au adunat în marea sală a Auditorium-ului din Chicago pentru cea mai impunătoare, istoric vorbind, adunare a diasporei românești din toate timpurile. Potrivit reputatului cotidian parizian *le Temps*, ediția din 24 februarie 1918, „o măreață manifestație pentru România s-a desfășurat la Chicago... La Teatrul Mare a avut loc un meeting impunător...” la care au asistat: „consulii țărilor aliate, personalități marcante din Chicago și mai mult de 6.000 de persoane. Au fost rostite discursuri foarte călduroase, iar Ministrul Angelescu a fost aclamat”¹⁵³.

N-ar fi greu să ne imaginăm ca într-un film cinematografic, atmosfera de acum un secol, mai ales că Auditorium-ul mai există, fiind și astăzi un impresionant monument din Chicago. Construit 1889, Auditorium-ul era, la vremea respectivă, cea mai mare clădire din Statele Unite și cea mai înaltă din Chicago, concepută în stilul *Art Nouveau* european. Sala mare, cu o acustică excepțională și o capacitate de 4.300 de locuri, dintre care 3.800 de scaune, a adăpostit inițial Teatrul de Operă. Periodic, aici au loc și acum marile convenții naționale ale partidelor democrat sau republican, ultima menționată fiind cea pentru Barack Obama din 2012. Atunci însă, în 1918, față de marea prezență a emigranților români, peste 6.000 veniți numai de pe Coasta de Est, până și o sală uriașă, cum era cea a Auditorium-ului din Chicago s-a dovedit a fi neîncăpătoare!

La meetingul românilor de la Auditorium au fost invitate de onoare mai multe personalități americane cunoscute, ca doamna Harriet Wittum, profesorul universitar Gideon Wells, doctorul Bernard Flexner, organizația Alianța Franceză etc. Dintre oaspeți, Harriet Wittum a închinat un sensibil omagiu româncelor care „au dus pe front o luptă la fel de importantă cu a bărbaților”, vorbitoarea subliniind

¹⁵³ Ziarul *Universul*, interviul citat al Doctorului Angelescu.

și că „națiunea română a trebuit să plătească scump dreapta ei intervenție de a-și mântui frații din Transilvania”. Un alt vorbitor, președintele consiliului Statului Illinois, Samuel Insule, s-a referit la nedreptul tratat de pace impus României de Germania, arătând că atunci când „războiul se va termina, iar ziua judecării va sosi, România va rupe acest tratat și, în final, ea va fi reconstituită”. În discursul său, Ministrul României la Washington, Doctorul Constantin Angelescu a omagiat personalitatea Președintelui Woodrow Thomas Wilson, cel care a proclamat dreptul imprescriptibil al națiunilor de a dispune singure de soarta lor. După care, răspunzând invitației organizatorilor, a prezentat un amplu tablou al situației românilor și aspirațiilor noastre întru realizarea idealului național. Pledoaria sa a fost susținută de membrii Crucii Roșii Americane, abia întorși din România. Aceștia au vorbit publicului de la Auditorium despre eroismul și jertfele Armatei Regale Române în luptele de pe Siret, de la Mărăști - Mărășești - Oituz .

Miile de români americani care au luat parte la eveniment și-au exprimat energic protestul împotriva Tratatului preliminar de pace impus cu forța României de Puterile Centrale în frunte cu Germania. Alte câteva mii de români din provinciile aflate sub dominația Imperiului Austro-Ungar au defilat cu drapele și muzică pe străzi, sau cum își amintea Doctorul Angelescu la sfârșitul anului 1918, „discursurile au zguduit de emoțiune sala, arătând suferințele și martirajul românilor. Membrii Legației noastre au fost primiți cu Imnul Regal și cu Deșteaptă-te Române! și au fost sărbătoriți timp de patru zile de către organele municipale din localitate. În dimineața zilei când s-a ținut întrunirea, peste 4.000 de români din Transilvania au defilat pe principalele străzi din Chicago, cu fanfara în frunte”¹⁵⁴.

Întrunirea românilor din Statele Unite în sala Auditorium din Chicago a avut ecou în mai toată presa românească din lume. Într-un număr din martie 1918, revista bilingvă *România* din Chicago prezenta atmosfera creată de adunarea emigranților români de la Chicago în termenii următori: „Răsunau urale nesfârșite ale bunilor și înțelepților români din Ardeal, Banat și Bucovina care, cu tricolorul României, agitau întreaga atmosferă, ca să ducă vântul glasul lor de îmbărbătare pe pământul Americii, peste valurile Oceanului, până în Țara Mamă, frumoasa Românie, ce se zbate aprig și cu îndârjire de moarte în lupta ei pentru dreptul de a exista și a fi liberă”¹⁵⁵.

Întâlniri asemănătoare ale emigranților români au avut loc în perioada imediat următoare la Indiana Harbor, cu participarea autorităților locale în frunte cu primarul localității, Walter Bresater, la Trenton, Detroit sau la Youngstown.

Un rol deosebit în organizarea acestor întruniri l-a avut Comitetul Național Român al preotului unit Epaminonda Lucaciu. Manifestații semnificative au loc la Indianapolis, Boston, Baltimore, Philadelphia, Cleveland, precum și în alte orașe americane. Peste tot, mii de români entuziași au demonstrat pe străzi cu muzică și

¹⁵⁴ Ștefan Pascu, C. Gh. Marinescu, *op. cit.*, p.238.

¹⁵⁵ *Ibidem*, p. 277.

drapele românești și americane, pentru unirea Transilvaniei cu România, „pătrunși de sentimentul dreptății și al dragostei de neam”¹⁵⁶.

Din inițiativa și cu ajutorul organizațiilor emigranților români din Statele Unite, Legația României a desfășurat o impresionantă și variată activitate de popularizare a cauzei naționale românești prin conferințe ale unor renumiți savanți, ca Ludovic Mrazec și P. Negulescu, redactare și difuzare de broșuri, cărți și ziare, proiecții de filme documentare referitoare la realitățile românești, spectacole de teatru și operă, cu invitarea unor mari artiști din țară, ca Agatha Bârsescu ori americani, ca actrița și dansatoarea Loie Fuller. Totodată, ziarele americane de mare tiraj, ziare ca *New York Times*, *New York Sun*, *New York Globe*, *New York American* etc., cărora li s-au asociat condeiele talentate și îndrăznețe ale unor cunoscute nume din lumea presei, ca Tillestone Wells, John Riddle, Livingstone Seaman, Richard Tight ș.a. au contribuit la cunoașterea și popularizarea cauzei drepte a românilor în împlinirea idealului național. Lista personalităților politice și culturale americane care au încurajat atunci, în vâltoarea înfruntărilor din primul război mondial, realizarea intereselor naționale ale României este mult mai lungă și ea cuprinde nume respectate în epocă, cum erau: Louis Brandels, prof. George Herron, St.P. Duggan, R. Kerne, Charles Seymour, Isaiah Browman, Douglas Johnson ș.a.¹⁵⁷

Concomitent, prima Legație a României în SUA a intensificat propaganda în limba engleză sprijinind publicații bilingve, cum a fost revista *Roumania*, scoasă la Chicago de profesorul Negulescu, ori ziarele *Libertatea* și *Foaia interesantă* tipărite la Cleveland, în limba engleză de părintele Moța. La New York, Alexandru Rubin, atașatul de presă al Legației, organizează un birou de informare. Dintre cele mai importante lucrări de popularizare editate acum, pot fi amintite: *The Romanian Patriotic National Mission in the United States of America*, de Vasile Lucaciu, *Roumania and the War* de N. Lupu, sau colecția de hărți etnografice ale României și Transilvaniei, *The Roumanians and the Lands*, tipărită de V. Stoica. Numai până la sfârșitul anului 1917 fuseseră răspândite în cercuri influente din Statele Unite peste 2.300 de broșuri în limba engleză, dintre care putem menționa *Greater Roumanian* scrisă de D. Mitrany și *The Justice of Roumanian Cause* a lui A. W. Leeper¹⁵⁸.

Toate aceste activități, coroborate cu neîncetatele demersuri pe lângă guvernul american, raportările zilnice ale Doctorului Angelescu către Robert Lansing și Departamentul de Stat, întâlnirile și convorbirile cu oficiali de cel mai înalt rang, au contribuit la schimbarea atitudinii opiniei publice și, nu în ultimul rând, chiar a președintelui Wilson față de drepturile și aspirațiile etnicilor români din teritoriile aflate sub dominație străină.

Mai mulți membri ai Congresului american, influențați și de fostul președinte Theodore Roosevelt, au rostit discursuri în favoarea românilor și slavilor din

¹⁵⁶*Ibidem*, p. 239.

¹⁵⁷*Ibidem*, p. 239.

¹⁵⁸ Constantin I. Stan, Viorel Frâncu, *op. cit.*, p.53.

Balcani și au scris articole în prestigioase publicații americane. La rândul lor, funcționarii superiori de la Departamentul de Stat ca Polk, W. Phillips, A. Putney, W. Bullit au ținut să-l asigure pe Ministrul României la Washington, cu diverse ocazii, oficiale sau private, asupra faptului că au înțeles circumstanțele care au silit România să facă anumite concesii Puterilor Centrale. Ministrul de Interne, Francis Lane sau senatorul Gilbert Hitchcock, președintele Comitetului senatorial pentru afacerile externe, s-au pronunțat și ei pentru sprijinirea luptei românilor în realizarea unității naționale¹⁵⁹.

Un alt aspect deosebit de important al caracterului și amploarei propagandei oficiale românești în Statele Unite din toată această perioadă îl constituie contactele și colaborarea cu liderii celorlalte națiuni oprimate din Imperiul Austro-Ungar, îndeosebi cu Ignacy Paderewsky (Polonia), Th. Massaryk (Cehoslovacia) și Hinka Hinkovici (Yugoslavia). Mitingurile miilor de emigranți români, fermitatea și hotărârea cu care aceștia își susțineau drepturile și aspirațiile de unire cu Regatul României i-au impresionat și au influențat în mare măsură acțiunile grupurilor de emigranți proveniți din celelalte ținuturi ale Imperiului Austro-Ungar, cehi, polonezi, slovaci, italieni, etc.

Într-o asemenea atmosferă generală de entuziasm și speranță în îndeplinirea idealului național, parohiile ortodoxe din Statele Unite sunt cele care fac primul pas concret spre Marea Unire. În zilele de 9 și 10 martie 1918 este convocat la Youngstown un Congres al parohiilor românești din Statele Unite în prezența Doctorului Constantin Angelescu, Ministrul României în Statele Unite ale Americii. Evenimentul a fost pregătit cu minuțiozitate încă de la sfârșitul lunii ianuarie, într-un extraordinar efort comun al bisericii ortodoxe românești din Statele Unite și al primei misiuni diplomatice a României de la Washington. După nici două săptămâni de la primirea oficială de la Casa Albă a Doctorului Constantin Angelescu, Părintele protopop Ioan Podea își expunea planurile într-un memorandum adresat Legației noastre de la Washington, argumentând în felul următor: „împrejurările actuale sunt atât de priincioase, încât ardelenii din America putem face prin Biserică cel mai puternic protest împotriva guvernului maghiar și cel mai frumos gest prin care ne putem manifesta dorința de a ne alipi României”. Părintele Protopop își exprima rugămintea ca „în numele meu să se discute cu Domnul Ministru (Angelescu, n.n.) chestia bisericii noastre”. Potrivit prelatului ortodox „ruperea bisericii s-ar face într-un sinod al tuturor parohiilor și cu aprobarea tuturor preoților și a întregului popor”.

Întregul scenariu al adunării în care urma să se desfășoare acest eveniment istoric era pus la punct cu minuțiozitate, semn că slujitorii bisericii ortodoxe de peste Ocean se gândeau de mai mult timp la modul în care s-ar putea efectua desprinderea bisericii aservite asuprașitorului maghiar din Transilvania și trecerea acesteia sub jurisdicția Mitropoliei Ungro-Valahiei. Deschiderea Legației României

¹⁵⁹ Șerban Drutz, *op. cit.*, p.63.

în Statele Unite, așteptată de preoții români cu mari și legitime speranțe, constituia cea mai nimerită ocazie pentru îndeplinirea acestei vechi doleanțe. Evenimentul în sine trebuia să se desfășoare în câteva etape, acestea fiind, în descrierea protopopului Ioan Podea, mai întâi, desprinderea propriu-zisă a bisericii care urma a se „declara întâi în conferința preoțească sau în scaunul protopopesc, la care am invita pe toți fruntașii orașelor și comitatelor, precum și pe mai mulți semnatari și alți politicieni americani, și în fața lor am preda Doctorului Ministru Angelescu (sic!), actul de alipire către Mitropolia din București sau Iași, iar consulatului suedez, care reprezintă astăzi Austro-Ungaria, i-am trimite actul prin care ne declarăm rupte de Ungaria, pe tot timpul cât Transilvania va fi stăpânită de Unguri”¹⁶⁰. Am reprodus acest citat, deoarece este pentru prima dată în istorie când un preot misionar al bisericii emigranților români este conștient de faptul că unirea spirituală călăuzită de aceeași limbă și credință poate învinge granițele politice și militare. Și astfel, un asemenea păstor misionar devine el însuși port drapelul doleanțelor unui neam întreg.

Regele Ferdinand cel Loial sau, cum i s-a spus mai târziu, Întregitorul, a deschis, prin Proclamația din 15 august 1916, calea unirii românilor de pe cele două părți ale Carpaților. Triumviratul format din Dinastie, Guvern și Armata Regală a constituit, cel puțin în prima parte a războiului, chezașia deplină a realizării acestui deziderat de sus în jos, adică de la vârful piramidei spre popor, spre masele care alcătuiau „talpa țării”. Acum însă, într-unul din momentele cele mai dificile ale statului român, printr-un proces invers, de jos în sus, poporul este cel care devine salvatorul înfăptuirii idealului național și, printr-o extraordinară coeziune, catalizatorul existenței noastre statale. Nu întâmplător, această mișcare de reconstruire a României reîntregite între granițele ei firești a început de la românii din Statele Unite ale Americii, considerate și atunci, în 1918, ca fiind campionii democrației în lume. Plecați de pe meleagurile lor din cauza represaliilor unei puteri anacronice și opresive, românii emigrați le-au demonstrat tuturor cât de repede s-au putut adapta regimului democratic american, un regim în care le erau respectate drepturile, libertățile și demnitatea. Mai ales libertatea de întrunire, reuniunile sau meeting-urile organizate după model american le-au oferit, pas cu pas, posibilitatea, refuzată în propria lor țară, de a se exprima, de la simpla expunere a unor deziderate până la acțiunea directă de schimbare a unei ordini consacrate prin intermediul plebiscitului. Faptul că preoții români ortodocși au fost primii care au inițiat organizarea unor adunări plebiscitare menite să decidă asupra actului de unire a două biserici surori din state potrivnice și beligerante, are o profundă semnificație spirituală și politică totodată.

Marele merit al acestor prelați este acela că, deși nu trecuseră nici măcar zece ani de la sfințirea primei biserici ortodoxe românești de zid pe pământ american, ei reușiseră, prin zelul și dăruirea lor, să păstreze vii în sufletele pribegilor în marea

¹⁶⁰ Arhiereu Dr. Veniamin Pocitan Ploșteanu, *op. cit.*, p. 17.

lor majoritate țărani plugari transilvăneni, credința strămoșească și legăturile cu țara și neamul în care se născuseră. Ca la orice început, au avut parte de nenumărate greutăți.

Cele dintâi biserici românești pe pământ american au fost cele itinerante. Ori pe unde se „strămutau” grupurile de muncitori, cum erau cei de la căile ferate, se „strămuta” o dată cu ei și biserica. Atunci când emigranții au început să se statornicească în câte o localitate, au apărut și biserici, tot mai mari și tot mai bogate. Un martor de la începutul secolului al XX-lea, Șerban Drutzu, nota în lucrarea sa, deja citată, *Românii din America*:

„Unele din aceste biserici au fost clădite în mod special, în stilul bisericilor românești din Țară, de arhitecți români și zugrăvite de pictori români ce se află în America; acestea pe lângă că fac fala Românilor, dar sunt adevărate podoabe ale artei noastre, transplantată în depărtările Apusului”¹⁶¹.

Cum de reușeau preoții români ajunși în Lumea Nouă doar cu câteva sfinte icoane și cărți de rugăciune în sărăcăcioasele lor bagaje, să construiască asemenea lăcașuri într-o perioadă în care sprijinul din țară era practic inexistent? Mai întâi, datorită legislației americane, foarte permisibile, care îngăduia oricărui grup de enoriași, de minimum cinci persoane, să-și aleagă credința și biserica. Apoi, datorită vredniciei cu care preotul aduna „colectele”: la botezuri, la nunți, la tot felul de petreceri românești, la întruniri publice, la picnicuri, cu publicitate prin ziare. La punerea temeliei noului lăcaș, participa întreaga colonie românească „dar, la sfințire, bucuria era și mai mare, cu petrecere și procesiuni pe străzi, purtând înaintea Sf. Cruce, icoane și steagul tricolor peste steagul american, că așa e în America: libertate deplină. Bisericile însăși sunt împodobite cu vitrouri tricolore și la sărbători, cu steaguri și tot ce poate aminti patria și națiunea românească”¹⁶².

Din păcate, unul din necazurile prelaților era lipsa de legătură cu „chiriarhul” din țară. Mitropolia Ardealului considerase, de la bun început, că nu ar fi necesară o organizare bisericească autonomă, deoarece românii care emigraseră din Transilvania se vor reîntoarce înapoi la cei rămași acasă. De aceea, se mulțumea să trimită doar preoți, atunci când era solicitată, și doar atât.

În 1916 este ales Mitropolit al românilor din Ungaria și Transilvania, cu scaunul mitropolitan la Sibiu, Vasile Mangra. Din cauza atitudinii sale exagerat pro maghiare, ajungând chiar să fie calificat drept colaboraționist care servea interesele maghiare, Mitropolitul Mangra este urgisit de românii din America, iar, ca urmare, aceștia refuză să i se mai supună.

Întrutotul de acord cu atitudinea protopopului Ioan Podea, Ministrul României în Statele Unite, Doctorul Constantin Angelescu i-a trimis lui Ionel Brătianu, prin intermediul Legației noastre de la Paris, solicitarea de a pregăti terenul în vederea primirii în cadrul Mitropoliei de la București a celor 22 de biserici

¹⁶¹ *Ibidem*, p. 21.

¹⁶² Antonie Plămădeală, *Românii americani anticipează Unirea din 1918*, în: *Biserica Ortodoxă Română*, Anul XCVI, nr. 11 - 12, 1978, pp. 1303 - 1305.

ortodoxe, cu peste 150.000 de români originari din Imperiul Austro-Ungar și cu o avere de trei milioane de dolari. Insistând asupra faptului că românii originari din Austro-Ungaria sunt „liberi să dispună singuri de soarta lor”, Doctorul Constantin Angelescu și-a exprimat de la un început deplină încredere în importanța acestui „act politic” care va avea, neîndoielnic, un ecou extraordinar pretutindeni în întreaga lume, deoarece va demonstra adevărata voință a românilor din monarhia bicefală de a se uni cu țara lor, România.

Având astfel asigurat sprijinul Legației României din Statele Unite, Protopopul Ioan Podea a organizat, pe 22 februarie 1918, Conferința preoților români ortodocși din Statele Unite ale Americii, la Youngstown, Ohio. În cadrul acestei conferințe s-a hotărât, în unanimitate și cu mare însufletire, ruperea bisericii ortodoxe românești din America de Mitropolia Ungariei și a Transilvaniei și alipirea acesteia la Mitropolia Ungro-Vlahiei din București, precum și constituirea unei episcopii proprii. La 25 februarie 1918, este anunțată în presă convocarea Congresului parohiilor românești din Statele Unite pentru zilele de 9 și 10 martie. De asemenea, este anunțat și programul Congresului, care cuprindea, printre altele, prezentarea procesului verbal al conferinței preoțești din 22 februarie, depunerea jurământului de credință, subscrierea actului de supunere față de Mitropolia Ungro-Vlahiei de la București și discursul dlui Constantin Angelescu, Ministrul României la Washington.

Până la Congres, aproape toate ziarele românești au continuat să publice articole despre marele eveniment, în scopul atragerii interesului autorităților americane asupra primei încercări de materializare a idealului național al românilor și al mobilizării emigranților români de pe tot cuprinsul continentului nord-american. Aceeași presă consemnează faptul că peste 20.000 de români, veniți din toate colțurile Statelor Unite și din Canada, au fost prezenți la începutul lui martie 1918 la Youngstown și în orașul apropiat, Cleveland, pentru marea sărbătoare a unirii bisericilor lor ortodoxe cu Țara de dincolo de Ocean.

În prima zi a Congresului, sosirea membrilor Legației României conduse de Doctorul Constantin Angelescu, la Biserica Sf. Treime din Youngstown a fost întâmpinată, potrivit aceleiași prese, cu mare bucurie și însufletire. Câțiva ani mai târziu, la ședința de Sinod din 13 decembrie 1923, Doctorul Angelescu le-a povestit despre Mica Unire de la Youngstown înalților prelați reuniți la București, în lăcașul de pe Dealul Mitropoliei:

„Țin să vă atrag atenția spre Românii din America. Eu am fost primul ministru plenipotențiar al țării în America în anul 1917... Când s-a încheiat pacea de la București, în 1918, nefavorabilă pentru România, s-au adunat la Youngstown delegațiile celor 22 de parohii, delegații formate din câte un preot și doi civili. După oficierea slujbei, s-au legat cu toții cu jurământ că nu vor mai avea legături cu Mitropolia de la Sibiu și vor lua legături numai cu Mitropolia din București”¹⁶³.

¹⁶³ Constantin I. Stan, Viorel Frâncu, *op.cit.*, p. 56 - 58.

Într-o atmosferă de mare solemnitate, în fața oficialilor Legației României, a 66 de delegați clericali și 22 de delegați ai enoriașilor, precum și a unei asistențe de câteva mii de români, a fost citit *Hrisovul de închinare și supunere a românilor ortodocși din Statele Unite ale Americii de Nord către Sfânta Mitropolie a Ungro-Vlahiei*. După citirea acestui document, toți cei prezenți au jurat că de acum încolo, românii din Statele Unite, legându-se de biserica ortodoxă de la București, rup orice legături cu Mitropolia ortodoxă de la Sibiu, în semn de protest la adresa politicii de deznaționalizare prin „stârpirea” limbii, tradițiilor, obiceiurilor, datinilor și credințelor strămoșești. Într-o ceremonie impresionantă, fiecare preot a prestat jurământul în fața altarului, după care a semnat pe fiecare din cele două exemplare ale *Hrisovului*, originalul în limba română și traducerea în limba engleză. Să mai adăugăm că exemplarul *Hrisovului de Închinăciune* în limba engleză fusese tradus de N.H. Lahovari, însărcinatul cu afaceri a.i. al Legației României la Washington, pentru a fi înmănat cu semnăturile în original ale plebiscitarilor, Președintelui Woodrow Wilson.

Prima zi a Congresului de la Youngstown s-a încheiat la fel de triumfal precum începuse: la ora 5 după-amiaza, la toate bisericile românești din America de Nord, din Statele Unite și Canada au bătut clopotele vestind Cerului Unirea celor două biserici surori.

Excepționala însemnătate morală și politică pe care a înregistrat-o *Hrisovul de închinare și supunere a Românilor ardeleni* a avut, de-a lungul timpului, un efect de bumerang, în sensul că mulți istorici de mai târziu s-au speriat, literalmente, de puterea și curajul emigranților români și au preferat, mai simplu, să-l evite în lucrările lor. Astfel, din lașitate și rea-voință a fost trecut la „interzise” și condamnat la uitare unul din cele mai importante documente din istoria noastră, document care a anticipat și a pregătit contopirea provinciilor românești, în anul 1918, cu Țara mamă, Regatul României.

Din fericire, din când în când, adevărul din arhive este descoperit așa cum sunt descoperite comorile de exploratorii sănguincioși care cotrobăie cu zel inclusiv prin beciuri și depozite uitate. Scos astfel la iveală, adevărul din arhive cu greu ar mai putea fi ignorat, mai ales într-o societate informațională globalizată cum este cea actuală, în care orice nepot sau nepoată își poate revendica dreptul de a cunoaște faptele și viața stră-stră-strămoșilor, așa cum au fost acestea în realitate, fără cosmetizări și ponegriri gratuite.

În ceea ce-i privește pe emigranții români din America de la începutul veacului trecut, una dintre cele mai prețioase surse de informare, în afara arhivelor ecleziastice, este presa lor în limba națională. Adunate cu răbdare, articolele din ziarele românești reconstituie, într-o desfășurare aproape cinematografică, evenimentele de acum o sută de ani cu deosebită veridicitate și pasiune pentru cele mai sensibile amănunte, cum s-a întâmplat și în cazul Congresului românilor de la Youngstown.

A doua zi a Congresului a început de la prima oră a dimineții prin oficierea slujbei religioase la Catedrala Sf. Treime în prezența unei mulțimi impresionante de credincioși veniți de pe tot cuprinsul Statelor Unite și Canadei. La sfârșitul slujbei, a luat cuvântul Ministrul României la Washington, Doctorul Constantin Angelescu care le-a vorbit celor peste 20.000 de reprezentanți ai emigranților români despre semnificația *Hrisovului de închinare și supunere către Sfânta Mitropolie a Ungro-Vlahiei* și importanța acestui act însușit și aprobat de ei. La ședința festivă organizată în continuare, au participat și au ținut cuvântări omagiale, alături de prelați și de membrii Legației României de la Washington, oficialități americane, printre care Deputatul John Cooper sau judecătorul G.I. Carew, care au exprimat solidaritatea poporului american pentru cauza dreaptă a românilor. Cu mare emoție în glas, inițiatorul Congresului de la Youngstown, părintele protopop Ioan Podea s-a referit la însemnătatea contopirii celor două biserici surori precizând că ea prefigurează unirea tuturor românilor. Această idee a fost subliniată în toate cuvântările lor, de toți ceilalți vorbitori, conștienți că sunt făptuitorii unui moment istoric crucial pentru destinul neamului românesc.

Spre finalul Congresului de la Youngstown, în aceeași atmosferă entuziastă, toți participanții au adoptat o Rezoluție adresată Președintelui Woodrow Wilson. În principal, această Rezoluție conținea, pe lângă vestea constituirii Episcopiei ortodoxe a românilor din America de Nord prin ruperea legăturilor cu Ungaria, respectiv guvernul ei asupritor și afilierea la Mitropolia de la București, exprimarea recunoștinței față de Președintele Wilson și a speranței în sacrificiul armatei americane care le va aduce celor patru milioane de români transilvăneni eliberarea și unirea cu România. O delegație a preoților și Legației României a fost primită la Casa Albă de Președintele Wilson, căruia i-a fost înmănat, pe lângă Rezoluția Congresului, și exemplarul original în limba engleză al *Hrisovului de supunere și închinare al românilor ortodocși din Statele Unite ale Americii către Sfânta Mitropolie a Ungro-Valahiei*, cuprinzând semnăturile în original ale plebiscitarilor.

În timp ce guvernările europenei pregăteau sau chiar anunțau hotărâri decisive referitoare la soarta frontului și conturarea viitoarelor granițe statale, românii din Statele Unite, susținuți și încurajați de împluternicitul Regelui Ferdinand, Ministrul României la Washington, au reușit prin aceste manifestări plebiscitare, să focuseze atenția opiniei publice asupra nedreptăților făcute Țării, inclusiv prin scoaterea ei din război și să influențeze atitudinile politice ale marilor puteri orientându-le în direcția respectării și împlinirii doleanțelor naționale ale românilor. Cu alte cuvinte, pentru prima dată în istorie, o mișcare de asemenea anvergură, exprimată atât de mulțimea participanților cât și de caracterul ei vădit plebiscitar, născută, în plus, pe terenul atât de prielnic al democrației americane, a jucat un rol determinant în recunoașterea, respectarea și realizarea aspirațiilor naționale concretizate prin crearea României Mari.

Incontestabila importanță istorică majoră a Congresului de la Youngstown din martie 1918 este de a fi anticipat și pregătit marile momente istorice care au

urmat, Actul Unirii Basarabiei din 27 martie, Unirea Bucovinei, din 28 noiembrie 1918, precum și Unirea Transilvaniei de la 1 Decembrie 1918. Românii, prin emigranții lor din America de Nord, și-au dovedit lor înșiși, dar și lumii întregi extraordinara forță pe care le-o dă frăția și unitatea în clipele grele ale istoriei. Ecourile Congresului au continuat sa reverbereze până târziu, în timp, prin poveștile bunicilor, iar mai departe, ale nepoților, mitul ajutorului american strecurându-se uneori în legende frumoase, cum a fost cea a „superman-ului”, a salvatorului așteptat peste câteva decenii de bieții români să le cadă din cer ca să-i scape de hidra comunistă.

Prima Legație a României de la Washington și-a continuat misiunea în puținul timp pe care l-a mai avut până la semnarea rușinosului Tratat de pace de la Buftea-București. Succesul Congresului de la Youngstown a trezit un flux de patriotism în sufletele multora dintre emigranții români, fiecare dorind, în felul lui, să facă ceva pentru realizarea idealului național. Zilnic, poșta aducea la Hotelul Shoreham din Washington, zeci de scrisori de felicitare, de mulțumiri sau de adeziune ale celor care nu putuseră participa la Congres. O asemenea scrisoare este cea trimisă pe 10 martie 1918 de Societatea voluntarilor români din Philadelphia, ai cărei membri au ținut să-și exprime „prinosul lor de recunoștință bravilor luptători ai neamului românesc pentru marea operă săvârșită, alipind Biserica Ortodoxă Română(din Ardeal, n.n.) pe lângă Mitropolia de la București”, încheind cu „Trăiască preoțimea română! Trăiască Excelența Sa, Doctorul Constantin Angelescu! Trăiască românismul!”¹⁶⁴.

Nu erau numai scrisori de felicitare. În timp de război, din cauza apartenenței lor formale la Austro-Ungaria, românii transilvăneni din Statele Unite nu puteau fi înrolați nici în grupul lor etnic din Armata Regală Română, și nici nu-și puteau face datoria, așa cum ar fi vrut, de „credincioși soldați pentru Statele Unite ale Americii de Nord”. Într-o astfel de epistolă, un grup de soldați încartiruiți la Camp Merit N.J. și aflați în drum spre Franța, îi adresează Doctorului Angelescu, la sfârșitul lui februarie 1918, apelul disperat de a „interveni pe lângă înaltele foruri militare din Statele Unite din Washington DC de a ne considera și pe noi ca fii adoptivi ai acestei țări, dându-ne permisiune pentru a trece Oceanul dincolo și a lupta în rândul Armatelor Americane pentru triumful democrației și desubjugarea neamului nostru românesc”(65).

Apelul soldaților transilvăneni din Statele Unite a sporit atenția oficialilor români asupra înrolărilor din armata americană și necesității clarificării poziției acestor combatanți în raport cu inamicul și cu originea lor etnică. În consecință, cei mai mulți dintre militarii înrolați au ajuns pe frontul din Franța, statisticile arătând că până la sfârșitul războiului numărul voluntarilor români din armata americană era de circa 3.500.

¹⁶⁴ Corneliu Mihail Lungu, *Făuritori ai Marii Uniri*, Editura Elion, București, 2003, p. 41.

Deși nu se anunțase încă data precisă a plecării sale de la post, Doctorul Angelescu i-a făcut o ultimă vizită protocolară Președintelui Woodrow Wilson, ocazie cu care acesta l-a decorat cu Ordinul Vulturul Alb, cea mai înaltă distincție americană și prima care a fost conferită unei personalități politice românești.

Oficial, misiunea diplomatică a Doctorului Constantin Angelescu în Statele Unite ale Americii a încetat o dată cu plecarea guvernului Alexandru Averescu și venirea la putere a guvernului filo-german condus de Alexandru Marghiloman, cel care a și semnat pacea separată cu Puterile Centrale.

Pe data de 16 aprilie 1918, Marghiloman dispune „încetarea tuturor misiunilor de propagandă în străinătate și altele”, mesaj clar recepționat de Legația României la Washington prin aceea că urmează să fie redusă la tăcere. Regele Ferdinand i-o luase însă înainte lui Marghiloman și, ceva mai abil în intenția de a-și proteja diplomația de o asemenea umilință, semnase cu o săptămână mai înainte decretul de rechemare de la posturi. Așa se face că Decretul de încetare a misiunii speciale a Domnului Constantin Angelescu pe lângă guvernul Republicii Statelor Unite ale Americii, datat 7 aprilie 1918, poartă numărul 685. În realitate, Doctorul Angelescu demisionase ceva mai devreme, dar rămăsese la post în așteptarea revocării oficiale. Una din ștampilele din pașaportul său diplomatic ne arată că pe data de 13 aprilie 1918 debarcase deja la Bordeaux, fără să mai aștepte „mazilirea” lui Alexandru Marghiloman, mai precis a „trădătorului”, după exprimarea părintelui Vasile Lucaciu.

În locul Doctorului Constantin Angelescu, Legația României de la Washington a rămas să fie reprezentată de N.H. Lahovari, însărcinatul cu afaceri străine. Consilierul și atașatul cultural Alexandru Rubin a plecat împreună cu Doctorul Angelescu la Bordeaux, de unde s-a îndreptat spre Nisa, acolo unde era așteptat de familie. Maiorul Livius Teiușanu a demisionat ceva mai târziu din funcția de atașat militar, ca de altfel și Vasile Stoica care și-a dat demisia din Legație în iulie 1918, pururea nemulțumit de lipsa banilor și de faptul că nu era plătit de statul român așa cum credea el că i se cuvine.

Înainte plecării, Doctorul Angelescu a dat instrucțiuni precise membrilor Legației, solicitându-le să „nu lase chestiunea românească să amuțească de tot în America”. De altfel, a și continuat, în lunile care au urmat, să mențină o strânsă legătură cu cei aflați peste Ocean, să corespundeze, mai ales cu Vasile Stoica pe care-l încuraja în acțiunile lui trimițându-i pe lângă alte ajutoare, presa românească de la Paris. Deși nu a mai revenit pe pământ american, Doctorul Constantin Angelescu nu a încetat niciodată, prin toate demnitățile oficiale pe care le-a avut, în timpul și după primul război mondial, să se ocupe de soarta emigranților români din Statele Unite.

Cu toate că a fost înființată cu mare întârziere, după 37 de ani de la debutul relațiilor diplomatice româno-americane, prima Legație a României în Statele Unite ale Americii a avut meritul de a fi instituționalizat dialogul dintre cele două țări, marcând prin aceasta saltul de la raporturile „diplomate” de tip haiducesc la

diplomația civilizației secolului al XX-lea și inaugurarea relațiilor bilaterale, normale, dintre cele două state.

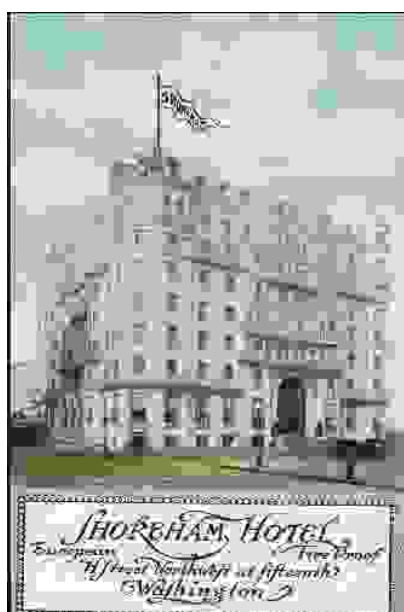
Prin comparație cu exemplul altor popoare care au avut un destin apropiat de cel al poporului român, rolul și activitatea Doctorului Constantin Angelescu în Statele Unite în ultima etapă a primului război mondial frapează, la o analiză mai atentă, prin asemănarea cu rolul și activitatea unui Ignacy Paderewski pentru Polonia sau Thomas Masaryk pentru Cehoslovacia. În fiecare dintre cele trei cazuri: Polonia, Cehoslovacia și România, la sfârșitul primului război mondial au apărut, pe harta Europei, state noi sau substanțial reîntregite. Din nefericire, în fiecare dintre cele trei cazuri, memoria istoriei a fost scurtă, cam până la al doilea război mondial. Paderewski a murit la New York, în 1941 și a fost înmormântat în cimitirul militar de la Arlington sub interdicția sa expresă de a nu fi înhumat în Polonia doar atunci când țara lui va fi din nou liberă. Thomas Masaryk a murit în 1937, cu puțin timp înaintea Acordului de la Munchen și ocupația nazistă a Cehoslovaciei. Fiul lui, Jan Masaryk, ministru de externe al Cehoslovaciei, a fost „ajutat” de un agent NKVD, în anul 1948, să sară pe geam, pierzându-și astfel viața chiar în curtea Ministerului de externe de la Praga. Doctorul Constantin Angelescu a murit tot în anul 1948, alungat din propria lui casă, amenințat și terorizat. Întrucât murise totuși înaintea dezlănțuirii marii terori comuniste, tortionarii bolșevici s-au răzbunat pe fiul lui, tot Constantin, profesor la Drept, pe care l-au chinuit și întemnițat în locul... tatălui, cu argumentul: „Păăăi...ce să facem, dacă nu l-am prins pe taică-tău, te-am luat pe tine”.

Comparația noastră cu destine similare ale unor mari personalități care au contribuit la reparația sau la reunificarea țărilor lor în urma primului război mondial, se oprește, din păcate, aici. Fiindcă dacă Paderewski s-a reîntors în țara lui, rămășițele-i pământești fiindu-i reînnumerate cu mari onoruri în Polonia, în prezența președintelui american George W. Bush sr. și a soției sale, Barbara, în 1992, dacă Universitatea din Brno poartă numele lui Masaryk, iar numeroase statui, busturi și plăci îi omagiază memoria, existând chiar și în București o stradă Thomas Masaryk, personalitatea Doctorului Constantin Angelescu este în continuare ignorată, iar meritele sale, de la cele pe tărâm științifico-profesional la activitatea politică, de ctitor al României Reîntregite, sunt discreditate sau, mai simplu, transferate unor pigmei.

Personalitate de prestigiu a științei, educației și civilizației românești

Pachebotul L'Espagne cu care doctorul Angelescu și ceilalți membri ai Legației Române au plecat din portul Bordeaux, Franța, spre a-și prelua postul nou creat în Statele Unite ale Americii (10 decembrie 1917).

Shoreham Hotel, Washington, în care doctorul Constantin Angelescu a deschis primul sediu al Legației României în Statele Unite ale Americii

DOCTORUL CONSTANTIN ANGELESCU

Dr. C. D. Angelescu la 15 ianuarie 1918, când a fost primit la Casa Albă pentru a-și prezenta scrisorile de acreditare (în centrul imaginii, în ținută de protocol diplomatic). Este însoțit de N.H. Lahovary (secretar de Legație, în dreapta imaginii), de A. Rubin (atașat cu însărcinări speciale, în fundal, al doilea din dreapta imaginii) și de maiorul Livius Teiușanu (atașat militar, în stânga imaginii, în uniformă militară română). (imagine din colecția Ioana Angelescu)

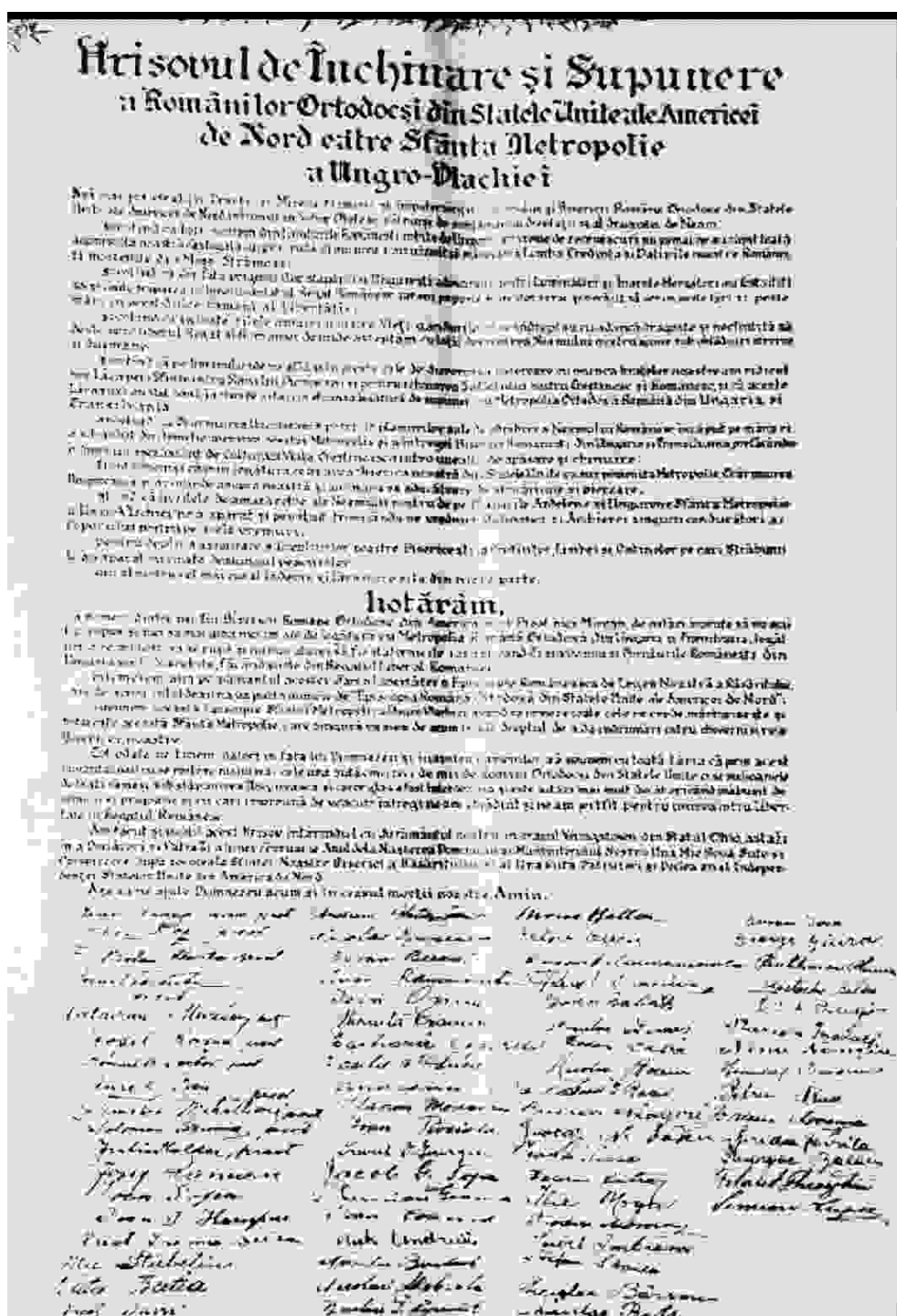
Wardman Park Hotel – alt sediu al Legației Române din SUA

Charles Vopicka, primul reprezentant al SUA în Sud-Estul Europei, în Regatul României, Regatul Serbiei și Regatul Bulgariei, cu reședința la București

Peter Augustus Jay, primul trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al SUA pentru România

Hrisovul de închinare și supunere a românilor din America de Nord către Mitropolia Ungro-Vlahiei, semnat de reprezentanții a 182 parohii, întruniți în orașul Youngstown (colecția Ioana Angelescu)

Hotel Auditorium Chicago – loc de întrunire a românilor din SUA pentru susținerea unirii

Biserica Sfânta Treime din Youngstown (colecția Ioana Angelescu)

RESTITUIRI

„IMPRESII NEW-YORKEZE” ALE DR. ANGELESCU

Prof. univ. dr. Ion I. Solcanu

INTRODUCERE

În tezaurul de manuscrise al Bibliotecii Academiei Române cercetătorul află și fondul Dr. C. Angelescu constituit din câteva zeci de dosare. Majoritatea acestora privesc activitatea sa de ministru al Educației (1922 - 1926; 1933 - 1937), domeniu în care a lăsat urme adânci și benefice, îndeosebi prin programul de construire a câtorva mii de edificii de școli primare, îndeosebi în mediul rural, activitate recunoscută de contemporani care l-au numit „Ministrul Cărămidă”. Dosarele respective conțin situații ale învățământului românesc din mai toate provinciile pe durata perioadei sale de ministeriat, corespondența cu diverși profesori și directori de școli etc. utilizate de C. Angelescu în lupta parlamentară sau în deciziile de dirigiuitor al domeniului. Altele, mai puține ca număr, vizează proprietățile sale din zona Buzăului. Un set consistent de dosare conțin documente (rapoarte, corespondență cu oficialii români și americani, în cvazi-majoritatea lor dactilografiate) din scurta sa perioadă de activitate diplomatică (lunile ianuarie-aprilie 1918) folosite cu reală competență de unii cercetători¹⁶⁵. Între acestea se află și un dosar manuscris, caligrafiat cu cerneală albastră pe caiet dictando, numerotat de la 1 la 27 și 48-49, cu notări și descrieri ale dr. C. Angelescu privind New Yorkul¹⁶⁶. Nu știm dacă paginile lipsă, aproape jumătate din caiet, de la 28 și până la 47, au fost înlăturate de autorul însemnărilor sau ulterior, de cenzura care a îndosariat documentul. Este știut că în perioada totalitarismului asemenea practici erau uzitate.

Documentul este important nu atât prin informațiile conținute, unele dintre acestea fiind luate din ghidul orașului cât, mai ales, prin impresiile, am putea spune chiar șocul, ce i l-a produs orașul New York. De altfel, din textul rămas răzbate frecvent admirația și consternarea autorului în fața tehnicii urbane (gara „Grand Central Terminal” cu o capacitate de 15.000 pasageri și 200 trenuri pe oră; mijloacele de transport care circulă de deasupra și pe dedesubtul pământului; imensele poduri peste râurile Hudson, East River și North River care leagă diferitele părți ale orașului; construcțiile de hoteluri, de birouri sau de locuințe înalte de sute de metri, împănate cu imense reclame luminoase etc.); edificiile de cultură – muzeele create prin donații, care adăpostesc colecții particulare de valori inestimabile – și bibliotecile publice, atât cele din New York cât și din marile orașe americane.

¹⁶⁵Ion Stanciu, *Aliați fără alianță. România și S.U.A., 1914 – 1920*, Editura Albatros, București, 1992; Nicolae Peneș, *Dr. C. Angelescu. Povestea unei vieți*, Editura Monteori, București, 1998 ș.a.

¹⁶⁶Biblioteca Academiei Române, Manuscrise, Fond: dr. C. Angelescu, Ds. I, Mss. 16.

Manuscrisul dr. C. Angelescu nu are un titlu, dar cele enumerate mai sus ne-au îndreptățit să le etichetăm ca fiind *Impresii new yorkeze*. Cititorul se poate întreba când au fost scrise? Din tonul care răzbate la lectura lor par a fi așternute pe hârtie chiar în timpul șederii sale în State sau imediat după plecarea sa. Ștersăturile frecvente, adăugirile pe text, indicațiile de inserare a diverselor pasaje probează oarecare grabă în redactare, fără răgazul unor reveniri. Comentariile sunt vii. Autorul este mereu tentat să compare realitățile din Europa cu cele întâlnite la New York, unde

„moravurile oamenilor și starea lucrurilor din această parte a lumii [...] ni se par atât de diferite și lucrurile atât de stranii de ceea ce cunoaștem din rânduilele și obiceiurile lumii vechi de dincolo de ocean”.

La sosirea din Europa, s-a cazat la hotel Biltmore unde costul camerei era de 4 dolari pe zi, echivalentul a 20 lei. Deci, în 1918, în plin război și cu o economie puternic afectată, paritatea dolar/leu era de 1 la 5! De altfel, tot atât a plătit și la celelalte hoteluri new yorkeze (la Waldorf-Astoria, la Plaza) unde s-a cazat ulterior, la revenirea sa după întâlnirile cu comunitățile de români din diferite orașe nord-americane. În orice hotel a locuit a rămas impresionat de confortul și curățenia „împinse la extrem”; de interdicția accesului persoanelor feminine în camera „voiajorului” dacă nu aparțineau familiei acestuia; de inexistența „pourboire”, a bacșișului, considerat de Angelescu o „știgănie [...] și adevărată rușine pentru Europa [și] care nu este practică în Statele Unite”.

Impresiile provocate de orașul New York pe timpul nopții uimesc chiar și un personaj umblat, precum dr. Angelescu, care își făcuse studiile la Paris și trecuse prin marile capitale ale Europei.

„Noaptea, notează dr. Angelescu, feeria ce prezintă New York-ul grație electricității este extraordinară. Mii și mii de becuri dau acestui oraș viața pe care noi europenii nu ne-o putem închipui. Magazinele cu vitrinele luxoase și artistic aranjate, cinematografele cu reclamele lor orbitoare, restaurantele, dancierile, automatele, marile ziare cu ecranele lor electrice pe care se anunță în fraze scurte știrile din toată lumea, sgârâie norii titanici cu zeci și zeci de etaje cu ferestrele luminate „a giorno” și cu reclame electrice la sute de metri înălțime, sub formă de balauri, de trenuri, de automobile, de vapoare etc. dau astfel de lumină și de înfățișare unora din stradele New York-ului și, în special, Broadway-ului încât te crezi transportat într-o lume de basme, într-o lume ireală, într-o altă planetă”.

Aflat în fața acestor realități, care pentru un european păreau rupte dintr-o „lume de basme,.. ireală, dintr-o altă planetă” dr. C. Angelescu, realist și perspicace, întrevide în toate acestea o lume „chemată să dea un nou avânt omenirii viitoare, deschizând o nouă cale de progres și de civilizație”. Or, evoluția Statelor Unite ale Americii din ultimul secol i-a confirmat pe deplin intuiția!

În editarea manuscrisului am intercalat pasajele conform cu indicațiile autorului. De asemenea, am redat întocmai expresiile uzitate în vreme (*sgomot; strade; dupe; concepțiune; invențiune; impresiune* etc. etc.) pentru a sugera mai plastic vocabularul epocii. Liniile oblice marchează începutul de nouă pagină în manuscris indicată, de altfel, și de numerotarea aferentă. Prin grupurile de trei stelute s-au marcat pasajele narațiunii, pentru o mai pregnantă evidențiere.

IMPRESII NEW-YORKEZE

de Dr. C. Angelescu

.... Am făcut cursa între New-York și Albany cu prima linie creată între America și Europa cu aceste vapoare cu aburi [care] a luat naștere între New-York și Liverpool, în 1817. Am dat toate aceste detalii ca să arăt că chiar unii oameni superiori ca Napoleon, cu tot geniul său și cu toată cultura sa tehnică ce avea (căci făcuse studii serioase de matematici în școala militară preparată în Brienne și, apoi, în Școala militară superioară din Paris unde i se remarcase aptitudinile lui pentru matematici), totuși, oamenii, chiar de multe ori sub influența rutinei trecutului nu-și dau seama de progresele ce se pot face la un moment dat, progrese ce pot transforma cu totul concepțiunile [...¹⁶⁷] timpului. Când Robert Fulton a propus lui Napoleon în 1804 vapoare mișcate cu aburi, făcuse debarcarea în Anglia a mării armate franceze //(p. 2) în câmpul Boulogniei, acesta nu a luat în serios propunerea, spunând că «*nu este posibil ca un vapor cu foc să poată merge pe apă*» !!

De altfel, Fulton propusese invențiunea sa și mai înainte Angliei, cât și țării sale de origine, Statele Unite ale Americii și întâmpinase și într-o parte și într-alta un refuz absolut. Scepticismul acestora, și chiar al marinarilor englezi și americani obișnuiți cu vasele cu pânze neadmițând, ca și Napoleon, că se poate merge cu vapoare cu aburi pe apă.

*
* *

De la debarcare am fost duși la hotelul Biltmore, unde era și misiunea militară românească condusă de colonelul Miclescu, trimisă în Statele Unite ca să cumpere material de război pentru armata română. Voi vorbi despre această misiune mai târziu //(p. 3) și voi arăta că era departe de a-și îndeplini însărcinarea ce avea așa cum trebuia, deși era condusă de un om cinstit, însă cu totul inferior ca inteligență și ca activitate.

Hotelul Biltmore, situat pe Madison Avenue, între a 43-a și a 44-a stradă, este o construcție nouă, prezentând ultimul confort modern, având 20 de etaje, cu 1.000 de camere. El comunică pe sub pământ cu una din cele mai mari și mai însemnate stații de cale ferată din New-York, cu „Grand Central Terminal”. Din

¹⁶⁷ ilizibil

această stațiune pleacă în fiecare oră câte 200 de trenuri cu 70.000 de pasageri. Interiorul sălii principale a acestei gări poate conține până la 15.000 de pasageri. Tavanul acestei săli imită cerul, având mii de stele, care strălucesc pe acest cer albastru, producând un efect extraordinar.

În hotel mi s-a dat la [al] 15-lea etaj o //(p.4) cameră foarte spațioasă, al cărei confort, de asemenea, nu lasă nimic de dorit. Pentru această cameră plăteam patru dolari pe zi, dolarul valorând 5 lei, la venirea mea la New-York, costul camerei era deci de 20 lei pe zi. De altfel, cam acesta este costul unei camere bune, cu baie, în mai toate hotelurile de la New-York, la Waldorf-Astoria, la Plaza) unde am locuit mai târziu, când am venit din nou la New-York, etc.

Întrând în camera mea de hotel am găsit pe masa de noapte Biblia, cum de altfel găsești în toate camerele hotelurilor din New-York și din Londra. Faptul se explică, căci în America, ca și în Anglia, credința și spiritul religios domină atât de mult sufletul creștinilor încât aceștia nu pot concepe că pot trăi fără să aibă ca îndrumător al vieții lor spirituale preceptele și învățăturile atât de //(p. 5) frumoase și atât de înalte ale Bibliei. Ei își dau seama că morala creștină, atât de sublimă, a rămas absolut imuabilă, deși s-au scurs aproape două mii de ani de când Mântuitorul a propovăduit-o și de când apostolul Pavel i-a stabilit bazele. Cei mai de seamă oameni de știință, mințile cele mai alese, cercetătorii cei mai scrupuloși și cei mai profunzi care s-au perindat în decursul celor 20 de veacuri nu au schimbat nimic din înalta sa concepție, nu i-au modificat nimic din marile principii care au pus bazele și au călăuzit creștinismul în acest șir de ani. În dorința de a răspândi în toată lumea preceptele și morala creștină, protestanții și biserica anglicană prin misionarele societăți biblice și, în special, în America prin Societatea Biblică Americană – The American Bible Society – iar în Anglia prin Marea Societate Biblică (British //(p. 6) Foreign Bible Society) răspândesc în fiecare an milioane de biblii în limba engleză în coloniile cele mai depărtate ale lumii. În afară de metropolă, coloniile sunt împănate cu biblii care nu puțin au contribuit și contribuie la ridicarea morală și sufletească a populațiilor din aceste ținuturi îndepărtate.

*
* *

Dar să revin la camera ce am ocupat la hotel Biltmore și să dau oarecari detalii. Confortul, cum am spus și curățenia sunt ireproșabile, unele chiar sunt împinse la extrem. E suficient să spun că cearceafurile patului se schimbă în fiecare dimineață. Că la lavoar se pune în fiecare zi câte cinci șervete curate în locul celor din ajun, chiar dacă te-ai servit numai puțin de unele din ele. La fiecare lavabou găsești săpun nedespachetat pentru mâini și pentru ras. Toate acestea intră în costul camerei, fără nici un supliment peste //(p. 7) prețul acesteia. Și aici îmi

permit să deschid o mică paranteză și să examinez o chestiune care s-a discutat adeseori și care, pe mine, m-a frapat, care mă face să afirm că acei care au susținut contrariul, nu au dreptate. Cât am stat în Statele Unite, la New-York, la Washington, la Philadelphia, la Chicago etc. nu am dat nici un „pourboire”, nici la hotel, nici la restaurant, nici la bărbier și nici în altă parte pentru serviciile ce mi s-au făcut. Țigănia aceasta a „pourboirului” care constituie o adevărată rușine în Europa, nu este practică în Statele Unite. Servitorii, chelnerii, oamenii de serviciu, nimeni nu mi-a cerut „pourboire”, iar persoanele care mă însoțeau m-au oprit să le dau spunându-mi că acest obicei nu este practicat în Statele Unite și că numai europenii caută să-l introducă, deși americanii sunt contra.

// (p. 8) Revenind la descrierea camerei, trebuie să arăt că toate camerele hotelurilor sunt încălzite, bine înțeles cu căldură centrală, încât, în permanență, ochiurile de sus ale ferestrelor, prevăzute cu aparate de aeraj, sunt întredeschise. Din cauza fumului care se degajă de la metropolitan și de la Drumul de Fier (Elemented Trains, Elemented Vailroad) în cameră, chiar la etajele superioare, lenjeria se acoperă cu un strat subțire de fum de cărbuni, ceea ce nu este tocmai agreabil.

O dispozițiune cu totul specială a Statelor Unite, și pe care nu am mai văzut-o în altă țară, este dispoziția luată în hotelurile din America de Nord de a nu permite pasagerilor să primească în camerele lor alte persoane decât pe soțiile, pe părinții, surorile sau fiicele lor. Celelalte persoane ce vor să-i vadă, trebuie să-i aștepte în holurile sau saloanele hotelurilor și acolo au loc întâlnirile. La hotelurile în etaje, sunt adeseori postați polițieni care arestează pe femeile care intră în camera vreunui // (p. 9) voiajor, dacă această femeie nu este din rudele voiajorului, citate mai sus. S-au întâmplat uneori, în această privință, mari neajunsuri când, din exces de zel, vreun polițist, aplicând sistemul de mai sus, fie că nu se luase informațiile necesare, fie că locatarul camerei era un escroc, a cărui excrocherie nu se putea demonstra, arestase o femeie găsită în camera unui voiajor. Iată un caz pe care mi l-a comunicat fostul senator de Prahova, Negulescu, vicepreședinte al Senatului, care se găsea la New-York în timpul când eram și eu acolo. Un călător a ocupat o cameră într-un hotel și fără să anunțe pe directorul hotelului că îi sosește soția peste 2 - 3 zile, soția venindu-i și urcând la camera lui a fost arestată de polițistul etajului. De aici scandal, dare în judecată și condamnarea la o mare amendă a directorului hotelului.

// (p. 10) Acestea fiind zise asupra hotelului și asupra camerei ce am ocupat la New-York la sosirea mea în Statele Unite, trec acum la impresiunile ce mi-a făcut acest oraș extraordinar, ce este New-Yorkul și care diferă cu totul de impresiunea ce mi-au făcut până acum toate orașele din Europa. Bineînțeles, voi insista foarte sumar asupra acestui subiect, dând numai câteva amănunte căci nu e nici locul, nici cazul ca să mă depărtez prea mult de scopul ce urmăresc prin aceste amintiri.

Cum eram obligat să stau câteva zile la New-York, înainte de a merge la Washington, m-am decis să vizitez orașul și am rugat o persoană care cunoștea acest oraș cu tot ce reprezintă el remarcabil, căci locuiește de peste 15 ani, să mă însoțească, dându-mi toate explicațiile necesare. Grație acestui lucru am putut chiar, în cele câteva zile cât am stat în confort la New-York, să-mi fac o idee precisă // (p. 11) despre acest oraș, într-adevăr, extraordinar, cum spuneam, și să-mi dau seama despre moravurile oamenilor și starea lucrurilor din această parte a lumii, care numai celor noi veniți din Europa, uneori oamenii ni se par atât de diferiți și lucrurile atât de stranii, de ceea ce cunoaștem din rânduiele și obiceiurile lumii vechi de dincolo de ocean¹⁶⁸.

*
* *

// (p. 14) Orașul New-York propriu-zis ocupă o bandă de pământ numită insula Manhattan, a cărei lungime este de peste 26 km și a cărei lățime variază de la câteva sute de metri în unele părți la aproape 7,5 km în alte părți. Această insulă Manhattan și, prin urmare, New-Yorkul propriu-zis este situat între două râuri și rada New-York-ului care comunică cu oceanul Atlantic. La răsăritul insulei este râul East-River, iar la vestul ei, râul Hudson care se continuă spre nord, purtând numele de North-River. Râul // (p. 15) East-River separă Manhattan-ul și, prin urmare, New-York-ul de Long-Island pe care se găsește foburgul important Brooklyn și foburgul Queens, iar râurile Hudson și North-River separă Manhattan-ul și New-York-ul de New-Jersey, unde se găsesc orașele industriale Jersey City și Hoboken. Cele patru foburguri din jurul New-York-ului – Brooklyn, Queens, The Bronx și Richmond – sunt astăzi încorporate la foburgul Manhattan formând un singur oraș, New-York-ul de astăzi cu cinci foburguri.

New-York-ul nu exista înainte de 1626. Insula Manhattan fiind cumpărată la această dată de la Indieni, pentru 24 de dolari plătiți în [...¹⁶⁹] de către guvernatorul olandez Minuit. Pe această insulă s-au clădit atunci primele așezăminte ale orașului cărui i s-a dat numele de Noul Amsterdam de către compania olandeză a Indiilor Orientale, cea dintâi ce pusese stăpânire în numele Olandei pe această parte a coastei americane // (p. 16) Dupe aproape 50 de ani, englezii, care ocupaseră Virginia, [...¹⁷⁰] au pus stăpânire atât pe acest oraș, cât și pe ținutul din jurul său și au schimbat numele în New-York, după numele ducelui de York, fratele regelui Angliei, Carol al II-lea.

¹⁶⁸ Autorul memoriilor pune cifra „2” urmată de precizarea: „Aici se intercalează partea cuprinsă între paginile 14 și 20” indicație pe care editorul a respectat-o.

¹⁶⁹ Spațiu gol în manuscris (mss).

¹⁷⁰ Spațiu gol în mss.

New-York-ul a rămas în posesia englezilor până în 1783 când, în urma războiului de independență a Americii de Nord a trecut pentru totdeauna în stăpânirea acesteia. În această sută de ani din urmă, New-York-ul s-a dezvoltat într-un mod extraordinar; dacă la 1820 el nu avea decât aproape 124.000 locuitori, după 80 de ani, în 1900, numărul locuitorilor trecea de 3.000.000, iar în 1913 populația celor patru foburguri unite cu el trecea de 7.000.000. Astăzi, în 1918, această populație trece de 10.000.000.

New-York-ul este, prin urmare, nu numai cel mai mare oraș din America, dar și cel mai mare oraș din lume. Mult mai mare ca // (p. 17) Londra care are mai puțin de 7 milioane locuitori. New-York-ul, în afară de locuitorii americani de baștină, olandezi și englezi, mai are și numeroși locuitori de diverse naționalități ca germani, ruși, polonezi, italieni, suedezi, norvegieni, scoțieni, unguri, francezi, spanioli, chinezi, japonezi, negri și români, numărul acestora din urmă trecând de [...¹⁷¹] din care, cea mai mare parte, sunt evrei originari din România, care ocupă cea mai mare parte a unui cartier despre care voi vorbi mai departe.

Orientarea în New-York este foarte ușoară, fiind dat de planul stradelor sale. În afară de partea de jos a orașului, către vârful insulei Manhattan, unde stradele, cea mare parte sunt neregulate și formează o adevărată rețea de străzi ca în orașele noastre europene, restul stradelor sunt drepte, așezate la aceeași distanță unele de altele, dirijate de la Est la Vest, numerotarea lor începând cu de la Sud cu nr. 1 și mergând până la nr. 217, la Nord.

//(p. 18) Acum, în 1918, dupe cum îmi declară persoana care mă însoțește și-mi dă aceste detalii, pe măsură ce orașul se întinde, se creează spre Nord noi strade la aceeași distanță, având aceeași orientare și cu numere din ce în ce mai mari.

Aceste strade sunt tăiate perpendicular, de la Sud la Nord, de un număr de 14 bulevarde sau Aveniuri în partea de jos a orașului și de 19 în partea de sus, Aveniuri care sunt și ele numerotate. Cea de a 5-a Avenue (Fifth Avenue) este cea mai importantă. Stradele care se găsesc la dreapta celei de a 5-a sunt stradele de la Est, iar stradele de la stânga acestei Avenue sunt stradele de la Vest. Cu alte cuvinte, a 5-a Avenue împarte New-York-ul în două părți; dreapta și stânga. A 5-a Avenue este socotită nu numai ca centrul New-York-ului, dar ea este, după cum voi arăta mai jos, și strada cea mai elocventă, pe //(p. 19) care se găsesc locuințele miliardarilor americani, cluburile cele mai însemnate, restaurantele cele mai elegante, etc.

O altă stradă, de o importanță capitală pentru New-York, este Broadway, principala stradă comercială din acest oraș, unde sunt marile magazine, marile bănci, marile hoteluri, casele de comerț și de industrie, marile ziare etc. Cea mai

¹⁷¹ Spațiu gol în mss

mare parte din viața New-York-ului, și de ziși de noapte, se petrece pe această stradă.

Broadway, care are o lungime de peste 30 km și care pleacă din partea de jos a orașului, din vârful Manhattan-ului, din partea numită Battery Park, taie vertical stradele din partea de jos din cartierul afacerilor apoi, mergând spre Nord, traversează aproape diagonal tot New-York-ul până în partea de sus a celei de a 11-a Avenue. Voi arăta mai departe impresia profundă ce mi-a făcut toată mișcarea și toată agitația sutelor de mii de oameni ce ziua și noaptea umblă pe // (p. 20) această arteră comercială care, împreună cu cartierul afacerilor din partea de jos a New-York-ului sunt inima care pulsează fără întrerupere în acest mare și straniu oraș care este New-York-ul.

New-York-ul are numeroase parcuri, unele răspândite în diferite părți ale orașului, altele, mari ca Bronx Park și în special Central Park, de o mărime și de o frumusețe excepționale, care ocupă centrul orașului și care merită o mențiune specială, fiind unic în genul său.

Mai trebuie semnalată plimbarea de-a lungul Hudsonului, numită Riverside Drive sau River Park, de unde se deschide o panoramă admirabilă asupra acestui râu în care se varsă în[....¹⁷²] New-York-ului și apoi în Oceanul Atlantic¹⁷³.

*
* *

// (p. 11) Am văzut New-Yorkul în mai multe rânduri și mi-am completat astfel impresiunile din primele ore ale sosirii mele. În fiecare dată am rămas adânc impresionat de haosul și sgomotul asurzitor ce se degajează din acest oraș în tot cursul zilei și care continuă cu aceeași intensitate toată noaptea. De altfel, New-Yorkul trebuie văzut atât ziua, cât și noaptea. Impresiunea ce acest oraș îți produce, atât la lumina zilei, cât și la lumina milioanelor de becuri electrice noaptea, e prodigioasă. Circulația și aglomerația pe străzi sunt // (p. 12) extraordinare; mintea omenească nu și-o poate închipui, cu deosebire în cartierul afacerilor, ziua, iar pe Broadway și pe străzile principale atât ziua, cât și noaptea. Ziua, sgomotul produs de mecanismul ajuns la extrem de zecile de mii de vehicule – automobile, autobuze, de trenurile de la etaj de-a lungul stradelor (Elevated railroad), de tramvaiele subterane (Metropolitan), de trenurile prin tuneluri care trec pe sub ape (tuneluri pe sub Hudson, tuneluri care unesc Manhattanul cu New Jersey, și prin urmare New-Yorkul, circulă peste podurile imense, peste East River, Brooklyn Bridge, Manhattan Bridge și Williamsburg Bridge care unesc

¹⁷² Ilizibil

¹⁷³ De consultat manuscrisul de la BAR. Aici apare cifra 2 urmată de textul: „De aici înainte se pune la pagina 14”

New Yorkul cu foburgul Brooklin) toate aceste produse ale minții minunează dar, în același timp, sgomotul te zăpăcește, asurzește și îți trebuie vreme îndelungată ca să te obișnuiești cu el. Noaptea, alături de tot acest sgomot care își continuă iureșul său apocaliptic, feeria ce prezintă New-Yorkul grație electricității este extraordinară. //(p. 13) Mii și mii de becuri dau acestui oraș viața pe care noi europenii nu ne-o putem închipui. Magazinele cu vitrinele luxoase și artistic aranjate, cinematografele cu reclamele lor orbitoare, restaurantele, dancingurile, automatele, marile ziare cu ecranele lor electrice pe care se anunță în fraze scurte știrile din toată lumea, sgârâie norii titanici cu zeci și zeci de etaje cu ferestrele luminate „a giorno” și cu reclame electrice la sute de metri înălțime, sub formă de balauri, de trenuri, de automobile, de vapoare etc. dau astfel de lumină și de înfățișare unora din stradele New-Yorkului și, în special, Brodway-ului încât te crezi transportat într-o lume de basme, într-o lume ireală, într-o altă planetă. Dacă la toate acestea se mai adaugă masele enorme de oameni care mișună ziua și noaptea, cu deosebire duminica pe aceste strade //(p. 14) în special pe marea arteră comercială a New York-ului, care este Brodway-ul, înțelegi și cine și ce este această viață intensă, care să bată, cum am spus mai sus, atât de adânc și atât de repede în sufletul acestei lumi noi, chemată să dea un nou avânt omenirii viitoare, deschizând o nouă cale de progres și de civilizație.

*
* *

(p. 20) Am început vizitarea New-Yorkului cu a 5-a Avenue (Fifth Avenue) care simbolizează luxul și confortul aristocrația //(p. 21) banului, după cum Wall Street simbolizează marile afaceri ale bursei și ale finanțelor și ca să am o impresie generală asupra acestei artere atât de importantă, m-am urcat, după cum se recomandă pe [...¹⁷⁴] unui autobuz care face în mod special drumul pe tot parcursul acestei străzi, din Washington Square, de unde începe a 5-a Avenue, în partea de sud și până dincolo de Central Park, la nord.

Pe a 5-a Avenue, de o eleganță și un lux extraordinare, cum am spus mai sus, se găsesc locuințele miliardarilor americani – casele lui Cornelius Vanderbilt, ale lui Andrew Carnegie, ale lui Rockefeller, Clarrck, Astor, Roosevelt și ale altor regi ai finanțelor, industriei și comerțului american. Aceste locuințe situate pe a 5-a Avenue se găsesc, în special, în partea de nord a acestei Avenue, către Central Park, cartierul rezidențelor.

Tot pe a 5-a Avenue se găsesc marile hoteluri: Waldorf, Astoria, și unul din cele mai magnifice hoteluri din lume, cum spun americanii //(p. 22) Holland Haise, Hotel Plaza, în fața parcului Central, Notharlands; cluburile miliardarilor:

¹⁷⁴ Indescifrabil

Metropolitan Club, The University Club etc; biserici importante ca: Biserica Olandeză, clădită în 1623, Catedrala Sf. Patrick; muzee și biblioteci: muzeul Metropolitan, Lenox Library, care este Biblioteca principală a New-Yorkului, bibliotecă care însă va rămâne pe locul al doilea căci actualmente se construiește o nouă bibliotecă, în Central Park, care iarăși, după cum spun americanii „va întrece toate bibliotecile din lume”. Și, în fine, tot pe a 5-a Avenue se găsește și imensul Park al New-Yorkului **Central Park**, care merită o mențiune specială.

Descrierea tuturor acestor curiozități, monumente, instituții etc. se găsește în toate ghidurile, unul dintre aceste servindu-mi, de altfel, și mie când le-am vizitat și când voiesc să-mi completez datele ce-mi comunica persoana care mă însoțea.

De acum mă voi mulțumi să dau numai anumite //(p. 23) detalii asupra celor mai importante dintre acestea și care au produs asupra-mi o impresiune deosebită. Continui deci, cu Central Park, cu care se mândrește pe drept cuvânt New-Yorkul, socotindu-l „unul din cele mai frumoase parcuri din lume”.

Central Park este situat în partea de mijloc a orașului, între a 59-a stradă, la sud și a 110-a stradă, la nord, având a 5-a Avenue la Est și a 8-a Avenue, la vest. Întinderea acestui parc este de 400 hectare, dintre care 75 ha sunt ocupate cu lacuri și rezervoare; 62 ha cu terenuri împădurite și grădini, iar restul cu drumuri carosabile, drumuri pentru călăreți, pentru pietoni, etc. În partea de mijloc a acestui parc este un rezervor enorm, în care vin apele captate din râul Nort [...¹⁷⁵], care se găsește la 40 de mile depărtare; la nord de New-York sunt rezervoare / (p. 24) care furnizează peste 2 milioane de hectolitri pe zi orașului New York.

În acest admirabil parc plin de statui și busturi se înalță obeliscul (sau acul Cleopatrei) înalt de 70 de picioare (un picior egal 0,3048 m) dăruit în 1877 orașului New York de către [...¹⁷⁶] Egiptului, Ismail Pașa. Acest obelisc datează din timpul faraonului Tutmes al III-lea care a domnit cu 1500 ani înainte de era creștină.

Tot în Central Park este o terasă splendidă, în fața ei Fântâna Bethesda. Din partea de a terasei pornește promenada Mall, foarte frecventată de locuitorii New-Yorkului, pe marginea căreia sunt așezate bustul lui Boet [...¹⁷⁷] și statuile lui Shakespeare, Walter Scott, Burns, Halley. În fine, în acest celebru Central Park este și / (p. 25) Metropolitan, iar în momentul de față se construiește clădirea grandioasă pentru Marea Bibliotecă a New-Yorkului, care, cum spun iarăși americanii „va întrece toate bibliotecile din lume”.

Muzeul Metropolitan (Metropolitan Museum of Art) este situat în Central Park, cu fațada principală pe a 5-a Avenue, în fața stradelor 81 până la 84 și posedă

¹⁷⁵ Ilizibil

¹⁷⁶ Indescifrabil

¹⁷⁷ Ilizibil

una din cele mai bogate colecțiuni artistice din lume. Deși clădirea nu este așa de impunătoare ca clădirile muzeelor principale din alte capitale, colecțiunile artistice însă ce acest muzeu conține sunt inestimabile.

Un lucru de remarcat, asupra căruia de la început ghidul care te conduce îți atrage atențiunea este faptul că cele mai multe din operele de artă expuse în acest muzeu au fost donate de particulari. Tot astfel și în celelalte muzee din orașele principale din America (în special Muzeul din Chicago), colecțiuni întregi nu au fost achiziționate de stat sau de Direcția muzeului, cum se // (p. 26) obișnuiește în mai toate statele din Europa, ci colecțiunile cele mai importante din acest muzeu, cum am spus mai sus, sunt donate de particulari, de miliardarii americani. Aceștia nu ezită să plătească cele mai mari prețuri la marile vânzări de opere de artă, care se fac în principalele capitale ale Europei, la expoziții sau la particulari, fie pentru a-și îmbogăți colecțiunile lor particulare, fie pentru a le dona muzeelor din America. Mulți dintre acești miliardari dau încă din viață acestor muzee colecțiile lor.

Ca să dau un exemplu în această privință e suficient să spun că cele mai importante colecțiuni din Muzeul Metropolitan din New York sunt donate de particulari. Astfel pot cita colecțiunea donată de Pierpont Morgan (celebru miliardar a cărui bancă din Wall Street se remarcă prin simplitatea ei în raport cu / (p. 27, continuare la p. 48) marile edificii bancare, care o înconjoară. Morgan a donat Muzeului Metropolitan colecția sa de antichități galo-romane și germane); colecția Altman (un mare comerciant de pe 5 Avenue, despre care se spune că ar fi de origine română). În această colecțiune am admirat vase chinezești, japoneze și obiecte din Orientul asiatic. Tot în această colecție am văzut obiecte datorate marelui cizelor al secolului XVI, Benvenuto Cellini (protejatul lui Francisc I) și tablouri remarcabile de Rembrandt etc.; colecțiile Hilton, aduse din Cipru de către generalul *di Cesnola*, adevărate tezaure asiriene, babiloniene și hitite, unele datând de mai mult de 4.000 de ani înainte de Isus Christos; bijuterii, cruci în aur și argint, // (p. 49) porțelanuri din China și Japonia; ivoaruri; obiecte lucrate; tapiserii orientale etc.

În Muzeul Metropolitan se găsesc, de altfel, bogății inestimabile în ceea ce privește arta antică din întreaga Asie: din Persia, din India, din China, Japonia etc. Arta antică grecească sau romană nu este mai puțin reprezentată și astfel, și arta antică egipteană. În acest muzeu se află mormântul lui [...¹⁷⁸], care se găsea în Memphis și care trăia cu câteva mii de ani înainte de Isus Cristos.

¹⁷⁸ Ilizibil

**ARGUMENT DESPRE CONTURURILE
UNEI MARI PERSONALITĂȚI
150 DE ANI DE LA NAȘTEREA DR. C. ANGELESCU**

Prof. univ. dr. Dinică Ciobotea

În bogăția de nume ale panteonului marilor personalități din Istoria Românilor, Dr. C. Angelescu este așezat pe locul – „unul meritat și de primă mărime – în Istoria Medicinii, în Istoria învățământului românesc, în Istoria culturii și diplomației, în Istoria mișcării liberale din România”. Acestei valorizări făcută de cărturarul craiovean Nicolae Andrei (*Biografii triste*, Craiova, 1999, p. 12) îi putem adăuga și alte atribute de prim rang și de prioritate, dar cele mai înălțătoare în epitetizarea numelui său rămân cele de „mare român” (militant și luptător în ascensiunea istorică a neamului său, și, ulterior anului 1918, în consolidarea structurilor unitare ale entității politice românești), sau de viguros și neînduplecat de unduțiile evoluției umane – reformator-creator în mai multe domenii.

A făcut parte dintr-o generație activă, care a răspuns cu promptitudine cerințelor vremii și evenimentelor mari, în aceeași diastemă cu alte mari personalități, printre care și oltenii Constantin Rădulescu Motru, Constantin Brâncuși, Nicolae Titulescu, Nicolae Bănescu, Gogu Constantinescu, Gheorghe Tătărăscu, Constantin Argetoianu ș.a. Așezat alături Spiru Haret, Dr. C. Angelescu a fost unul dintre cei mai mari reformatori ai sistemului de învățământ din România; între medicii Dimitrie Gerota, Dumitru Combiescu, Nicolae Ionescu Șișești și Vlad Voiculescu s-a dovedit un mare medic, chirurg și personalitate științifică de talie internațională în specialitatea sa; iar între liderii politici ai Partidului Național Liberal, un liberal model în transpunerea doctrinei acestui partid și în atingerea obiectivelor politice naționale, alături și în continuarea acțiunilor lui Ion I. C. Brătianu, Nicolae Iorga și ale Ligii Culturale. A fost – „alături de alți mari bărbați ai istoriei naționale - unul din luptătorii cei mai activi pentru făurirea României Mari”, un conducător militant al Ligii Antirevizioniste Române și un intransigent patriot care a respins nefastele condiții ale ultimatumului sovietic din iunie 1940 și Dictatului de la Viena din august 1940...

În dimensiunea unei vieți dinamice, mai adăugăm preocupările sale culturale pentru realizarea unei valoroase colecții de artă, alta de bibliofilie și a unei bogate colecții numismatice.

A susținut în plan internațional interesele României, activând „uneori pe proprie cheltuială”, iar în țară a slujit mulți ani ca ministru, funcție râvnită „nu

pentru a realiza... niscaiva profituri personale, căci era om de o desăvârșită dezinteresare, scrupulozitate și onestitate în treburile publice” (Constantin Kirițescu, *Portrete. Oamenii pe care i-am cunoscut*, București, 1985, p. 349). A fost, precum puțini oameni de stat, deputat, senator și senator de drept, prim ministru, ministru în diferite guverne (al Lucrărilor Publice 1914 - 1916; primul trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României în SUA 1917 - 1918, creator al Legației noastre peste ocean; ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice 1918 - 1919; al Instrucțiunii Publice 1922 - 1926, 1927 - 1928, 1934 - 1938; al Instrucțiunii Publice, Cultelor și Artelor 1933 - 1934; ministru de stat 1938 - 1940), consilier al Coroanei, președinte al Ligii Culturale, al Societății Ateneul Român (1923 - 1946), al Societății pentru învățatura Poporului Român 1936 - 1938, președinte al Academiei de Științe din România 1935 - 16 noiembrie 1947, primul președinte al Academiei de Științe Medicale din România 1935 - 1948, fiind și ctitor al ultimelor două instituții.

Sunt doar câteva formulări concludive desprinse din multe medalioane portretistice, în lipsa unei monografii cuprinzătoare despre Dr. C. Angelescu al cărui hotar al faptelor sale depășește pe cel al „minunatului cuib românesc care a fost dintotdeauna orașul Craiova” – după expresia ardeleanului Mircea Moisa (unde a învățat carte la Școala primară Obedeanu și Liceul Carol I 1876 - 1882, a primit bursă de la Epitropia Madona-Dudu pentru continuarea studiilor universitare la Paris, iar, ca ministru, a pus piatra de temelie a clădirilor colegiilor Frații Buzești, Elena Cuza, Gheorghe Chițu și Regina Elisabeta, a Școlii profesionale de fete Madona Dudu, a Școlii primare Ion Heliade Rădulescu, și etajului doi al construcției Colegiului Carol I, sau, ca executor testamentar, a coordonat înființarea Fundației Jean Mihail și a deschis Săptămâna Culturală a Olteniei în chiar anii desfășurării Celui de Al Doilea Război Mondial) și al Buzăului soției sale, fiind al statului național unitar român făurit, la împlinirea vremii, ca un tot întreg, firesc, în anul 1918, mare ctitor de localuri de școală, legiferator și diplomat român.

Viața Doctorului C. Angelescu, deși pierdută din vedere de regimul social-politic din postumitatea lui, dar plină de fapte și de evenimente primordiale, constituie încă subiectul unei abordări restitutive „de recuperare a unei mari personalități” (Nicolae Peneș, *Dr. C. Angelescu, Povestea unei vieți*, București, 1998), a unei personalități – socotim noi – uriașă, purtătoare a multor responsabilități publice, de dascăl național și de român într-o geografie planetară, simbol peren sau model demn de urmat pentru oricare român încrezător în valoarea stărilor de libertate și de democrație, de veșnicia neamului românesc.

Tumulul social-politic-cultural național în care a trăit Dr. C. Angelescu a fost cel care i-a înrâurit viața. Acestui mare român, o altă personalitate a zilelor noastre, Nicolae Andrei, i-a găsit cea mai exactă așezare pedestală, între „voievozii spiritului” (cf. *Voievozii ai spiritului*, Craiova, 2000) și „biografiile triste”, între bărbații neînfricați în crezul lor politic național care au avut destin tragic, în cazul lui, la întâlnirea cu regimul comunist din România după anul 1944.

În anul curent, la împlinirea a 150 de ani de la nașterea Dr. C. Angelescu (10 iunie 1869, Craiova), noi contemporanii de acum ne frăgezim memoria istorică și recunoștința pentru cel care a fost un mare misionar al naționalismului curat, benefic umanității, a vibrat și a investit totul în condițiile ideii de om și de român deplin, întru totul reținuți de istorie. Cum omul este pe pământ doar trecut, iar noi iubim trecutul, pe Dr. C. Angelescu îl înglobăm valoric dragostei noastre de viață și de speranță, de dreaptă judecată a faptelor lui, ca o recunoștință pentru un deschizător de drumuri istorice într-o ascendentă și complexă epocă de modernitate.

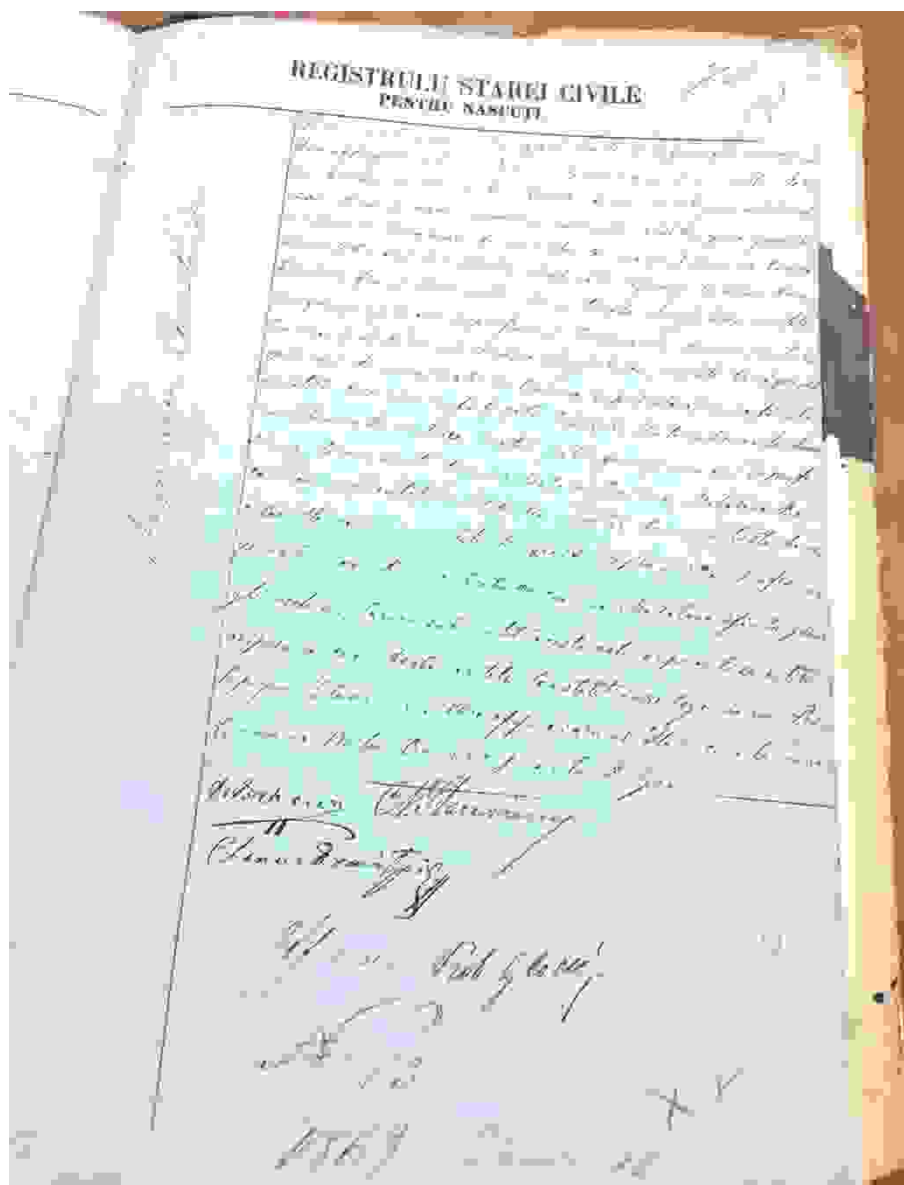
La îndemnul și sub conducerea președintelui Academiei Oamenilor de Știință din România, prof.univ.dr. Adrian Alexandru Badea, anul acesta s-a organizat în noul sediu al A.O.S.R. (București, Str. Ilfov, nr. 3), o omagiere a doctorului Constantin D. Angelescu. Au luat cuvântul atunci domnul președinte al A.O.Ș.R. Adrian Badea, doamna prof. univ. dr. Ecaterina Andronescu, Acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici, prof. Ioana Angelescu – nepoata doctorului Constantin D. Angelescu, prof.univ. Radu Ștefan Vergatti. În final, domnul președinte al A.O.Ș.R., Adrian Badea și-a exprimat dorința de a se publica un volum, culegere de studii asupra vieții și importanței Doctorului Constantin D. Angelescu, creator al Academiei de Științe din România încă din anul 1935 și primul ei președinte, până în 16 noiembrie 1947, când și-a depus mandatul ca urmare a presiunii regimului comunist.

Prin volumul de față, ca urmare a inițiativei domnului președinte al A.O.Ș.R., Adrian Badea, se relevă refacerea istoriografică a mai multor coordonate ale personalității Dr. C. Angelescu, îmbogățindu-i genealogia într-un arbore ramificat în multe alte neamuri de renume în istoria națională (Geblescu, Izvoranu, Rusănescu, Teodoru, Măinescu, Argetoianu, Vâlcănescu, Chintescu, Vârvoreanu, Ghețoiu, Vergatti ș.a. din Oltenia, sau Monteoru, Constantinescu, Haret, Ghica, Ghica-Budești din părțile răsăritene ale Munteniei (vezi Aurelia Florescu, *Familia Geblescu în Craiova secolului al XIX-lea*, în vol. *Istoricul Stelian Neagoe la 75 de ani*, București, 2013, pp. 97 - 125; Nicolae Peneș, *op.cit.*, p. 35 - 44).

Cartea de față, în sensul imboldului tradiției de a mărturisi prin imagine publică dragostea generațiilor către cei pe care destinul întregului neam românesc i-a ales la momente de nevoi și împliniri creatoare, poruncește să reînviem memoria colectivă și printr-o statuie-bust a Dr. C. Angelescu în galeria personalităților craiovene care ar urma să fie reamplasată în orașul nostru Craiova – orașul natal al Doctorului Constantin D. Angelescu.

Doctorul Constantin D. Angelescu, colecția Ioana Angelescu

Actul de Naștere al lui Constantin D. Angelescu (Anghelescu) înregistrat cu nr. 73 din 12 iunie 1869, în Registrul Stării Civile pentru Născuți, Craiova

CONSTANTIN ANGELESCU

Prof. Univ. Dr. Vasile Sârbu

Constantin Angelescu este una dintre cele mai mari personalități ale medicinei românești din toate timpurile. A fost multă vreme pus la index din motive politice, apoi i s-au recunoscut meritele ca ministru, în cele din urmă cele de om de cultură, și forțați de documente, s-a ajuns și la cele de chirurg și profesor. A fost un om fascinant din toate punctele de vedere, dar l-am cunoscut la împlinirea a 100 de ani de la Războiul de Reîntregire a Neamului ca pe un desăvârșit patriot. Nimeni nu mai poate să treacă sub tăcere faptul că a înființat Academia de Științe Medicale din România și Academia Oamenilor de Știință din țara noastră, nici faptul că era prieten cu marele N. Iorga, N. Titulescu și că a fost în 1917 primul Ambasador al României în SUA. Rolul lui în realizarea visului nostru de a reface România Mare este uriaș. L-am regăsit scris negru pe alb de profesorul meu Dan Setlacec în volumul *Medicina românească medicină europeană* în care spune clar că Profesorul C. Angelescu de Chirurgie de la Colțea a fost cel ce timp de trei ani în care România a fost în neutralitate (1914, 1915, 1916), a pregătit și organizat

medicina românească pentru război. Acest merit este greu de imaginat, deoarece s-a făcut în semiclandestinitate, consumând fonduri uriașe de la o țară cu multe probleme, sprijinit în taină de o mare figură istorică Ionel I. C. Brătianu. Meritele acestuia, ca omul cel mai mare al istoriei noastre politice din toate timpurile, și, *de facto* ctitorul mării uniri din 1918, au fost ca și în cazul lui C. Angelescu trecute într-o penumbră nedreaptă. Pătrunzând în viața profesorului de Chirurgie C. Angelescu și privind toate dimensiunile lui, te simți cucerit și inundat de sentimentul că am putut aproape un secol să fim nedreptiți cu el și să nu-i dăm ceea ce merită. A nu vedea o parte din el, negând pe celelalte și întregul, este un sacrilegiu, dar acest păcat universal este în firea noastră a românilor, mai dezvoltat ca la alte popoare.

C. Angelescu,
Prof. univ. de Chirurgie la Spitalul Colțea - București

Mulți îl cunosc pe Doctorul Constantin Angelescu sub numele de „DOCTORUL BACALAUREAT” căci a legiferat și a introdus în România Bacalaureatul, sau cei mai mulți îl știu sub numele celebru de „DOCTORUL CARAMIDĂ” pentru obstinția cu care a construit școli în întreaga țară, fiind un mare urmaș al lui Spiru Haret, care îi era nu numai înaintaș dar și rudă.

Aproape nimeni nu cunoaște ce a făcut ca ministru al Lucrărilor Publice când a înzestrat sistemul sanitar militar și civil în mod magistral, într-o perioadă când nu aveam un Minister al Sănătății în România. Profesorul Constantin Angelescu a jucat un rol crucial în realizarea sarcinilor medicale din perioada 1914 - 1918 și este un mare păcat că multă lume nu a avut prilejul să le cunoască. Obișnuiți cu bolile infecto-contagioase care au făcut ravagii în timpul războaielor, inclusiv în cel despre care ne ocupăm acum, istoricii au expedit într-o zonă obscură ceea ce s-a petrecut pe câmpul de luptă, la spitalele de primă linie sau la cele din spatele frontului. Și mai grav este că nimeni nu a analizat cu profunzime rolul artizanului care a creat infrastructura spitalicească de materiale și oameni a acestui mare angrenaj. Se vorbește de sute de mii de răniți și bolnavi contagioși, despre sutele de

mii de morți, despre clădiri civile care deveneau spitale în timpul acestui război, despre depozite de medicamente și instrumente chirurgicale, dar puțini sunt cei ce știu că ele erau deja pregătite de profesorul chirurg Constantin Angelescu. Din acest motiv și din multe altele pe care nu le știm, dar le putem intui, figura lui C. Angelescu a fost estompată de istorie, deși rolul său a fost unul excepțional. Aproape s-a uitat de latura lui de șef de clinică de chirurgie la Spitalul Colțea, de lucrările lui, de studenția lui la Paris cu marii corifei ai medicinei, despre conducerea Ateneului Român etc.

Despre jocul istoriei care l-a adus lângă Ionel Brătianu și l-a înrolat în lupta pentru realizarea idealului național de eliberare a Ardealului, Basarabiei și Bucovinei trebuie știut că a început cu 31 decembrie 1913, când a demisionat din fruntea guvernului Măiorescu, cel ce iubea sincer Germania și Puterile Centrale și reînnoise tacit Tratatul de Alianță cu Austro-Ungaria (din 1883, reînnoit în 1913). Acum Ionel Brătianu este chemat să formeze noul guvern al României.

Ion I. C. Brătianu (Sfinxul)

Între cei doi oameni de stat, Ionel I. C. Brătianu și C. Angelescu se va lega o mare prietenie și comuniune de idealuri patriotice, care nu se va termina niciodată, nici măcar la moartea lui Brătianu în brațele doctorului Angelescu. Din acest guvern a făcut parte și doctorul Angelescu, ca Ministru al Lucrărilor Publice. Iată ce i-a spus premierul Ionel I. C. Brătianu cu acest prilej: „Știu că o să te mire. Dar am nevoie de dumneata acolo, pentru că, în secret, vreau să-mi organizezi serviciul sanitar al armatei. Bătălia pentru România Mare se apropie.”

C. Angelescu s-a născut la Craiova în 10 iunie 1869, într-o familie înstărită și este absolvent al Liceului Carol I din acest oraș. A fost coleg de generație la același liceu cu Rădulescu Motru, N. Titulescu, Ion Argetoianu etc. Apoi a studiat și a absolvit Facultatea de Medicină din Paris.

Spitalele Saint Louis, Salpetriere și Lariboisiere din Paris,
în care a învățat C. Angelescu (1887 - 1897)

La Paris a rămas timp de zece ani, între 1887 - 1897. Aici a acumulat cultură medicală, dar și multe capodopere de artă, tablouri celebre, cărți rare și vechi, obiecte istorice, care au fost începutul unei cariere de mare colecționar. Multe dintre acestea au luat calea exilului în 1917 spre Rusia, împreună cu Bijuteriile Reginei Maria și multe alte valori de patrimoniu, ca să nu mai vorbim de vagoanele de lingouri de aur, cunoscute sub numele generic de „Tezaurul Românesc de la Moscova”. Având reputație de bun manualist operator, va ajunge profesor de Chirurgie și șef de Clinică la Spitalul Colțea în anul 1910, după plecarea la pensie a profesorului Severeanu. Această latură a activității sale este cel mai puțin cunoscută. Inițial a revenit în țară la Spitalele Brâncovenesc și Filantropia din București, unde a urcat treptele chirurgicale, și-a făcut secundariatul și apoi a urcat treptele universitare până la cea de profesor. Aici va rămâne până în 1910, deci timp de 13 ani, la Spitalul Colțea în acest interval aflându-se în fruntea Chirurgiei doi părinți incontestabili C.D. Severeanu și Thoma Ionescu.

Numirea sa ca profesor agregat inițial la Spitalul Filantropia a fost legată de anii petrecuți acolo lângă marii formatori de chirurgie Gh. Assaky (până în 1899), Leonte Anastasievici și ginecologul Dumitru Drăghiescu.

Gh. Assaky

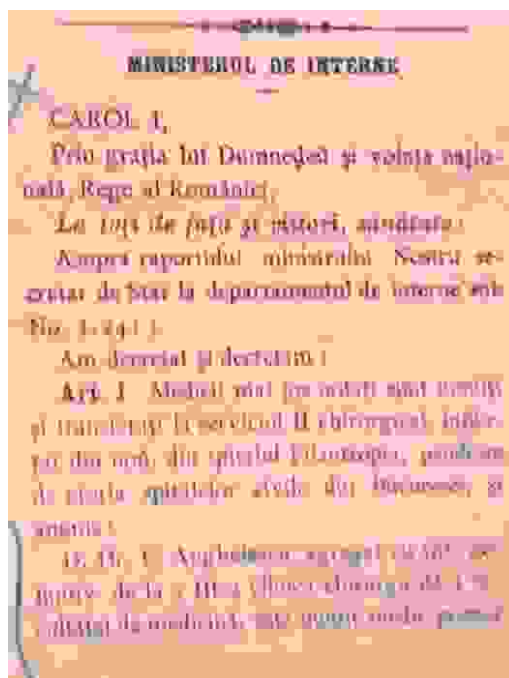

Leonte Anastasievici

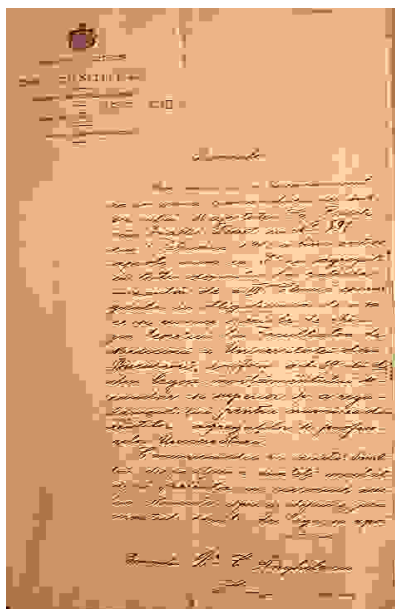
Dumitru Drăghiescu

Deși nu se vorbește prea mult de latura lui chirurgicală, Constantin Angelescu a fost un excelent secundar, specialist și medic primar, învățând lângă acești maeștri ai bisturiului. Și-a luat primariatul cu brio la Spitalul Filantropia, unde a avut loc confirmarea lui pe post, la Clinica a III-a Chirurgicală. Constantin Angelescu a ajuns profesor universitar la Filantropia în anul 1903 și a fost numit la Colțea ca profesor în 1910. Numirea sa pe post, atât la Spitalul Filantropia cât și la Colțea, a apărut cu aprobarea regelui Carol I și a fost făcută publică de Ministerul de Interne. C. Angelescu a fost numit inițial în fruntea celei de a III-a Clinici Chirurgicale, nou create.

DOCTORUL CONSTANTIN ANGELESCU

Acest lucru a fost comunicat și de Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice.

Numirea ca Profesor, comunicată de Ministrul Învățământului Public

În anul 1904, C. Angelescu a fost numit medic Primar la nou înființata Clinică de Chirurgie Nr. 2, ocupând funcția de Șef al Catedrei Chirurgicale de la Facultatea de Medicină.

De la Spitalul Filantropia C. Angelescu a ajuns Profesor la Clinica de Chirurgie de la Colțea. Aici a fost creator de școală, având interni, externi și secundari care au beneficiat de experiența lui chirurgicală, de cultura lui medicală pariziană și bucureșteană.

Avem o imagine concludentă cu Profesorul C. Angelescu în mijlocul tinerilor lui colaboratori, interni și externi, din anul 1926, de la Clinica de Chirurgie de la Spitalul Colțea:

Rândul I: Nuți Mateescu - internă, Ștefan Popescu - secundar de Chirurgie, Prof. C. Angelescu, C. Ghițescu - intern chirurg, D. Marinescu Slatina - Anatomie Patologică, P. Albulescu - bacteriolog

Rândul II: Externii: Budișteanu, T. Horneț, Negrescu, Predescu, Popescu Tătaru, Niculina Operanu, Filitti, Ciorapciu

La Colțea C. Angelescu era un profesor foarte respectat și era binecunoscut în elita chirurgicală și în cea culturală a capitalei. A primit chiar Medalia Jubiliară Carol I, datorită meritelor sale de dascăl în medicină și om de înaltă ținută culturală, menționându-se poziția lui de agregat al Facultatea de Medicină din București.

DOCTORUL CONSTANTIN ANGELESCU

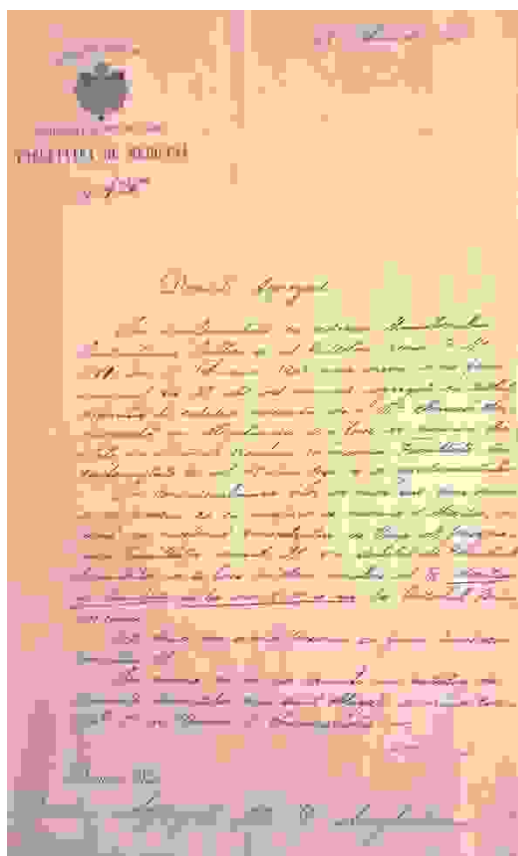
(În posesia Ioanei Angelescu)

În această perioadă a avansat și pe linie militară de la gradul de sublocotenent în rezervă până la cel de maior, având toate atestările semnate de Regele Carol I. Prezentăm pe cea de maior, originalele aflându-se în posesia familiei (prin bunăvoința doamnei Ioana Angelescu).

C. Angelescu, Medic Major în rezervă

La București, tânărul chirurg avea un program plin de activități la Spital, la Universitate, alături de marii corifei ai epocii: Toma Ionescu, Gh. Marinescu, D. Danielopolu, Mina și Nicolae Minovici, Ion Cantacuzino, Victor Babeș, Amza Jianu, Dimitrie Gerota, Iancu Jianu, Iacobovici și alții. Prin tot ceea ce a făcut ca profesor s-a implicat în modernizarea chirurgiei românești, în aplicarea asepsiei, antisepsiei, și mai ales, în folosirea metodelor anestezice ale momentului, mai ales a rahianesteziei.

Din documente reiese că a ținut cursuri la studenți, dar sunt numeroase dovezi care ne confirmă o prestigioasă activitate științifică pe cazuistică de la Colțea sau cea anterioară de la Spitalul Filantropia. Iată care au fost temele pe care le-a urmărit în practica lui cotidiană și în comunicările lui științifice:

- *Cancerul colonului descendent;*
- *Gangrena simetrică a extremităților;*
- *Hidratarea cu ser fiziologic subcutanat și rectal;*
- *Septicemia postoperatorie;*
- *Terapia postoperatorie (Monografie de 480 de pagini);*

- *Imunoterapia, Seroterapia, Trat. Tetanosului chirurgical, Rahianestezicele, Asepsia și Antisepsia.*

În domeniul semiologiei medicale ne-a rămas „Semnul Angelescu! în TBC-ul de coloană”, care este clasic și constă în „incapacitatea bolnavului în clinostatism de a relaxa coloana, astfel încât se sprijină pe călcâie și occiput”.

În ceea ce privește complicațiile și efectele adverse ale anesteziilor, Angelescu a descris „Cefaleea postrahanestezică”, o problemă care este de actualitate și în epoca modernă.

La Spitalul Colțea a fost foarte activ în perioada de profesorat, înainte de a se diviza profesorul cu politicianul, cu omul de cultură și omul de succes în afaceri. Iată un fragment din *Istoria Chirurgiei* despre această epocă a vieții lui: „At the Coltea Hospital, where he introduced the use of latex gloves during surgical interventions, new therapeutic methods in septicemia and post-operative erysipel, serum antitetanic therapy and parenteral hydration with physiologic saline” (N. Angelescu și I. Popescu)

Este de remarcat intuiția lui profesorală de a folosi mănușile de cauciuc ceea ce astăzi este universal în chirurgie, de a sesiza importanța septicemiei în chirurgie care iarăși este unanim recunoscută și astăzi, și de a întrevădea rolul formidabil al terapiei parenterale cu ser fiziologic, care nu lipsește în nici un spital sau serviciu de terapie intensivă de pe întreg mapamondul.

Primii șapte ani de profesorat de la Spitalul Filantropia au fost mai aplicați, profesorul Angelescu nefiind angrenat în alte multe activități, în timp ce la Colțea era cumva pus în umbră în următorii 15 ani de strălucitorul Thoma Ionescu (Severeanu fiind pensionat), până la moartea acestuia în 1926. În această epocă, funcțiile lui, războiul de Reîntregire, plecarea ca Ambasador la New York sau funcțiile prin senat, la Paris la Conferința de pace etc., au făcut ca o parte dintre sarcini să le delege, ceea ce au făcut și ceilalți profesori. Dar la el acest lucru a fost mult mai vizibil, mai ales în perioada interbelică, în care era de mai multe ori ministru, sau era vizibilă Conducerea Ateneului Român sau a Academiei de Științe, a Academiei Medicale sau în Academia Română. Desigur nu a părăsit chirurgia, nici profesoratul, ca dovadă fiind unele recunoașteri universitare, inclusiv medalia primită de la Facultatea de Farmacie sau înființarea Salvamarului.

O altă mărturie care denotă continuitatea lui profesională începând de la Paris din perioada studenției sunt lucrările și monografiile lui:

La Paris:

- *Anestezia cu eter* (1895).
- *Histerectomia abdominală totală pentru tumori fibroase uterine* (1897), reluată și completată în 1904 în țară (274 pagini).

La București:

- *Erisipelul postoperator* (1900, 38 de pagini).
- *Expunere de titluri și lucrări* (București, 28 pagini), 1900;
- *Septicemia postoperatorie* (47 pagini), 1900.

- *Tratamentul tetanosului chirurgical* (37 pagini), 1900.
- *Monografia Terapeutică postoperatorie* (480 de pagini), 1902.
- *Evoluția chirurgiei* (1904). Lecție de deschidere la inaugurarea Clinicii de Chirurgie III de la Filantropia, pe care a condus-o.
- *Asepsia mâinilor în chirurgie. Aparat pentru sterilizarea și întrebuințarea săpunului în chirurgie* (1904, Spitalul Filantropia).
- *Therapeutique postoperative*, 1904, VIII, 408 pagini.
- *Seroterapia în chirurgie* (38 pag.) Filantropia, 1906.
- *Întrebuințarea stovainei în anestezie* (Filantropia, 1912, cu N. Anastasescu.
- *547 intervenții pentru apendicită*, *Rev. Chirurgia*, 22 pagini, împreună cu Gh. Buzoianu, S. Tovu.
- *Tehnică operatorie pentru cura radicală a herniilor*, cu Gh. Buzoianu.
- *Încercări de imunizare contra cancerului în terapeutică umană*, 12 pag., cu Gh. Buzoianu, 1931.

Ideea de *imunizare contra cancerelor umane* trebuie reconsiderată ca o prioritate națională, deoarece după mai mult de o jumătate de secol, această doctrină este reluată în epoca modernă și dezvoltată în lumina noilor cunoștințe de imunologie acumulate.

Noi chirurgii ar trebui să nu uite niciodată că doctorul C. Angelescu este primul chirurg român care a introdus mănușile de cauciuc în blocurile operatorii, pe care le folosim și astăzi.

Cei ce l-au invidiat pe marele lor „coleg” și „prieten”, li se cuvine să nu uite cuvintele lui Ion Ghica: „Invidia este patima care roade mai mult sufletul în care a intrat. Ea este mai neîmpăcată decât ura. Nimic nu corupe pe om ca această nenorocită patimă”.

Meritele sale chirurgicale sau ca profesor universitar i-au fost cu greu descoperite și recunoscute. Adversarii l-au învinuit pe nedrept de moartea prematură a prietenului său Ionel Brătianu. S-a dovedit că nu a fost operat de C. Angelescu. De fapt, lui Brătianu i s-a efectuat o traheostomie de către doctorul Ștefan Popescu, elev al lui C. Angelescu, pentru insuficiență respiratorie dată de un edem plecat de la o formă gravă și toxică de amigdalită acută. Este adevărat că Angelescu a stat de veghe lângă marele lui prieten și mentor liberal, ctitor politic al României Mari incontestabil. Împreună cu el era și o altă somitate a medicinei românești, Daniel Danielopolu și talentatul chirurg Șt. Popescu. Au recurs la acest gest forțați de dispneea pacientului. Operația a fost dificilă, căci s-a executat la domiciliu, necesitând raderea binecunoscutei bărbi familiale a lui Brătianu, sondele de traheostomă erau prea înguste, fiind de uz pediatric, ceea ce a impus înlocuirea lor. Tot episodul a durat trei zile. Pe 22 noiembrie 1927 Ionel Brătianu a acuzat o „stare gripală”, urmată de agravarea doua zi, pe 23 și apariția de angină, febră. I s-a făcut traheostomia pe 23 și a decedat prin stare septică pe 24 noiembrie 1927 la ora 6,45 dimineața. Duminică 20 noiembrie, Brătianu era bine și a mers la muzeul Sima la amenajarea unei noi săli. Spre casă a mers cu C. Argetoianu, care relatează

că seara l-a sunat I. G. Duca și i-a spus că Brătianu se pusese în pat de la o gripă violentă. Marți era prevăzută o ședință a Consiliului de miniștri care s-a amânat, același Duca telefonându-i lui Argetoianu că Brătianu e foarte rău având o infecție generalizată. Ajuns la el acasă, a găsit acolo pe Danielopol, de la care a aflat că este o infecție streptococică generalizată cu determinări bronșice și amigdaliene. A venit la el tot guvernul și vreo zece medici, printre care și C. Angelescu. Concluzia era că va învinge boala, dar Danielopolu i-a spus în șoaptă lui Argetoianu: „Il est perdu. L'infection s'est généralisée. Tous les organes vitaux sont pris. Il n'y a plus rien a faire”. La orele 11 s-a hotărât o traheostomie, respirația naturală fiind aproape imposibilă. Angelescu a recomandat pe șeful său de clinică Dr. Șt. Popescu. Argetoianu a stabilit adevărul: „Nu Angelescu,... cu capacitatea lui notorie l-a operat ci Șt. Popescu și l-a operat foarte bine. Am fost de față... Infecția a mers progresând toată după amiaza de miercuri și toată noaptea spre joi,... în zori și-a dat ultima suflare. S-a născut bănuiala unei acțiuni criminale... pot afirma ca medic că a suferit și a murit de o infecție supraacută microbiană, foarte probabil streptococică. Tot restul este fantezie”. Diagnosticul a fost de Angină streptococică (Certificatul de deces semnat de D. Danielopolu, N.Gh. Lupu, Marius Nasta și C. Angelescu). Pe 23 noiembrie a fost și împărțit de duhovnicul preot Mihăilescu. Moartea lui a fost un moment tragic pentru întreaga națiune, ținând cont de rolul major jucat în Războiul de Reîntregire și în progresele interbelice ale României Mari. Deși nu a fost el cel care a operat, adversarii l-au acuzat pe Angelescu de moartea lui Ionel Brătianu și i-au pus pecetea nedreaptă de chirurg fără strălucire și har. Din fericire pentru istorie și pentru adevăr, ni s-a păstrat textul recunoștinței Elizei Brătianu după acest moment tragic în care nu există dubii. Iată ce îi scrie soția celui dispărut lui C. Angelescu: „Îți trimit toată recunoștința sufletului meu... pentru îngrijirile devotate, pentru eforturile făcute să-l scapi de moarte... pentru dragostea pe care i-ai arătat-o întotdeauna”. Ceea ce este curios mulți din cei ce au fost lângă Brătianu au avut un sfârșit tragic. I. G. Duca a fost împușcat de legionari în Gara din Sinaia, Argetoianu a pierit în temnițele comuniste de la Sighetul Marmăției, Doctorul Angelescu își va da obștescul sfârșit după batjocura deposedării de către bolșevici de toate și de tot, pe patul unui sanatoriu, dat afară din propria casă, așteptându-și arestarea cu cianură în inelul de pe degetul mâinii, cu care zidise stânci la templul României moderne.

Meritele sale chirurgicale au trecut în umbra altor merite administrative culturale, în special în umbra celor ministeriale și a celor înalt academice. Dar nu putem omite faptul că de două ori chirurgii români l-au ales ca Președinte al Societății Naționale de Chirurgie, în anii 1907 - 1908 și 1928 - 1929. De asemenea, o societate de prestigiu care era intransigentă și de mare probitate care l-a ales în rândurile sale a fost Societatea Națională de Chirurgie din Paris, în 1927. Pe aceeași linie se poate aminti și alegerea sa ca membru al Societății Internaționale de Chirurgie de la Bruxelles în anul 1929. În anul 1930 a fost ales în Societatea Internațională de Chirurgie de la Paris. El a fost onorat cu multe alte titluri, dar am

ales intenționat pe cele chirurgicale, deoarece aici meritele sale au fost pe nedrept împinse în anonimat. Chiar și funcția de director al Clinicii Chirurgicale deținută la Filantropia și la Colțea, într-o epocă de mare intransigență și autenticitate, trebuie să-l așeze pe poziția meritată.

În această epocă, soarta i-a adus în familie, pe nepoata lui Spiru Haret (mama ei și soția lui Spiru Haret, erau surori), minunata lui soție **Virginia Monteoru**, acest mariaj schimbându-i traiectoria vieții în mod fundamental. Căsătoria a avut loc în 1899, când socrul său, Grigore Monteoru (fost Grigore Constantinescu) nu mai era în viață. Acesta se îmbogățise din prospecțiunile petroliere de la Buzău și din exploatarea turistică a apelor de la Sărata-Monteoru, din fabricile de uleiuri și din moșiile cumpărate (Sărata-Monteoru și Nenciulești), moara cu aburi. Aici avea proprietăți, un palat și aici se găsește și mausoleul familiei Monteoru.

Virginia Monteoru (soția)

Grigore Monteoru (1831 - 1891) și Eliza Monteoru

DOCTORUL CONSTANTIN ANGELESCU

Acest mariaj l-a făcut unul dintre cei mai bogați medici români, proprietar al stațiunii Sărata-Monteoru, al averii lăsate de tatăl Virginiei decedat prematur (1898, printr-un ulcer rebel), celebrul Grigore Monteoru și mama ei Eliza Monteoru. Viorica Monteoru i-a adus pe lume șase copii, după ultima naștere decedând și spunându-i testamentar să aibă grijă de ei. Angelescu nu s-a mai căsătorit niciodată, iar Eliza Monteoru, soacra lui iubitoare i-a îngrijit copiii toată viața.

Palatul, Capela și Sanctuarul familiei Monteoru. C. Angelescu nu a fost înhumat în acest Mausoleu de familie, așa cum și-a dorit, lângă Viorica soția lui.

Virginia Monteoru i-a adus pe lume în anul 1900 prima fiică, Elena, iar în anul următor un băiat, pe Grigore (a murit de ftizie la 21 de ani), apoi pe Alexandru în 1902, în 1905 pe Constantin (ajuns profesor la Iași, ajuns după cel de-al II-lea Război Mondial în pușcăriile comuniste), apoi al cincilea copil, o fetiță Ioana, și în 1908 al șaselea copil, tot o fetiță Elisabeta. La nașterea ei în 1908, Virginia a murit datorită unui anevrism, printre ultimele ei cuvinte spunând: „Costică să ai grijă de copii”. C. Angelescu era un om sensibil și afectuos așa cum ne apare în imaginile cu micuța lui copilă și cu soția sa. Iar pe Virginia Monteoru a iubit-o sincer,

rămânând necăsătorit alături de copii și de bunica lor, Elisa Monteoru, tot restul vieții.

Angelescu, Viorica și copiii

Detaliu Mausoleul Monteoru

A aderat la doctrina liberală „Prin noi înșine!”. Deși ajunsese foarte bogat, C. Angelescu trăia modest în imensa lui locuință, azi Cazinoul Lido, între cărțile lui medicale și colecțiile lui de artă. De la Virginia a avut 6 copii. Era încântat de ideea lui Brătianu de a face „expropriere” și de „votul universal”. La această idee de stânga mulți liberali nu marșau. Erau învinuiți de influențe socialiste. Dar Angelescu îl înțelegea pe marele „sfinx” cum era numit Brătianu, căci intuia că

pentru „o bucată de pământ și libertatea votului”, țărani vor merge pe câmpul de luptă. Angelescu vedea în Brătianu un om providențial, de mare intuiție politică, un mare vizionar și strateg, predestinat spre marele ideal – ROMÂNIA MARE. „Numai printr-o bunăstare socială și economică se poate ajunge la o poziție externă puternică a statului român, în care scop masa de sprijinitori trebuie lărgită”, susținea Ionel Brătianu și empatiza C. Angelescu. În dreapta lui Brătianu la toate întrunirile unde se susțineau asemenea idei ce nu păreau prea liberale, stătea mereu C. Angelescu, care-l aproba. El a intuit că prin împroprietărire va apărea o clasă puternică de români cu care ne vom edifica țara, ce nu se putea baza pe sărăcimea satelor noastre cu o populație pauperă și denutrită.

La 4 ianuarie 1914 Guvernul lui Brătianu cu care va începe marea luptă, era unul nou, cu idealuri istorice, deși avea numai 8 miniștri. Postul de ministru de Război era deținut de primul ministru Ionel Brătianu, iar C. Angelescu era Ministru al Lucrărilor Publice. În 1916 la remaniere, postul de ministru al Războiului îl va prelua fratele mai mic al premierului, Vintilă Brătianu, iar C. Angelescu va părăsi guvernul (apărea un cabinet de uniune națională). „Sfinxul”, cum era numit Brătianu, controla viitorul cu tenacitate. La data de 21 iulie 1914, în Sala de Muzică a Castelului Peleş a avut loc Consiliu de coroană în care Brătianu impune NEUTRALITATEA României. Angelescu a fost alături de el. Discursul lui Brătianu la acest consiliu este memorabil. Cităm doar puțin din el: „Soarta românilor de peste munți, idealul național al românismului, sunt chestiuni pe care nici un guvern român nu le poate nesocoti. În ceasurile mari ale vieții naționale, oamenii de stat trebuie să țină seama de voința poporului.”

Sala de muzica a Castelului Peleş unde, în 1914 s-a decis neutralitatea României

Regele Carol I, învins în Consiliul de Coroană din 21 iulie 1914.

Bătrânul rege Carol I, obosit și deziluzionat, s-a recunoscut învins în Consiliul de Coroană din 21 iulie 1914, la care a participat și profesorul C. Angelescu. În 10 octombrie 1914, la vârsta de 75 de ani, se va stinge din viață cu sufletul neîmpăcat. Această neutralitate i-ar fi grăbit sfârșitul, dar era un rege constituțional și nu a avut altă cale. A rezistat eroic la toate presiunile făcute asupra sa de a intra în război alături de Puterile Centrale. A fost conștient de faptul că reprezintă o monarhie constituțională, iar voința poporului de a readuce la țara mama teritoriile ocupate a fost mai mare decât orgoliul lui de descendent din neamul germanic. Brătianu a folosit cu dibăcie unele prevederi ale Tratatului cu Austro-Ungaria, care obligau la intrarea în luptă alături de ei doar dacă eram atacați de alte armate.

La depunerea jurământului de către noul guvern, Regele a dat mâna cu Angelescu, pe care-l decorase ca mare chirurg și mare profesor, observând ceva ce nu înțelegea și exclamând cu subtilitate: „Un medic la Lucrările Publice????”. Doctorul C. Angelescu nu putea să-i spună Regelui său că Ionel Brătianu, tăcut, ca un adevărat „Sfinx al neamului”, când l-a ales în guvern i-a spus: „Dar știi la ce minister? La Lucrările Publice. Știu că o să te mire, dar am nevoie de dumneata acolo, pentru că, în secret, vreau să-mi organizezi serviciul sanitar al armatei. BĂTĂLIA PENTRU ROMÂNIA MARE SE APROPIE. Știu că vei reuși acest lucru”.

Constantin Angelescu a spus „DA” lui Brătianu și a spus „DA” istoriei neamului românesc.

DOCTORUL CONSTANTIN ANGELESCU

Nu a putut să-i spună asta Regelui Carol I care era o umbră a ceea ce fusese cândva. Bătrânul rege simțea că se întâmplă ceva. Se apropia clipa binecuvântată și DOCTORUL ANGELESCU ERA CHEMAT SĂ SLUJEASCĂ ÎMPREUNĂ CU CORPUL MEDICAL ÎN ALTARUL NAȚIUNII ROMÂNE NEPIERITOARE.

Perioada în care C. Angelescu și-a pus amprenta asupra Sistemului Sanitar Românesc a durat de la 4 ianuarie 1914 până la 10 decembrie 1916, deci aproape trei ani, încheindu-se la 4 zile după ce Bucureștiul fusese ocupat de trupele Puterilor Centrale. La preluarea funcției de către Angelescu, Serviciul Sanitar al Armatei era ca și inexistent, adică foarte sărac și nepregătit de un război. El a creat aproape din nimic un serviciu complet, bogat și înzestrat. A început cu elemente de **infrastructură**:

- 404 trenuri sanitare, cu materiale și băi, fiind alocate marilor unități militare.
- 57.766 paturi de spital;
- ateliere de produs pansamente și material sanitar;
- trăsuri pe post de ambulanțe;
- pansamente individuale pentru fiecare soldat;
- mari depozite regionale și centrale de materiale sanitare, instrumentar chirurgical (600 de vagoane de material sanitar) – 150 au plecat la Odesa, România fiind aliată cu Rusia și din precauție se temeau de cucerirea Moldovei de către adversari.

Trenul sanitar și interiorul său. Războiul de Reîntregire a țării

Etuvă de deparazitare. Războiul de Reîntregire a țării

Capacitatea unui tren era să transporte confortabil 124 de răniți. În practică, transporta 250 - 300 de răniți, folosind improvizații. Fiecare vagon avea 10 paturi. Fiecare tren avea un vagon pentru ofițeri, de 5 paturi. Existau la fiecare tren vagoane special: unul – bucătărie, unul – sufragerie, unul – farmacie, unul – intervenții chirurgicale, unul – efecte spitalicești. În unele trenuri existau băi pentru soldați, în vederea deparazitării. Faptul că a prevăzut și o sală de operații și o farmacie, arată o scrupulozitate remarcabilă.

Totul a fost impecabil făcut, desăvârșit, pentru a reda expresia celor care le-au controlat pe linie militară. La evacuarea la Iași din toamna lui 1916, C. Angelescu a prezentat aceste resurse care le-a administrat Marele Cartier General al Armatei. Multe materiale acumulate pentru armată au ajuns și la populația civilă, greu lovită de război. Multe trenuri s-au defectat, cele trimise la Odesa au pierit într-un incendiu, dar C. Angelescu a făcut totul exemplar și în exces, gândindu-se și la neprevăzut. El a aprovizionat armata din belșug cu produse farmaceutice. Și, mai ales, cu pansamente care au fost extrem de folositoare în contextul miilor de răniți din marile bătălii care au urmat. Fiecare soldat în timpul războiului avea micul său „bagaj sanitar de la Angelescu”. Nu a lipsit la niciunul din cei 800 de mii de soldați mobilizați, fiola de ser antigangrenos preparată în Laboratorul lui Cantacuzino.

Ambulanțele pregătite de dr. C. Angelescu în perioada de neutralitate.
Alături o groapă de obuz.

Interior de ambulanță așa cum le-a pregătit C. Angelescu.

Mijloace de transport al răniților (căruț),
Sanitari pe câmpul de luptă (C. Angelescu).

Tărgile de transport a răniților din dotarea armatei.

Ceea ce a fost strălucitor în concepția lui Angelescu ar fi instituirea unui serviciu perfect de distribuție și concomitent prevederea unui serviciu de re aprovizionare și refacere a necesarului, de sporire a lui. Ideea lui cu „rezervele” era de asemenea genială, deoarece neprevăzutul era „previzibil”.

Depozit și centru de desfacere a materialelor sanitare Golia - Iași

Generalul Radu Rosetti își amintește de controalele făcute de Dr. Angelescu, care verifica personal depozitele, fabricile de comprimate, iar în jurul Bucureștiului a coordonat manevre sanitare, la care a participat și Mihai Ciucă, pentru a nu omite problemele epidemiologice.

În zona interioară pe care a controlat-o Comitetul Central Sanitar, doctorul Angelescu a organizat 404 SPITALE cu 57.766 de paturi. Este ceva greu de imaginat ce înseamnă aceste cifre. Este greu să utilizezi un singur spital chiar și în zilele noastre, dar când vorbim de 404 spitale dimensiunile eforturilor sale ne apar ca excepționale. Destinația acestora erau răniții și bolnavii de pe front. Prin organizare erau prevăzute cu personalul care să le deservească. A prevăzut și posibilitatea suplimentării cu 17.120 de paturi. Atent la nevoile alimentare ale războiului, C. Angelescu a stopat exportul de cereale spre Puterile Centrale. Vigilent și dârz nu s-a lăsat impresionat de samsarii dornici de îmbogățire pe această cale, care doreau comerț cu orice țară, pentru propriile avantaje. Desigur au existat multe excepții, mai ales prin căi de corupție cu încrângături politice, aspru criticate de presa naționalistă și de unii cronicari ai epocii. Dar Angelescu a luat măsuri aspre, uneori nepopulare pentru a apăra averea națională de scurgerea spre Puterile Centrale. A blocat contrabanda germane de muniții. Cu aceeași intransigență a blocat traficul de vagoane pentru exportul de grâne și vite spre puterile Centrale. În septembrie 1914 avea să se stingă din viață, bătrân, bolnav și dezamăgit, Regele Carol I.

România avea să intre în război alături de țările Antantei, sub noul rege Ferdinand.

Sala Cerchez de la Palatul Cotroceni unde s-a decis intrarea României în război alături de Antantă, pentru Reîntregirea neamului.

Regele Ferdinand și Regina Maria au agreat această opțiune fără rezerve, intrarea alături de Antantă. Aici a fost prezent C. Angelescu alături de I.I. C. Brătianu, Th. Rosetti, Petre P. Carp, Al. Marghiloman, Tache Ionescu, Titu Maiorescu, N. Filipescu, C.F. Robescu (înlocuitorul lui V. Missir președintele Senatului).

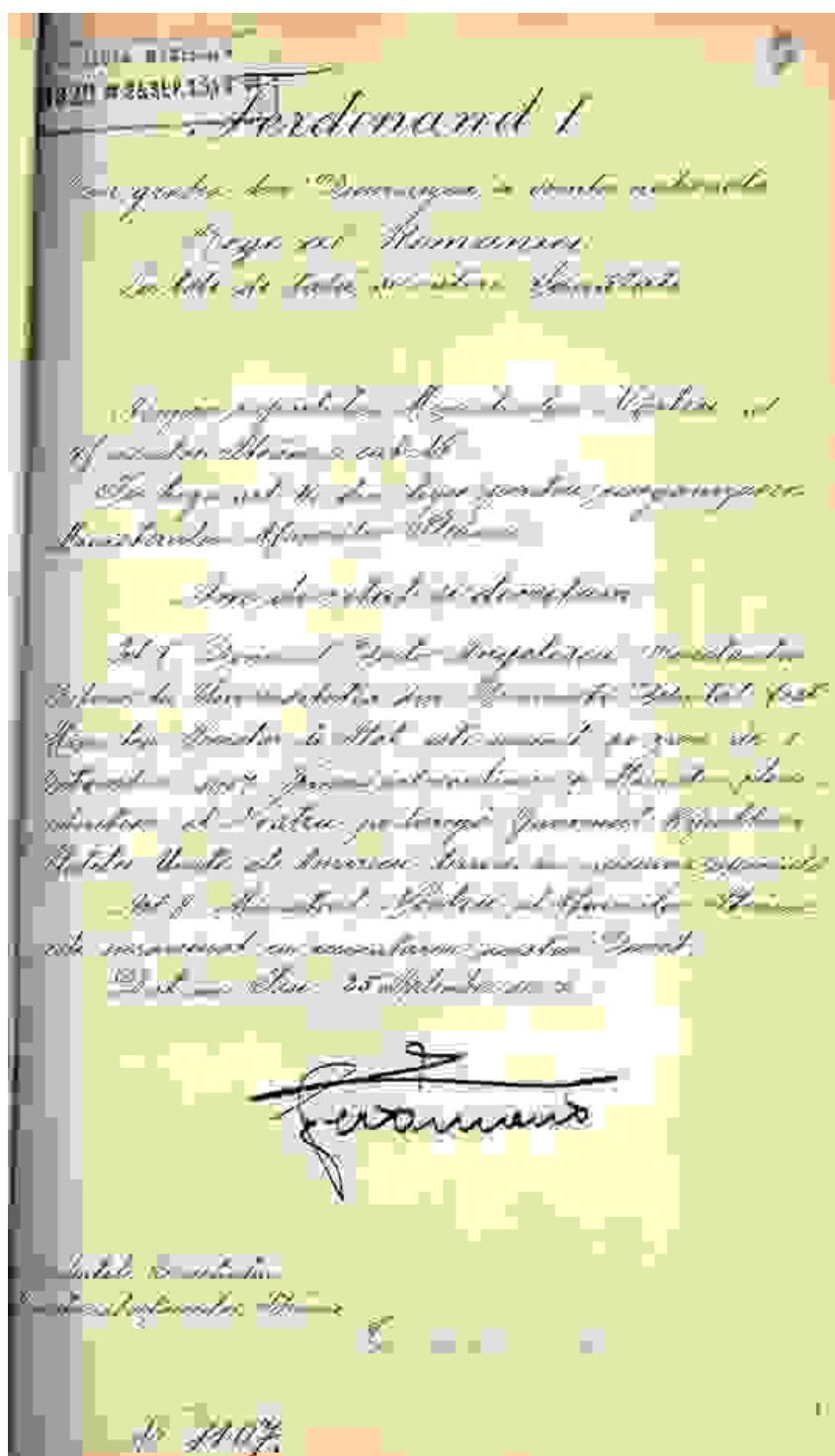
Regele Ferdinand și Regina Maria.

C. Angelescu, după înfrângerile din 1916, și-a luat cei 6 copii și s-a îndreptat spre Moldova. La Iași îi aștepta și urma să lupte cu tifosul, cu răniții marilor lupte din 1917, toți cu o MARE SPERANȚĂ. Parlamentul și guvernul au ajuns la Iași de unde parlamentarii au fost evacuați la Odesa, inclusiv Angelescu, să nu cadă în mâinile cotropitorilor germani. Se profila invazia finală a germanilor în Moldova. Cu sprijinul Misiunii militare franceze, condusă de Berthelot, s-a început reorganizarea armatei, a sistemului sanitar de pe front, pentru pregătirea ofensivei anului 1917. Apare un guvern de Uniune națională (Brătianu–Tache Ionescu). A fost un moment de mare nedumerire a lui C. Angelescu, simțindu-se trădat în marea lui prietenie cu Ionel Brătianu – Sfinxul.

10 Dec. 1916, Constantin Angelescu nu mai face parte din noul Guvern Brătianu (Sfinxul)

Perioada de decepție a lui C. Angelescu, din toamna lui 1916

Afectat de părăsirea guvernului, după 10 decembrie 1916, Angelescu, în iulie 1917, reușește să-și trimită familia la Paris și, în final, să o instaleze la Nisa. Au urmat luptele de la Mărăști, Mărășești și Oituz, unde miile de răniți au beneficiat de resursele sanitare pregătite de fostul ministru C. Angelescu. Acum a apărut deviza „PE AICI NU SE TRECE!” care aparține generalului Ieremia Grigorescu și a fost rostită la atacul de la Oituz. Și nu s-a mai trecut de linia Siretului. Au apărut variantele „NICI PE AICI NU SE TRECE!”. Apoi Guvernul Brătianu a căzut. Parlamentul și tezaurul nostru nu a ajuns în mâinile invadatorilor germani, fiind trimis la Moscova. Colecția de tablouri a doctorului Angelescu a luat drumul istoriei, spre Rusia și în alte direcții. Angelescu, împreună cu parlamentarii, au ajuns la Odesa pentru scurtă vreme de teama iminentei ocupări totale a țării. În astfel de condiții a fost trimis și tezaurul nostru la Moscova. Revoluția bolșevică a distrus Imperiul Țarist. Brătianu, marele ctitor, îl roagă pe C. Angelescu să accepte să lupte pentru triumful diplomatic al marii conflagrații, ajutându-și țara, într-un punct foarte nevralgic, în care se luau decizii istorice sau urmau să se pronunțe. Așa a ajuns marele chirurg pe postul de Ministru plenipotențiar la Washington. C. Angelescu a fost primul nostru ambasador în SUA și Brătianu i-a cerut să țină toate cheltuielile din banii proprii. Și așa a fost. Rolul său a fost încă o dată providențial în economia războiului. Decretul regal de numire a lui C. Angelescu ca ministru plenipotențiar la Washington și imaginea lui la prezentarea scrisorilor de acreditare președintelui SUA, fac parte din documentele cele mai edificatoare ale rolului său istoric în această conflagrație.

Numirea ca ministru plenipotențiar la Washington de către Regele Ferdinand în 25 sept. 1917 (Ioana Angelescu, Fundația Grigore Monteoru).

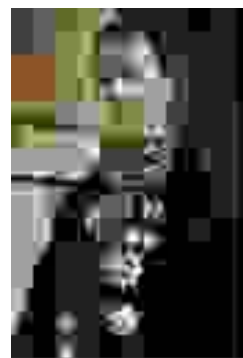
Hotelul SHOREHAM de pe Connecticut Avenue.
Primul sediu al Ambasadei Române din SUA.
Primul ambasador: C. Angelescu, în 1917.

Trebuia schimbată optica președintelui SUA care nu dorea dezmembrarea Austro-Ungariei, iar sub propaganda ungurească, se considera Ungaria, inclusiv cu teritoriile ocupate, o țară unitară și prosperă. Noțiunea de naționalități cu drepturi și speranțe de eliberare trebuia imprimată în mentalul american. Acest lucru formidabil l-a reușit marele român Angelescu, îmbibat de sentimente pro-românești până în străfundul inimii. Lobiul maghiar era foarte puternic în SUA. Comunitatea Românilor din America, mai ales a celor Transilvăneni trebuia folosită în favoarea noastră. Marele lui mentor, Ionel Brătianu îi spunea la plecare: „America, doctore, ne cunoaște foarte puțin, aproape deloc. Am convingerea că nici nu știu cam pe unde vine Bucureștiul pe harta lumii. Guvernul și poporul american știu de asemenea prea puțin de zbuciumul nostru istoric, despre durerile fraților noștri din Transilvania, despre răpirea Basarabiei și Bucovinei. Presa americană va avea un cuvânt greu de spus în ceea ce urmărim noi. De dumneata depinde dacă va fi cu noi sau împotriva noastră. Trebuie să izbândești.”

Deviza lui C. Angelescu în timpul acestei faze „diplomatice” a vieții lui folosit cu obstinție din relatările contemporanilor, a fost: „**Trăiesc acei ce vor să lupte**” (G. Coșbuc).

A început totul cu câțiva oameni devotați: Sublocotenentul Vasile Stoica care ajunsese în America formând Misiunea Patriotică Română, părintele Vasile Lucaciu și părintele Ioan Moța din Orăștie (tatăl unui vestit legionar de mai târziu).

Iată o imagine a Misiunii Naționale din SUA cu V. Lucaciu (Memorandistul), Părintele Ioan Moța din Orăștie și Slt. Vasile Stoica (Condamnat de unguri în contumacie).

Constantin Angelescu a beneficiat la Ambasadă de o echipă ministerială, care a fost compusă din:

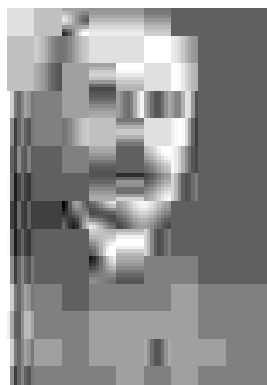
- **N. H. Lahovari**, care era Secretar de Legație, mare diplomat;
- **Al. Rubin**, un român de naționalitate evreiască, atașat în misiune special, operator cinematografic. A adus cu el mii de metri de peliculă pentru prezentarea României necunoscute americanilor. Era și un bun fotograf, ceea ce în misiunea de propagandă pro-România, în concepția lui Angelescu era foarte important;
- **Maiorul L. Teiușan**, invalid de război, pe post de Atașat militar.

În acea perioadă s-a propus o Legiune românească de voluntari care să intre în armata americană sub numele de „Batalionul Românesc”. Din nefericire, regulile militare americane nu permiteau alcătuirea unei Divizii (Batalion la nevoie!) din voluntari ardeleni care să plece pe front, în zone ale Antantei cum ar fi în Franța, în componența armatei americane, pentru dezrobirea Ardealului lor natal. Ne fiind posibilă o astfel de secțiune română în armata SUA – a trebuit să recurgem la o propagandă efervescentă în favoarea României. Angelescu a aflat foarte repede că noi eram percepuți în SUA ca un popor înapoiat și necivilizat. A mai aflat că în fața senatului Președintele Thomas Wilson s-a pronunțat împotriva „rearanjării Austro-Ungariei”, practic pentru conservarea ei. Angelescu și-a format o echipă ministerială la ambasadă, aleasă cu mare înțelepciune. Este admirabil că în contextual problemelor țării, C. Angelescu a închiriat spațiile necesare într-un hotel și a finanțat toate cheltuielile din fonduri personale. De asemeni, este de reținut viziunea sa asupra situației și anume faptul că americanii ne percepeau ca pe niște balcanici necivilizați, prin propaganda de distorsionare a imaginii României dusă în special de misiunile maghiară și austro-ungară. Acolo era cultivate idea că Ungaria ar dori să scape de „tirania germană”, știindu-se de dușmanii noștri că SUA de fapt ducea războiul contra Germaniei, nu prea mult contra Austro-Ungariei. Președintele Wilson chiar afirmase că „America nu vrea să rearanjeze Imperiul Austro-Ungar”. Ceea ce era o eroare din punct de vedere al națiunilor asuprite din acest imperiu. Acest lucru deja îl înțelesese fostul președinte al SUA, Theodor Roosvelt, care avea idei chiar opuse lui Wilson: „Națiunile mici trebuie dezrobite,

unite cu țările mamă” (Sursa: V. Stoica, *În America pentru cauza Românească*, publicată în 1926). Între cei doi președinți, cel de atunci și cel precedent, C. Angelescu a navigat inteligent, dovedindu-și calitățile remarcabile și spiritual patriotic desăvârșit.

Thomas Wilson

C. Angelescu

Theodore Roosevelt

Lupta lui C. ANGELESCU pentru schimbarea mentalităților americane despre români a fost vulcanică și s-a bazat pe emigranții transilvăneni care au fost excepționali: au demonstrat pe străzi pentru libertate, au scris președintelui și la presă, au ținut întruniri cu 4.000 - 6.000 de participanți la care au expus în frunte cu doctorul Angelescu cu claritate dreptul și dorința de autodeterminare și eliberare de sub jugul austro-ungar. Americanii au aflat de deznaționalizarea forțată a românilor ardeleni, de schimbarea și maghiarizarea numelor, de cruzimile la care erau supuși românii care se opuneau acestei deznaționalizări. O manevră de geniu a lui Angelescu a fost, ca o premoniție a Marii Uniri, trecerea creștinilor ardeleni din America de sub Mitropolia Austro-Ungară sub una românească, numită ungro-vlahă.

Astfel el a reușit să-i unească la țara mamă înainte de 1 decembrie 1918. Această unire religioasă a avut un imens răsunet în SUA, o țară adeptă a libertăților religioase. Toate acestea, combinate cu demonstrațiile de stradă pentru „dreptul naționalităților”, cu campaniile de presă, cu reuniunile la care Angelescu era prezent, au reușit să schimbe mentalitatea președintelui, a congresmenilor, a poporului American, un popor care ținea la drepturile religioase foarte mult. S-a ajuns la acceptarea în mentalitatea președintelui a destrămării vechilor imperii, la propuneri de libertate a popoarelor asuprite, la dreptul la autodeterminare. C. Angelescu a trăit în acest vulcan al luptei de metamorfozare a opiniilor conducătorilor celei mai mari puteri economice și militare din lume, Statele Unite ale Americii. Să ne oprim cu admirație spre emigranții noștri din acea epocă și să nu-i comparăm cu urmașii lor de astăzi, dezbinăți între ei și în mare parte decuplați de interesele naționale, războindu-se cu propriul popor și propriul guvern. Să mai

amintim că fostul Președinte al SUA, Theodor Roosevelt spunea invers decât cel în funcție: „Pacea nu se poate face până ce națiunile mici nu vor fi total dezrobite și unite cu țările mamă”.

Angelescu prin contactele sale, prin presa americană, prin Crucea Roșie la care a ajuns o scrisoare a Reginei Maria, a făcut totul în favoarea României. Americanii au început să se intereseze de soarta românilor transilvăneni de la Legația noastră. Angelescu s-a mai lovit de o mare problemă: cea a drepturilor evreilor din România. Propaganda ostilă ne considera ca antisemiți încă din 1914. Evreii din Chicago de origine română, spre cinstea lor au pus lucrurile la punct dându-i un ajutor extraordinar doctorului Angelescu. Braunstein, liderul lor, s-a angajat să dea ajutor „poporului român din care facem și noi parte”. A invitat pe Dr. Angelescu la ședințele lor și au strâns primii 1.700 de dolari pentru ajutorarea evreilor din România. Aportul lui C. Angelescu este remarcabil și a fost mulți ani omagiat după întoarcerea lui la Paris în anul 1918. În Cleveland a luat ființă în data de 26 februarie 1918 Societatea dr. C. Angelescu. Revenirea la Paris a doctorului Angelescu este legată de anularea Păcii oneroase separate de la Buftea din 1918, din fericire neratificate de Rege și de Parlament. În acest sens s-a format la Paris Consiliul National pentru Unitatea Românilor, condus de Tache Ionescu, fratele chirurgului Thoma Ionescu, și având ca vicepreședinte pe C. Angelescu. De altfel, Angelescu a făcut parte din Delegația României la Conferința de Pace de la Paris, împreună cu alți doctori: I. Cantacuzino, Alex. Vaida Voievod.

În perioada interbelică, profesorul C. Angelescu s-a remarcat ca ministru în trei guverne I. Brătianu, în Guvernul I. G. Duca și Guvernul Gh. Tătărescu (ministru al Instrucțiunii și Cultelor, Ministru Educației Naționale, Ministrul Învățământului, Ministrul Culturii).

Constantin Angelescu a fost cel mai mare reformator al învățământului românesc, continuând și desăvârșind opera lui Spiru Haret, care-i era și rudă apropiată, soția lui fiind soră cu mama Virginiei Monteoru.

Spiru Haret (1851 - 1912)

S-a ocupat de reformarea învățământului de toate gradele de la cel profesional, gimnazial, liceal și universitar. A făcut legi pentru fiecare treaptă, a făcut ceva care numai pentru el era posibil deoarece a fost ministru exact când se reuniseră provinciile noi românești Bucovina, Basarabia și Ardealul. Acestea fie nu aveau școli românești, fie erau croite pe modelul unguresc sau rusesc, ceea ce necesita o unitate și, în același timp, o modernizare prin trecerea la o treaptă superioară. Nu avem expertiză privind modelul cultural francez sau a celui anglosaxon pe care le cunoștea Angelescu, dar rețeaua școlară din timpul său a căpătat un standard foarte înalt și foarte unitar. Școlile construite în timpul ministeriatelor sale interbelice depășește orice imaginabil: 10 - 12.000 de școli noi, inclusiv licee cu renume. Apariția după război a două noi universități românești la Cluj și la București este legată și de numele său, ca și mai târziu a Institutului Cantacuzino din București.

Deviza sa: **ȘCOALĂ CÂT MAI MULTĂ, MAI BUNĂ, ȘCOALĂ CÂT MAI ROMÂNEASCĂ**, ar trebui să rămână în istorie. Desigur, avea antecedente în legislațiile date de Al. I. Cuza la 1864, de Titu Maiorescu, de Spiru Haret (1851 - 1912) - autorul legilor din 1898 pentru învățământul secundar și 1899 pentru învățământul profesional. Dar numai C. Angelescu a avut prilejul să facă reforma învățământului din România mare, care a fost mult mai complexă decât opera înaintașilor săi. El a trebuit să introducă noi principii pedagogice, reunind principiile din 4 țări diferite. Acum erau cerințe noi, din Transilvania moștenindu-se tradițiile școlilor confesionale ale marelui Andrei Șaguna, iar din Basarabia de la Mitropolitul Gavril Bănulescu Seminarul și Liceul cu limba română din Chișinău. La unirea Basarabiei din 1918 în această provincie nu era nici o școală românească iar numărul lor ajunsese la 94%. Doar 1% din femei știau carte. Se observă importanța reformelor educaționale impuse și legiferate de marele om de școală, Angelescu în asemenea condiții. El a înțeles că școala va face unirea românilor și va consolida conștiința noastră națională. Unificarea învățământului din România Mare a fost cheia de boltă a edificiului cultural românesc reunit în granițele lui firești. Așa s-a dezvoltat un nou sentiment național de tip european și modern, s-a reînvățat dragostea de țară. Angelescu, școlit la Paris a direcționat elitele noastre pe direcția evitării scopului de a primi de la alții, spre una nouă, de a da și noi valori culturii universale. Prin atitudinea lui remarcabilă ca om și ca spirit, a dat noua direcție învățământului interbelic românesc. El a dat astfel noi dimensiuni patriotismului românesc și a stabilit durata de 7 ani pentru învățământul liceal, a introdus muzica drept disciplină pentru educație (Legea din 1928). A creat șanse de pregătire a elevilor pentru industrie, meserii și comerț, care erau foarte căutate într-o țară înfloritoare. Omogenizarea învățământului românesc este opera lui C. Angelescu.

C. Angelescu este cel care a rostit celebrele cuvinte: „Valoarea unui popor se măsoară după contribuția pe care el o dă culturii și științei universale”.

Desigur, țelul său fundamental în privința educației era de a crea buni români, buni patrioți, oameni morali, oameni religioși. Sub bagheta lui s-au adoptat: *Legea învățământului primar* în anul 1924, *Legea Învățământului Secundar* în 1928, *Legea Învățământului Particular*, *Legea învățământului Comercial*, *Legea Învățământului Industrial* (1936). Politica sa de reformator public nu i-a adus niciun profit personal, fiind un savant dezinteresat și onest, care nu o dată a făcut jertfe bănești pentru atingerea scopurilor sale. Deși a fost de multe ori ministru, contemporanii au recunoscut la unison că nu era ahtiat după funcții. Era un om „eminamente onest” care „nu a făcut nici un compromise împotriva onoarei” (Sursa C. Kirițescu).

Ceea ce este de reținut este faptul că sub Angelescu, în Constituția României din 1923 s-au prevăzut principiile *Libertății învățământului*, *Obligativității și gratuității învățământului primar*. Mulți dintre elevii zilelor noastre nu știu că studiază în cele peste 10.000 de școli zidite de Angelescu, sau în liceele ridicate de el cum ar fi Sfântul Sava, Iulia Hașdeu, Mihai Viteazul” Cantemir Vodă, Regina Maria, Carmen Silva, Liceul de fete din Buzău (azi Colegiul Mihai Eminescu, etc.). La fel se poate spune despre zecile de Școli Normale, în care a pregătit mii de dascăli. Introducerea Bacalaureatului în România i-a adus porecla de „Ministrul Bacalaureat” la concurență cu cea de „Ministru-cărămidă”.

C. Angelescu a fost pentru patru zile prim ministru al României după asasinarea premierului I. G. Duca. Acesta era președinte al PNL și a fost asasinat după cererea de scoatere în afara legii a Gărzii de fier, refuzată de Regele Carol al II-lea. După asasinare aprin împușcare alui I. G. Duca în 29 decembrie 1933 pe peronul Gării Sinaia, a fost nevoie ca guvernul să fie condus de unul dintre miniștri săi. Așa a ajuns C. Angelescu premierul guvernului României până pe 5 ianuarie. A fost o numire definitivă, nu provizorie, ceea ce l-a afectat foarte mult pe Angelescu la alegerea altui premier în persoana lui Tătărăscu. Destituirea lui Angelescu a fost opera „tinerilor liberali” și a camarilei regale condusă de Argetoianu. Cele șapte clase obligatorii au dat o grea lovitură analfabetismului din țara noastră. Introducerea în școli a „Foi matricole” a fost un progres de asemenea remarcabil. Predarea în limba română în mod obligatoriu a Istoriei și Geografiei a fost iarăși urmată de efecte nebănuite, revoluționare în acest areal. C. Angelescu a prevăzut un număr maxim de elevi într-o clasă care nu putea depăși 50 de elevi la Gimnaziu și 40 la liceu. Apariția „Casei Școlii”, a „Comitetelor Școlare”, a fost iarăși un mare progres. Sub ministeriatul său, în mii de școli au început reparațiile, supraetajările, s-au scos mii de posturi la concurs, în general asistându-se la o furtună progresistă pe care o vedea toată țara.

Constantin Angelescu este unul din întemeietorii Salvamarului în țara noastră. Se știe că în 1932 a luat ființă Liga Navală Română care a editat revista *Marea noastră*. Sediul acesteia era la București pe strada Eugen Carada nr. 7, dar

în câțiva ani avea filiale în toate porturile noastre. Un mare animator al acesteia a fost Eugeniu P. Botez, cunoscut după pseudonimul Jean Bart și după romanul său *Europolis*. În 1935 membri Ligii Navale Române s-au reunit și au înființat pentru naufragiați Societatea de Salvare a Naufragiaților în apele teritoriale românești. Era vorba de cei în pericol de moarte prin înec sau alte accidente. Ei au ales primul comitet SALVAMAR, care avea ca prim-vicepreședinte pe profesorul de chirurgie C. Angelescu de la Spitalul Colțea. Din acest Salvamar, primul în istoria noastră, mai făceau parte: Gr. Dumitrescu (Președinte), Ion Vardala, Amiralul Ion Bălăcescu, Gh. Crișan - fost ministru, Rudolf Branische, N. Păiș, Gh. Dumitrescu, C. Cerna, C. Ștefănescu, O. Nedelcu comandori. Această societate a organizat stațiile de salvare a naufragiaților din stațiunile Constanța, Mamaia, Eforie și Mangalia. Aveau bărci de salvare, un camion cu echipamente de salvare, un alt camion – ambulanță, echipamente de transmisiune și semnalizare, semafoare, legături telefonice fără fir, etc. Desigur fiind singurul chirurg și profesor în medicină din SALVAMAR, aceste prevederi se leagă indiscutabil de numele lui Constantin Angelescu.

C. Angelescu a fost un colecționar pasionat și recunoscut ca atare, fiind știută pasiunea și rafinamentul lui. A colecționat încă de la Paris o serie de cărți rare, ajungând după 3 - 4 decenii la o bibliotecă impresionantă. De asemenea, a colecționat medalii, cărți poștale tematice, ceasornice cu ornamente și mecanisme rare, obiecte inscripționate cu cizelări și pietre prețioase, inscripții și monograme ale unor personalități istorice. Avea piese de colecție din diverse țări, inclusive din SUA, multe achiziționate la licitații publice. Se mândrea cu două splendide vase de Sevres care aparținuseră Contesei Lamballe, cu vasele de sufragerie ale fostului rege Milan al Serbiei, pe care le achiziționase la o licitație de la Viena. Avea o colecție de tablouri de mare valoare pe care le reazeza și le privea adeseori în frumoasa lui locuință, căci era imposibil să-și expună toate picturile. Cei ce sunt mai documentați susțin că avea 10 - 12 tablouri de N. Grigorescu, vreo 10 de Andreescu, 50 - 60 de Ștefan Luchian. Având o asemenea colecție o vedea dăruită fie Ateneului Român, fie Muzeului Theodor Aman din Craiova, orașul său natal. Uneori se spune că-și ascundea tablourile în pivniță, alteori că le expunea pe pereți fiind mândru de ele, alteori era bonom, alteori zgârcit cu aceste opera strânse cu greu. Multe din ele se află în colecții particulare dar cele mai multe au luat drumul străinătății. Colecția lui, una dintre cele mai bogate din țară, s-a împrăștiat în 1917, asemeni altora cum ar fi cea a lui V.G. Morțun, Kalinderu, iar o parte a plecat cu familia sa instalată la Nisa, în 1917. Aceasta era „suficient de mare pentru a se organiza o galerie publică”. O altă parte a luat drumul Rusiei împreună cu Tezaurul Băncii Naționale care valora 314.580.456,34 lei aur, cu bijuteriile Reginei Maria, evaluate la 7 milioane lei aur.

Constantin Angelescu a avut numeroase poziții academice de conducere, dar una dintre ele are o semnificație care necesită o disecție diferită. Este vorba de alegerea sa ca *Președinte al Ligii Culturale* și al *Universității Nicolae Iorga* în perioada 1941 - 1947. Așezarea lui în scaunul pontifical al marelui N. Iorga, după o dispariție care a declanșat un seism pe care-l resimțim și astăzi, a unui colos ce nu putea să-l substituie în funcțiile acestea decât un alt colos, aceasta fiind o percepție a întregii noastre națiuni. Liga Culturală a fost înființată de oameni de mare calibrul spiritual și tineri studenți, în 15 septembrie 1890 și a avut un rol major în realizarea unității noastre naționale. Dar s-a ocupat înainte de război de apărarea drepturilor românilor din Ardeal, care trăiau cele mai cumplite represalii, Transilvania fiind integrată în Ungaria și asupra lor exercitându-se presiuni de deznaționalizare fără precedent. Prin Liga Culturală, prin organizațiile studențești și prin Partidul Național Român, care și-au dat mâna, s-au întreprins multiple acțiuni de trezire a conștiinței naționale și de punere în temă a statelor europene și a marilor personalități ale epocii despre cele ce li se întâmplă românilor din Imperiul Habsburgic în epoca dualismului. Între 1914 – 1918, în fruntea acesteia a fost un român ardelean patriot cunoscut, Vasile Lucaciu, numele ei fiind armonizată cu epoca Liga pentru unitatea politică a tuturor românilor. După unirea din 1918 la conducerea Ligii Culturale s-a aflat peste două decenii Nicolae Iorga (1918 - 1940). Această ligă în fruntea căreia a ajuns Angelescu, a organizat numeroase proteste în perioada premergătoare războiului, a trimis memorii în întreaga Europă, a organizat secțiuni în principalele capitale și în marile orașe ale Europei. Este cunoscut *Memoriul* din 1891 care a fost virulent contra maghiarizării românilor, la fel *Memoriul studenților*, *Apelul* din 1890 referitor în esență tot la oprinderea românilor din Imperiul Habsburgic. A patronat *Replica Junimii Academice Române din Transilvania și Ungaria*, elaborate la aniversarea a 100 de ani de la celebrul *Supplex Libellus Valahorum*. A fost alături de PNR la difuzarea și susținerea *Memorandumului PNR din Transilvania* din anul 1892. Un conducător foarte activ al Ligii Culturale a fost V.A. Urechea, care a corespondat cu toată Europa și individual cu marile ei personalități, făcând apeluri care să-i sensibilizeze asupra a 18 secole de asuprire și umilință a celor 4 milioane de români transilvăneni. El a introdus adânc în conștiința europeană cauza românilor ardeleni, a făcut-o cunoscută la Congresul Orientaliștilor de la Roma în 1893, la Uniunea Interparlamentară de la Haga în 1894, la Bruxelles în 1895, etc. Foarte activă a fost Liga Culturală de la Paris, și în momentul 1899 când a organizat la Roma o impresionantă manifestație consacrată originii noastre daco-romane. Aici, din partea Ligii culturale, Gr. Tocilescu a spus: „Suntem aici (la Roma) ca să spunem tuturor membrilor congresului că Roma e mama noastră”. La fel de activă a fost Liga culturală și după retragerea în Moldova, adică în 1917 - 1918, desigur mai ales peste hotare, cum ar fi fost la Paris. Aici au lucrat Comitetul național al românilor din Transilvania cu revista *La Transylvanie*, iar din octombrie 1918 Consiliul Național al Unității Române condus de Tache Ionescu. Printre vicepreședinți a fost

prezent și foarte activ C. Angelescu, alături de Vasile Lucaciu, Octavian Goga și J.Th. Florescu (aveau 29 de membri, aceștia fiind vicepreședinții). Desigur acest Consiliu a prezentat rezultatele Adunării de la Alba Iulia și voința românilor din Basarabia, Bucovina și desigur Transilvania de a se uni cu țara. Liga Culturală, prin reprezentanții ei, a luptat ca prizonieri de naționalitate română, luați de armatele franceză sau italiană în luptele cu armatele Austro-Ungare, să fie eliberați și să formeze legiuni care să lupte alături de Antantă. Liga Culturală, prin fruntașul său G. Mironescu, a participat activ la Congresul Națiunilor subjugate din Austro-Ungaria ținut la Roma în aprilie 1918. Ceea ce a făcut pe aceeași linie C. Angelescu – ambasador al României la Washington. După realizarea României Mari, Liga Culturală condusă de N. Iorga a continuat eforturile de ridicare a standardelor culturii naționale și de integrare în cultura universală. Locul de exprimare a acestor idealuri a devenit Academia Română, dar și Universitatea de vară de la Vălenii de Munte, Ateneul Român, Academia de Științe înființată de C. Angelescu etc. Sub auspiciile Ligii Culturale s-au ținut conferințe, s-au deschis expoziții, s-au dat concerte la Ateneu, sau prin Filarmonică, etc. Eferescența culturală interbelică s-a manifestat în toate domeniile, fiind susținută de mari istorici, arheologi, biologi, matematicieni, medici celebri, personalități ca George Enescu, Toma Ionescu, C. Angelescu. Pe acest cer înstelat a survenit dispariția brutală a lui N. Iorga. Cu acesta, profesorul C. Angelescu avea o relație specială. Amândoi iubeau istoria și erau mari colecționari de documente vechi, dar și de artă, unde Angelescu era foarte avizat și având resurse deosebite avea o bibliotecă și o pinacotecă unicate. Pe această linie a valorii națiunii române, recunoscându-i-se dimensiunile spirituale în epocă, a fost numit în 1941 C. Angelescu la Președinția Ligii Culturale Române și a Universității Populare N. Iorga. Aceasta se va închide în 1943, dar Liga culturală va fi activă până în 1947, când s-a închis sub noile direcții comuniste moscovite. Constantin Angelescu a condus această ligă în timpul războiului și până la abdicarea regelui Mihai din 1947, în anii grei prin care a trecut poporul român. Dar el a participat la activitățile ei de-a lungul întregii vieți. Mai ales a luat parte la îndeplinirea idealurilor propagate de aceasta alături de Vasile Lucaciu înainte și în timpul Războiului de Reîntregire a țării din 1914 - 1919, apoi la acțiunile foarte eferescente ale românilor din Franța din perimetrul Conferinței de pace. La Paris, unde se decideau noile granițe ale țărilor Europei, a fost o luptă continuă pentru influența marilor puteri și anume SUA, Franța Anglia și Italia, dusă de marii noștri intelectuali și politicieni. Este vorba de francofoni cum ar fi Tache și Thoma Ionescu, Ion Cantacuzino, Gh. Marinescu, N. Lupu, D. Gerota, Iancu Jianu, C.D. Severeanu, N. Titulescu, I. C. Brătianu și alții. Liga culturală a fost forul folosit de C. Angelescu în îndelungata lui perioadă în care s-a aflat la conducerea acestuia (1923 - 1947). Ca loc de manifestare a elitei noastre culturale, Ateneul Român a găzduit adesea tocmai locul de manifestare a Ligii Culturale, aici conferențind mulți scriitori și istorici care veneau în noua lor capitală din Transilvania, Basarabia sau Bucovina. Cu Iorga la conducerea Ligii Culturale în aceeași perioadă în care C.

Angelescu conducea Ateneul, calea acestor mari manifestări a fost deschisă. La dispariția lui Iorga era firesc să o continue un iorghist convins și un prieten și admirator al acestuia, C. Angelescu. Sub bagheta lor și al altor intelectuali, Bucureștiul devenea în mod real Micul Paris. Angelescu a contribuit la desăvârșirea construcției monumentale devenite treptat simbolul României și al capitalei noastre.

Ateneul Român, condus de Angelescu în perioada 1923 - 1947

C. Angelescu a desăvârșit frumoasa construcție adăugându-i partea cea mai interesantă pe care astăzi o admiră toți vizitatorii și oaspeții: *MAREA FRESCĂ A ISTORIEI NAȚIONALE*. Această frescă era așteptată din 1888 când s-a dat în folosință Ateneul, fiind o porțiune rămasă albă, nepictată. C. Angelescu, ales președinte al Ateneului, a comandat această frescă lui Costin Petrescu care decorase și palatul lui Grigore Monteoru. De acum casa aceasta era a lui și admira ori de câte ori putea aceste picturi murale. C. Angelescu a oficiat ceremonia de dezvelire a frescei Ateneului Român, la 23 mai 1928, sub privirile marilor corifei ai culturii române.

Fragment din marea frescă a Istoriei neamului românesc pictată de Costin Petrescu

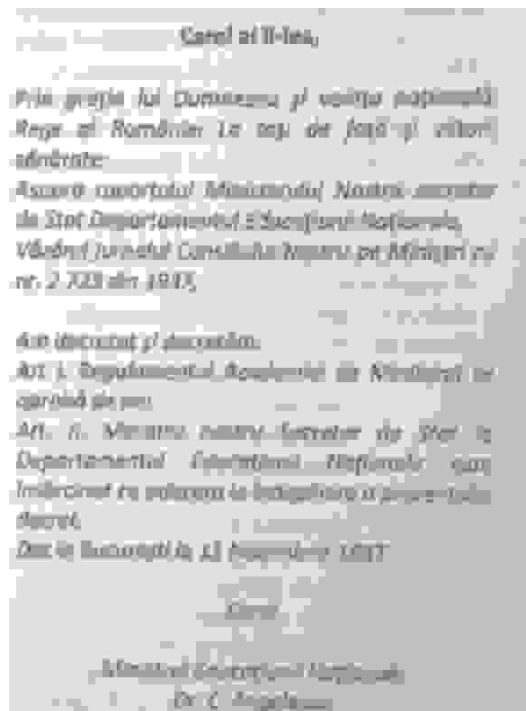
S-a păstrat discursul lui C. Angelescu rostit cu acest prilej, din care cităm un scurt fragment: „Era glasul tainic al vremii, erau suferințele trecute ale poporului nostru, erau momentele de glorie ale vieții lui care șopteau să așteptăm pentru ca visul secular al neamului nostru să se împlinească, să fie desăvârșit”.

Omul de cultură C. Angelescu. Este cel ce a înființat Academia de Științe din țara noastră, actuala Academie a Oamenilor de Științe din România în anul 1935. A fost inițiativa lui, a neastâmpăratului creator, cum îl numește C. Chirițescu care l-a cunoscut și i-a fost mulți ani foarte aproape. El a strâns cele 26 de semnături de la mari personalități și le-a depus la Tribunalul Ilfov, secția Notariat sub nr. 7295 din 11 martie 1835. Decizia cu Nr. 44 s-a luat în 29 martie 1935 și are nr. 44, recunoscându-se personalitatea juridică a noii Academii. Deși avea ca scop „încurajarea și îndrumarea creației științifice” ceea ce nu o suprapunea peste scopurile Academiei Române, subvenționând doar creația pur științifică sau aplicată, pe care urma să o și premieze, fără a se substitui Academiei Române, care era profilată pe creații literare și filosofice. Angelescu se gândea la cercetări științifice în laboratoare, la grupuri de cercetători în relație cu cei din alte țări, care să-și comunice reciproc descoperirile și să le valorifice, în diferite ramuri ale cunoașterii ceea ce o deosebea de cercetările izolate ale academicienilor, necesita institute și laboratoare utilizate de cercetări fundamentale sau aplicative. Același lucru se petrecea și în Academii de Științe din alte state civilizate. Ea nu făcea creație ci încuraja dezvoltarea și coordona creația dintr-un număr enorm de ramuri ale științelor fundamentale sau aplicate, ceea ce nu se suprapunea peste numărul restrâns de membri ai secțiunii științifice a Academiei Române. Terenul literar și cel istoric sau filosofic, urma să fie în continuare dezvoltat de această secțiune. Academia a atacat la președinția guvernului constituirea acestei noi Academii fără succes, deși se considera lovită în patrimoniul ei material și moral. C. Angelescu era membru de onoare al Academiei Române și nu s-a gândit la crearea unei instituții care să deposedeze Secțiunea Științifică a Academiei de drepturile ei firești, dar a înființat noua lui instituție nu prin lege trecută prin Senat, ci ca o asociație științifică fără scop lucrativ sau patrimonial, ceea ce o făcea inatacabilă. Ideea că întreaga cultură științifică se poate îndruma de Academia Română, ridică mari semne de întrebare datorită dimensiunilor și costurilor acesteia. Ca persoană juridică de drept public, Academia de Științe a câștigat aceste lupte mai mult de semantică a preocupărilor, eforturile de creație în domeniul științelor fiind greu de oprit sau de delimitat.

Pe aceeași linie a fost și **înființarea de către C. Angelescu și a Academiei de Științe Medicale**, în 17 aprilie 1935, la care acesta a fost și primul președinte, iar Danielopolu primul Secretar General. Iată actul de aprobare a Regulamentului

Personalitate de prestigiu a științei, educației și civilizației românești

Academiei de Științe Medicale semnat de Regele Carol al II-lea, pe 11 Noiembrie 1937, și medalia jubiliară din 2015, la 80 de ani de la înființare.

C. Angelescu, ctitorul Academiei de Medicină.

Biroul Academiei de Medicină era compus din:

DOCTORUL CONSTANTIN ANGELESCU

Prof. Dr. C. Angelescu - președinte
Prof. Dr. G. Proca – vicepreședinte
Prof. Dr. D. Danielopolu – secretar permanent
Prof. Dr. N. Deleanu – casier
Prof. M. Ciucă – secretar anual
Prof. Dr. I. Iacobovici – secretar anual
Prof. Dr. D. Manolescu – secretar anual

Constantin Angelescu, ca mare patriot, a fost prieten cu marii lui contemporani din aristocrația noastră culturală, cum ar fi fost George Enescu, care în timpul în care el prezida Ateneul Român și desigur sub îndemnul și sprijinul său, a strâns fondurile și a achiziționat orga de la Ateneu, inaugurată în 1939. El a urmărit conform propriilor mărturisiri: „cultivarea și întărirea neamului nostru, s-a cercetat trecutul acestui neam, s-a cultivat istoria sa și graiul național, tezaur scump nouă și s-au preamărit figurile mari și vrednice de toată cinstea, care vor putea servi curând ca pilde urmașilor” (Academia Română „Fondul Angelescu” Mss. 42).

De altfel, Angelescu a reparat edificiul care fusese bombardat în 1944 și l-a redeschis în 1945. În perioada interbelică Angelescu a creat și biblioteca de la Ateneu, cu peste 100.000 de volume și la subsol sălile studio sau cele pentru expoziții de artă.

În 1949, pe 24 iunie, Societatea Ateneul Român pe care Angelescu a slujit-o cu atâta credință, și-a încetat existența, într-o țară ocupată, sub influența și ordinele venite dinspre răsărit.

Dar poate ceva ce nu este bine deslușit ar fi relația lui cu Carol al II-lea, care a avut multe păcate, dar este unanim recunoscut că a sprijinit cultura, fiind inegalabil sub acest aspect între cei patru regi care s-au succedat în România, de la A.I. Cuza la 30 decembrie 1947. Se poate deduce că acest rege a fost sub influența lui C. Angelescu, care în anii 1938 - 1939 era chiar angajat Consilier oficial al lui Carol al II-lea. Există documente că în 1940 era ministru secretar de stat și Consilier al Coroanei. La un consiliul de coroană ținut în 1940 când ni s-a dat un ultimatum pentru a părăsi Basarabia, după Pactul Ribbentrop-Molotov. Angelescu a pledat pentru „rezistență și luptă”, iar după dictatul de la Viena prin care pierdeam o parte din Ardeal, Angelescu a fost alături de Dinu Brătianu să nu admitem arbitrajul și să nu cedăm din pământul țării. Deci, Angelescu, mai ales în epoca regelui Carol al II-lea, era foarte aproape de acesta și succesele regale în materie culturală se poate spune că purtau amprenta lui. Astfel, din multiplele exemple care justifică ipoteza noastră, există imagini și documente cu participarea celor doi la reînhumarea rămășițelor pământești ale lui Dimitrie Cantemir. Acesta, cum se știe, era înhumat la Moscova, unde, urmând să se construiască o stație de metrou, România a reușit repatrierea osemintelor lui Dimitrie și Antioh Cantemir și a două plăcuțe cu numele lor. De la Moscova, acestea au plecat la Odesa pe 14 iunie. De acolo le-a preluat un vapor românesc Principesa Maria și le-a adus la Constanța. Aici le aștepta o

delegație formată din generalii C-tin Ilescu, Paul Angelescu, Alex. Lepădatu - ministrul Cultelor, Ion Nistor - ministrul Internelor, N. Iorga și bineînțeles C. Angelescu. De la Constanța trenul le-a dus la Iași, alaiul fiind așteptat de români cu bucurie. Trenul s-a oprit la Buzău, la Râmnic, la Focșani, Bârlad și Vaslui. Reînhumarea s-a făcut la Iași, în Biserica Trei Ierarhi, în prezența Regelui Carol care apare în imagine alături de același C. Angelescu.

Lângă Carol al II-lea la reînhumarea domnitorului Dimitrie Cantemir

O altă faptă, de asemenea sub amprenta culturală a regelui și a lui C. Angelescu, s-a petrecut în 21 mai 1934 cu ocazia reînhumării resturilor pământești ale domnitorului Constantin Brâncoveanu. Confirmarea că aparțineau acestuia a făcut-o Mina Minovici și Rainer, care au găsit leziunea vertebrei a cincea cervicală de la decapitare. Osemintele au fost duse la Patriarhie într-o raclă de argint aurit, iar după o slujbă și o liturghie, în prezența regelui lângă care din nou îl vedem pe Angelescu, alaiul le-a condus la Biserica Sf. Gheorghe.

Lângă Regele Carol al II-lea la reînhumarea osemintelor domnitorului Constantin Brâncoveanu, 21 mai 1934.

Ca om de cultură și ca francofon cu studii la Paris și numeroși prieteni în capitala Franței, C. Angelescu a cultivat relațiile cu personalitățile franceze care s-au implicat în realizarea idealului nostru național, au fost alături de medicii și soldații noștri, de politicienii și patrioții români. Cu aceștia a creat instituții durabile cum ar fi Misiunea Universitară în România, iar francezii i-au acordat „Legiunea de onoare a Franței” și l-au primit în Academia Națională de Chirurgie a Franței. A fost autorul „Convenției Angelescu-Poincaré” încheiată cu rectorul Universității din Paris, președintele francez din perioada războiului. A pus bazele unei asistențe inter-universitare România-Franța. A creat un organism permanent numit Misiunea Universitară Franceză în România și tot permanent Institutul Franco-Român de Înalte studii în România. A avut numeroși prieteni printre profesorii francezi cum ar fi fost Emil Sergent, care a fost alături de noi pe frontul din Moldova. Angelescu era iubit de lumea cu înalte studii din România și din țările vest europene, dar și de bucureștenii care erau fericiți că exista ștrandul Lido și hotelul Lido al marelui nostru C. Angelescu, cu valuri artificiale maritime și muzică de jaz, adusă din capitalele europene.

Drama sfârșitului

După o viață închinată țării sale, după ce contribuise la realizarea României Mari, după ce ajunsese pe treptele Academiei Române, înființase încă două academii (de Științe și cea Medicală), reformase din temelii învățământul românesc, operase mii de pacienți și pregătise studenții mediciști și tinerii chirurghi ca profesor la Filantropia și Colțea, după ce slujise ca Ambasador în SUA, după o viață curată și după ce lăsase urme adânci în cultura română, a venit și declinul marelui doctor chirurg C. Angelescu. A fost strivit de istorie ca întreaga floare a culturii noastre. Se încheiase al Doilea Război Mondial, armatele sovietice de ocupație stăpâneau peste fosta Românie Mare, care pierduse Basarabia, Bucovina de nord și două județe din sudul Dobrogei. C. Angelescu a simțit acest cutremur care va năruți tot ceea ce zidise generația lui.

Represaliile asupra intelectualilor, politicienilor, proprietarilor de bunuri, marilor spirite au debutat în întreaga Românie. În 14 iulie 1947 Angelescu a aflat că elita țărăniștilor a fost arestată. S-a înscenat o plecare din țară, pe un așa-zis Aeroport de la Tămădău, spre lumea liberă și au fost arestați Iuliu Maniu, Ion Mihalache, N. Carandino și alții, sosiți de bună voie „în taină”. Printre ei se strecurase un delator care se dădea drept „Dr. Gafencu” din Constanța. Tot în 1947 au început perchezițiile și a urmat cenzurarea ziarului *Liberalul*. Urma decapitarea celui de-al doilea mare partid românesc, Partidul Liberal al Brătienilor, C. Angelescu fiind unul dintre fruntașii lui. A. Lăzărescu l-a vizitat pe acesta și l-a găsit deprimat în așteptarea sfârșitului, a inevitabilei arestări. Casa lui superbă fusese rechiziționată și, în ea, Petru Groza, noul prim-ministru locase Frontul Plugarilor.

Casa Angelescu

Avea acces într-o cameră să supraviețuiască, dar știa că va fi reținut, deși pierduse totul. Lăzărescu spune că Angelescu i-a arătat un inel cu cianură, pregătit pentru ziua când ar fi venit crucificarea spre temnițele patriei „socialiste”. Cu doi ani în urmă fusese operat de unul dintre studenții lui, viitorul profesor Teodor Burghela. Avea o suferință renală și durerile îl chinuiau. A fost internat la Spitalul francez Saint Vincent de Paul, acum Spitalul de Endocrinologie C. I. Parhon. Aici s-a stins din viață, fiind ajutat de Dumnezeu să nu îndure batjocura închisorilor și umilințele prin care au trecut colegii lui de generație. Poate a repetat și el, ca și Eminescu, „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată” și se minuna că va apune „Steaua singurătății”. Ochii lui au o tristețe inegalabilă. Avea 79 de ani și afla că pe lumea aceasta TOTUL ESTE DEȘERTĂCIUNE, cum zice Ecleziastul.

DOCTORUL CONSTANTIN ANGELESCU

Și-a dorit să fie înmormântat lângă soție și cei doi copii ai săi în sanctuarul familiei Monteoru. Nu i s-a permis, fiind dus la Cimitirul Belu, discret și fără funeralii naționale pe care le-ar fi meritat. Academia Oamenilor de Știință din România i-a dedicat o sesiune la 150 de ani de la naștere. Ioana Angelescu, nepoata lui, și Fundația Grigore Monteoru, împreună cu istoriograful noului mileniu, încearcă să-l așeze acolo unde-i este locul, în Panteonul Național al marilor noștri Români nemuritori. Academia Română, după ce-l eliminase dintre membri ei de onoare în 1948, l-a reprimis în 1990.

**CONSTANTIN ANGELESCU,
MEDICUL ȘI SAVANTUL**

Prof. Univ. Dr. Octavian BUDA

Constantin Angelescu (1869 - 1948, n. Craiova), după studii primare și secundare făcute în țară (la școala primară Obedeanu și la liceul Carol I din Craiova), urmează Facultatea de Medicină la Paris și își obține doctoratul în capitala Franței, în 1897.

Tot la Paris l-a întâlnit pe Thoma Ionescu (1860 - 1926), doctorul C. Angelescu devenind unul dintre elevii și colaboratorii săi cei mai apropiați. Fratele omului politic Take Ionescu, Thoma Ionescu s-a înscris la Facultatea de Medicină din Paris în 1879. Urmează în același timp și Facultatea de Drept, pe care o termină, tot la Paris în 1882. Trece apoi concursul de externat și internat, perfecționându-și pe această cale pregătirea clinică și chirurgicală. Paralel cu activitatea sa în spital ca extern și intern, în anul 1887 Th. Ionescu obține locul de prosector asociat de anatomie și, mai apoi, prosector definitiv de anatomie al Facultății de Medicină din Paris, titluri dobândite prin concurs, la care s-a clasat primul. În 1895, printr-o lege specială, se înființează la Facultatea de Medicină din București, Catedra de anatomie topografică și clinică chirurgicală, la care este chemat ca șef, Thoma Ionescu. Institutul de Anatomie a fost împărțit de Th. Ionescu într-o secție de anatomie topografică și una de chirurgie experimentală. În cadrul școlii sale, au fost imaginate și perfecționate o serie de tehnici și metode chirurgicale, dintre care unele

au rămas valabile și în zilele noastre (tehnica histerectomiei lărgite tip Thoma Ionescu, tehnica simpatectomiei cervicale etc.) și la care și-a adus contribuția și doctorul Angelescu. Între C. Angelescu și Th. Ionescu, a existat o colaborare științifică remarcabilă. Thoma Ionescu a știut să formeze o întreagă pleiadă de chirurghi valoroși, care au preluat de la maestrul lor grija pentru fundamentarea teoretică a actului operator, pasiunea de a experimenta, simțul noului, cultivarea virtuozității, dar și îndrăzneala (mergând uneori până la cutezanță). „Ceea ce... asigură lui Thoma Ionescu în învățământul nostru medical un loc cu totul aparte” - nota, în 1926, Ion Cantacuzino în necrologul pe care i l-a scris eminentului chirurg¹⁷⁹ - „este că el, cu toată puterea și în toată noblețea cuvântului, a fost un șef de școală. Școala lui Thoma Ionescu!... Puțini sunt în țara noastră, mânuind astăzi bisturiul, care să nu fi ieșit, direct sau indirect, din serviciul lui Thoma Ionescu”. Într-adevăr, aici au deprins marele meșteșug atâția dintre chirurghii noștri de frunte, precum Ernest Juvara, Amza Jianu, Iacob Iacobovici, Ion Bălăcescu, Victor Gomoiu, Traian Nasta și nu în ultimul rând, Constantin Angelescu.

Profesorul C. Angelescu a înțeles de la început că bazele învățământului chirurgical se sprijină și pe cunoașterea anatomiei chirurgicale alături de chirurgia experimentală. La Paris devine „Ancien Interne des Hôpitaux de Paris”, iar lucrarea de doctorat¹⁸⁰ din 1897, intitulată *Hystérectomie abdominale totale pour tumeurs fibreuses de l'uterus*, are drept coordonator pe una din marile personalități ale chirurgiei franceze de la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX, profesorul Paul Berger (1845 - 1908). Practician la spitalele Tenon și apoi Necker de la Paris, Paul Berger a fost titularul catedrei de clinică chirurgicală și patologie de la Facultatea de Medicină din Paris. Mentorul francez al lui Constantin Angelescu este creditat cu o serie de tehnici chirurgicale inovative, precum amputația interscapulo-toracică (1887, *L'Amputation du Membre Supérieur dans la Contiguïté du Tronc*, cunoscută ca tehnica Berger).

Chirurgul francez a fost unul dintre marii promotori ai asepției și antisepției în chirurgie, fiind un înfocat adept al teoriei microbiene a bolilor, așa cum a fost inițiată de Louis Pasteur (1822 - 1895). El a pledat pentru sterilizarea instrumentarului chirurgical¹⁸¹, iar această măsură a fost aplicată cu insistență la București de profesorul Angelescu, la Spitalele Colțea și Filantropia. Berger a fost specialist și în chirurgia ortopedică și este creditat cu introducerea, *pentru prima*

¹⁷⁹ Ion Cantacuzino. *Thoma Ionescu (1860 - 1926)*, *Revista științelor medicale*. XV (1926), nr. 4, aprilie, p. 253.

¹⁸⁰ Constantin Angelescu. *Hystérectomie abdominale totale pour tumeurs fibreuses de l'uterus*. Thèse de doctorat en médecine. Présentée et soutenue le jeudi 9 décembre 1897. Président de la Thèse: M. Paul Berger, professeur, MM. Laboulène, professeur. Juges: Marchand et Thiéry, agrèges. Georges Carré et C. Naud Éditeurs, 3 rue Racine, Paris 1897. 272 pp.

¹⁸¹ James Edmonson, *Curator Dittrick Museum Asepsis and the transformation of surgical instruments 1885 - 1900*, in: *Medical Collectors Association, Newsletter NO. 13 July 1988*, published by Case Western Reserve University, July 1988.

dată, a măștii chirurgicale în sala de operație, în 1897, exact în anul în care C. Angelescu își susținea lucrarea de doctorat sub îndrumarea acestuia.

Paul Berger (1845 - 1908),
mentorul francez al lui Constantin Angelescu.

Preocuparea chirurgului francez a fost ca prin conceperea acestei măști să se împiedice împrăștierea involuntară a picăturilor de salivă (chiar și microscopice) în câmpul operator. Aceste picături sunt cunoscute în medicină ca *picăturile lui Pflügge*, numite după bacteriologul german Carl Pflügge (1847 - 1923), care atrăgea atenția în anii 1890, că în mod involuntar, gura omului răspândește o salivă fină care poate conține bacterii infestante. Doctorul Angelescu va promova la București aplicarea unei cât mai corespunzătoare asepzii în sala de operații, cu mască și instrumente sterile, precum și a metodelor de hidratare cu ser fiziologic în cantități mari¹⁸².

Lucrarea de doctorat a lui Constantin Angelescu reprezintă o contribuție în domeniul chirurgiei ginecologice și se bazează pe o statistică remarcabilă formată din 561 de histerectomii abdominale în care s-a practicat ablația totală a fibromului uterin. Două treimi din aceste operații proveneau din spațiul francez. Autorul subliniază benignitatea operației și exemplifică la sfârșitul lucrării o serie de 40 de intervenții inedite. Șase din aceste intervenții au aparținut lui Thoma Ionescu și au fost prezentate de acesta în 1897, la Congresul Francez de Chirurgie de la Paris¹⁸³. Lucrarea va fi reeditată în același an, și apoi în 1904, cu prefața chirurgului parizian

¹⁸²*Asepsia mâinilor în Chirurgie. Aparat pentru sterilizarea și întrebuințarea săpunului în Chirurgie* de Doctor C. Angelescu, profesor de clinică chirurgicală la Facultatea de Medicină din București, chirurg primar la spitalul Filantropia. București, Inst. de Artegrafice și Editură Minerva, 1904 [pe copertă: 1906]. (24,5 x 16,5). 15 p. cu il. (Clinica III-a chirurgicală Spitalul Filantropia).

¹⁸³ Association française de chirurgie: *Congrès français de chirurgie*. Paris, 18 - 23 octobre 1897.

DOCTORUL CONSTANTIN ANGELESCU

Eugène Rochard (1853 - 1924), membru al Academiei de Medicină de la Paris (ales în 1921)¹⁸⁴.

C. Angelescu, adept al tehnicilor lui Th. Ionescu, a impus în domeniul ginecologiei și anesteziologiei, tehnicile acestuia de cuneo-histerectomie în corectarea retrodeviațiilor uterine, și, mai ales, rahianestezia înaltă. Constantin Angelescu s-a remarcat în lumea chirurgiei prin publicarea de articole în *Archives des Sciences Médicales*¹⁸⁵, *Comptes rendus des séances de la Société de Biologie*¹⁸⁶, *L'Indépendance Roumaine*¹⁸⁷, *Gazette des Hôpitaux*, *Presse Médicale*¹⁸⁸.

Thoma Ionescu (1860 - 1926),
profesorul și colaboratorul lui Constantin Angelescu.

¹⁸⁴*Hystérectomie abdominale totale pour tumeurs fibreuses de l'utérus par le Docteur Angelesco*, Ancien Interne des Hôpitaux de Paris. Avec une préface du Docteur Rochard, Chirurgien des Hôpitaux de Paris. Paris, Georges Carré et C. Naud, Editeurs (Le Mans, Imp. Ed. Monnayer), 1897. (24,5 x 16). 274 p., 1 f.; Idem. Paris, 1904. (23 x 16). 274 p.

¹⁸⁵*L'anesthésie générale par l'éther et le masque de Wanschier*. Par [le dr. C] Angelesco, interne des hôpitaux de Paris. Corbeil (Imp Ed. Créte), [1896]. (25 x 16,5). [27] p. (Extrait des *Archives des sciences médicales*, 1896, p. 358 - 384); *Traitement des fractures non compliquées par le massage. Avantages du massage sur l'immobilisation*. Par Angelesco, Interne[...]. [Paris, 1897]. (25 x 16,5). [7] p. (Extrait des *Archives des sciences médicales*, 1897, p. 207-213).

¹⁸⁶*Étude de la température pendant l'éthérisation*, par M. Angelesco, Interne des hôpitaux. [Paris (Imp. L. Maretheux), 1894], (24 x 16). 3 p. (Extrait des *Comptes rendus des séances de la Société de Biologie*. Séance du 10 novembre 1894).

¹⁸⁷*Thérapeutique post-opératoire* par Le Dr. C. Angelesco, ancien interne[...]. Tome I. (Thérapeutique générale). Bucarest (Imp. de l'Indépendance Roumaine), 1902. (24,5 x 17,5). VIII, 480 p.; Idem. Bucarest (Imp. de l'Indépendance Roumaine), 1904. (23,5 x 16). VIII, 480 p.; *Le traitement du tétanos chirurgical* par le Dr. Angelesco, ancien interne[...]. Bucarest (Imp. de l'Indépendance Roumaine), 1900. (24,5 x 17). 37 p.

¹⁸⁸*Întrebuințarea stovainei ca anestezic pe cale rachidiană în Serv. II Chirurgie de la Spit. Filantropia* de Prof. C. Angelescu, Chirurg primar al spitalului Filantropia și Dr. N. Atanasescu, medic secundar al serviciului. București (Tip. Speranța), [1912]. (20 x 13). 12 p. (Extras din *Gazeta Medicală* No. 5 de la 1 Ianuarie 1912).

În 1889, Constantin Angelescu revine în țară și după un stagiul ca medic comunal în județul Buzău, devine profesor de clinică chirurgicală la Spitalul Brâncovenesc, apoi la Filantropia¹⁸⁹ și în final la Colțea, la Clinica a II-a Chirurgicală (începând cu 1906).

Pentru le cu chirurgie, etapa aceasta în istoria medicinei corespunde unor continue căutări fecunde și orientări ideatice care o impun definitiv ca o specialitate clinică fundamentală alături de medicina internă. Beneficiară a celor trei mari realizări ale secolului trecut, anestezia, hemostaza, asepsia, - care îi permit să învingă piedicile altădată aproape de netrecut (durerea, hemoragia, infecția), la fundamentul chirurgiei din primele decenii ale secolului al XX-lea, i se adaugă noi achiziții care-i asigură o dezvoltare impresionantă. Este vorba de apariția în primul rând a metodelor noi de diagnostic în bolile chirurgicale ajutorul razelor X și transfuzia de sânge, ca urmare a cunoașterii compatibilității sanguine și a mijloacelor anticoagulante. Chirurgia devine astfel una din cele mai avansate ramuri ale medicinei moderne și dintr-un mijloc de tratament altădată eroic, se ridică la nivelul unei activități complexe, fundamentată pe o gândire medicală, chirurgul fiind obligat să lucreze în echipă și să se preocupe nu numai de tehnica operației, dar și de bolnav.

Tratamentul chirurgical devine accesibil unui număr mai mare de bolnavi, experiența chirurgicală se îmbogățește, crește numărul medicilor chirurghi calificați, scade substanțial mortalitatea operatorie. Se dezvoltă instrumentarul de investigație, laboratorul devine indispensabil, se evidențiază o orientare pregnant biologică și fiziopatologică, și se extinde activitatea chirurgicală asupra organelor din cavitatea toracică și craniană.

Printre preocupările chirurgicale ale lui Constantin Angelescu trebuie amintite: cancerul descendent, gangrena simetrică a extremităților, tetanosul chirurgical, septicemia postoperatorie, seroterapia în chirurgie, hidratarea cu ser fiziologic subcutanat și rectal¹⁹⁰. A descris *semnul Angelescu: incapacitatea de a*

¹⁸⁹*Evoluțiunea chirurgiei. Lecțiunea de deschidere a d-lui profesor doctor Angelescu făcută cu ocaziunea inaugurării celei de a III-a clinici chirurgicale la Spitalul Filantropia.* București (Tip. Voința Națională), 1904. (18,5 x 12). 35 p, Clinica III-a chirurgicală a Facultății de Medicină din București. Spitalul Filantropia.

¹⁹⁰*De la Septicémie gaseuse post-opératoire et de son traitement* par le Docteur Angelesco, ancien interne des hôpitaux de Paris, chirurgien de l'Hôpital Brancovan. Bucarest (Imp. de l'Indépendance Roumaine), 1901. (24 x 17). 1 f., 7 p.; *L'Erisipèle Post-Opératoire en son traitement* par le Docteur Angelesco, ancien interne des hôpitaux de Paris, Lauréat de la Faculté de Médecine de Paris, chirurgien de l'hôpital Brancovan. Bucarest (Imp. de l'Indépendance Roumaine), 1900. (20,5 x 13,5). 38 p.; *La Septicémie Post-Opératoire et son traitement* par le Docteur Angelesco, ancien interne[...]. Bucarest (Imp. de l'Indépendance Roumaine), 1900. (24,5 x 16,5). 2 f., 47 p.; *Seroterapia în Chirurgie* de Doctor C. Angelescu, profesor de clinică chirurgicală la Facultatea de Medicină din București, chirurg primar la Spitalul Filantropia. București, Inst. de Artegrafice și Editură Minerva, 1906. (24,5 x 17). 39 p, Clinica III-a Chirurgicală. Spitalul Filantropia.

DOCTORUL CONSTANTIN ANGELESCU

relaxa coloana vertebrală în clinostatism, astfel încât pacientul se sprijină pe călcâie și occiput, în tuberculoza vertebrală.

Așadar, în perioada interbelică, chirurgia românească, de altfel ca și chirurgia din multe alte țări, trecuse prin două etape, prin cele două faze ale dezvoltării sale: faza anatomo-tehnică (etapa creării de metode și procedee operatorii) și cea care i-a urmat, experimentală (etapa cercetării pe animale a diferitelor procedee imaginate). Prima parte a acestei etape continuă să fie dominată la București de personalitatea lui Thoma Ionescu; dar elevii săi, printre care și Constantin Angelescu, au meritul de a fi depășit în chirurgia românească etapa tehnică și de a fi deschis calea etapei chirurgiei fiziologice, fază în care chirurgul nu-și mai pune doar probleme de tehnică operatorie, ci, în prim plan, se impun problemele fiziologiei organelor de operat.

Constantin Angelescu a fost membru al Societății Naționale de Chirurgie din Paris, a fost Mare Ofițer al Legiunii de Onoare, președinte al Academiei de Medicină din România (1935 - 1948), președinte al Societății de Chirurgie - de două ori (1907 - 1908 și 1928 - 1929), președinte al Academiei de Științe din România (1935 - 1948), președinte al Societății Ateneul Român (1923 - 1947), ministru al Instrucțiunii Publice (de trei ori), în perioada în care s-au construit peste 12.000 școli în țară, senator și primul ambasador al României în SUA, după Marea Unire din 1918.

Dr. Constantin Angelescu,
membru al Societății Franceze de Chirurgie, Paris,
sesiunea din 21 decembrie 1927

Savanți și ctitori de talia lui Constantin Angelescu au trăit cu conștiința că au misiunea de a face o Românie modernă, cu o cultură instituțională solidă și cu un sistem de valori occidental. Acești savanți au trăit cu imperativul moral al rolului civilizator al științei și, în cazul de față, al medicinei ca domeniu privilegiat. Preocuparea lor stringentă a fost aceea de a depăși în ritm accelerat decalajul științific și cultural față de lumea occidentală și de a face din societatea românească un reper al civilizației apusene la porțile Orientului.

Bibliografie selectivă: Bologa, Valeriu L; Brătescu, Gheorghe; Duțescu, Benone; Milcu, Ștefan (sub red.) – *Istoria medicinei românești*, Editura Medicală, București, 1972; Angelescu, Constantin - *Expunere de titluri și lucrări*. București (Tip. Minerva), 1900. (24 x 17). 29 p.; Idem (Tip. Minerva), 1904. (22,5 x 16). 33[-35] p.; Buda, Octavian – *Despre regenerarea și... degenerarea unei națiuni*, Editura Tritonic, București, 2009; Buda, Octavian – *România fără anestezie. Discurs medical și modernitate în vremea lui Carol I*, Editura Vremea, București, 2013; Athanasescu, N; Demetriad, N - *Cartea surorilor de caritate - cuprinzând: noțiunile necesarii de mică chirurgie, igienă, profilaxie, anatomie și tot ce se refera la îngrijirea bolnavilor*, cu o prefață de prof. dr. C. Angelescu, Atelierele Grafice Socec & Co., București, 1915, 263 p.; Ilea, Teodor; Ghelerter, Iuliu; Duțescu, Benone (sub red.) - *Învățământul medical și farmaceutic din București. De la începuturi până în prezent*, Institutul de Medicină și Farmacie, București, 1963; Milcu, Ștefan; Duțescu, Benone (sub red.) – *Istoria științelor în România: Medicina*, Editura Academiei, București, 1980; Ursea, Nicolae - *Enciclopedie medicală românească. I - V*, Editura Universitară Carol Davila, București, 2009; Vătămanu, Nicolae; Brătescu, Gheorghe - *O istorie a medicinei*, Editura Albatros, București, 1975

PROFESORUL DOCTOR CONSTANTIN ANGELESCU CHIRURG ȘI OM DE STAT

Prof. univ. dr. Dan Mischianu

Privilegiul pe care îl am, prin timp, anume acela de a fi tangent la trei coordonate „terestre” ale Doctorului Constantin Angelescu: sunt oltean, sunt chirurg și sunt membru al AOSR, m-a determinat să scriu rândurile ce urmează.

Doresc să accentuez faptul că inițiativa din ziua de 11 Martie 1935 a Profesorului Constantin Angelescu de înființare a Academiei de Științe din România, actul de înființare fiind contrasemnat de mari nume ale științei și cercetării românești, nu a fost luată în contrapondere cu obiectul de activitate al Academiei Române, ci doar ca o necesitate. În 1935, Secția de Științe a respectivului for avea doar 12 membri, majoritari fiind oameni de litere, istorici ș.a, iar Profesorul Angelescu, membru de onoare al Academiei Române din ziua de 24 Mai 1934, a fost membru titular și fondator al Secției VIII – Istoria și Filosofia Științei, Organizare, Învățământ și Popularizare – a nou înființatei Academii de Științe.

Cred cu tărie și nu mă sfiesc să scriu că a avut o privire de ansamblu asupra situației internaționale, având și o calitate – apartenența la Masoneria Universală.

Cu siguranță că toate faptele și toate realizările extraordinare din timpul mandatului său de Ministru plenipotențiar în Statele Unite ale Americii (1917 - 1918), post acceptat la rugămintea Primului Ministru Ion I. C. Brătianu, au fost ajutate și de membrii respectivului Ordin aflați peste Ocean. După cel de-al doilea război mondial, a prezidat Asociația de Prietenie Româno-Americană. În ziua de 24 noiembrie 1929, este ridicat la gradul 33 și devine membru al Supremului Consiliu din România. În ziua de 7 Februarie 1948, devine membru emerit al Supremului Consiliu, figurând pe un tabel destinat informării Marilor Puteri Masonice din lume.

Cine a fost Profesorul universitar dr. Constantin Angelescu? Și cine a fost omul politic Constantin Angelescu?

Ajutați de datele desprinse din vestita *Enciclopedia României – Cugetarea, Material românesc, oameni și înfăptuiri*, 1940, a nu mai puțin vestitului și pe nedrept uitat Lucian Predescu, aflăm că „urmă la Paris, la Facultatea de Medicină, al cărei doctor ieși în 1897”.

„De asemenea, făcu diferite și interesante comunicări la unele societăți științifice din Paris, societăți de biologie, de anatomie și de chirurgie”. „Întors în țară, numit chirurg la spitalul Brâncovenesc, apoi la Spitalul Filantropia. De la 15 Februarie 1903, Profesor definitiv și director al Clinicii Chirurgicale de la Facultatea de Medicină, București”.

Din opera sa, absolut interesantă, cităm:

- *La Marche de la temperature dans l'anesthesie par l'ether* (Paris, 1894);
- *Obstruction intestinale par la torsion de grosintestin* (1895);
- *L'Hystérectomie abdominale totale pour tumeurs fibreuses de l'uterus* (Paris, 1897- teză de licență);
- *Asepsia mâinilor în chirurgie* (1904);
- *Tratarea peritonitelor* (cu C. I. Ghițescu, 1931);
- *547 intervenții pentru apendicite* (cu Gh. Buzoianu, 1929);
- *Rachianestezia cu pantocaină* (cu Gh. Buzoianu, 1933).

Despre meritele sale în organizarea învățământului de toate gradele, cred că nu mai poate fi adăugat prea mult față de cele scrise în aceeași *Enciclopedie*.

„*Ca un adevărat om al școlii și vrednic urmaș al lui Spiru Haret reorganizează învățământul pe baze noi. A organizat instituția Comitetelor Școlare, a dat țării peste 6.000 de localuri școlare noi. Pe rând dă Țării legile fundamentale de organizare a diferitelor ramuri de învățământ. În 1925 a introdus bacalaureatul și a legiferat învățământul particular, confesional și universitar, în 1928 a reorganizat învățământul secundar.*

Meritele ce și-a câștigat Dr. Angelescu ca ministru al instituției vor rămâne nepieritoare”.

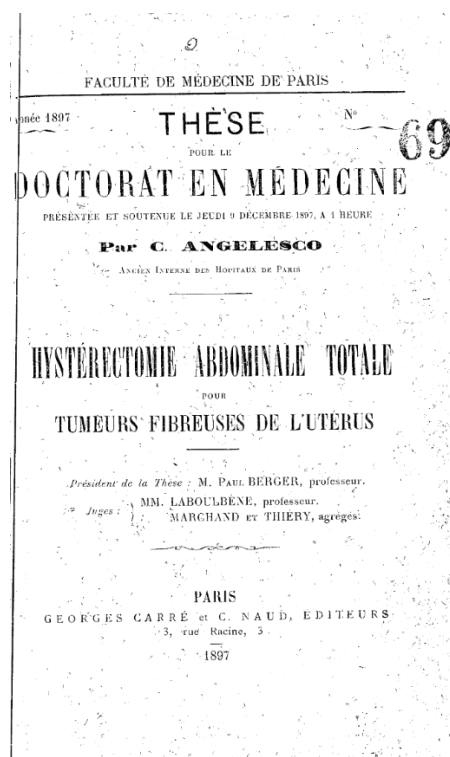
După o viață de luptă și de muncă asiduă, a avut un sfârșit trist, cât pe ce urmând să fie aruncat în închisoare. Singurul lucru liniștitor, pentru mine, este acela că doi urologi absolut geniali, Academicianul Th. Burghele și Academicianul Eugen Proca de mai apoi, au găsit totuși motivația și putința de a-l ajuta, contrar tuturor vicisitudinilor.

Cu siguranță că faptele și reușitele Profesorului, Senatorului, Ministrului și Omului Constantin Angelescu rămân exemplare, în timp.

În cadrul întreprinderilor și reușitelor sale, în multitudinea de fapte și idei inovatoare, motivate și susținute cu pasiune, trebuie subliniat că ideea privitoare la înființarea Academiei de Științe din România a prins ființă și a devenit, în timp, Academia Oamenilor de Știință din România, o realitate și un adevăr de necontestat.

Voi sugera, la finele acestor rânduri, ca monografia „Mari Olteni”, Editura RAO, 2014, aparținând unui ilustru cercetător și istoric, Alex Mihai Stoenescu, într-o posibilă și de dorit ediție viitoare, să cuprindă și date despre viața și împlinirile și ale acestui „fabulos oltean”.

DOCTORUL CONSTANTIN ANGELESCU

Dr. Constantin Angelescu, Pagina de gardă a tezei de doctorat, Paris, 1897.

Diploma de doctor în medicină a dr. Constantin Angelescu, Paris, 1897, colecția Ioana Angelescu

Băile Sărata-Monteoru, carte poștală circulantă

Băile Sărata-Monteoru în anii 1917 - 1918, colecția Ioana Angelescu Sărata-Monteoru, Hotelul nr. 1, colecția Ioana Angelescu

Cazinoul Monteoru, colecția Ioana Angelescu

CELE TREI CRIȘURI

Sărbătorirea D-lui Dr. C. Angelescu.

Prof. Dr. C. Angelescu, min. instr. publ.

D-l Prof. Dr. C. Angelescu, Ministrul Instrucțiunii publice, a fost sărbătorit, în cadrul unei neobișnute înălțări, de tinerii învățători cari, până la clipa hotărâtoare, erau în imposibilitate de a-și pune energiile în slujba luminării poporului, pentru care fusese pregătit.

A fost o adevărată sărbătorire a omului școlii, manifestată sinceră și plină de dragoste pentru cel care și-a pus toată puterea de muncă în slujba școlii, pentru omul a cărui bucurie a fost bucuria școlii și a cărui durere a fost, de-a-semeni, durerea ei.

Învățătorii, conștienți de meritul pe care ministrul școlilor l-a dovedit cu atâta prisosință în îndeplinirea unei opere de care e strâns legată cultura neamului, l-au sărbătorit cu toată cinstea și cu toată dragostea lor. Șapte mii de învățători, șapte mii de conștiințe pornite, sub siingul culturii, înălțat de d-l Dr. C. Angelescu, să împărștie lumina biruințelor de mâine, și-au dat mâna, înfrățindu-se, să sărbătorească o eră nouă de educație națională.

Cele șapte mii de energii noi, sortite să lumineze peste un milion de copii cari nu frecventau încă școala, au adăugat la această îndreptățită manifestare de simpatie, o nuanță de religiozitate.

G. B.

Sărbătorirea Prof. Dr. C. Angelescu, ministrul Instrucțiunii Publice,
în Revista *Cele Trei Crișuri*, Oradea, Anul XV, Iulie -August 1934,
colecția Ioana Angelescu.

ARC PESTE TIMP
– 150 DE ANI DE LA NAȘTEREA PATRIOTULUI
ACAD. PROF. DR. CONSTANTIN ANGELESCU (1869 - 1948) –
CREATOR AL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI MODERN
ÎN ROMÂNIA

Prof. univ. dr. Dan Riga, Prof. univ. dr. Ion Bold, Prof. univ. dr. Sorin
Riga

Prima problemă culturală care s-a pus a fost modificarea învățământului, școala fiind chemată să provoace o primenire a sufletelor și să trezească și conștiința națională la cultura și viața românească.

Constantin Angelescu

Viața, opera și moștenirea Constantin D. Angelescu

Acad. Prof. Dr. Constantin D. Angelescu reprezintă o personalitate marcantă - emblematică a țării noastre, o valoare de nivel european și internațional, un reper și un model în educație, învățământ și cultură, în știință și medicină, în politica internă și externă a României, în modernizarea și progresul societății românești.

A pus în operă, propria țară România: în societatea românească s-a dovedit un manager al performanței și excelenței, cu o viziune anticipativă, de avangardă, novatoare și avansată. Prin munca sa titanică a dezvoltat o strategie transdisciplinară *marca Constantin Angelescu*: de la fundamentarea – realizarea de legi moderne (cadrul legislativ de modernitate) la planuri – programe – strategii de construcție – dezvoltare – și progres ale societății la nivel de structură și suprastructură, de la educarea continuă a populației (cicluri: primar, general, liceal, universitar) – ca forță de muncă națională de înaltă calificare și eficiență, până inclusiv la nivelurile academice.

Strategia sa vizionară a reprezentat crearea – construcția resurselor (practic o industrie de resurse, capacități și oportunități) pentru educație – învățământ – știință – cultură, realizând cu adevărat o operă și moștenire monumentale: școli la orașe și sate (14.000, aproape toate școlile României interbelice, școli *tip Constantin Angelescu* – de unde renumele lui de *Ministrul – Doctorul Cărămidă*), biblioteci (14.000), edificii culturale, expoziții, colecții, conferințe, discursuri, lucrări și publicații.

În Istoria României și pentru posteritate rămâne un patriot și un constructor, în toate valențele sale – ctitor, ziditor, fondator, pionier, creator de școală și instituții de știință, management și cultură, pentru realizarea și dezvoltarea României Mari,

României Reîntregite (1918), a României Unite (1918), a României Moderne (1897 - 1948)¹⁹¹.

Concepția, acțiunea și strategia marelui patriot

Programul politic pașoptist, afirmat prin *Revoluția Națională din 1848* (de independență, emancipare națională și socială), a fost transpus, concretizat la sfârșitul sec. 19 și începutul secolului al XX-lea în *Doctrina național-liberală românească*, sintetizată, în esență, prin deviza *Prin noi înșine*.

Excelența personalității, operei și moștenirii Constantin D. Angelescu poate fi evidențiată emblematic prin trinomul: patriot român – om politic de anvergură națională și internațională – dezvoltator al educației, științei și culturii.

Genialitatea, vizionarismul, trans-disciplinaritatea întregii activități, munca susținută, continuă, realizări unicate și pionierate de o valoare excepțională, activitatea sa monumentală îi conferă Acad. Prof. Dr. Constantin D. Angelescu un loc de cinste între marii români ai neamului, care au edificat România Modernă, avansată și în plină dezvoltare.

Gândirea sa programatică, generatoare de strategii unice, remarcabile și vizionare pentru epocă și pentru dezvoltarea țării, de la economie și societate la cultură este demonstrată prin propriile definiții și sinteze:

- *Școală cât mai multă, școală cât mai bună, școală cât mai românească;*
- *Să ne ocupăm împreună cu poporul nostru de țară, de consolidare pentru dezvoltarea culturală, socială, economică a neamului românesc;*
- *Puterea unui popor nu este numai forța sa militară, nu sunt numai factorii săi economici, ci și cei spirituali, mai presus de toate fiind vitalitatea sa sufletească;*
- *Valoarea unui popor se măsoară după contribuția pe care el o dă culturii și științei universale*¹⁹²;
- *Școala este imaginea societății în sânul căreia funcționează și din care își trage elementele și de unde își împrumută metodele de lucru. A-i pretinde să fie altfel decât cum este societatea în întregul ei, este a ignora influența în mediul social. Școala nu poate fi nici mai bună nici mai rea, decât cum o face societatea*¹⁹³.

Anvergura trans-disciplinară, națională și internațională a întregii sale opere

Instrucția, titlurile, pozițiile, demnitățile și funcțiile deținute definesc și caracterizează perfect trans-disciplinaritatea marelui om - selecție:

¹⁹¹ Între anii 1918 - 1938 a fost: Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice – 12 noiembrie 1918 - 12 septembrie 1919, 19 ianuarie 1922 - 30 martie 1926, 22 iunie 1927 – 10 noiembrie 1928, Ministru al Instrucțiunii Publice, Cultelor și Artelor: 14 noiembrie 1933 – 1 ianuarie 1937, Ministru al Educației Naționale 1937.

¹⁹² C. Angelescu, *Activitatea Ministerului Instrucțiunii*, 1922 - 1926, Editura Cartea Românească, București, 1926, p. 11.

¹⁹³ *Ibidem*, p. 33.

- Facultatea de Medicină, Paris (1887), Doctorat la Paris (1887), Director al Clinicii Chirurgicale, Facultatea de Medicină, București (1903), organizator al Serviciului Sanitar al armatei (1916, la cererea personală a lui Brătianu), membru al Consiliului Sanitar de Medicină din Paris, membru al Societăților Naționale - Internaționale de Medicină/Chirurgie din Paris (1927, 1930) și Bruxelles (1929),
 - deputat (1901) și senator liberal, președinte de organizație PNL, autor și promotor de inițiative parlamentare, constituționale și numeroase legi necesare și esențiale pentru progresul și dezvoltarea României,
 - membru de onoare al Academiei Române (1934 - 1948), fondator și președinte a 2 (două) noi Academii ale României: Academia de Științe (1935 - 1948) – în prezent Academia Oamenilor de Știință din România (2019) și Academia de Medicină (1935 - 1948) – în prezent Academia de Științe Medicale din România (2019),
 - ministru secretar de stat, consilier al Coroanei, ministru al Lucrărilor Publice (1914 - 1916), ministru al Cultelor și al Instrucțiunilor Publice (1918 - 1919), ministru al Instrucțiunilor Publice (1922 - 1926),
 - președinte al Ateneului Român (1923 - 1947), președinte al Societății pentru Învățătura Poporului Român, înființează Misiunea istorică românească de la Viena, președinte al Universității Nicolae Iorga de la Vălenii de Munte (1941 - 1948), președinte al Ligii Culturale Române (1941 - 1948), vicepreședinte al Consiliului Național pentru Unitatea Românilor (organism înființat de Tache Ionescu la Paris în 1918), ministru plenipotențiar al românilor din USA (1917 - 1918): primul ambasador al României în America.

Creator al învățământului modern în România

Acad. Prof. Dr. C. Angelescu (1869 - 1948) a fost ministru al Instrucției sau al Educației Naționale de 4 (patru) ori, însumând mai bine de 10 (zece) ani în slujba învățământului și culturii. S-a bazat pe modelele de gândire, organizare și cultură europeană, cu precădere franceze (Napoleon Bonaparte a introdus în Europa, practic în lume, în anul 1802, Bacalaureatul, ca examen de încheiere a studiilor liceale). Modelul de învățământ modern Constantin Angelescu a continuat tradiția și realizările gândirii – strategiei – și operei marelui înaintaș Acad. Prof. Dr. Spiru HARET (1851 - 1912).

A materializat strategia de educație prin fapte: o instituție școlară modernă nu poate exista, funcționa cu folos și prospera, decât dacă beneficiază de un local școlar înzestrat cu dispozitive, dotări și materiale adecvate. A reușit acest scop prin marea operă de construcție a 14.000 de școli la orașe și sate, mai ales școli primare și normale – operă care a reprezentat o cauză națională (Strategia C. D. Angelescu). Învățământul de toate gradele: primar, secundar și superior a fost împărțit în teoretic și practic:

- **învățământul primar** de 7 (șapte) clase: primele 4 (patru) de cultură generală elementară și 3 (trei) clase de cultură specială și învățământ practic, utilitar¹⁹⁴.
- **învățământul secundar**, cu învățământ teoretic liceal și învățământ practic (școlile de meserii: agricultură, comerț etc) – un ciclu teoretic de 3 (trei) ani (gimnaziul, școala unică pentru elevii care vor merge mai departe) – al doilea ciclu de 4 (patru) ani (școli normale, licee, seminarii și învățământul practic corespunzător liceului – școlile de meserii).
- **învățământul superior** a fost împărțit în două categorii: învățământ superior teoretic și practic de știință pură și învățământ tehnic aplicat.

Era de o necesitate absolută această reformă generală a învățământului, pentru a ajunge la un sistem de învățământ unic pentru întreaga Românie, în așa fel încât să corespundă cu cerințele societății românești și contemporane. Este esențială concepția C. Angelescu, care a urmărit să se armonizeze dezvoltarea tuturor ramurilor de învățământ, să se dea tot atât de mare importanță învățământului practic, aplicat și teoretic¹⁹⁵.

Baza legislativă a învățământului modern românesc

C. Angelescu, ca ministru al Educației, a avut o reală contribuție la reorganizarea învățământului românesc de toate gradele și a pus bazele instituției controalelor școlare; în 1924 a organizat, prin legi și programe, învățământul primar; în 1925, prin strădaniile sale, a introdus bacalaureatul și s-a legiferat învățământul particular, confesional și minoritar; în 1928 s-a reorganizat învățământul secundar; s-a ocupat și de sporirea numărului cadrelor didactice precum și a localurilor de școală.

Cele mai importante legi promulgate sub ministeriatele Acad. Prof. Dr. C. Angelescu:

- **Legea învățământului primar și normal primar – 1924**, prin care se asigură unificarea învățământului organizat pe următoarele trepte: grădiniță (5 - 7 ani), curs primar elementar (7 - 12 ani), curs primar superior (12 - 16 ani) și cursuri obligatorii până la 18 ani, care au școala primară neterminată.¹⁹⁶

Se evidențiază prevederea că primele patru clase primare formează temelia celorlalte grade de învățământ, în ele se dau elemente de cultură generală indispensabile elevilor care doresc să urmeze în școlile de un grad mai înalt. În celelalte trei clase se continuă, se întărește și se completează cultura generală din cele patru clase, dându-se în același timp o deosebită dezvoltare învățământului

¹⁹⁴ C. Angelescu, Discurs la discuția legii Învățământului primar și normal-primar în Adunările Național Constituyente, 12 iunie 1924.

¹⁹⁵ C. Angelescu, *Evoluția învățământului primar și secundar în ultimii 20 de ani*.

¹⁹⁶ Legea învățământului primar și normal-primar, Decret regal nr. 25/1 din 24 iulie 1924, M. Of. Din 26 iulie 1924.

practic utilitar, în care scop se prevedeau 4 (patru) programe didactice cu caracter agricol, industrial, comercial și profesional și gospodăresc pentru fete.

Excepțională prevedere că, pe lângă școlile primare, se vor înființa și **biblioteci școlare**¹⁹⁷.

- **Legea pentru învățământul secundar – 1928**, privește organizarea și funcționarea învățământului secundar industrial, care are ca scop să pregătească în mod metodic, pentru o profesiune cu caracter industrial, pe absolvenții a cel puțin patru clase primare.

Școlile primare sunt considerate așezăminte de stat a căror menire este de a forma corpul didactic al școlilor de copii mici și al școlilor primare.

În 1925, prin lege a introdus bacalaureatul și a legiferat învățământul particular, confesional și minoritar.

S-a remarcat prin opera de construcții școlare, **cea mai mare opera constructivă pe care a cunoscut-o România interbelică și chiar întreaga Românie**, marcând ridicarea la rangul de problemă de stat, căreia i-a găsit soluții originale pentru construcția de localuri de școli, de școli primare, secundare, dar mai ales primare și normale, utilizând nu numai mijloace bugetare ci și prin contribuția directă a populației, administrația publică, miniștri, prefecți și primari, profesori și învățători, organizându-se comitete speciale de construcții, la care fiecare aducea partea sa de contribuție, pe baza planurilor arhitecturale elaborate sub directive și colaborarea ministrului, care ținea contact personal cu fiecare comitet.

La această operă, pădurile Statului furnizau lemnul de construcție, Ministerul Industriei varul, cimentul și piatra, proprietarii rurali dăruiau terenul, cei mai înstăriți contribuiau cu bani, locuitorii satului făceau cărașia și dăruiau mâna de lucru.

Astfel, Acad. Prof. Dr. C. Angelescu a realizat, pe un plan mult mai larg, ceea ce Spiru Haret întreprinsese cu două decenii înainte, pentru ridicarea vieții economice și culturale a satelor prin înființarea de bănci populare, obștile și cooperative și cămine culturale. Se stimula puterea de muncă și energia tuturor, ridicând starea economică a țărânimii. De aceea, numele lui va rămâne scris pe vecie în cartea istoriei neamului, figurând alături de marii lucrători ai reformelor culturale și democratice¹⁹⁸.

Creșterea școlii rurale a fost principalul punct al programului său, realizând până în 1938, 48.000 de învățători, din care 18.000 de posturi noi. De la 25 de școli normale a ajuns la 101, care aveau 28.410 elevi din care 23.877 bursieri. În același timp, a dezvoltat școlile profesionale, de la 110 în 1919 la 460 în 1928 cu 60.000 de elevi. S-au clădit, până în 1937, aproape 12.000 de școli primare, 43 de școli

¹⁹⁷ C. Angelescu, *Contribuții la istoria Învățământului*, București, 1932.

¹⁹⁸ C. Angelescu, *Comemorarea lui Spiru Haret la 30 de ani de la moarte*, la 19 ianuarie 1943, la Academia Oamenilor de Știință din România, Editura Cartea Românească, 1943, p. 3,4.

normale, 42 de licee și s-au completat 32 de localuri existente, 62 de școli de meserii ș.a.

Concluzii

Realizările ministrului C. Angelescu apar ca extraordinare dacă avem în vedere instabilitatea politică între 1918 și 1938, când s-au perindat la cârma țării 390 de miniștri și 213 subsecretari de stat. De această răvășire a activității sociale nu a scăpat nici școala, unde s-au succedat nu mai puțin de 12 miniștri, fără a mai socoti și subsecretarii de stat¹⁹⁹.

Acad. Prof. Dr. Constantin D. Angelescu a ajuns la convingerea că prin educație - învățatură se înlesnește nu numai îmbunătățirea condiției umane, se ridică la o viață mai demnă păturile largi ale populației, se ajută la consolidarea economică și înălțarea morală, se întărește baza etnică națională a statului român, iar școala trebuia să aibă prioritate față de toate celelalte câmpuri de activitate publică. Autoritatea pe care a căpătat-o în știință, ca ministru al învățământului și culturii, în societatea românească a fost incontestabilă²⁰⁰.

Creator de școală, educație, propășire și cultură, Acad. Prof. Dr. Constantin D. ANGELESCU a imprimat învățământului, prin activitatea sa programatică, o nouă, necesară, vizionară și ultramodernă orientare. Este considerat, pe bună dreptate, prin opera sa excepțională și unicat, creatorul învățământului modern românesc, concepția și strategia sa fiind pătrunsă de raționalitate și umanitate integrată evoluției moderne a societății românești și contemporaneității²⁰¹.

¹⁹⁹ I. C. Kirișescu, *Școala românească într-o răscruce de istorie*, Editura Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1943, p. 9.

²⁰⁰ C. Kirișescu, *Portrete*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p. 332; N. Peneș, Dr. C. Angelescu, reformator al învățământului românesc, Editura Graph, Buzău, 2008.

²⁰¹ Dorina Rusu, *Membrii Academiei Române, Dicționar, 1866 - 2016*, Partea I, Editura Academiei, p. 51.

**INSTITUTUL DE CERCETĂRI AVANSATE
INTERDISCIPLINARE CONSTANTIN ANGELESCU –
„POINT-OF-SINGLE CONTACT”
PENTRU CERCETARE, CULTURĂ, ÎNVĂȚĂMÂNT**

Prof. Univ. dr. Doina Banciu

Academia Oamenilor de Știință din România, instituție de cercetare academică cu numeroase citări, prin membrii săi în indexuri și baze de date naționale și internaționale, a reușit să creeze în jurul său o emulație creatoare reunind personalități din diverse domenii, cu diverse preocupări și diverse realizări. Fără a fi promovat cu vizibilitate ostentativă, ci mai degrabă cu modestie și adesea discreție, Academia Oamenilor de Știință din România a inițiat și realizat în decursul timpului numeroase proiecte. Unele dintre ele s-au derulat prin Centrul de Cercetări al Academiei Oamenilor de Știință din România, altele direct, prin structurile academiei.

Așa cum este cunoscut și adesea relatat în documentele Academiei Oamenilor de Știință din România, cel care a fost la originea creării acestei instituții, sub denumirea ei inițială, Academia de Științe de România a fost un politician liberal, care s-a luptat adesea cu mentalitățile vremii, cu contexte nefavorabile, cu orgolii mărturisite sau dovedite ulterior: Constantin Angelescu.

Ca orice existență instituțională, cineva trebuia să o gândească, să formuleze ideile și să le formuleze în context legal, să le propună, susțină, impune. Cel care a realizat toate acestea a fost remarcabilul om de știință și cultură al secolului trecut, liberalul Constantin Angelescu.

Doctorul Constantin Angelescu a creat o instituție pe lângă multe alte realizări în beneficiul românilor, fie că se adresau claselor mai puțin instruite, fie elitelor.

Este deja știut că, prin activitatea sa la nivelul administrației centrale, a reușit să construiască peste 12.000 de școli în toată țara pentru a ridica nivelul de cunoaștere și susține cultura națională. În egală măsură, Academia de Științe, creată în 1935, a avut obiective directe de cercetare, multe din ele perfect valabile și astăzi. În Statutul Academiei de Științe din 1943 este scris la art. 2 că: „Scopul Academiei de Științe din România este de a încuraja și a îndruma creațiunea științifică prin: punerea în contact a cercetătorilor din diverse specialități științifice pure și aplicate și punerea în circulație a rezultatelor cercetărilor lor, prin comunicări, referate, publicații, expoziții etc.; stimularea cercetărilor prin acordarea de premii pentru lucrări de valoare, prin

subvențiuni etc.” și deopotrivă: „Academia va putea fi un organ de consultare pentru autorități și de îndrumare pentru instituțiile de cercetare științifică”.

Cercetările realizate de membrii Academiei Oamenilor de Știință din România, publicate în rezumat în „Comptes-Rendus” în 1941, în franceză, germană, engleză, italiană au demonstrat atât preocuparea cât și valoarea științifică reală a autorilor acestora.

Academia Oamenilor de Știință din România de astăzi continuă principiile fondatorului ei și încearcă să depășească atitudini ostile uneori.

Existența în structura de astăzi a Academiei Oamenilor de Știință din România a unei structuri de cercetare bine definite pare firească. Tot atât de firesc este ca institutul creat, Institutul de Cercetări Avansate Interdisciplinare să poarte numele lui Constantin Angelescu.

Misiunea Institutului de Cercetări Avansate Interdisciplinare Constantin Angelescu este dezvoltarea științelor fundamentale și aplicate prin cercetări multidisciplinare și promovarea transferului de cunoaștere științifică către învățământ, cultură și mediul economic. Prin obiectivele sale institutul reprezintă un instrument-cadru științific, care să promoveze, susțină și valorifice cercetările fundamentale, aplicate, de nișă sau interdisciplinare ale membrilor Academiei Oamenilor de Știință din România în cooperare și colaborare cu instituții similare din țară și străinătate prin intermediul unor programe și proiecte viziunare în acord cu tendințele mondiale ale domeniilor sale de competență.

Imagine de la conferința științifică „Constantin Angelescu - personalitate de prestigiu a științei, educației și civilizației românești”.

De la stânga la dreapta: general prof. dr. Vasile Cândeș, Ioana Angelescu Monteoru, prof. dr. Doina Banciu, academician Constantin Bălăceanu-Stolnici.

Institutul de Cercetări Avansate Interdisciplinare Constantin Angelescu reprezintă o componentă stabilă și funcțională de cercetare-dezvoltare în sistemul național de cercetare și în rețelele internaționale pe diferite domenii de competență, devenind în fapt „point of single contact” pentru cooperări și colaborări între instituții de cercetare-dezvoltare, universități, mediu de afaceri și sistemele de finanțare în scopul facilitării construirii de programe și proiecte de larg interes științific și economic.

După cum se poate observa, prin însăși misiunea sa, institutul încearcă să coaguleze personalități reprezentative ale științei și culturii din toate domeniile, indiferent de religie sau convingeri politice, adică să aibă o abordare liberală în întreg demersul său științific.

Sigur, astăzi cooperarea internațională concretizată prin proiecte de cercetare realizate în parteneriat dar și acordurile profesionale cu instituții de cercetare de învățământ și cercetare din țară sunt o reprezentare adecvată a obiectivelor și misiunii institutului, dar, în deplin acord cu Statutul Academiei de Științe din România din 1943, citat mai sus. Aceste abordări creează alte valențe și dimensiuni ale cercetării și dezvoltării, fără însă a se abate de la principiile promovate de ilustrul constructor al Academiei Oamenilor de Știință din România.

La inaugurarea a 150 de ani de la nașterea doctorului Constantin Angelescu, moment susținut omagial de Academia Oamenilor de Știință din România, în prezența unor personalități liberale binecunoscute, precum Acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici și a nepoatei sale, Ioana Angelescu Monteoru, reprezentanții institutului au fost prezenți și au înțeles că numele Constantin Angelescu obligă și responsabilizează în același timp.

Cred că un omagiu unui precursor și inițiator nu trebuie să fie doar în momentele aniversare ci și permanent prin atitudini, acțiuni, fapte, rezultate.

Institutul este un continuator al idealurilor științifice și de promovare a culturii ale doctorului Constantin Angelescu, ancorat în secolul XXI.

Nădăjduim ca Institutul de Cercetări Avansate Interdisciplinare care poartă numele ilustrului înaintaș respectă și va duce mai departe idealurile și țelurile liberalului Doctor Constantin Angelescu.

